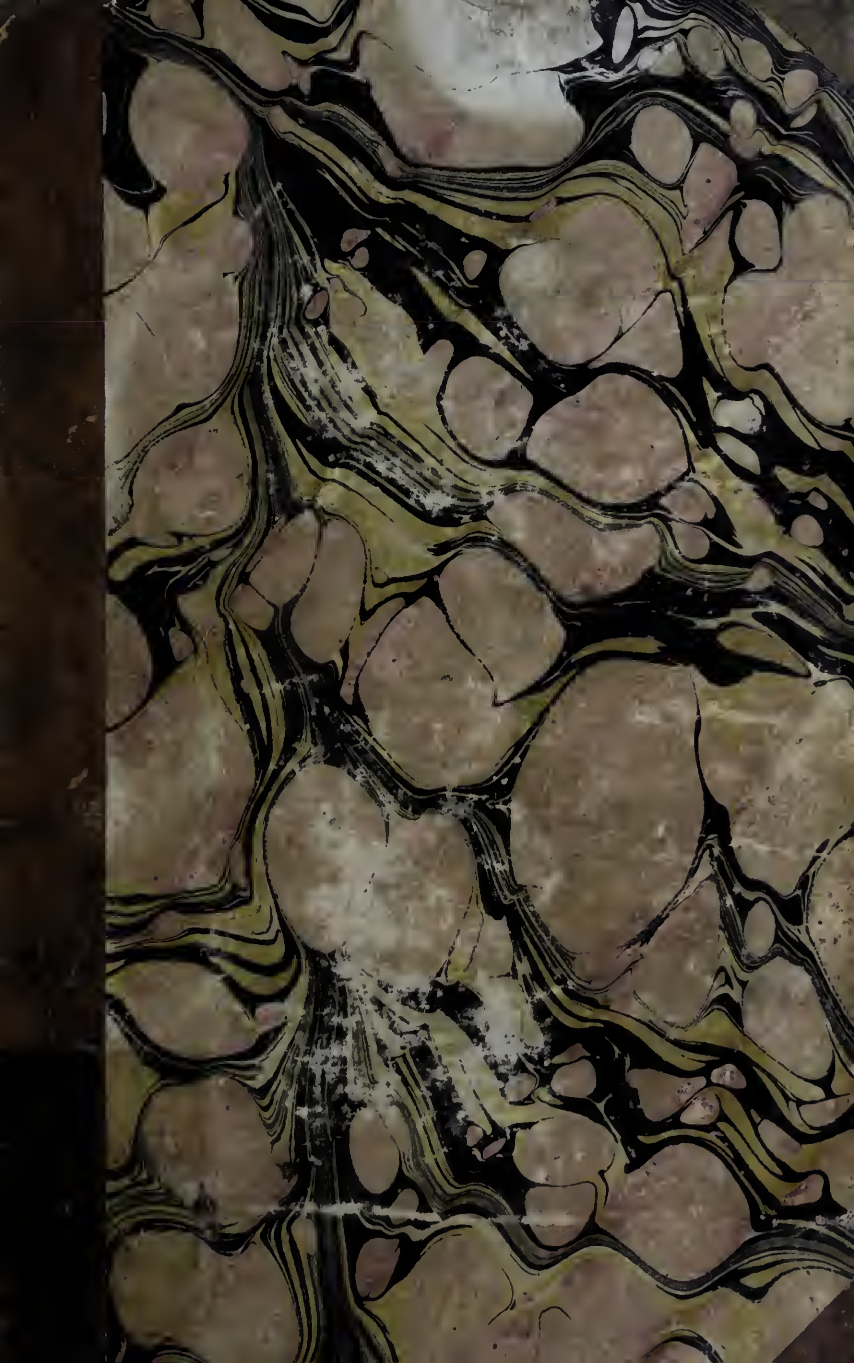

DE HONIGBIJ.

MAANDSCHRIFT

VOOR

GODSDIENSTMINNENDE LEZERS.

"DE VREES DES HEEREN IS WIJSHEID."

NIEUWE VOLG-REEKS, DEEL II.—1846.

UITGEGEVEN DOOR

ABRAHAM FAURE,

Predikant in de Kaapstad.

A. S. Hauptfleisch

KAAPSTAD:

GEDRUKT BIJ PIKE & PHILIP, 59, St. GEORGESTRAAT,

EN TE BEKOMEN BIJ

J. H. COLLARD, 22, LANGEMARKTSTRAAT.

MDCCCXLVI.

VOORREDE.

Verheugen wij ons over de verbeteringen welke, van tijd tot tijd, en ook in het afgeloopene jaar tot stand zijn gebragt geworden, en wie zal zich er niet over verheugen, vooral wanneer die staatkundige verbeteringen eenen, het zij regtstreekschen, het zij zijdelingschen invloed oefenen op de zedelijke en godsdienstige vorming van de bewoners des lands; zoo wordt nogtans dat vreugdegevoel zeer verminderd, wanneer wij eene tegenovergestelde werking ontwaren, en eene stremming ondervinden in de verspreiding van godsdienstige geschriften onder onze wijd en zijd van elkander wonende medekolonisten. Dit bejegende vooral in het afgeloopene jaar onze *Honigbij*, welke, van lieverlede, al meer en meer ingang vond in veler woningen, naarmate die geregeld bij den aanvang van elke maand de lezers kon worden bezorgd. De verandering echter in het postwezen, waardoor wel brieven, voor een geringer bedragen, en ook nieuwsbladen verzonden konden worden, verhoogde zoo zeer den prijs der verzending van ons Maandwerk, door het postkantoor dat naar andere gelegenheden moest worden omgezien, om het onze binnenlandsche lezers te kunnen toeschikken. Dit was voor hen, dit is voor ons geene geringe teleurstelling. Ten gevolge dezer verandering in het postwezen, is de lijkzang moeten worden aangeheven over de *Christian Magazine*, na een tweejarig bestaan te hebben gehad. De vertegenwoordigers der Christen Gemeenten in de binnenlanden, overtuigd van het groot belang mede te werken ter bekoming van dit godsdienstig Maandschrift voor de leden hunner gemeenten, hebben vertogen ingeleverd, dat gelijk vroeger, zoo ook nu, voor denzelfden prijs, de *Honigbij* en andere godsdienstige geschriften met de post zouden

mogen worden verzonden. Wordt dat verzoek geweigerd, en blijft de gelegenheid hun benomen geregeld in elken maand iets ter voeding van verstand en hart, onder den goddelijken zegen, te mogen toekomen, is het te vreezen, dat het lot, hetwelk onzen bovengenoemden tijdgenoot heeft getroffen, ook weldra de *Honigbij* zal ondergaan. Blijft dit echter, niettegenstaande deze moeijelijkheden, de ondersteuning genieten van vroegere en latere inteekenaren, zoo zal, trots deze moeijelijkheid en den zwadder, welke geworpen werd op sommige leerredenen van ontslapene godvruchtige leeraars, die in dit werk waren opgenomen, de schrijver, ook door dit middel, onder ootmoedig en biddend opzien tot den Heer blijven voortgaan, om te arbeiden aan de uitbreiding van het Rijk van zijnen Goddelijken Heer en Zaligmaker ; en door de genadewerking van den Heiligen Geest, ontkieme het zaad alzoo uitgestrooid, en brenge vele vruchten voort, waarover in den tijd en de ceuwigheid zich verheuge zoo lezer als schrijver van de

HONIGBIJ.

December, 1846.

BLADWIJZER

VOOR HET TWEEDE DEEL

VAN

DE HONIGBIJ.

DE HONIGBIJ.

MAANDSCHRIFT

VOOR GODSDIENSTMINNENDE LEZERS.

"De vrees des Heeren is wijsheid."

DEEL II. JANUARIJ, 1846. No 1.

LEERREDE OP HET NIEUWE JAAR.

Zoo is dan het oude jaar, met al deszelfs voor- en tegenspoed, licht en donker, aangename en droevige dagen, hoop en vrees, genot en ontbering, winst en verlies, voorbijgegaan, en in den nacht der eeuwigheid gezonken.

Heden mogen wij elkander, in het onmiddelijk gevolgde nieuwe jaar, als getuigen van Gods verschoonende goedheid, welkom heeten.

Voor weinige uren slechts, bevonden wij ons ter godsdienstige heiliging van den laatsten avond des ouden jaars, in dit bedehuis, hetwelk wij in dezen eersten morgenstond van het pas geboren jaar zijn binnengetreden.

Toen, bij het sluiten van den zoo zoo voltrokkenen tijdkring, herdachten wij onze wegen, Gods daden, onze lotgevallen, Gods leidingen, en werden daardoor, indien onze harten zich niet voor alle heilzame indrukken toegesloten hadden, gestemd tot schuldgevoel en weemoed, maar ook tot blijdschap en levendige dankbaarheid.

Nu staan wij aan den ingang van eenen nieuwen, voor ons geopenden tijdkring—de oude is voor ons gesloten, en van hetgeen daarin voorviel, genoten en gedaan werd, is niets dan herinnering en gevolg overgebleven.

Het is ons bekend hoe veel zoet of bitter wij in het voor altijd vervlogene jaar moesten smaken. Een aanmerkelijk gedeelte, dat wij van onzen levensweg hebben afgewandeld, ligt weder achter ons, en wij kunnen ons nog, indien wij willen, levendig voor den geest stellen, wat ons daarin ontmoette, hoe wij gezind waren, en ons gedragen hebben.

Maar hoe geheel anders is het met het nieuwe jaar, dat thans voor ons open ligt.—Wij, met de toekomst geheel onbekend, weten nu niets, volstrekt niets, van hetgeen hetzelve voor de wereld, voor ons vaderland, voor de plaats onzer inwoning, voor onze familiën, voor onze huisgezinnen, voor onze personen zal opleveren; de schranderste onzer zelfs kan daarvan niets vooraf berekenen.

Dit, Geliefden! dit maakt den dag, dien wij heden beleven, zoo belangrijk, zoo hoogst gewigtig. Vol vreugde immers, dat wij denzelven mogen aanschouwen, dat onze levensdraad tot hiertoe werd voortgesponnen, elkander met gelukwensching ontmoetende, en de hand drukkende, wordt onze vreugde getemperd, door de gedachte aan de donkere toekomst, en gevoelende hoe wisselvallig het leven, hoe veranderlijk de dingen der wereld zijn, smelt onze vreugde weg in aandoeningen van angst en weemoed.

Hoe belangrijk, hoe heilzaam moet het dan niet zijn, om eenige oogenblikken van dezen plegtigen morgen te heiligen, door godsdienstige afzondering, en ons te vereenigen tot gemeenschappelijke vereering van den Allerhoogste—den Schepper des tijds—den Regeerder des heelals—om zoo met het oog op Hem het jaar, dat Hij schenkt, te beginnen—het vertrouwend te ontvangen uit den hand van Hem, wien alle dingen van eeuwigheid bekend zijn, die al ons lot bestuurt, die alleen weet, wat voor ons goed is, gedurende de dagen en jaren onzes levens, die voorbijgaan gelijk schaduwen.

Dit levendig geloovende, zullen wij, ofschoon niet wetende, wat ons in den loop van dit jaar te wachten staat, blijmoedig en vertrouwend hetzelve aanvangen, en onze hoop zich op God vestigende, zal alles, wat ons ontmoet, bevorderlijk zijn tot ons waar geluk; dan zal het ons aan zijnen zegen niet ontbreken, dan zal dit jaar door ons weder met blijde dankzegging worden geëindigd. Ja dan, indien voor het einde van dezen

tijdkring, de dood een einde stelt aan ons aardsche leven, zullen wij ons kunnen verblijden in de verwachting, dat wij een heerlijk nieuw leven zullen ontvangen, hetwelk vrij van alle smartelijke wisseling, in den volsten zin, zalig en zonder einde zijn zal!

Laat mij, nu in de eerste plegtige openbare godsdienstoefening dezes jaars, u en mij zelven opwekken, om, bij aanvang en voortgang, tegen de onbekende toekomst, onze hoop alleen op den onveranderlijken, wijzen, magtigen en goeden God te vestigen, opdat wij, ofschoon niet wetende wat wij te wachten hebben, met die hope in het hart, bemoedigd dit jaar aanvangen, en den verder voor ons door Hem afgebakenden levensweg met zijnen zegen bekroond, mogen bewandelen.

TEKST: PSALM XXXIX: 8.

En wat verwacht ik, o Heer! mijne hoop, die is op U.

Was er iemand onder de sterfelijke bewoners dezer aarde, die het veranderlijke en wisselvallige van het menschelijke leven ondervond, dan was het voorzeker David, de dichter van dit voortreffelijk leerzaam lied.

Zijn leven was eene aaneenschakeling van tegenstrijdige lotgevallen, van voor- en tegenspoed, vernedering en verhooging, van heldere en donkere dagen. Genoot hij Gods milden zegen, gunst en vriendschap, en smaakte hij het genoegelijke en zalige van de dienst des Allerhoogsten, dien hij als zijnen God en Weldoener, in geest en waarheid vereerde; hij ondervond ook meer dan eens de bittere vruchten en wrangen nasmaak van het voldoen aan zinnelijke lust en begeerlijkheid, en moest nu en dan de zwaarste tuchtigingen ondervinden, wegens afdwaling van den weg der deugd en godzaligheid, en werd weleens aan het smartelijkste lijden onderworpen. Onder dit alles echter gedroeg hij zich ootmoedig en hield zich telkens aan de dienst van Jehova zijnen God vast, bleef onbezweken op Hem vertrouwen, aan wien hij zich met al zijne krachten en vermogens had toegewijd; en zocht, door de openbaring zijner godvruchtige gevoelens en gezindheden, dezelve in heilige liederen ontboezemende, op zijne tijdgenooten en nakomelingen aangenaam en krachtig te werken, ten einde hen te overtuigen van het zalige en heerlijke der dienst van

God, om hen op te wekken tot liefde jegens God en zijne bevelen.

Onder de grootste en treurigste rampen, die hij in zijn leven moest ondergaan, mag men gewis wel tellen den rampzaligen opstand, welke zijn eigen zoon Absalom tegen hem verwekte, zoekende zich meester van het rijk te maken, en den koninklijken zetel, van welken hij zijn vader op eene barbaarsche wijze verdreven had, in te nemen. Nu moest de ongelukkige vader buiten zijne hoofdstad aan de grenzen zijns eigen lands als vreemdeling omzwerven, terwijl Absalom te Jeruzalem, het getal der muiters tegen het wettige bestuur zijns vaders vermeerderde, zich aan allerlei schandelijkheden schuldig maakte, en een leger gereed had om tegen zijn vader, die hem zoo teeder beminde, en deszelfs getrouwe krijgsbenden te strijden, ten einde het geheele gebied des lands en alle magt in handen te krijgen.

Wie kan zich het akelige voorstellen van Davids toestand, door zulke ondernemingen veroorzaakt? Wat moest hij, die zoo gevoelig, zoo edeldenkend was, nu niet gevoelen, welke gedachten er in zijnen dichterlijken geest opwellen, ter uitdrukkking zijner droefheid en smart! Wij hebben er proeven van in zijne Psalmen, waaruit wij de verschillende aandoeningen zijns gemoeds kunnen leeren kennen. Dikwijls was hij diep ter neêrgedrukt en beangst, maar telkens verhief hij zijn hart weder tot het zalig bemoedigend vertrouwen op God, en kon zich, wat er dan ook gebeuren mogte, gerust met al zijne lotgevallen aan zijnen God aanbevelen. Hem beschouwde hij steeds als zijnen magtigen, getrouwen Vriend, die eens de heerlijkste uitkomst zou geven; en waarheid, regt en geregtigheid eenmaal zeker over de boosheid zou doen zegevieren.

Deze xxxixste Psalm behoort ook, gelijk sommige andere, tot den tijd van Davids vlugt voor zijnen eigen zoon Absalom, dien hij, helaas! moest tellen onder zijne grootste vijanden, ofschoon hij als vader hem nog teeder bleef beminnen.

Dit lied werd door David bestemd voor de openbare Godsdienst, en daartoe vervolgens overgegeven aan het koor van Jeduthun (dit was de naam van het hoofd van een der Levietische zangkoren door David ingesteld, en naar wien het geheele koor werd genoemd).

Het begin van dezen Psalm kenmerkt zich door de

uitdrukking der overkropte, stomme smart, waarin overmaat van lijden den spreker had gestort; vervolgens, betuigt hij openhartig, dat hij op het punt geweest was, van door ongeduld en wrevel overmeesterd te worden, gelijk wij zien kunnen uit het 3de vers: *Ik verstomde en sprak geen woord, ik zweeg zelf van het goede, terwijl de smart mij gansch beroerde;* het goede zelfs, dat ik onder de rampen genoten, de blijken van trouw en de veelvuldige bemoediging, die ik ondervonden had, merkte ik niet eens meer op, maar zweeg er van. En vs. 4: *Mijn hart gloeide in mijn binnenste; het bruischte op en werd een brandend vuur.* Somtijds was de smart en het lijden zoo heftig, zoo gevoelig, dat David zich niet langer wederhouden kon om luide weeklagten uit te storten, en toonen van jammer en ongeduld aan te slaan; maar dan was het de gedachte aan zijne kortstondigheid, de ongenoegzaamheid van al het aardsche tot waar geluk, en het naderende einde zijns levens, daar hij thans reeds in jaren verre gevorderd was, waardoor hij werd gerust gesteld en tot kalmte gebragt.

Vers 5, 6 en 7 geeft hij zijnen wensch te kennen, dat hij tot aan het einde zijns kortstondigen levens, dat voor hem, reeds oud van dagen, spoedig zoude voorbijsnellen, hetwelk echter ook voor elken sterveling, hoe sterk, voorspoedig en aanzienlijk ook, wel ras eindigen en zich in de allerbeslissende eeuwigheid oplossen zoude, dat hij daaraan regt en ernstig denken mogt, om zich, door aardsche rampen, niet gansch en al te laten ter nederslaan.

Nu drukt hij zich in zijn gebed tot God, in ons tekst vers, op deze merkwaardige wijze uit: *En nu, wat verwacht ik, o Heer? mijne hoop, die is op U!*

David bevond zich inderdaad in de moeijelijkste omstandigheden. Hij werd door het bitterste leed gedrukt, verkeerde in diepe vernedering, dewijl hij kort te voren een regerend, aanzienlijk, magtig koning, nu als ellendige balling van kroon en troon en duizend dierbare voorregten beroofd, als vreemdeling was, onder zijne eigene onderdanen, in zijn eigen vaderland. Hij wenschte vurig om uit dien toestand verlost en wederom in zijnen vorigen hersteld te worden; maar zoude dit geschieden, dan moest hij met degenen, die hem getrouw gebleven waren, over zijnen zoon en diens belang zegepralen; maar hoe veel bloed kon er in eenen inlandschen oorlog

gestort, hoe diep daardoor zijn zoon Absalom vallen en ongelukkig worden. Hij ziet van zijne overwinning evenveel onheil te gemoet, als van eene nederlaag;—want David, ofschoon koning, was en bleef evenwel mensch, had nog hetzelfde gevoelige teedere hart, dat dierbare betrekkingen opregt bemint, als toen hij als herdersknaap, door zijne broeders vergezeld, zijns vaders schapen hoedde. Hij weet dus, wegens het onzekere van alles en zijne onbekendheid met de toekomst, bijna niet wat hij zal begeeren, wat hij zal verwachten. Te minder weet hij het, dewijl alles, zelfs de heerlijkste bloeijendste toestand wisselvallig, de grootste kracht kortstondig, smart en vreugde spoedig voorbij is, en het leven zelfs gelijk eene schaduw daarhenen snelt.

Hij laat daarom de uitkomst aan God over—stelt voor de toekomst, welke alleen aan God, die alles wijs en goed bestuurt, bekend is, zijne hoop en vertrouwen op Hem. Dit oordeelt hij het veiligste en meest dienende tot zijne rust en kalmte, en om moedig het pad te bewandelen, dat de groote Leidsman zijns levens hem verder aanwijzen zoude, zullende hij, gelijk zijn vertrouwen was, in het einde zeker gelukkig zijn.

Welk eene navolgenswaardige gezindheid, Toehoorders! openbaart David hier in de woorden van onzen tekst, welke ik, om genoegzame redenen, meene, op den u voorgestelden voet te moeten opvatten.

Dezelve steunt op gewigtige waarheden, en het is voor ons te allen tijden, vooral ook heden, van groot aanbelang, zulk eene gezindheid in ons op te wekken en aan te kweeken, dan zullen wij, die niet weten, wat wij in de toekomst moeten verwachten, dezelve moedig tegentreden, gesterkt door onze hoop op den onveranderlijken wijzen, magtigen, goeden God.

Laat mij dit voor uwe aandacht wat nader ontwikkelen. *Vooreerst.* Wij weten alleen hetgeen voorleden en tegenwoordig is, maar zijn omtrent de toekomst onkundig gelaten. Groot is gewis het onderscheid tusschen menschen en menschen,—wat het bezit van kennis en wetenschap betreft, omtrent alle dingen, die aan het onderzoek van het menschelijke verstand onderworpen zijn. Verwondert men zich dikwerf over de onkunde van menigeen aangaande de meest bekende voorledene zaken en gebeurtenissen zoo wel als aangaande vele duidelijke waarheden, die voor het verstand helder, bloot

liggen, niet minder baart ons de diepe geleerdheid in verhevene wetenschappen, de uitgebreide kennis aan een schat van moeijelijke waarheden, welke velen onzer natuurgenooten bezitten, de grootste verwondering, en verbazen wij ons over het verschil in kennis bij den eenvoudigste en den schranderste den kunstigste der stervelingen, die alle toch menschen en alle ook met vermogen van oordeel, verstand en voorstellingskracht begaafd zijn. Ten aanzien evenwel van toekomende gebeurtenissen, van onze lotgevallen of die van onze medemenschen, van ons of van andere volken en landen der aarde, welke plaats zullen hebben in dit jaar of de volgende jaren die komen zullen, is er onder de menschen geen onderscheid van kennis of wetenschap; daaromtrent, is de schranderste, de geleerdste, die den hoogsten eeretrap der wetenschappen beklommen heeft, even onkundig als de allereenvoudigste en onkundigste daglooner.

De toekomst is alleen aan Hem bekend, van wien de beschikking en regeling der toekomst afhangt. De Eeuwige, die het voorledene, het tegenwoordige en het toekomende aaneengeschakeld heeft, die alles met éénen blik, op eene voor ons sterfelijke wezens des stofs, onbegrijpelijke wijze overziet, weet alleen, wat na dezen zal zijn, en heeft met wijze redenen ons daaromtrent, wat ons ook is bekend gemaakt, onkundig gelaten.

Daar dit zoo is, zoo treden wij dit nieuwe jaar in, zonder het geringste er van te weten wat in hetzelve omtrent ons, de onzen, het onze, onze woonplaats, ons land, de wereld plaats hebben of gebeuren zal. Zoo bekend wij zijn geworden met het oude jaar, dat achter ons ligt, zoo onbekend zijn wij met hetgeen heden, voor ons een aanvang neemt.

Geleerde en schrandere lieden mogen, vooral in het staatkundige, uit den tegenwoordigen toestand der dingen of gesteldheid van landen en volken juiste gevolgen voor het toekomende afleiden en met niet weinig waarschijnelijkheid gissen of bepalen, wat in dit of een volgend jaar of later voorvallen zal, zeker echter weten zij het niet, weet niemand het; want den schakel, welke alle gebeurtenissen en lotgevallen van staten, volken en bijzondere personen aan elkander verbindt, en deze weder met oorzaken en uitkomsten in andere gedeelten van het gebied des Almagtige en Alwijze, weet niemand,

kan niemand zeker weten, dan Hij alleen, die dien schakel heeft daargesteld, en aan wien Hij dien buitengewoon heeft geopenbaard. Wij hebben dus in dit opzigt wel reden, om ook thans met David te vragen: *Wat is onze verwachting?*

En dit is de *tweede* bijzonderheid waarbij ik u een oogenblik wil bepalen. David, met de toekomst onbekend zijnde, was dit derhalve ook aangaande de uitkomst der voor hem allerhagchelijkste omstandigheden, waarin hij zich nu bevond. Ja, schoon het aan zijne keuze ware overgelaten, wist hij niet welke uitkomst voor hem en zijnen zoon Absalom te gelijk, de beste wezen zoude. Wanneer hij de zaak derhalve ernstig beschouwde, was hij verlegen wat hij wenschen moest, ofschoon hij in het algemeen om redding smeekte, gelijk wij zien in het vorige gedeelte van zijn lied. Daarom ontboezemde hij in deze onzekerheid die vragende woorden zonder twijfel: *En wat verwacht ik nu dan, o Heer?*

Zouden wij dikwijls iets willen weten van de toekomende gebeurtenissen, hoe het met deze of gene, ons bijzonder betreffende, of meer algemeene omstandigheid zal afloopen, welke de uitkomst zal zijn van deze of gene zaken, hoe het zal gaan met ons zelven, met onze dierbare betrekkingen, met onze maatschappelijke belangen, met de belangen van ons dierbaar vaderland, deze en duizend, duizend andere zaken, zouden wij somtijds wel wenschen te weten.

Doch al ons nieuwsgierig vragen en onderzoeken baat niet, wij blijven daarmede onbekend.

Wij weten dus niet wat wij te verwachten hebben, wat wij kunnen of moeten verwachten.

Evenmin weten wij vooraf *stellig* te beslissen wat voor ons het beste zoude zijn, dewijl de gevolgen daaruit te ontstaan, door ons niet kunnen bepaald noch berekend worden.

En zoo traden wij het tegenwoordige jaar in, niet wetende wat wij op onzen levensweg gedurende hetzelve te ontmoeten, te verwachten hebben, wat wij zullen genieten, wat ons zal gegeven of ontnomen, welke droefheid, welke blijdschap voor ons zal geboren worden.

Maken wij reeds omtrent deze of gene dingen gissing of zelfs berekening,—ja leven wij reeds in de verwachting, en dat wel, volgens ons inzigt, op zeer waarschijnlijke gronden, dat ons deze of die genoegens, voordeelen

of vervullingen onzer geliefste wenschen zullen te beurt vallen, die uitkomst is echter geheel onzeker, en teleurstelling even mogelijk als blijdschap.

Even zoo is het gelegen met onze vrees, die wij koesteren voor een dreigend kwaad of treurigen rampspoed, welken wij meenen dat ons in dit jaar treffen zal; ook de bevestiging dier vrees is onzeker. Het onheil, hoe nabij, kan door den Almagtige afgewend, de ramp, hoewel ons overgekomen, kan Gods wijsheid door duizend middelen verzachten, verlichten, vergoeden, even zoo als te beurt gevallen voorspoed, eer, vermogen of blijdschap kan verbitterd en door menigerlei toeval weder weggenomen worden.

Is dus de toekomst voor ons onbekend, en weten wij van te voren niet zeker, wat goed voor ons is; wij zijn, hoe groot ook voor de wereld, echter diep afhankelijk ten aanzien van God, die onze lotgevallen, zoowel als het onbegrensd heelal, met deszelfs zonnenstelsels, regelt en bestuurt, en zijn onze tijden geheel in zijne hand;— hoe veel reden is er dan ook voor ons, om met David, bij den aanvang van dit jaar te vragen: *Wat is nu dan onze verwachting?* Doch gaan wij over tot eene

Derde bijzonderheid. Het niet weten wat onze verwachting zij, behoeft ons niet bedroefd noch angstvallig te maken, want wij mogen onze hoop op God stellen, die alles wijs en goed bestuurt; wij worden daartoe zelfs opgewekt.

Zijn onze toekomstige lotgevallen ons onbekend, dit is, door de Goddelijke wijsheid en goedheid, ten onzen nutte zoo beschikt, en wij hebben reden, om ons daarover te verblijden in plaats van deswege ons te bedroeven en er over te klagen, dit is eene waarheid zoo duidelijk, dat dezelve bijna niet behoeft betoogd te worden, en zich door ieder eenigzins nadenkend mensch, als van zelf laat gevoelen.

Het verledene is ons bekend, en een school van nuttige leeringen; in het tegenwoordige waarin wij verkeeren, moeten wij werkzaam zijn, in alles waartoe onze pligt ons roept: en worden met elke schrede, die wij op onzen levensweg voorwaarts gaan, bekend met het lot, dat de Allerhoogste tot daartoe over ons beschikt heeft, maar wat verder volgen zal, liet de Alwijze ons niet toe zeker te weten, dewijl wij voor het tegenwoordige werk ongeschikt zouden worden, en het tegen-

woordige levensgenot, als verloren zoude gaan, wegens te sterk verlangen naar eene blijde, of te sterke vrees voor eene treurige smartelijke toekomst.

Hoe donker nu evenwel onze weg bij het vooruitzigt moge zijn, wij behooren niet te vreezen noch angstvallig te zijn; want de Goddelijke goedheid heeft ons alle hulpmiddelen, vermogens en krachten verleend, die ons te stade kunnen komen, om in alle lotgevallen, die ons treffen, staande te blijven en niet te bezwijken, ja zelfs om moedig in ons werk, in onze roeping voort te gaan, in de hoop, dat eenmaal de uitkomst heilzaam en heerlijk zijn zal. God laat ons immers opwekken op Hem onze hoop te stellen, op Hem, den Allervolmaakste, die het bewind voert over al het geschapene, die het begin, den voortgang en het lot dezer aarde en hare bewoners bepaald heeft en bestuurt, en daarmede steeds de heiligste en beste bedoelingen heeft.

Onze lotgevallen zijn dus niet aan het blind geval overgelaten, wanneer wij zeker geen oogenblik zonder angst en schrik voor het volgende oogenblik konden doorbrengen. Neen, alles is onderworpen aan, en wordt beslist door de wijze en goede voorzienigheid van Hem, die de Bron is van ons leven, de Vader der lichten, de Schenker van alle goede gaven, die, wat ook verandert, zelf niet verandert; die de vaste Rots is van allen, die op Hem vertrouwen, op Hem hopen, die alles, het zij vreugde het zij smart, tot heil voor hen zal doen uitloopen. Zullen wij nu veilig onze hoop op den Heer vestigen, dan moeten wij Hem steeds eerbiedig erkennen in zijne grootheid en heerlijkheid, dan moet die eerbiedige erkentenis doorstralen in al onze gezindheden, woorden en daden, dan moeten wij het steeds toonen, dat wij levendig gelooven aan zijne alles onderhoudende, alles regerende Voorzienigheid.

Al hetgeen Hij ons geopenbaard heeft, moeten wij kinderlijk gelooven, derhalve ook, aan onze bestemming voor de eeuwigheid, aan Hem, den Zoon zijner liefde, die op aarde kwam, om ons nader met die bestemming bekend te maken, niet alleen, maar ook om ons den weg aan te wijzen, om die bestemming gelukkig te bereiken, en in eene zalige onsterfelijkheid de heerlijkste vergoeding te erlangen van hetgeen hier op aarde droevigs en smartelijks ondervonden werd.

Het tegenwoordige is slechts het begin van ons eigen-

lijk leven in eene andere wereld. Zijn ons onze toekomende lotgevallen niet bekend, dit echter weten wij, eenmaal zullen wij door den dood worden opgeroepen, om dit aardsche leven te verlaten. Zoo zeker voor ons het bestaan is van het Goddelijke Wezen, zoo zeker is ook de onsterfelijkheid onzer ziel, en zoo zeker heeft Jezus geleerd, en met eigen voorbeeld bevestigd, de opstanding der dooden—en van een eeuwig leven—waar een ieder zal maaijen, hetgeen hier door hem gezaaid werd.

In de dienst van God, door Jezus Christus, wordt het goede voor de eeuwigheid gezaaid; dit doende weten wij, zal ons lot in eene andere wereld volmaakt zalig zijn. Hier kunnen wij, volgens het Evangelie, door het geloof in zijnen Zoon, onzen Heer, zijne bevelen trachtende op te volgen, op Gods vergevende genade staat maken, Hem als onzen Vriend en Vader beschouwen, onze hoop op Hem stellen, en gerust zijn voor de toekomst; want indien God voor ons is, wie zal dan tegen ons zijn? die zijnen eenigen niet gespaard, maar Hem voor ons overgegeven heeft, hoe zal Hij ook met Hem ons niet alle dingen schenken?

Ten vierde. Stellen wij zoo onze hoop op God, dan kunnen wij blijmoedig de toekomst te gemoet treden, en dit jaar derhalve ook met kalme vreugde en blijde verwachting aanvangen.

De waarheid dezer stelling volgt duidelijk uit het zoo even betoogde; want is het op eenen moeijelijken, donkeren, ons onbekenden weg ons aangenaam en tot troost, eenen goeden, getrouwen leidsman te hebben; gaan wij des te geruster en kloekmoediger voorwaarts, naarmate wij zekerder weten en gelooven, dat onze leidsman gewillig en in staat is, om ons op den steilen en gevaarlijken weg te leiden, te ondersteunen en in gevaren te behoeden: Maar klimt onze moed en vreugde tot den hoogsten trap, wanneer wij *zeker* weten, dat wij door de hulp van onzen geleider, op wien wij ons vertrouwen stellen, onzen weg gelukkig zullen ten einde brengen en de aangenaamste vruchten, na de volbragte reis, zullen smaken; hoe veel moed en blijdschap moet het ons dan niet inboezemen, te weten, dat God zelf, aan wien alles onderworpen, die almagtig, maar ook de liefde zelf is, ons leidt langs den levensweg; hoe blijmoedig kunnen wij ons dan, aan Hem toevertrouwende, en op Hem onze hoop stellende, de toekomst te gemoet

treden. Hoe het ook gaan moge, welke algemeene of bijzondere rampen ons ook mogen treffen, zij worden door de hoogste liefde en verhevenste wijsheid beschikt, en moeten dienen tot algemeen of bijzonder geluk.

Met de zoo regt op God gevestigde hoop in het hart, maar ook *zonder* dezelve niet, kunnen wij dit jaar gerust en blijmoedig aanvangen. Weten wij niet wat ons over het hoofd hangt, welk lot ons vaderland, ons volk, onze huisgezinnen, onze personen te wachten staat,—het is aan God echter bekend; want Hij is, hoe vorsten en volken woelen, wat menschen in het werk stellen tot onze smart en droefheid, hoe de krachten der natuur onderling woeden en zich verheffen tot het bereiden van rampen en onheilen op aarde, de Bestuurder van alles, zonder wiens wil er niets geschiedt. Indien wij dus onze ligchaams- en zielsvermogens getrouw gebruiken, waartoe Hij, onze Schepper, ons dezelve schonk, getrouw onze roeping en pligt, en zijnen wil, ons geopenbaard door Jezus Christus, steeds volgen, dan zal het goede, dat ons in dit jaar te beurt valt, ons regt verblijden, het kwaad ons ten goede medewerken, ons leven niet verbitterd worden, zelfs de dood ons niet verstrikken!

Want op God onze hoop stellende, zullen wij in nood noch dood van Hem verlaten worden. Neen; maar Hij zal ook *na* den dood, in den dag der eeuwigheid, die eenmaal zeker zal aanbreken, onze God, onze zaligheid zijn en eeuwig blijven.

Is nu de toekomst voor ons donker en onzeker, wat ons lot op aarde betreft, werd ons dit heden weder herinnerd: ja, is zelfs hetgeen wij heden hebben en genieten, onzeker en wisselvallig, roept ons elke wisseling des jaars, gelijk wij nu weder beleven, toe: dat al het aardsche kortstondig is;—welaan dan, Toehoorders! de overtuiging daarvan thans verlevendigd, doe ons steeds boven alles jagen naar hetgeen zeker en bestendig is.

Wat ons onbekend moge zijn, wij weten het echter met zekerheid, want God heeft het ons geopenbaard, dat zij, die in zijne dienst en vereering hun geluk zoeken, dat ook zullen vinden en bestendig genieten.

Dat geluk vestigt zich op de bewustheid, dat God onze overtredingen wil vergeven, en ons deelgenooten heeft gemaakt van zijne gunst en vriendschap.

Zijn wij zondaren, is God heilig en regtvaardig, dan hebben wij als zoodanigen niets dan kwaad, dan jammer en ellende in de toekomst te vreezen, terwijl het diep besef onzer schuld ons voor het tegenwoordige niet toelaat, regt blijde en vergenoegd Gods góede gaven te genieten, en ons, bij het ondervinden van lijden en smart, van alle hoop en troost berooft.

O! hoe belangrijk, hoe noodzakelijk is het dan voor ons, die vergevende genade van God te genieten, welke ons bevrijdt van angst en vrees voor zijn heilig straffend ongenoegen, en de zalige uitzigten opent, niet slechts in ons verder leven op aarde, maar zelfs in de eeuwigheid.

Dat wij dit heil kunnen verwerven en God ons het schenken wil, wist David reeds, en daarom, terwijl hij omtrent zijne toekomstige lotgevallen zijne hoop op God stelde, bad hij in het volgende van den xxxixsten psalm, om schuldvergeving en genade. Maar ook wij weten dit nog veel duidelijker en heerlijker door het Evangelie. —Streven wij dan naar dat heerlijk bestendig goed, Geliefden! met opregte belijdenis onzer afdwalingen, keeren wij met den aanvang van dit jaar zoo ootmoedig tot God weder, Hem vurig biddende om vergeving, door Jezus Christus, om kracht tot het goede, door zijnen Geest, dan zullen wij ons met zijne vaderlijke vergevende liefde kunnen troosten, en ons in liefde tot Hem en zijnen Zoon, blijmoedig oefenen, en wat de toekomst ook in dit jaar moge opleveren, wij kunnen dan onze hoop op Hem, onzen magtigen Vriend en Beschermer, stellen, en in die hoop ons onder alle droefheid verblijden.

Met dit bestendig streven naar het zekere, naar het geluk, dat eeuwig zal zijn, naar dat eenige noodige, dat nimmer ons zal worden afgenomen, moeten wij nimmer nalaten de getrouwe betrachting te vereenigen van al onze pligten, met betrekking tot dit aardsche leven.

Wordt ons bevolen, eerst, boven alles Gods Koningrijk te zoeken en deszelfs geregtigheid, met belofte, dat ons alle dingen zullen worden toegeworpen—en dat wij gerust de toekomst, ook ten aanzien van onze aardsche belangens kunnen afwachten; bedenken wij dan, dat het zoeken van Gods Koningrijk, bestaat in het opregt en bestendig dienen van God, volgens de leer van Jezus Christus,—dat volgens die leer, die dienst niet slechts in

uitwendige houding en aanbidding, in plegtigheden en tempelgebaar bestaat, noch in het roepen: Heere! Heere! maar in het doen van den wil Gods, en dat het Gods wil is ons middelijk te onderhouden, waarom wij derhalve alle middelen, vermogens en krachten moeten aanwenden, tot ons aardsch genoegen en geluk. Bedenken en beoefenen wij deze waarheid, Geliefden! meer en meer, dan zullen wij gerust alles afwachten, wat Gods Voorzienigheid over ons gehengt of beschikt; want hetgeen wij behoeven, zal Hij ons dan altijd schenken, en wij in onze hoop op Hem nimmer, voor tijd nog eeuwigheid, beschaamd worden.

Vestigen wij dan zóó onze hoop op God, hoe donker de toekomst ook wezen moge, en wij niet weten, wat onze verwachting is, ook in dit jaar. Wij zullen hetzelve kloekmoedig, en met bezadigde stille vreugde, die ons geen bitteren nasmaak geeft, intreden; wij zullen ons wachten voor alle angstvallige vrees en neêrslagtigheid, zoowel als voor de dartele ijdele vreugde. Deze dag worde geheiligd, door zulk eene vernieuwde gezindheid, en een bepaald, met het oog op Gods hulp, daartoe opgevat voornemen—dan zal dezelve, voor ons blijde en heilzaam zijn. Wij zullen dan dit jaar, tot verheerlijking van Hem, die ons dezen dag doet beleven, aanvangen en op de regte wijze, niet uit gewoonte, maar, aangespoord door het ongeveinsd godsdienstig gevoel onzer harten, elkander het goede toewenschen, en bidden, dat de Geest, die in alle waarheid leidt, onze gangen bestiere en ons in de waarheid heilige.

Welaan dan, zóó dit jaar aangevangen. Ja, Christenen! met zulke gezindheden den nieuwen tijdkring ingetreden, niet wetende wat uwe verwachting zij; uwe hoop dan gevestigd op den eeuwiglevenden onveranderlijken God, uwen Vader in Jezus Christus—getrouw den weg van pligt, ten aanzien van het menschdom, van uw vaderland, van de maatschappij, van uwe vrienden en bloedverwanten, van uwe dierbaarste betrekkingen, van u zelve bewandeld; zij het al niet volmaakt, het zij ten minste opregt als van ongeveinsde vereerders van God en uwen Verlosser, dan bewandelt gij ook blijmoedig uwen levensweg, en gij zult aan het einde van denzelven uwe hoop op God, heerlijk en zalig, vervuld en bevestigd zien! *Amen.*

DE FEESTVIERING DER ESCALADE TE GENEVE.

Zoo even, schreef de Eerw. E. SIEDEL, van *Geneve*, kom ik uit de Kathedraal-kerk *St. Pieter* terug, alwaar eene godsdienstoefening, ter viering der *Escalade*, zich als het ware van zelve heeft ingerigt. Dezen dag, den 12 December 1843, van oudsher een hoogstgewigtige dag voor de oude stad van CALVIJN, en heden, zonder juist feestdag te zijn, als een feestdag gerekend, heeft door de genoemde godsdienstige viering, een geheel bijzonder gewigt verkregen,—hij is eene "gebeurtenis" geworden! Vermits de lezers dezer bladen waarschijnelijk de geschiedkundige beteekenis der *Escalade* niet kennen, zoo plaats ik eene korte verklaring vooraan; welke ik te minder wil terughouden, hoe meer zij de waarde der tegenwoordige feestviering zal doen kennen, en hoe meer de geschiedkundige daadzaak, welke dien naam draagt, op zich zelve, als eene der schoonste en roemrijkste in de Geneefsche Hervormingsgeschiedenis, van algemeen belang is.

Sedert het jaar 1401 waren de hertogen van *Savoijen* graven van *Geneve* geworden; en terwijl zij altijd eenen zoon hunnes huizes op den bisschoppelijken zetel plaatsten, verkregen zij door die vereeniging de eènige en onbegrensde opperheerschappij, die des te drukkender werd, naarmate de altijd aanwassende magt der hertogen buiten de stad, hen veroorloofde, om hunne heerschappij te beslissender over dezelve te misbruiken. Twee eeuwen lang droeg het voormaals vrije *Geneve* het zware juk; herhaalde pogingen, om zich van hetzelve los te maken, leden schipbreuk op de oppermagt der hertogen, totdat eindelijk, in 1526, een verbond met *Freiburg* en *Bern* aan deze pogingen eenen vasten waarborg verschafte. Te vergeefs vormden de aan *Savoijen* verkochte burgers met de heeren van *Waat* en van *Savoijen*, ter uitroeijing der rebellen, het zoogenoemde *Lepelverbond* (aldus geheeten, omdat deszelfs stichters, ter herinnering, dat het eerste denkbeeld aan dit verbond aan een gastmaal bij hen was opgekomen, een lepel aan de hals droegen); te vergeefs vermenigvuldigde de hertog zijne voorzigtigheidsmaatregelen,—de heilige zaak der vrijheid vond hare verdedigers. PECOLAT, op de pijnbank gespannen, sneed zich de tong af, om niet te

kunnen spreken; BONNIVARD werd in den kerker van *Chillon* geworpen; BERTHELIER en LEVRERI lieten op het schavot hun aan het vaderland ten offer gebragt leven; het voorbeeld dezer martelaren deed de vaderlandsliefde tot den hoogsten trap stijgen—en ondersteund door *Freiburg* en *Bern*, dwongen de zegevierende burgers van *Geneve*, den hertog, in 1530, den vrede te *St. Juliën* te onderteekenen, welke aan de stad de oude onafhankelijkheid van *Savoijen* teruggaf. De hervorming voltooide wat de vaderlandsliefde begonnen had. In 1535 dwong zij den bisschop uit de stad te vlugten. Aldus was dan de oude *Genevera* weder in het volste bezit van onbeperkte vrijheid, en daardoor de mogelijkheid ontstaan, om het groote werk der hervorming te voleindigen, die *Geneve* tot het Protestantsche *Rome* gemaakt heeft.

Intusschen kon de hertog van *Savoijen* het verlies der stad niet verduren; daarom smeedde hij in 1602, door den paus en den koning van *Spanje* aangespoord, het ontwerp, zich van dezelve op eene listige wijze meester te maken. Het gelukte hem alle voorbereidende maatregelen daartoe zoo geheim te treffen, dat de burgers van *Geneve*, trots de waarschuwing van HENDRIK IV., van *Frankrijk*, weldra in die gevaarvolle gerustheid vervielen, welke de vijand juist wenschte.

Op die wijze was het oogenblik voor den aanslag aangebroken. De nacht des zonnestilstands werd tot de uitvoering van het schandelijke plan gekozen. 4100 uitgelezene manschappen, velen van den adel, trokken met den dapperen generaal D'ALBIGNY aan het hoofd, des avonds van den 11den December, tegen zes ure, onder de banier des verraads, tegen de argelooze stad. In hun midden bevond zich tevens een dweepzieke monnik, PIETER ALEXANDER, die de soldaten, ingeval van sneuvelen, met passen voor den hemel had voorzien. Des middernachts kwamen zij voor *Geneve* aan. Driehonderd mannen daalden, in diepe stilte, in de grachten, en waadden dezelve door, terwijl zij zich van horden bedienden om niet in het slijk te verzinken. Toevallig joegen zij eene vlugt eenden op, wier geschreeuw hen zou hebben kunnen verraden, gelijk eens de ganzen van het kapitool; doch niemand in de stad sloeg er acht op! Zoo aan den voet van den eenigen muur genaderd, welke de stad omsingelde, rigtten zij drie groote ladders

op, aan beide einden met laken omwonden en geheel zwart geverwd. Nog eenmaal vuurt Pieter Alexander hunnen moed door welsprekende woorden aan en windt hen op tot de gloeijendste geestdrift. Nu stijgen zij ijlings naar boven, om met springbussen de deuren der nieuwe poort te verbrijzelen, en aan de overige troepen dezen eenig mogelijken ingang te openen. De acht eersten, welke de borstwering bereikten, loopen spoedig de stad binnen en vinden alles in de diepste rust. Het is *drie* uur. Men besluit den aanval te verschuiven, tot de 300 krijgslieden allen naar boven gestegen zijn en het ras aanbrekend morgenlicht den strijd zoude begunstigen. Alles schijnt gunstig voor hun plan—de stad is verloren! Maar ziet, eene onverwachte gebeurtenis brengt de maatregelen der vijanden in de war. Een schildwacht op den toren bij de *Munt* hoort verdacht gedruisch in de grachten. Op zijn berigt bij een korporaal, wordt een soldaat met eene lantaarn op herkenning uitgezonden. Hij stoot op den vijandelijken troep, roept zijn "werda?" schiet zijn geweer af, en met den luiden roep: "te wapen!" valt hij, door eenen Savoijaardschen kogel doorboord.

Nu mogt men niet langer met den aanval dralen. Vreesselijk stormen de vijanden de nieuwe poort in. De bezetting, door eenen zoo onverwachten en raadselachtigen aanval van de stadszijde overrompeld, verliest den moed en vuurt slechts éénmaal af; 10 ontvlugten, 2 verbergen zich, en de laatste springt op den grond van het portiers huis, houwt de stijlen, welke de ontzaggelijke valdeur dragen, door, deze stort naar beneden, en stelt op eens tegen den vijand eenen muur, die alle pogingen, alle inspanningen, om hem met springbussen te doen springen, weêrstand biedt, en aldus den vijand van buiten den in-, en die binnen zijn, den uitgang belet.

Middelerwijl hadden de 10 ontvlugte soldaten in de stad, door hun angstgeroep: "Te wapen, de vijand is in de stad!" de vreedzame burgers uit hunne slaap gewekt. Half gekleed, met de wapenen in de hand, vliegen dezen de straat op; de stormklok wordt geluid; fakkels worden aangestoken, en bij de poorten der stad stooten de partijen op elkanderen. De Savoijaarden, die zich tot hiertoe van eenen kikvorschachtigen roep tot herkenningsteeken bediend hadden, kunnen zich niet langer verbergen, en onder het krijgsgeschreeuw: "Hoog

leve *Spanje! Savoijen* hoog! de stad is ons! moord! moord!" storten zij op de burgers in. Wildgeschreeuw, wapengekletter, klaagtoonen der gewonden, hier fanatieke krijgers, die den hemel hopen te winnen door den moord der Gereformeerden, dáár eene schaar van moedige burgers, die hun leven voor de redding van vaderland en geloof ten offer bieden;—een ontzettend nachttafereel!

Terwijl de beide vijandelijke scharen op de plaats van de nieuwe poort strijden, poogt een troep Savoijaarden den ingang door het poortjen, bij de *Munt*, aan de *Rhone*, te winnen. Een springbus verbrijzelt de deur; twee soldaten plaatsen zich in den engen doorgang in hinderlaag, en vermoorden de ten strijde voorbij ijlende burgers. Eene vrouw wordt hen uit haar venster gewaar, op de eerste verdieping: gezwind rukt zij eenen grooten ketel met kookende rijst van het vuur, en slingert dien met kracht en behendigheid op de beide sluipmoordenaren. Den eenen verbrijzelt de ketel den schedel, de ander, gansch en al verbrand, vlugt, luidschreeuwend van vreesselijke pijn, vandaar, en sleept de overigen in den vlugt met zich voort, bij wien de hoop op het welslagen reeds begon te wankelen. De schrik deelt zich snel aan de anderen mede! Hoe meer de moed en tegenstand der burgeren wast, des te meer worden de vijanden beklemd! Reeds zoeken enkelen te ontkomen langs de ladders. Maar ziet, in dit gevaarvol oogenblik schiet een vijandelijk kanonnier, zonder te weten wat hij doet, als door de hand Gods geleid, een kanon af, dat naast hem staat; het schot brandt los—en met eenen slag rukt de kogel de drie ladders naar beneden!

Het schot klonk ver henen in den nacht. De troepen, die voor de poorten wachten, meenen de springbus te hooren, welke de deur der nieuwe poort had verbrijzeld. Onder trompetgeschal en trommelslag rukken zij voort; maar welk eene verbazing, toen hun van alle zijden vlugtelingen te gemoet ijlden, die, óf in den strijd, óf door den kloeken sprong in de grachten gewond zijn. Op eens verstompt hun luid triomfgeroep! verwarring vervangt de wilde zegevreugde; met schande overdekt, wijken zij terug.

De rest der Savoijaarden strijdt intusschen nog moedig in de stad. Meer en meer smelt echter het hoopjen weg. Eindelijk, van alle kanten omsingeld, moeten zij,

dapper strijdende, voor de overmagt bukken; slechts 13 geven zich gevangen! De vijand telt meer dan 200 dooden en vele gewonden, die zich het meest hunne wonden berokkend hadden door hunnen sprong in de grachten. Onder dezen bevindt zich ook PIETER ALEXANDER. Hij had den sprong van de muur gewaagd, en kwam ook gelukkig beneden; maar ongelukkig sprong een ander hem na, stortte met de zwaarte van zijn ligchaam op den in slijk en modder gezonken pater, en kwetste hem gevaarlijk. Toen alles verloren was, liet D'ALBIGNY den terugtogt blazen. Stil, gelijk zij gekomen waren, trokken de vijanden ook weder af. De hertog kwam hun te gemoet, die in de nabijheid der stad een avondmaaltijd gebruikt had, en nu vooruit gesneld was, om met den nieuwen morgen de veroverde stad binnen te trekken! Daar verkondigen zijne eigene troepen hem, hoe de zekere overwinning in eene schandvolle nederlaag verkeerd was! Dat was voor den trotschen heer een harde en bittere slag! Plotseling keerde hij zich om naar zijne haardstede, en sedert kwam hij nimmer weêr over de bergen.

De morgen was nu aangebroken. Wat schouwtooneel onthult hij voor de stad! Van alle zijden ijlen de bewoners aan, om het slagveld te zien. Bijna schijnt het een droom, dat de stad gered is geworden. Met eene naamlooze verbazing aanschouwt men de lijken der vijanden, die in bloed zwemmen! Maar ook ontdekt menig aan tranen bevochtigd oog, den huisvader, die den dood voor het vaderland gevonden had! Men snelt van plek tot plek. In de grachten wordt men de brokken der drie reuzen ladders gewaar; voor de nieuwe poort nog de zware valdeuren; overal lansen, helmen, pantsers; werwaarts men zich wendt, honderd welsprekende getuigen van het ontzettend gevaar, dat Gods genadige bijstand heeft afgewend! Geheel *Geneve* is bijeenvergaderd. De een ziet den ander met verbazing aan; men verhaalt, wenscht elkander geluk, drukt zich onderling de handen, omarmt elkander—en te midden van deze algemeene vreugde en ontroering, nadert daar een grijsaard van hooge gestalte, edel van gelaat, eerwaardig door de zilveren lokken en een langen witten baard. Het is THEODORUS BEZA, de groote vriend van CALVIJN, de erfgenaam van zijne wijsheid en zijn aanzien in de Protestantsche wereld. Tachtig jaren oud en van het

gehoor beroofd, had de edele grijsaard niets van het alarm in den nacht gehoord. Maar toen hij de strijdplaats aanschouwde, en de wonderbare redding der stad vernam, toen herleefden zijne zwakke krachten nog eenmaal; een nieuw jeugdig vuur der geestdrift stroomt het matte ligchaam binnen, en, aangegrepen van onuitsprekelijke ontroering over de groote daad des Heeren, plaatst hij zich aan de spits van zijn volk, laat de deuren der Kathedraal-kerk openen, beklimpt den kansel, en heft met de gemeente het heerlijk danklied, den 124sten psalm aan.

Van dezen dag af vierde men nu den 12den December als den verjaardag der *Escalade*, dat is, *der bestorming met ladders*, en verhief hem tot een nationaal feest. Des morgens hield men in alle kerken godsdiensoefening en zong het danklied, dat, sedert Theodorus Beza hetzelve zingen liet, het lied van dezen dag bleef. Des namiddags ging men in feestelijken optogt door de stad, om de overblijfsels van den grooten dag, welke men heilig bewaarde, te vertoonen; alom klonken de oude *Escalade* liederen, en des avonds vereenigde de huisvader de geheele familie tot een feestmaal, hetwelk, volgens overoud gebruik, uit de geregten bestond, die de hertog van *Savoijen* in dien gevaarvollen nacht nabij de stad genuttigd had. Over tafel, echter, vertelde de huisvader aan zijne kinderen de geschiedenis van dien onvergetelijken nacht, gelijk eenmaal de Joden hunne kinderen op het Paaschfeest de geschiedenis der wonderlijke redding hunner vaderen uit *Egypte* verhaalden.

Ongeveer twee eeuwen zagen zij dit schoone feest regelmatig terugkeeren. Toen barstten de stormen der Fransche revolutie los. De kleine vrijstad verloor zijne vrijheid. *Geneve*, die oude eerwaardige moederstad van het calvinismus, werd eene provinciaalstad van het Katholieke *Frankrijk!* Met het verlies der vrijheid hield ook de viering der *Escalade* op, en toen, in 1814, de herstelling der oude republiek volgde, liet men de vernieuwing van dat nationaal feest achterwege, om de met den Staat verbondene Savoijaardsche gemeenten niet te kwetsen. Dat men die viering als nationaal feest naliet, was volkomen juist; maar dat men ook de engere godsdienstige gedachtenis niet vernieuwde, was een misslag, een onregt jegens het verledene. De dag, die *Geneves* nationaliteit en godsdienst gered had, die eene

groote getuigenis was van de wonderbare hulpe Gods,—die dag verdiende wel, meer dan elke andere, een dankgebed der oude stadgemeente, die, sints 1795, daartoe niet meer was zaamgekomen.

Toen, echter, in de laatste jaren, "*Geneve* uit eenen langen slaap ontwaakte en het groote gevaar inzag, dat van *Romes* kant het protestantismus binnen zijne muren bedreigde; toen het met schrik de ontzettende mogelijkheid erkende, eens in den St. Pietersdom de mis weder te zien invoeren,"—toen ontwaakte tevens de behoefte weder naar gemeenschappelijke viering van dien dag; waarop eens de Heer zijne strijders zegenrijk hielp strijden, en hoe meer het protestantismus tot vernieuwd leven aanwies, en hoe duidelijker men het inzag, dat met het geloof der vaderen, *Geneves* ware nationaliteit moest ondergaan, des te levendiger werd in veler harten de wensch, om de oude, door bijna twee honderdjarige bestaan geheiligde, godsdienstige viering der *Escalade* in hare oude regten weder te zien ingevoerd.

Daar brak de 12 December des jaars 1843 aan. Ten één ure zou, gelijk gewoonlijk, in het kleine kerkje *l'Auditoire* de aloude bedestond gehouden worden. Men wist, dat de hooggeëerde leeraar Martin den kansel beklimmen zou, en juist, dewijl hij het was, verwachtte men een of ander woord, dat ter herinnering van dezen dag dienen zou. Daar men reeds eenige dagen te voren zeide, dat velen de bedestond wilden bijwonen en het te vreezen was, dat de kleine kerk *l'Auditoire* ras gevuld zou wezen, begaf ik mij reeds ten 12 ure derwaards. Hoe stond ik verbaasd, toen ik het groote plein, tusschen de kleine *l'Auditoire* en de Domkerk, reeds vol menschen vond, die op de opening der kerkdeuren wachtten. Van alle zijden stroomden onophoudelijk nieuwe scharen toe; het was als moest het eene bedevaart wezen. Ten half één ure was het aantal der geloovigen zóó hoog gestegen, dat zij onmogelijk in de *l'Auditoire* hadden kunnen plaats vinden. Men liet dien ten gevolge de groote deuren der heilige Kathedraal-kerk van *St. Pieter* openen, die reeds sedert verscheidene weken niet meer ter godsdienstoefening gediend had, vermits zij, uit hoofde van haren omvang, in den winter niet verwarmd kon worden. Met zielsverheffing zag ieder zich eens weder binnen de ruime trotsche wanden van het schoone Godshuis, aan hetwelk zich de merkwaardigste en roemrijk-

ste herinneringen knoopen uit de geschiedenis der reformatie in *Geneve.*

Allengs vulden zich de hooge tempelgangen; en toen de oude eerwaardige *Clemence* één ure sloeg, moest ieder het bekennen, dat hij de kathedraal nooit voller had gezien. Het schoone koorgestoelte der geestelijkheid was digt bezet; ook de Heeren van het Consistorie waren in grooten getale opgekomen; op de banken van den Grooten Raad en den Staatsraad was geen plaats meer vrij; alle portalen waren gevuld en in het schip merkte men onder de digt opeen gedrongen menigte, geheel tegen den regel, vele mannen: het waren de medeleden dier belangrijke vereeniging, die het protestantismus in *Geneve* nieuw leven ingeblazen heeft, de medeleden der "*Union Protestante,*" welke in het Godshuis waren verschenen, om in de vereenigde viering der gedenkwaardige gebeurtenissen uit den door het geloof bezielden voortijd, en in het vereenigd gebed voor Gods troon een uur der innigste gemeenschap te vieren; en aan de heilige plaatse den zegen des Allerhoogsten over hunne gewigtige taak af te smeeken. Ter voorbereiding hief men den 124sten psalm aan. Met welk eene kracht, met welke volheid werd hij gezongen! het was, alsof met de woorden der oude *Escalade hymne,* de geestdrift dier dagen over de vergadering was uitgestort, waarmede Theodorus Beza, aan de spits van zijn dankbaar volk, den Heer uit geroerden borst dit loflied zong! Naauwelijks herkende men de Geneefsche gemeente in het gezang weder; anders zoo slepend—heden zoo vurig; anders zoo zacht—heden zoo vol; anders slechts door vrouwen onderhouden—heden door vele honderden mannen stemmen ondersteund! Krachtiger zelfs klonk de melodieuse stem van den voorzanger, luider klonk het orgel, en steeds hooger verhief zich de volheid des gezangs.

De eerwaardige predikant Martin beklom intusschen den kansel. Na het gewone kerkelijke gebed en een kort gezang, las hij het xxxiiste hoofdstuk af van het 2de Boek der Kronijken. Algemeene stilte zweefde over de groote vergadering; hoe verder hij echter las, des te stiller werd het; met ieder vers klom de indruk, welke de vergelijking dier gebeurtenis uit de heilige geschiedenis, met de herinneringen van den dag moest te weeg brengen.

Toen de voorlezing geëindigd was, begon de geest-

volle redenaar, wien de volheid en welluidendheid des organs, zoo wel als de kracht en schoonheid van uitdrukking in gelijke mate eigen is, een nogmaals scherp geteekende tafereel op te hangen, der in het genoemde hoofdstuk medegedeelde voorvallen. Hieraan knoopte hij, met onnavolgbare gemakkelijkheid, de schildering der merkwaardige tooneelen in den *Escalade* nacht. Hooger en hooger steeg de kracht der uitdrukking; altijd voller werd de stem, en als hij, zich hooger opregtende, de woorden sprak: "God was het, die den krijgsman in den hoogsten nood de valdeur leerde neêrwerpen! God ook, die door des vijands hand het veldstuk liet ontbranden en door den kogel die ladders verbrijzelen!" Als in dit oogenblik de inwendige ontroering den sterken man overspande en zijne krachtige stem daalde, toen greep de magt der herinnering de harten der geheele verzameling aan, en vele, vele oogen werden vochtig!

De redenaar ging nu over tot eenige bijzonderheden en de geschiedenis der viering: hoe men zich altijd, het hart vol dank, in het Godshuis verzameld had; hoe de huisvader den zijnen de roemrijke herinneringen van dien dag, op welken de groote daden Gods gebleken waren, mededeelde; hoe toenmaals meer geloof, meer ijver, meer liefde, meer zedelijkheid en eenvoudigheid geheerscht hadden—en hoe daarom God zijn *Jeruzalem* niet in de handen der vijanden vallen liet! "Wel," voer hij voort, "wel laat uwe talrijke tegenwoordigheid binnen de gewijde ruimten van dezen heiligen tempel, blijde hoop voor de toekomst opvatten;—maar zij vordert ook veel van u!" en toen hij daarop met de hoogste kracht en volheid zijner stem de woorden uitsprak: "De strijd is op nieuw begonnen; de groote strijd tusschen *Rome* en den *Bijbel!*" toen was het alsof een elektrieke vonk de geloovige schare doortrok. Geheel onwillekeurig rigtten velen zich op, als ten strijde bereid! "Blikt rondom u, Genevers!" sprak hij verder, "blikt rondom u en ziet hoe het gevaar over uw hoofd aanbreekt! *Geneve,* het kleine *Geneve* kan niets door magt, maar door geloof kan het veel; want dit zal het Gods hulp waardig maken! Daarom, vereenigt u: laat het geloof levendiger in u worden en de liefde magtiger!"

Eene stilte, als van den dood, heerschte over de groote verzameling! Aller oogen hingen aan den mond des ijvervollen zielenherders! Hij had zijne rede geëindigd.

Ten slotte hief hij de handen op ten gebede, en in het diepste gevoel ving hij aan : "Ja, Heer onze God ! moogt Gij uwe kudde beschermen !" Terwijl hij nog deze woorden sprak, vernam men op eens van het einde des tempels een geruisch, even gelijk dat van den opkomenden storm. In een oogenblik verspreidde het zich over de gansche verzameling. Aangegrepen van het hooge gewigt des oogenbliks, van heilige aandrift ontstoken, verhief zich plotselings de geheele schare als één man, en met gebogen hoofd verootmoedigde zich ieder in zijn hart voor God !"

Geheel onbeschrijfelijk was de roerende plegtigheid van dit onvergetelijk oogenblik, waarin vele duizend harten zich voor Gods troon bogen ! Naauwelijks kon de vrome dienaar des Heeren de diepe ontroering overwinnen, welke de aanblik der zich voor God verootmoedigende gemeente in hem te weeg bragt ; de anders zoo sterke vaste stem beefde, en slechts zacht stamelde hij de woorden des gebeds. Maar weldra keerde de oude sterkte weder ; meer vast, meer luid werd dit smeekgebed ; en toen hij, aan het slot, met de uitdrukking van het geloovigste vertrouwen op God, "Amen ! Amen !" sprak, toen heeft het gewis in duizend harten weerklank gevonden ; toen hebben zeker duizenden, voor datgene, wat de redenaar zoo even gesproken had, in dit plegtig oogenblik van heilige aandoening, hunnen Heer en God geprezen !

Nooit heb ik met hooger opwekking eene godsdienstoefening bijgewoond ; nooit met dieper indruk een Godshuis verlaten. Voor de deuren der Kathedraal, zag ik echter velen stilzwijgend elkander de handen reiken, en vast en diep in het oog blikken. Ja, deze godsdienstoefening, zij is eene "gebeurtenis" voor de stad. De geestvolle redenaar heeft, met onwederstaanbaar geweld, de gansche magt der oude herinneringen te voorschijn geroepen, en daardoor nieuwen ijver, nieuwe geestdrift voor de nationaliteit in meer dan 3000 harten aangeblazen. Te gelijk heeft hij aan deze geestdrift de edelste rigting gegeven ; de rigting om voor de bedreigde kerk te arbeiden. *Velen* heeft hij dit gevaar eerst regt duidelijk leeren inzien ; *anderen*, die hetzelve reeds erkenden, heeft hij tot verhoogde belangstelling, tot krachtiger medewerking van het edelste kleinood des vaderlands aangespoord ; bij *allen* heeft hij, door zijn bezielend woord, de hooge

waarheid tot bewustheid gebragt, dat, zonder de genadige hulp des Heeren, het kleine *Geneve* verloren is, dat echter wasdom in geloof en liefde, en terugkeering tot de eenvoudigheid der vaderen, die hulp verzekeren zal. O! moge de Heer waken over zijne kleine kudde! moge Hij haar beschermen! Het gevaar is groot; maar wanneer de Heer met zijne stad is, wie zal tegen haar zijn!" —Nimmer breke de dag aan, op welke *Rome* de oude stad van CALVIJN aan zijne voeten ziet!

En wanneer gij, nakomelingen dier vrome voorouders, die, uit *Frankrijk* verdreven, *Zuid-Afrika* bezochten, ziet en verneemt, hoe gij hier bedreigd wordt met de invoering van die leerstellingen, welke *Rome* ondersteunt, hoe zeer wordt gij dan niet opgewekt tot standvastige aankleving der waarheid, tot geloovig waken en moedig strijden, dat gij niet overrompeld wordt in de ure der onbedachtzaamheid; wilt daarom uwe kinderen steeds herinneren aan die gebeurtenissen, welke uwe vaders herwaards bragten, opdat zij den vijand geen gehoor geven; en zullen zij daarvoor worden bewaard, dat zij dan vlijtig *den Bijbel* onderzoeken, en het Woord Gods stellen tot de regel van hun geloof en wandel.

CORRESPONDENTIE.

Aan den Redakteur van de "Honigbij":

Wel-Eerwaarde Heer!—Onlangs kreeg ik ter lezing een werkje, getiteld: *De Protestantsch-Evangelische Kerk, wat zij is, voornamelijk in Nederland, tot 's menschen geluk;*" en meende het niet ondienstig tot opwekking, stichting en leiding eenige uittreksels te maken, om de wenken daarin vervat ter plaatsing in de *Honigbij* uw eerwaarde toe te zenden, opdat zij, die daarmede onbekend zijn, of dezelve verzuimen, tot de beoefening derzelve mogen opgewekt worden.

EEN PROTESTANT.

Betrekking van den Leeraar tot de Gemeente.

In den beroepsbrief was duidelijk uitgedrukt, welke zijne verpligting als leeraar zoude zijn, en welk eene geldelijke toelage hij van de zijde der gemeente te wachten had. Door de zorg van Z. M. den Koning is, van

landswege voor elken predikant zekere somme gelds bepaald. De gemeenten, welke geene genoegzame fondsen bezaten, om zelven in het onderhoud harer leeraars te voorzien, hebben dit koninklijk aanbod aangenomen, en, welke hare gevoelens in het godsdienstige zijn mogten, zij hebben nimmer rede gehad om zich te beklagen over de onbekrompene denk- en handelwijze des waarlijk eerbiedwaardigen vorsten. Bij deze som uit de schatkist wordt, in onderscheidene gemeenten, nog eene toelage gevoegd, welke uit de kerkkas voorkomt. Ofschoon deze penningen van de gemeente, bij wijze van collecte uit ieders vrijwillige, en den gever alleen bekende gift ingezameld worden, zoo weert zij echter altijd alle vermoeden van den leeraar, dat hij voor deze of die dienst zou beloond worden. Hoe veel vrijheid geeft dit niet aan den predikant, om zijn ambt uit te oefenen, zonder aanzien van personen, of den schijn van uitzien op belooning.*

Deze geldelijke verzorging des leeraars, hetzij zij van landswege, of deels van hetzelve, en deels uit gemeente gaven, of uit eigen fondsen voorkomt, heeft nu dit dubbel nut in zich, dat zij niet alleen allen schijn van laagheden te begaan, van den predikant geheel wegneemt, maar zij hem ook de gelegenheid verschaft, om, bij het inspannen van al zijne krachten, zijn ambt getrouw waar te nemen, zoodat hij hetzelve kan uitoefenen, zonder dat hij iemand naar de oogen behoeft te zien, en hij dus vrij en onbekrompen in denkwijze handelen kan; want deze onderstand in geld, hetwelk hij op bepaalde tijden ontvangt, is, wel is waar, van verschillende grootte, naar dat de gemeenten zijn, maar gemiddeld gerekend, toereikende om een huisgezin, zoo het niet met rampen en tegenspoeden te worstelen heeft, te onderhouden bij eene matige levenswijze. Wij willen geenszins hierbij acht geven op predikanten, welke uit eigen ouderlijk vermogen, of door hun huwelijk, zelven een genoegzaam inkomen hebben. Evenmin zullen wij het oog vestigen

* De lezer houde in het oog, dat deze aanmerkingen worden gemaakt ten gevolge van een werkje, getiteld: "*De Roomsch-Katholieke Kerk in Oud Nederland, gelijk zij is, zijn kon en zijn moest*," waarin aangetoond wordt, het doelmatige, dat ieder priester voor elke godsdienstverrigting door ieder individu afzonderlijk beloond wordt, en hoe zijn bestaan afhangt van de giften en gaven der leden zijner gemeente, die hij, om die rede, naar de oogen moet zien.—PROTESTANT.

op leeraars, die zulks niet bezitten, en bezwaard zijn met een aantal kinderen, of met tegenspoeden hebben te kampen. Wij houden ons overtuigd, dat elke gemeente, welke haren leeraar in zulke omstandigheden heeft leeren kennen, voorzeker op eene kiesche wijze voor hem zorgt, gelijk Z. M. is voorgegaan, toen hoogstdezelve voor de kinderen der leeraars jaarlijks eene som, overeenkomstig derzelver aantal, toestond, en bovendien nog school- en akademiegelden voor hunne zonen, wanneer deze eene geleerde opvoeding ontvangen, om eens het leeraarsambt te bedienen.

Beschouwen wij dus den predikant, voorzien van een inkomen, waardoor zijne nooddruft en die der zijnen kunnen bestreden worden, dan is hij een man, die, zoo hij niet geldzuchtig is, en waar zal de regtschapen leeraar dit zijn! niemand behoeft te ontzien, en bij niemand behoeft te bedelen, om het een of ander voor hem te verkrijgen. Het is niet noodig, dat hij, om eenig geschenk zijnen dierbaren tijd moet verbeuzelen, met bij dezen zijn hof te maken, bij dien een nietswaardig kompliment af te leggen, genen geluk te wenschen met voornemens, genietingen, verjaringen, en wat des meer zij. Onverminderd de burgerlijke beleefdheid, welke ieder beschaafd mensch altijd in acht neemt, is het voor hem geene noodzakelijkheid, dat hij vele nuttelooze bezoeken moet afleggen, bij de gegoeden der gemeente, opdat hij hunne gunst toch niet verlieze. Zijne kostelijke uren kan hij dus aan veel edeler oogmerken besteden. Te vreden, gelijk de Schrift hem leert, als hij het noodige heeft, behoeft hij niet te vleijen, om zich de bijzondere gunst der meer vermogenden te verwerven. De echte godsdienstleeraar, wars van alle laagheden, zal zich aldus in staat gesteld zien, om rondborstig en regtschapen te handelen.

Van welk eenen gewenschten invloed moet deze onafhankelijke toestand des leeraars niet dagelijks zijn voor de hem aanvertrouwde gemeente! Hij kan zijn ambt, geheel naar hetgeen regt en billijk is, waarnemen; al zijne krachten en talenten aanwenden, tot stichting en opbouwing der gemeente, en in zijne denk- en handelwijze onbekrompen voortvaren. In zijne prediking, huisbezoek, verkeer aan krank- en sterfbedden, zijnen omgang met lijdenden, bedroefden, troosteloozen, wanhopenden, afgedwaalden, boosdoeners, of in welke aan-

raking hij ooit moge komen, zal hij echter, als regtgeaard leeraar zich kunnen gedragen. Als prediker des Evangelies, zal hij alle zachtmoedigheid bij ernst paren; als verstandig en beschaafd man, die zijne wereld verstaat, weten, hoe met elk mensch, naar den rang, stand en post, welken dezelve in de maatschappij bekleedt, om te gaan. Hij zal met den eenvoudigen eenvoudig, met den geleerde verstandig, met den aanzienlijke spreken, overeenkomstig den eerbied aan hem verschuldigd. Naar den toestand der gemeente, zal hij, in leerredenen of elk ander onderwijs, zijn leeren, vermanen en bestraffen zoo inrigten, dat ieder voor zich het toepasselijke er in vinden kan; hierdoor kan hij de pligten van zijn ambt in alle opregtheid volbrengen, zonder aanzien van personen, zoo blijft zijn arbeid, zonder eenig inmengsel van het aardsche, altijd zuiver, zedelijk en geestelijk.— Men houde dit geenszins voor eene bloote *theorie*, waarbij wij slechts de mogelijkheid veronderstellen. Konden wij ons genoopt achten, om uit de verschillende gemeenten onder de Protestanten, getuigenissen hiervan bij te brengen, dat de bedienaars des Evangelies werkelijk zoo handelen, hoe groot zal dat aantal zijn! Doch laat elks eigen ervaring hier spreken.

De gemeente moet hiervan voor dit en het toekomende leven het grootste nut hebben. Des menschen waar geluk voor tijd en eeuwigheid, ontspruit alleen uit zuivere godsvrucht. Het zaligend Evangelie onzes Heeren is ons daartoe gegeven, om in ons hart en wandel, die opregte godzaligheid uit te werken. Om dit zoo heilrijk oogmerk te bevorderen, heeft God de prediking des Evangelies ingesteld, als een gezegend middel in zijne hand; dus kan zulk eene onbekrompene en regtschapene bediening alleen die gewenschte vruchten op aarde en voor den hemel voortbrengen. Bevonden wij ons nu in staat om op te tellen, hoe vele dwalenden door den leeraar zijn teregt gebragt, hoe vele diep bedroefden bemoedigd; hoe vele zwakken in hun geloof versterkt zijn; hoe dikwerf vele wanhopenden van den rand des verderfs zijn terug gebragt; welk een aantal stervenden door hem, vol vertrouwen, eene zalige eeuwigheid ingingen, ja, dat zelfs misdadigen, welke op de wereld den dood verdiend hadden, door die voortreffelijke ambtsbediening, eene onuitsprekelijke en heerlijke zaligheid te gemoet zagen! Welk eene stof tot dankbare blijdschap

aan den ontfermenden God, om zijne liefde jegens zondaren te erkennen!.... Maar aan deze zijde des grafs bedekt een sluijer ons oog; het is ons niet geoorloofd dien op te ligten om in te zien. Genoeg; deze zoo sprekende daadzaken, welke niemand loochenen kan, bevestigen het duidelijk, van welk eenen heilzamen invloed de werkkring des leeraars is, op waar en duurzaam menschen geluk. Hij kent zich zelven dit geenszins toe; maar belijdt, dat dit de kracht en uitwerking is van het Evangelie, dat hij voordraagt.

Als wij ons dit voor oogen stellen, dan vragen wij: Wat bewijst de leeraar voor de gemeente te zijn? Hoe men in het dagelijksche spraakgebruik haar ook *zijne* gemeente moge noemen, hij beschouwt haar altijd als des Heeren gemeente, welke op aarde aan zijne herderlijke zorg, daar hij een dienaar van Jezus Christus is, is toevertrouwd, waarvan hij eens aan dit Opperhoofd der kerk eene dure rekenschap zal moeten geven. Ondertusschen, van eene andere zijde gadegeslagen, is de gemeente, welke onder zijn opzigt is gesteld, het eenige voorwerp waaraan hij verpligt is, al zijnen tijd en zorg, al zijne verstandsvermogens en ligchaamskrachten, al zijnen arbeid en vlijt eenig en onverdeeld te wijden. Zij is, als ware het, zijn voedsterling en het groote voorwerp zijner liefde, waarop al zijne gedachten gevestigd zijn. Hij is aan hen verbonden door den engen band der Godsdienst. Hij leeft met haar in de heiligste betrekking en gemeenschap. Hij verstrekt haar tot eenen leidsman op den weg naar de eeuwigheid. Hij is haar een leeraar tot godsdienstige en zedelijke volmaking. In de ure van nood geeft hij raad; bemoedigt en troost ten tijde van smart en droefheid. Onder dit alles en ontelbare soortgelijke zaken, welke hem in de gemeente voorkomen, mag hij, uit overtuiging van een rein en vrij geweten, spreken en handelen. De belangstelling in ieders waar geluk, welke hem bezielt, zal hem in alle omstandigheden, waar raad vereischt wordt, vergezellen, geleiden en hem het regte pad doen kennen, dat hij elk voor deszelfs behoefte moet aanwijzen. Diezelfde belangstelling zal de tolk zijn der gevoelens, welke zijn hart doorstroomen; zij zal eene overtuiging aan zijne rede schenken, welke, onder den goddelijken zegen, de heerlijkste uitwerking te weeg brengt.

(Het vervolg hierna.)

DE KOOPMAN IN PRENTEN.

Op markten en kermissen ziet men dikwijls menschen met landkaarten en prenten loopen, die zij te koop bieden. Onder deze prenten waren voorheen meermalen en zijn nog somtijds zeer roerende en stichtelijke, waarover zich burger en boer, maar vooral de kinderen, verheugen. De geschiedenis van den verloren zoon, hoe hij als een arm, uitgehongerd bedelaar tot zijnen vader komt, zijne zonden belijdt, en door zijnen vader zoo liefderijk wordt ontvangen; de geschiedenis van den door eene beroerte verlamden, wien de Heiland de zonden vergeeft en geneest; die van de Kananeesche vrouw, welke de Heer zoo ootmoedig smeekend te voet valt, of van de zondares, die zijne voeten met hare tranen wascht, deze allen zijn prenten, die veel stof tot denken geven, en somtijds ook het hart diep treffen. Ook een jong geestelijke, wiens hart voorheen geheel anders gestemd was, en wien de leer van het kruis al te eenvoudig en te gering scheen, werd eens, toen hij een vromen burger, die ziek was, bezocht had, en nu in het vertrek het beeld van den Heiland, met de doornenkroon en den purperen mantel, en met dit opschrift: *Dit deed ik voor u, wat hebt gij voor mij gedaan?* beschouwde, zoo getroffen, dat hij tranen stortte, en van deze ure af, zijnen geleerden bedelaarstrots verwisselde voor het eenvoudig, trouw en vast geloof aan het Evangelie.

Zulke handelaars in prenten hebben dus somtijds hierdoor eene aanleiding tot goede gedachten en denkbeelden in de huizen gebragt. In het algemeen waren echter de beelden van een oud koopman in portretten, van wien ik hier verhalen wil, nog ongelijk werkzamer en meer in het hart dringende; want deze waren niet met zwart krijt of kleuren, maar met vuurvlammen, niet door menschen, maar door Gods hand geschilderd, en waren niet onbewegelijk en dood, maar levend.

Deze portrethandelaar, namelijk, was een oud Christelijk man, die met allerlei waren de markten en kermissen bezocht. Eerst in zijne mannelijke jaren, nadat hij door driften verscheurd, verarmd en hongerig, bij het zwijnendraf der snoode lusten geworden was, had hij God in Christus en in Hem den Zondendelger, den het verlorene zoekenden en vriendelijk aannemenden Vader,

leeren kennen en gevonden. Sedert was hem, het voorheen door hem gering geachte Woord van God, dierbaar en zijne dagelijksche spijze geworden. Zijn hart vloeide over van liefde tot God en zijne broederen. Hij zou deze allen gaarne, tot berouwhebbende ontmoedige zondaren, en daardoor tot zulke zalige, vrolijke kinderen van God, als hij zelf was, gemaakt hebben. Als hij dan des nachts door de straten wandelde, in speelhuizen en bordeelen, de verdovende muzijk hoorde, beweende hij de menschen, die de zonde zoo ijverig dienden, en zich zelven, dat hij niet even zoo ijverig in de dienst van zijnen nieuwen, goeden, eeuwigen Vader was.

Eigenlijke en gewonelijk zoo genoemde portretten en prenten verkocht hij wel niet, maar als hij iemand eene poos had gadegeslagen en leeren kennen, plagt hij hem gewonelijk ter gedachtenis een beeld van eene andere soort te schenken; hij zeide namelijk tot zulk eenen: "Uwe zeer goed getroffen beeldtenis heb ik reeds elders gezien." Vraagde hem dan, bij voorbeeld, een zeer aardig, maar ijdel meisje, waar dan? dan antwoordde de oude koopman: "Uw beeldtenis kunt gij vinden in dat boek, dat hoofddeel, dat vers der Heilige Schrift, lees dit opmerkzaam en behartig het." Als dan de andere dat opsloeg en las, vond zij daar een woord, treffend en doordringend als een tweesnijdend zwaard, dat den zorgeloozen zondaar als een donderslag trof en tot nadenken bragt, of ook den nedergebogene, den verslagene van hart, den moedelooze, moed, kracht en vrede in het hart gaf, den vermoeide verkwikte en waggelende knieën versterkte.

Deze oude man, die zoo velen tot berouw gebragt, vermaand, versterkt en vertroost had, lag eindelijk op zijn sterfbed. Nu scheen het, alsof op eens de anders zoo vrolijke, zoo vast, gelijk een rots staande moed des geloofs, als verlamd was; zijne tong was stom; het hart gevoelde zich zoo geheel verlaten en ledig. Hij, die zoo velen, door zijne Christelijke toespraak, het sterven wel ernstig, maar tevens ook ligt, als heengaan tot den Vader, gemaakt had, voelde thans slechts de bitterheid en schrik des doods, hijgde naar troost, en wanhoopte bijna aan Gods liefde en genade.

In dit bittere, zware uur der beproeving, in hetwelk God dikwijls nog de laatste onreinheden van zijne dienaren scheidt, bezocht hem zijn oude, jaren lang be-

proefde vriend, de trouwe, goede predikant, wien de oude koopman zoo vaak ter nasporing en versterking geweest was.

Het anders zoo heldere, vrolijke aangezigt van den zieke, was thans betrokken en door angstige zorg en onrust beneveld; die mond, wel eens zoo hemelsch welsprekend, kon den geliefden vriend naauwelijks groeten. Deze zweeg eenige oogenblikken biddend, vervolgens zeide hij: "Gij hebt zoo vaak in uwe gezonde dagen, menschen van allerlei soort uit Gods Woord onderwezen, verbeterd en getroost, wel nu, ik wil u thans ook zeggen, waar het beeld van dit uw treurig uur staat. Jozef, toen zijne broeders in zijn bijzijn weenden, en bijna door angst en vrees bezweken, verborg zich wel eenen kleinen tijd voor hen, maar zijn hart klopte en brandde van liefde en medelijden, en nu riep hij: "Laat iedereen heengaan. En ziet de gevreesde man, in plaats zoo als zijne broeders dachten, te toornen, weende luid van liefde, en was op eens uit eenen strengen minister van Faraö, Jozef, hun lievende broeder geworden.—Hij, echter, mijn lieve broeder, voor wiens aangezigt gij thans zoo vreest en beeft, is beter, lievende u nader dan Jozef.

Nu keerde de oude koopman zich naar de muur, en weende luid van aandoening, liefde en dankbaarheid, want zijn angst, zijne inwendige verlatenheid was verdwenen, de schrik des doods was geweken. Hij kon weder beminnen en bidden, al zijne woorden waren dank- en lofgezangen, en in dit vrolijk, zalig gevoel der erbarmende, lievende nabijheid zijnes Heeren, bleef hij tot aan zijnen dood, en stierf met een woord der dankbaarheid op zijne lippen.

HET UURWERK.

De overledene godvruchtige Schöner, predikant te *Nurenberg*, plagt dikwijls te zeggen: "Wel hem, die zich telkens verheugt, als hij, uitgeweest zijnde, de klink zijner huisdeur in de hand neemt. Ja, nog gelukkiger hij, die gaarne in zijn eigen hart gaat, en wien het daar te moede is, alsof hij in zijn vaderland was. Zalig echter is hij, die zich iederen morgen reeds verheugt en

verlangt naar den goeden oogenblik, waarin hij met de zijnen tot God bidden en zijn dierbaar Woord lezen of hooren kan; wien het gebed zoo tot eene behoefte is geworden, gelijk den gezonden mensch het ontbijt en middagmaal."

Zeker komen ook wel eens in het leven van den geoefenden Christen zulke uren, waarin de anders zoo ijverige bidder, zich tot het gebed mat, koud en ongeschikt gevoelt, waarin het lezen en hooren van Gods Woord, voor hem geen genot meer is; maar dit is juist de ure, waarin hij het ijverigste het aangezigt van Hem zoekt, die hem van kindsbeen gedragen heeft, en die hem in den ouderdom ook niet verlaten zal; dit zijn de uren, waarin hij het vurigste dit woord spreekt en beoefent: *Heer! ik laat U niet gaan, voor dat Gij mij gezegend hebt.*

Opdat het echter zoo ver met ons hart kome, dat aan hetzelve het gebed zoo waard en dierbaar is als het leven, moeten wij eerst regt en eigenlijk leeren bidden, en ons in het bidden leeren oefenen. Het pas geboren kind wordt door de buitenlucht, waarin het thans voor het eerst treedt, zoo geweldig aangedaan en geprikkeld, dat de smart het een geschreeuw afperst; maar juist door dit schreeuwen leert het ademhalen. Zoo leert ook de mensch meestal, door het inwendig geschreeuw, dat hem smart en leed afperst, het eigenlijk bidden uit het hart; maar als de nood en smart voorbij zijn, dan vergeet hij zeer dikwijls weder in den langen winterslaap, waarin hem de koude zorgen der wereld storten, het inwendig geestelijk ademen des biddens. Daarom is het goed dat men zoo handelt, gelijk een vrome predikant eenen zijner vrienden te *Nurenberg* leerde, bij wien hij eenige dagen huisvestte.

Deze, toen nog zeer jonge gastheer, die reeds zeer Christelijk dacht te zijn, had wel de loffelijke gewoonte om met de zijnen des morgens en des avonds te bidden, maar voor het overige werd in zijn huis den ganschen dag aan geen bidden gedacht.

Nu leerde eerst de goede predikant zijne vrienden spijs en drank met dankzegging te genieten, vermaande hun bij het eten te bidden. "Zingt toch," zeide hij, "zelfs de leeuwrik zijnen Schepper zijnen dank voor ieder wormtje, dat hij vindt. En de spijs is immers niet door Gods kracht slechts geschapen, tot voeding en sterking van het menschelijke ligchaam, maar Gods kracht en

zegen moet die ook heiligen, dat zij den inwendigen mensch niet tot stremming en hindernis worde, gelijk eens het eerste ouderenpaar de spijs, die zij, Gods verbod vergetende, genoten. Gods kracht en zegen moet haar heiligen, opdat zij ook voor den tempel Gods, dat het ligchaam van den Christen is, geschikt en gewijd worde."

Nadat op deze de predikant het gebed voor en na het eten bij zijnen vriend had ingevoerd, ging hij nog verder. Hij zelve, dit kon men licht bespeuren, wandelden den ganschen dag in het gebed voor Gods aangezigt. "De mensch," zoo zeide hij, "wil in het begin door iets uiterlijks aan het inwendige herinnerd worden. Gewen u daarom, mijne jonge vrienden, zoo dikwijls gij de klok hoort slaan, aan God en de eeuwigheid, tot welke gij reeds weder een uur genaderd zijt, te denken, en Gods lieve hand, die u in alles moet leiden en dragen, door het gebed te grijpen. Gewen u dan ook verder, zoo vaak het uurwerk half uur of kwartier slaat, weder aan God te denken en tot Hem te zuchten. Zoo krijgt gij allengs een uurwerk des Geestes in uw hart, dat beter en juister gaat, den weg door den tijd naar de eeuwigheid beter afmeet, dan elk ander uurwerk; een oplettend oor voor de stem van den Geest in uw hart, die zonder ophouden roept: Abba, lieve Vader!"

ZENDELING-NIEUWS.

ORDENING VAN DEN EERW. HEER ESSELIN.

Op Donderdag den 15 Januarij had in de Zendelings Kapel, te *Stellenbosch*, eene in deze kolonie niet dikwerf voorkomende plegtigheid plaats, waarvan dit kort verslag niet strijdig geoordeeld zal worden met het doel van dit Maandschrift of de wenschen van deszelfs lezers.

Op dien dag ontving de, reeds sedert eenige jaren als getrouwe arbeider in den wijngaard des Heeren beproefde zendeling van het Rhijnsche genootschap, de Broeder Esselin, zijne ordening. Tot de voltrekking dezer handeling had men het avonduur gekozen. De muren van dat huis des Heeren waren vroeg opgevuld met eene groote schaar, zoo Christenen als Heidenen. Onder dezen zag men ook, behalve eenige vrienden uit de *Kaapstad* enz., vele lieden van de *Kuijlsrivier (Sarepta)*, alwaar, sedert eenigen tijd, door de ijverige pogingen van den Broeder Esselin,

en de milddadigheid van Christenvrienden, eene Kapel en School opgerigt is. In de laatstgenoemde onderwijst eenen door Broeder ESSELIN gevormde katechiseermeester, in eerstgenoemde houdt de Broeder ESSELIN zelf op elken Sabbat godsdienst. De tegenwoordigheid van zoo velen bij deze gelegenheid, en de hartelijke deelneming dezer lieden, geven ons het regt te hopen, dat ook te *Sarepta* het Woord des Heeren niet te vergeefs verkondigd wordt.

Ter voltrekking van de plegtige handeling waren zeven zendelingen van het Rhijnsche genootschap aldaar vergaderd, en, ingevolge uitnoodiging, waren de Eerw. Heeren HEROLD, predikant der Gereformeerde kerk te *Stellenbosch*, BECK, SHAW en BARKER, die in de handelingen deel namen, zoo vriendelijk den indruk van het plegtige uur door hunne tegenwoordigheid te helpen vermeerderen. Daar, helaas! maar al te dikwijls de leuze der partijgeest van "hier is Christus of daar is Christus" wordt gehoord, terwijl zoo velen, die slechts één doel behoorden te hebben, eenzijdig en uitsluitend tegen elkander overstaan—was het liefelijk hier, bij de ordening van eenen Evangelischen zendeling, te ontwaren, dat zich Gereformeerden, Lutherschen en Methodisten leeraars, van onderscheiden Christelijke gemeenten en genootschappen, zich tot dezelfde handeling hadden vereenigd. Geve de Heer genadig, dat zoodanig eene gezindheid, in deze zoo gezegende volkplanting, meer en meer veld moge winnen, en dat al hare inwoners, zonder in onverschilligheid te verzinken omtrent de dienst des Heeren, het dagelijks levendiger mogen erkennen en bekennen, dat in tegenoverstelling van het groote punt van vereeniging, het geloof namelijk aan den Drieëenigen Jehova, die alleen onze verlossing, onze geregtigheid en heiligheid is, de kleinere punten van verschil tusschen de onderscheiden gemeenten des Heeren, nimmer oorzaak mogen worden van nijd, strijd of verwijdering.

Na een voorafgegaan inleidings gebed, opende de Broeder ZAHN de plegtigheid, door aan de vergaderde schaar den grond en het doel der ordening uit onderscheidene plaatsen der Heilige Schrift voor te stellen. Vervolgens sprak Broeder LUCKHOFF den Broeder ESSELIN aan, hem, volgens Ezech. iii. 17 enz., op de pligten van eenen door den Heer geroepenen wachter wijzende, en na dat Broeder ESSELIN de, in de Hoogduitsch Evangelische Kerk, voor deze handeling geschrevene vragen, in vreugdevolle gemoedelijkheid, met *ja* beantwoord had, werd hij door een gebed, uitgesproken door den Broeder LUCKHOFF, onder het gemeenschappelijk opleggen der handen, en onder het eenstemmige *amen* van de verzamelde predikanten en dienaren des Heeren ingezegend. Deze spraken vervolgens, de een na den ander, hunnen nieuwen ambtsbroeder een woord van waarschuwing, van belofte of van zegen toe; waarna deze zelfs, diep bewogen, den predikstoel beklom, en over zijnen, tot dusverre afgelegden

levensloop, zijnen tegenwoordigen standpunt en zijne wensch en bede voor de toekomst, volgens de tekstwoorden, 1 Cor. ii. 1 enz,, eene getuigenis aflegde.

Moge de Heer op al de wenschen en beden, welke op dien avond van en voor den Broeder Esselin tot den Troon der Genade zijn opgezonden, zijn *ja* en *amen* in genade verleenen.—*(Medegedeeld.)*

MENGELINGEN.

Zijt nimmer liefdeloos jegens uwe evenmenschen; voedt tegen hen haat noch nijd in uwen boezem: want zielskwelling volgt u waar gij u ook bevindt, en gij handelt tegen het grootste gebod: "*Bemint uwe naasten als u zelven!*"

Mogen onze gedachten steeds zóó zijn, dat wij niet vreezen, dat God dezelve weet, en onze woorden tot—en van Hem zóó, dat wij ons niet schamen, dat menschen dezelve hooren.

O! dragen wij toch naauwlettend zorg, dat wij ons nimmer schuldig maken aan handelingen, die wij in anderen verfoeijen!

Onpartijdig en onbevooroordeeld de stem der waarheid te hooren, is een onmisbaar vereischte voor den Christen, die in eenen vromen wandel hoog belang stelt.

Verwerp iedere verzoeking bij de eerste opwelling, met opzien tot God, en de overwinning zal u gemakkelijk en zeker zijn!

Wanneer wij den hoogmoed, den moeder der zonden, door gebed, zelfkennis en zelfverzaking niet gedurig bestrijden, loopen wij groot gevaar trotsehnederig te worden.

Gedrukt bij Pike & Philip, 59, *St. Georgestraat; en te bekomen bij den Heer* J. H. Collard, 24, *Heerengracht, aan wien de Inteekeningen, moeten worden betaald, en Communicatiën voor den Redakteur ontvangen worden.—Prijs* Zes Shillings *per Jaar, en voor Inteekenaren in de Buiten-Districten, aan wien het* per Post *verzonden wordt,* Zeven Shillings.

DE HONIGBIJ.

MAANDSCHRIFT

VOOR GODSDIENSTMINNENDE LEZERS.

"De vrees des Heeren is wijsheid."

DEEL II. FEBRUARIJ, 1846. No 2.

ONZE PLIGT BIJ DE BETRACHTING VAN DE KORTSTONDIGHEID DEZES LEVENS.

LEERREDE OVER 1 PETR. IV. 7.

Het einde aller dingen is nabij. Zijt dan nuchteren en waakt in de gebeden.

CHRISTUS JEZUS, van wier menschwording wij dezer dagen feest vierden, is in de wereld gekomen, opdat Hij zich een eigen volk zoude reinigen, ijverig in goede werken. Die zijnen naam belijdt, moet afstand doen van alle ongeregtigheid. Een Christen te heeten en de begeerlijkheden en wellusten bot te vieren, is het bloed van Christus onrein achten; Hem tot een dienaar der zonde te stellen, en zich zelven den weg te banen tot verschrikking, benaauwdheid en verteerend zelfverwijt. Ernstig waarschuwde daarom Apostel Petrus de Christenbelijders in zijne dagen tegen zoodanig een bestaan, dat de rampzaligste gevolgen te weeg brengt. Jezus kwam, niet om den mensch zalig te maken *in* zijne zonden, maar wel *van* zijne zonden, opdat Hij de goddeloosheid en wereldsche begeerlijkheden verzakende, matig, regtvaardig en godzalig in deze tegenwoordige wereld zoude leven. Hij kwam om de heerschappij der

zonde te verbreken; en hoe kan men dan in waarheid belijden zijn volgeling te zijn, indien de zonde nog heerschappij voert in onze sterfelijke ligchamen? Daarom vermaande de Apostel de Christenen, zeggende: *Dewijl dan Christus voor ons in het vleesch geleden heeft, zoo wapent gij u ook met dezelve gedachte, namelijk, dat wie in het vleesch geleden heeft, die heeft opgehouden van de zonde; om nu niet meer naar de begeerlijkheden der menschen, maar naar den wil van God, den tijd, die overig is in het vleesch, te leven* (vs. 1, 2).

Hij herinnerde hen, hoe zij, door het belijden van den Christennaam, onder de duurste verpligtingen waren gebragt, niet meer te handelen zoo als zij weleer deden, toen zij allen dienaars der zonde en der wereld waren; hoe zij dus ook geen gehoor moesten geven aan diegenen, die hen tot hunne vorige levenswijze zochten terug te brengen. Moesten zij dan al, wegens het niet inwilligen van hunne aanzoeken, aan vervolgingen zijn blootgesteld; braakte al de laster zijn gift op hen, zoo moesten zij zich blijven troosten met die zekere waarheid, dat de *Regter* aan de deur staat, die de levenden en de dooden zou oordeelen (vs. 5). Hij stelt hen dus hunne pligten voor. Hij leert hen hoe zij zich moesten gedragen. Hij waarschuwt hen, als een man, wiens vurige bede en hartelijke wensch het was, dat hun eeuwig welzijn bevorderd zoude worden, zeggende: *Het einde aller dingen is nabij, zijt dan nuchteren, en waakt in de gebeden.*

I. Na u den zin en de meening dezer woorden te hebben voorgesteld, zal ik,

II. Overeenkomstig de gelegenheid des tijds, de leeringen daaruit ontleend, nader trachten aan te dringen.

I. *Het einde aller dingen is nabij.* Daar de Apostel in vers 5 gesproken heeft van de komst van Christus om de levenden en de dooden te oordeelen, en wij dat verstaan moeten van het laatste oordeel, wanneer de daden van alle redelijke wezens zullen worden geoordeeld, kunnen wij ons niet vereenigen met die uitleggers, die meenen, dat door de uitdrukking: *Het einde aller dingen is nabij,* de Apostel alleen zoude bedoeld hebben de aanstaande verwoesting van Jeruzalem. Blijkt het niet duidelijk, dat hij het oog heeft gehad op het einde der wereld, dat terstond op het oordeel volgen zal? Dit kon met nadruk

het einde aller dingen worden genoemd; want dan zullen de hemelen en de aarde, die nu zijn, ten vure worden overgegeven, gelijk de Apostel zegt, 2 Petr. iii. 10—12: *Dan zullen de hemelen met een gedruisch voorbijgaan, en de elementen zullen branden en vergaan, en de aarde en de werken, die daarin zijn, zullen verbranden. Dewijl dan deze dingen alle vergaan, hoedanigen behoort gij te zijn in heiligen wandel en godzaligheid! verwachtende en haastende tot de toekomst van den dag van God, in welken de hemelen, door vuur ontstoken zijnde, zullen vergaan, en de elementen brandende zullen versmelten.*

Maar was dat dan zoo nabij? Het is waar, uit hoofde van het niet wel verstaan van eenige gezegden der Apostelen, verkeerden sommigen der eerste Christenen in den waan, dat zij den laatsten oordeelsdag en het daarop te volgen einde in hunne dagen zouden beleven; dan dit was een verkeerd begrip, waarin de Apostelen zelven, die door den Heiligen Geest verlicht waren, niet verkeerden: een verkeerd begrip, waartegen zij zich met kracht en nadruk hebben verzet. Zegt niet de Apostel Paulus duidelijk, dat die dag niet zoude komen *voor dat de afval zou zijn gekomen en de man der zonde zal geopenbaard zijn, de zoon des verderfs* enz. (2 Thess. ii). Spreekt niet Petrus van de laatste tijden, tijden die komen zouden lang na zijnen dood; want hij verklaarde *dat de aflegging zijns tabernakels nabij was* (2 Pet. i. 14). wanneer spotters zullen opstaan, die, omdat de dag des oordeels nog niet kwam, zouden zeggen: *Waar is de belofte zijner toekomst; want van de dagen der vaderen zijn alle dingen nog zoo als zij waren.* Menschen, die willens blind waren, niet bedenkende, dat één dag bij Heer was als duizend jaren, en duizend jaren als één dag; en dat de Heer zijne belofte niet vertraagde, gelijk de menschen dat traagheid noemden. Sommigen meenden, dat de Apostel naar Joodsche wijze heeft gesproken, die den tijd in drie afdeelingen verdeelden, en dat *twee-derden* dier afdeeling verloopen en het laatste tijdvak aangebroken zijnde, alles nu ras ten einde snelde. Zij toch verdeelden de tijden, in den tijd *voor* Mozes, en dezen noemden zij den *aanvang aller dingen;* den tijd *onder* Mozes, en die werd geheeten het *midden* aller dingen; en den tijd *na* Mozes, onder den Messias, en die was *het einde aller dingen.* Die tijd was nabij; ja, die tijd was *gekomen,* en binnen kort zou het zonneklaar

worden, wanneer stad en tempel zouden worden geslecht. Paulus noemt dit: *de einden der eeuwen* (1 Cor. x); en Johannes *de laatste ure* (1 Joh. ii). Het einde aller dingen was nabij. Onverwacht zou het daar zijn; even zoo onverwacht als de zondvloed in de dagen van Noach, dien prediker der geregtigheid, die de menschen de bekeering verkondigde, opdat, hoewel dan hunne ligchamen in den watervloed mogten vergaan, zij zich bekeerende, hunne zielen nogtans mogten behouden worden, zoo als de Apostel scheen te zinspelen in vers 6. Zoo was dan ook het einde van elks levenstijd daar, wanneer het aanbod des Evangelies niet langer zoude geschieden, de bekeering en vergeving niet meer zouden worden gepredikt. Ja, die gewigtige stonde was nabij, waarop de ziel van het ligchaam opgeëischt, het onherroepelijke vonnis aanvankelijk zoude ontvangen van den Regter van hemel en aarde.

Daarom vermaant de Apostel hen, zeggende: *Zijt nuchteren.* Die vermaning staat in verband van hetgeen hij vers 3 en 4 gezegd had van de verleidingen waaraan zij waren blootgesteld, en waardoor zij uit vrees voor lijden en de versmadingen der goddeloozen zeer ligt verstrikt zouden kunnen worden. Deze vermaning bezigt hij nogmaals in hoofdst. v. 8, daar is het: *Zijt nuchteren, en waakt; want uwe tegenpartij, de duivel, gaat om als een brieschende leeuw, zoekende wie hij zou mogen verslinden.*

Zijt nuchteren. Wacht u voor alle onmatigheid; voor alle overdaad; voor alle wellustigheden, en die hatelijke ondeugden, welke dezelve meestal vergezellen. Deze verbijsteren het verstand, verkrachten het geweten, stellen den mensch tot een prooi van zijne geestelijke vijanden, maken hem dan eens zorgeloos, zoodat hij van het gevaar wordt overrompeld, eer hij daarop bedacht is, of zij vervoeren hem tot roekeloosheid, dat hij het gevaar opzoekt, en zich zelven als met duizend priemen doorstoken hebbende, omkome.

Zijt nuchteren. Wacht u voor al wat u zoude kunnen bezwaren, al wat u zoude kunnen verhinderen, uwe zaligheid te werken met vrees en beven.

En hoe veel was er niet toen; hoe veel is er niet te allen tijde, hetgeen den Christenbelijder daarin hinderlijk zou kunnen zijn, hen het grootste nadeel zou kunnen toebrengen, indien hij niet op zijne hoede, indien hij *nuchteren* zij?

Zijt nuchteren. Waeht u voor die zoo groote zorgvuldigheden des levens, welke het hart zoo ligt bezwaren. Deze bekruipen zoo ongemerkt den mensch, vooral in tijden van vervolging, zoodat men beroofd van zijne goederen en bezittingen, zich dan beangstigt *wat men eten, wat men drinken en waarmede men zich kleeden zal;* of in gevaar des levens zijnde, beangst en bekommert men zich al te zeer, hoe men zich zelven redden zal. Het is dan alsof de Apostel zeide: *Bewaart de nuchterheid des verstands,* die niet de zelfszorg, maar het onmatige daarvan afkeurt, hetwelk uit al te groote liefde tot het leven en deszelfs goederen en geneugten geboren wordt. Wordt gij dan, om den naam des Heeren, beroofd van uwe goederen, troost uwe zielen met het beter en blijvend goed, dat in de hemelen is opgelegd. Wordt gij met verlies des levens bedreigd, troost u met de behoudenis uwer zielen in het eeuwige leven. Hebt gij dan alle middelen van menschelijke voorzigtigheid in het werk gesteld, geeft het dan over aan en verlaat u op den Heer, die de godzaligen weet te bewaren IN en te verlossen UIT de verzoekingen; en wilt u dan ontdoen van alle bekommeringen, welke het gemoed bezwaren en het verstand als bedwelmen, zoodat gij des te sterker opgewekt zijt TOT, en des te ijveriger mogt zijn IN het betrachten van elke pligt u opgelegd in de onderscheiden betrekkingen des levens, jegens God, uwe naasten en u zelven.

En opdat gij regt nuchteren mogt zijn, voegt de Apostel er bij: *Waakt in de gebeden. Waakt,* vergenoegt u niet slechts met eene uitwendige betrachting van dezen en genen godsdienst pligt; zijt daarin bezig met geheel uw hart, met geheel uwe ziel. Arglistig immers is het hart, tot dwalen is het geneigd. Door dwalende gedachten wordt het gedurig afgetrokken van datgene, waarop de aandacht behoorde gevestigd te wezen. Klagen zij daar niet over, die zich zelven hebben leeren kennen, en wier toeleg het is, in hunne toenadering tot God, gemeenschap met Hem te mogen oefenen? Gebrek aan waakzaamheid, in de waarneming van dezen zoo heiligen als genoegelijken pligt, berooft den mensch vaak van dien kostbaren zegen, welken hij anders zoude genieten. *Waken moest men daarom in de gebeden.* Hetgeen zij met de lippen uitteden, moet overeenstemmen met hetgeen in het hart gevoeld werd; om niets

anders moest worden gebeden dan hetgeen God had geboden, en waardoor het heil hunner zielen kon worden bevorderd. *Waken* moesten zij; waken tegen alles wat van buiten nadeel zoude kunnen toebrengen; *waken*, niet zoo zeer met de oogen des ligchaams, als wel met de oogen der ziel; *waken*, niet maar tegen ligchamelijke als wel geestelijke vadzigheid, omdat het einde aller dingen nabij was; omdat zij spoedig, onverwachts uit het land der levenden kunnen worden weggerukt; *waken* tegen dien hoogmoed des harten, welke meent uit zich zelven alles te kunnen doen en waardoor men den vijand te gering acht, die ons beloert om ons te bespringen. Waken tegen zorgeloosheid, welke niet denkt aan de gevaren, waaraan men hier, zoo lang men in het vleesch verkeert, is blootgesteld. Waken tegen onachtzaamheid, welke wel voor eene wijle, maar niet altijd; welke van eene zijde, maar niet overal op hare hoede is, en de heimelijke bekruipingen van den vijand niet genoeg gadeslaat. Zij moesten waken: steeds levendig beseffen wat zij aan God en zijne eer, wat zij aan zich zelven en hunne behoudenis, wat zij aan hunne naasten en hun heil verschuldigd waren. Nimmer moesten zij vergeten, dat zoo lang zij op aarde waren, zij zich op een vijandelijk rondgebied bevonden. Nimmer vergeten, dat hun zielenvijand te gelijk listig, boosaardig en magtig was, en daarom moesten zij letten op hetgeen hij vroeger heeft ondernomen en op hetgeen hij zou kunnen ondernemen, opdat hij dus geen voordeel op hen behale, en zij afgetrokken zouden kunnen worden. Waken tegen die verraders, die zich in het binnenste schuil houden, die met dien grooten zielenvijand heulen; die kwade bewegingen, die begeerlijkheden van het verdorven vleesch en hart, welke zoo ligt de ziel verstrikken. *Waakt dan*, weest vurig, standvastig, volhardend *in de gebeden*. Het gebed is het beste noodgeweer in tijden van benaauwdheid. Dit leerde Jezus: *Waakt dan te aller tijd, biddende, dat gij moogt waardig geacht worden te ontvlieden al deze dingen, die geschieden zullen, en te staan voor den Zoon des menschen* (Luk. xxi. 36). Daartoe wekte Hij zijne jongeren op in dien vreesselijken nacht, toen zijne vijanden Hem bestormden: *Waakt en bidt*, zeide Hij, *opdat gij niet in verzoeking komt; de geest is gewillig, het vleesch is zwak* (Matth. xxvi. 41), Waakt dan, voorziet u in tijds van de geheele wapenrusting Gods, van

het schild des geloofs, het zwaard des Geestes, den gordel der waarheid, het borstwapen der geregtigheid, den helm der zaligheid, de schoenen des vredes (Efez. vi. 14—17). *Waakt, staat in het geloof, houdt u mannelijk, zijt sterk* (1 Cor. xvi. 13). Dus wakende in de gebeden en nuchteren zijnde, zouden zij, trots allen tegenstand, den Heer aankleven, en hunne zielen met weldoen Gode kunnen aanbevelen, als den getrouwen Schepper. Bij het gevoel van eigen zwakheid zouden zij, door het geloovig gebed, sterkte bekomen, zij zouden niet beschaamd worden, en op hen zou de zegen nederdalen, welke de Apostel Petrus hen toewenscht in het volgende hoofdstuk, vers 10: *De God nu aller genade, die ons geroepen heeft tot zijne eeuwige heerlijkheid in Jezus Christus, nadat wij een weinig tijds zullen geleden hebben; dezelve volmake, bevestige, versterke en fondere ulieden. Het einde aller dingen is nabij, zijt dan nuchteren, en waakt in de gebeden.*

II. Bedenken wij, dat dit de laatste rustdag is des jaars, dat een ander tijdkring weldra zal zijn gesloten; zoo zij ons dit tot eene sterke spoorslag, *onze zorg voor het aardsche te matigen; en tevens om ons ernstig te doen zijn in het behartigen van onze eeuwige aangelegenheden.*

De tijd vliegt daarhenen. Hij voert ons naar eene grenzelooze eeuwigheid. Aan die eeuwigheid is de tijd ten naauwste verbonden. Naarmate wij hier ernstig bedacht zijn geweest op eene voorbereiding voor de eeuwigheid, en *getrouw* gebruik hebben gemaakt van de door God ons aangebodene middelen, zal onze staat en toestand daar, óf gelukkig, óf rampzalig zijn. Die tijd tot voorbereiding ons geschonken is kort, is zeer kort. Deze is alweder de laatste Sabbat des jaars, en deze kan ook wel de laatste Sabbat zijn, waarop het ons zal vergund worden in de voorhoven des Heeren te verschijnen; de laatste gelegenheid waarop het Evangelie van Jezus nog in onze ooren klinkt; de laatste stonde waarop de schepter der genade ons wordt toegereikt; de laatste ure waarop de Heer aan de deur des harten klopt. Hoe behoorden deze gedachten onze harten te stemmen tot heiligen ernst! Hoe behoorden zij vooral diegenen tot ernstig nadenken op te wekken, die tot heden toe nog meestal allen ingenomen waren met de bezorging van het tijdelijke. De Regter staat aan de de deur. Uw levensdraad wordt u, sterveling! zoo, zoo

afgesneden; zijt dan nuchteren en waakt in de gebeden. *Matigt uwe zorgen omtrent het aardsche.*

Het aardsche, ja, moeten wij bezorgen. Dit zijn wij verpligt; rede en openbaring gebieden het ons. Welke verwarringen toch zouden er niet ontstaan, voor welke ongeregeldheden zouden wij niet de deur wijd openzetten, indien dat niet geschiedt? De betrekking waarin wij op aarde geplaatst zijn, als onderdaden van den staat, als leden der zamenleving, als hoofden van huisgezinnen, vordert dit op eene gebiedende wijze van ons. Daarom zegt de Apostel: *Zoo iemand de zijnen, voornamelijk zijne huisgenooten, niet bezorgt, die heeft het geloof verloochend, en is erger dan een ongeloovige* (1 Tim. v. 8). En ernstig bestraft hij de leden der Thessalonische gemeente, die meenden dat het volstrekt onnoodig was voor den ligchamelijken nooddruft te zorgen, zeggende: *Ook toen wij bij u waren, hebben wij u dit bevolen, dat zoo iemand niet wil werken, hij ook niet ete. Want wij hooren, dat sommigen onder u ongeregeld wandelen, niet werkende, maar ijdele dingen doende. Doch de zoodanigen bevelen en vermanen wij door onzen Heer Jezus Christus, dat zij met stilheid werkende hun eigen brood eten* (2 Thess. iii. 10—12). En gelijk de vadzigheid en luiheid zonde is, en veel kwaads te weeg brengt, alzoo niet minder de al te groote ingenomenheid met de zorgen dezes levens; zij verdringt de zorg van het betere leven. Het is dan ook die onmatige zorg, die angstvallige zorg voor het aardsche, welke de Heiland bestraft, wanneer Hij zegt: *Zijt niet bezorgd wat gij eten, en wat gij drinken zult; noch voor uw ligchaam, waarmede gij u kleeden zult: is het leven niet meer dan het voedsel, en het ligchaam dan de kleeding* (Matth. vi. 25)?

Nuchteren moeten wij zijn; matig in de bezorging van het aardsche. Dit wordt den geloovige alom geboden. En hoe gevaarlijk het onmatig bezorgd zijn omtrent het aardsche is, en waarin die matigheid bestaat, waarmede wij het aardsche moeten bezorgen, verklaart de Apostel, wanneer hij zegt: *Wij hebben niets in de wereld gebragt, het is openbaar, dat wij ook niet kunnen iets daaruit dragen. Maar als wij voedsel en deksel hebben, wij zullen daarmede vergenoegd zijn. Doch die rijk willen worden, vallen in verzoeking en in den strik, en in vele dwaze en schadelijke begeerlijkheden, welke de menschen doen verzinken in verderf en ondergang. Want de geldgierigheid*

is een wortel van alle kwaad, tot welke sommigen lust hebbende zijn afgedwaald van het geloof, en hebben zich zelven met vele smarten doorstoken (1 Tim. 6—10).

En wat is zoo geschikt om onze harten te beteugelen in de bezorging van onze aardsche aangelegenheden, als de levendige overtuiging dat het einde aller dingen nabij is? Dat wij weldra uit het land der levenden *zullen*, dat wij daaruit onverwachts *kunnen* worden weggeroepen? En dat niets van dat alles, waarvoor men zoo gezwoegd, zoo gejaagd heeft, zal worden medegenomen? Ja, iets zal worden medegenomen! En wat mogt het zijn? Het is het bitter zelfverwijt, dat wij aan het oogmerk niet hebben voldaan, waartoe ons aardsche goederen geschonken zijn; dat men de eer van God daarmede niet hebbe bevorderd, het leed der armen niet hebbe verzacht, den hongerige niet hebbe gespijzigd, den dorstige niet hebbe gedrenkt, den naakte niet hebbe gekleed; een zelfverwijt dat de nacht des doods nog meer verdonkert; OF de aangename gewaarwordingen, dat men door Gods genade, die goederen in zijne vrees verkregen, ook tot zijne eer hebbe aangewend; dat men met geen karige hand zijnen naam en zaak heeft trachten te bevorderen, dat de bedroefde, bedrukte en nooddruftige ondersteund, verblijd is geworden.

Denkt aan menigen stem bij u zelven; denkt op dezen laatsten Sabbat des jaars, aan die zekere waarheid: "Mijn levenstijd *spoedt* ten einde," en dit verheffe u boven uwe aardsche bekommeringen. Doch dit is het niet al; want dit zegt slechts weinig; maar hetgeen van meer belang is—

Dit make u ernstig, naauwgezet in het behartigen van uwe eeuwige aangelegenheden. Gij zijt voor de eeuwigheid geschapen. In deze brooze hutte woont eene onsterfelijke ziel, eene ziel, welke op eene gansch andere wijze verzorgd, gevoed en bekleed moet worden als dit. Is het dan niet van de uiterste aangelegenheid haar heil te bezorgen, daarop vooral bedacht te zijn? Of moet gij alleen voor het ligchaam zorgen, dat tot het stof wederkeert, en hetgeen blijvende is, hetgeen door den dood niet kan worden vernietigd, verwaarloozen? Hoe kunt gij dan zeggen den Heer Jezus te gehoorzamen, van wiens verschijning in het vleesch wij ter dezer dage feestvierden, en wiens bevelen gij verklaard hebt te

gehoorzamen? Hij immers, die kwam om u te redden, heeft nadrukkelijk gezegd: *Zoekt eerst het Koningrijk Gods, en al deze dingen zullen u toegeworpen worden* (Luk. xii. 31). *Strijdt om in te gaan* (Luk. xiii. 24). Dan kan het gezegd worden, dat gij uwe eeuwige belangen behartigt, dat gij het hemelsche zoekt; wanneer gij, *niet te vreden met de bloote belijdenis van den Christen naam*, ernstig streeft naar die vernieuwing des gemoeds, zonder welke, volgens uitspraak van Jezus en zijne Apostelen, niemand het Koningrijk Gods zien, dat is, beërven zal. Zijt gij die vernieuwing niet deelachtig, zoo zijt gij ook niet bereid voor het hemelrijk; en waar, waarheen wordt uwe ziel dan gevoerd, wanneer het einde daar is, wanneer die van het ligchaam moet scheiden? Apostel Petrus getuigt van alle ware Christenen, dat zij *wedergeboren* waren, niet uit vergankelijk maar onvergankelijk zaad,—het levend en eeuwigblijvend Woord van God—tot eene levende hoop (1 Petr. i. 3, 4). En zóó moet het met u zijn. De bloote belijdenis van den Christennaam, zal u geen voordeel aanbrengen, even zoo ook, het uiterlijke genot van de heilteekenen, Doop en Avondmaal, indien gij niet door een levendig geloof aan Christus zijt verbonden, vernieuwd zijnde in het binnenste uws gemoeds, door de krachtige werking des Heiligen Geestes: door de barmhartigheden Gods bewogen, die u gedurende een ander jaar heeft gedragen, moet gij uwe ligchamen stellen tot eene levende, heilige en Gode welbehagelijke offerande, welke is uwe redelijke Godsdienst; deze wereld niet gelijkvormig wordende; maar veranderd worden door de vernieuwing uws gemoeds, opdat gij moogt beproeven, welke de goede, en welbehagelijke, en volmaakte wil van God zij. En terwijl gij uwen afkeer betoont van die ondeugden, waarin de booze wereld haar behagen vindt, omdat zij het verstand bedwelmen, het geweten verkrachten, het gemoed verstokken, en de deur naar den eeuwigen afgrond wijd openzetten, moet gij jagen naar godzaligheid, geregtigheid, geloof, liefde, lijdzaamheid, zachtmoedigheid.

Vurig biddende om den Heiligen Geest, dien de Heer beloofd heeft te zullen schenken dengenen, die den Vader daarom bidden, moet gij onverdeeld den Heiland zijn toegewijd, *wetende dat gij niet gekocht zijt door vergankelijke dingen, zilver of goud, maar door het dierbare bloed*

van het onbestraffelijke en onbevlekte Lam Gods. En alzoo het bevel van dezen Apostel gehoorzamende, *opschortende de lendenen uws verstands, en nuchteren zijnde, hoopt volkomenlijk op de genade, die u toegebragt wordt in de openbaring van Jezus Christus. Als gehoorzame kinderen, wordt niet gelijkvormig aan de begeerlijkheden, die te voren in uwe onwetendheid waren; maar gelijk Hij, die u geroepen heeft, heilig is, zoo wordt ook gij zelven heilig in al uwen wandel; daarom dat er geschreven is: zijt heilig, want ik ben heilig* (1 Petr. i. 13—16); en ijverig zijnde in de beoefening dier deugden, waarvan hij in dit teksthoofddeel gewaagt (vs. 8—11; en 1 Petr. iii. 8—12).

En wat is wel zoo geschikt u aan te sporen, met waren ernst, uwe eeuwige aangelegenheden te behartigen, als de overtuiging, dat het einde aller dingen nabij is, dat, even gelijk deze en die, in den loop dezes jaars, onverwachts door krankheid aangetast, door den dood afgesneden is geworden, zoo ook gij op het onverwachts kunt worden opgeroepen. Zijn er dan in ons midden, onder deze talrijke schare, die op dezen dag, wel niet onverschillig, maar echter traag zijn geweest in het zelfonderzoek, in het gemoedelijk gebruik maken van de genademiddelen, die zich niet met een volkomen hart hebben toegewijd, en dus weinig prijs op de beoefening der godzaligheid stellen, u roep ik voor de laatste maal in dit jaar toe: *Het einde aller dingen is nabij;* sterft gij onbekeerd, zoo zijt gij voor eeuwig rampzalig!

Zoudt g' dan om een wuft geluk hier slaven,
Dat bij 't genot reeds vliedt,
En met een handvol stofs begraven
Wat eeuwig aanwinst biedt?
Uw hart, dat eindloos blijft begeeren,
Is niet bestemd voor schijn;
Uw grootsche taak is hier te leeren
Aan God gelijk te zijn.

Misschien heeft de doodsengel alrede bevel ontvangen, met zijne koude hand u aan te grijpen. Het is dan de laatste maal waarop gij nog genoodigd wordt. Gebruikt uw aanzijn dan wijs; want zoo nu het zaad in de aarde verstikt, zal het geene vruchten voortbrengen, en "van oogenblikken hier, hangen eeuwigheden af, aan gindsche zijde van het graf."

Zult gij de belangen uwer ziel *met voordeel behartigen, dan moet gij wèl waken in de gebeden.* Dit gebood de Heiland zijne jongeren, dit beval Petrus zijne medegeloovigen, en dit wordt van elk onzer nadrukkelijk gevorderd. Waarom bleef zoo menig gebed onverhoord? Is het niet omdat men daarin niet waakte? Men vergenoegde zich op gezette tijden, met gesloten oogen en gevouwen handen eenige woorden te uiten, waaraan het hart geen deel nam. Men zeide wel *amen,* maar men kan zich naauwelijks herinneren wat men van God begeerd had. Is dat bidden? God is een Geest, in geest en waarheid wil Hij gediend zijn; Hij eischt opregtheid in ons binnenste. Geene godsdienstverrigting kan Hem welbehagelijk zijn, welke, hoe belangrijk ook door menschen beschouwd, niet overeenkomstig zijnen wil is, en waaraan het hart geen deel heeft genomen. Het gebed heeft de Heer bevolen, niet alsof Hij noodig had, dat wij Hem bekend maakten met onze nooden en behoeften; want Hij kent alle dingen, ziet elke beweging onzer lippen, verstaat van verre onze gedachten; maar, omdat wij er behoefte aan hebben, omdat dit het middel is, waardoor wij het gevoel van onze afhankelijkheid van God te kennen geven; het middel, waardoor het Gode behaagt, die weldaden ons te schenken, welke wij behoeven; die sterkte, die ondersteuning, dat licht, die bestiering, welke voor ons onontbeerlijk zijn, om *onze zaligheid te kunnen werken met vrees en beven. Waakt dan in de gebeden* over uwen geest, opdat gij niet maar berust in het uitspreken van woorden, waarvan gij den zin en de meening naauwelijks verstaat; maar dat gij waarlijk begeert de zegeningen deelachtig te worden, om welke gij bidt en gebeden hebt. *Waakt daarin,* opdat gij tot God niet anders nadert dan met waren ootmoed, met heiligen eerbied, met kinderlijk ontzag, en vooral met ongeveinsd geloof en opregt vertrouwen. Waakt daarin: let op de wegen der Voorzienigheid, en de wijze hoe God uwe gebeden verhoort, opdat voor die zegeningen uw hart in gevoelige dankbaarheid ontgloeije jegens uwen God en Zaligmaker. Waakt in de gebeden. Zijt oplettend op alle geschikte gelegenheden, waardoor het heil uwer ziel kan worden bevorderd, en gij u van uwen pligt op de best mogelijke wijze zoudt kunnen kwijten. Bij voorbeeld: " Gij bidt, dat *Gods naam worde geheiligd;* dat is niet genoeg, uw toeleg moet zijn

om uit zijne werken en zijn Woord Gods eigenschappen te kennen en te vereeren. Gij bidt: *uw Koningrijk kome;* alle gelegenheden moet gij dan te baat nemen; alles wat in uw vermogen is aanwenden, dat het Woord des Heeren worde verspreid, dat onkundigen worden onderrigt; als onderdanen van dat rijk moet gij u gedragen en volgaarne uwe gaven brengen, dat zijne dienst worde bevorderd. Gij bidt: *uwe wil geschiede; met* dien wil moet gij u dus bekend maken; en wat de Heer ook moge beschikken, *aan* dien wil moet gij kinderlijk onderworpen zijn, omdat dezelve wijs, heilig en goed is; *naar* dien wil moet gij u in alles schikken. Gij bidt: *geef ons heden ons dagelijks brood;* en te vreden moet gij dus zijn in uw beroep, vrij van angstvallige bekommeringen, vaardig in de beoefening uwer pligten, met dank genietende wat God u schenkt. Gij bidt: *vergeef ons onze schulden, gelijk wij vergeven onzen schuldenaren;* de zonde moet gij dan ook niet liefhebben, maar hare heerschappij moet gij trachten te verbreken, van hare smet worden gezuiverd, en door ware vergevensgezindheid blijken geven, dat der zonde schuld u is kwijtgescholden. Gij bidt: *leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van den booze;* zoo moet gij dan ook de plaatsen mijden, alwaar verzoekingen u verbeiden; aan de influisteringen van den boozen vijand, het verdorven hart en de verleidende wereld geen gehoor geven." *Zoo moet gij dan waken in de gebeden.* En wanneer gij bedenkt, *dat het einde aller dingen nabij is,* zal het u allen opwekken tot die waakzaamheid in de gebeden. En wanneer elke aangeboden gelegenheid als de laatste beschouwd wordt, hoe ernstig, hoe ijverig zal het u dan niet zijn in de waarneming van de geboden en inzettingen des Heeren! Dan wordt gij ook niet verschrikt bij het hooren van het woord: het einde aller dingen is nabij, *ook voor u nabij.* Het vat breke dan aan den bornput,—de sterke mannen beven,—de gulden schaal worde vermorseld,—welkom zij u die stonde; want gij treedt de rust in, waaraan *geen einde* zijn zal.

Zegt de Apostel: *Zijt nuchteren* en waakt in de gebeden, zoo leeren wij daaruit, dat de behoorlijke beteugeling des ligchaams van groot nut is ter bevordering van onze geestelijke genoegens. Worden de neigingen des ligchaams bestuurd door het Woord Gods en de verlichte rede, dan zullen zij gewis dienstbaar zijn aan de belan-

gen van onzen onsterfelijken geest. Hierover kunnen wij nu niet uitwijden. Hetgeen ik hierover zoude zeggen is vervat in de volgende bede tot den Heiland, welke wij de onze maken (Gez. lxii. 1—9).

Nu nog een woord ter toepassing.

Het einde aller dingen is nabij. Het einde van elks aardsch bestaan is nabij. Dit predikt ook de laatste rustdag des jaars. Hoe menigeen, die met ons den eersten dag dezes jaars beleefde, die zich toen met ons verheugde, en die, in den bloei der gezondheid verkeerende, op vele jaren rekende, is in deze weinige maanden weggerukt geworden. Ouders! herinnert gij u niet het kind, bij wiens ziekbed gij weendet en badt, doch wiens ontbinding gij niet kondet verhinderen, gij moest het hulsel ten grave dragen. Gij echtgenoot! beweent nog uwe gade; gij, weduwe! uwen man, wiens levensdraad voor u maar al te spoedig scheen afgesneden te zijn. Broeders! zusters! rolt niet onwillekeurig een traan over uwe wangen, wanneer gij nog denkt aan de laatste worsteling van uwen zoo beminden broeder, uwe zoo dierbare zuster, die u zoo vrolijk bij den aanvang des jaars groette, doch wier kil gebeente nu in het graf rust. *Kinderen!* staat u niet het beeld van uwen zoo zorgzamen vader, van uwe teederminnende moeder voor oogen, daar zij de rijkste zegeningen u toewenschten, doch wier zitplaatsen nu ledig in hunne woningen staan, wier stem gij nu niet meer hoort? Ja, wie onzer is er, die op den nu pas sluitenden tijdkring terugziende, niet bepaald wordt bij dezen of genen zijner vrienden of vriendinnen, die in de kracht des levens door de ijskoude hand des doods aangegrepen en ten grave gevoerd is geworden? Of zij bereid, dan of zij niet bereid waren, of zij nuchteren in het verstand en wakende in de gebeden geweest waren, het einde aller dingen was voor hen daar; en ook *voor u* zal het einde daar zijn.

Hoe dan hebt gij het voorledene doorgebragt? Hoe verkeert gij omtrent het tegenwoordige? Hoe zult gij het toekomende te gemoet gaan? Deze zijn gewigtige vragen; moge het antwoord op dezelve zóó zijn, dat gij met kalme gelatenheid en eenen onbenevelden blik in de toekomst de boodschap moogt ontvangen: *het einde is voor u daar.*

Hoe hebt gij het voorledene doorgebragt? Hebt gij als vreemdelingen gewandeld; als wijzen, die hier geene

blijvende stad hebben, maar eene toekomstige zoeken, of als dwazen, die meenen hier altoos te zullen tabernakelen? De genademiddelen werden u in eene ruime mate geschonken;—welk gebruik hebt gij van dezelve gemaakt, welk een invloed hebben zij op u gehad; op uwe hebbelijke gezindheden, op uw gedrag en uwen wandel? Hebt gij gehoor gegeven aan de uitnoodiging, u onverdeeld den Heer toe te wijden; zijt gij in die keus getrouw, standvastig en onbewegelijk gebleven, dat bewijzende, door overvloedig te wezen in het werk des Heeren? Hoe hebt gij de instellingen des Heeren waargenomen? Met welke gezindheden, met welk doel? Hebt gij getracht daarin gemeenschap met God te oefenen en zijne nabijheid te genieten, of deed gij zulks alleen uit gewoonte? Het is noodig dat gij op dezen dag stil staat bij de overweging van uw gedrag, dat gij denkt aan de veelvuldige weldaden Gods, en u zelven afvraagt, hoe gij bij dezelve gezind waart, dat gij ook denkt aan de rampen welke u hebben getroffen, en onderzoeht, welke gevolgen zij op uw zedelijk en godsdienstig bestaan, uwe denk- en handelwijze hebben gehad. Niet te vergeefs toch is zoowel het een als het andere u door eenen liefderijken Vader met wijsheid toegezonden geworden. Zijt gij dan waarlijk tot God bekeerd, of verkeert gij nog in eenen onbekeerden staat? Hebt gij de roede gevoeld en de hand gekust, of de verzenen tegen de prikkels opgeheven? Hebt gij aan de roepstem van het Evangelie gehoor gegeven, of hebt gij die versmaad en veronachtzaamd? Hebt gij de overtuiging van het geweten gevolgd, of die door de verstrooijingen der wereld trachten te onderdrukken? Het einde aller dingen is nabij, en zoo als de mensch sterft zal hij ook eeuwig blijven bestaan.

De mensch zal eenmaal zeker maaijen,
Hetgeen hij hier zaait op aard.

Hoe hebt gij dan het voorledene doorgebragt?

En hoe verkeert gij omtrent het tegenwoordige? Zijt gij overtuigd van de wisselvalligheid van al het ondermaansche, en dus matig in uwe bezorging van hetzelve? Klopt uw hart van dankbaarheid voor die redding, die herstelling, welke gij, welke uwe kinderen hebben mogen ondervinden? Zijt gij vuriger van geest den Heer

te dienen, afkeeriger van de zonde? Hebt gij nu duidelijker besef van uwe verpligting den Heer te dienen; en is het uw toeleg om meer bepaald daaraan te voldoen? Hebben de rampen u getroffen om u de broosheid van al het zinnelijke te leeren kennen, naauwgezetter gemaakt in de vervulling dier pligten, welke gij, als vaders of moeders, als kinderen of onderhoorigen, verschuldigd zijt aan God, u zelven en uwe naasten? Zijt gij nu meer verkleefd aan de dienst des Heeren dan gij voorheen waart; standvastiger in het tegenstand bieden van de zonde, die u zoo ligt omringt; vlijtiger om toe te nemen in kennis en in de beoefening van die deugden, welke de vruchten zijn des Heiligen Geestes? Zijt gij gevorderd in heiligmaking? Ziet gij met meer sterkte des geloofs het uur te gemoet, waarop aan uw aardsch bestaan een einde zal worden gesteld?

Het einde aller dingen is nabij! *Hoe zult gij de toekomst te gemoet gaan?* Zijt gij bereid uwen God te ontmoeten? Zijt gij daartoe bereidt zoo gij, vóór den afloop van het bijkans geëindigd jaar, zoo gij heden, op dezen laatsten Sabbat, zoo gij in dit uur wordt opgeroepen? Zijt gij daartoe bereid, vaders! moeders! wier zilveren haren en gerimpelde voorhoofden zeggen, dat de zon reeds meer dan zeventig malen haren loop over u heeft volbragt? Geen droeviger voorwerp dan een onbekeerde grijze; geen eerbiedwekkender, dan een vrome vader, eene vrome moeder in Israël. Weldra wordt de gulden schaal in stukken gebroken,—weest dan nuchteren in het verstand, wakende in de gebeden. Zijt gij bereid, Broeders en Zusters! die wel zoo vele jaren nog niet telt, die in het volle genot uwer krachten zijt, ontslaapt gij op den avond van dezen laatsten Sabbat, zult gij dan ontwaken om den eeuwigen Sabbat te genieten? Rust niet voor dat gij zeggen kunt, de Heer is mijn deel, Hij is mijn Zaligmaker; zijt daarom nuchteren en waakt in de gebeden. Het einde aller dingen is nabij; ook voor u nabij, jongelingen! maagden! Hoe menig bloem knakte ook in dit jaar op haar steel. Zijt gij wel één jaar van uw bestaan op aarde zeker? *Gedenkt aan uwen Schepper in de dagen uwer jongheid, eer dat de kwade dagen komen, en de jaren naderen, van dewelke gij zeggen zult: ik heb geenen lust in dezelve* (Pred. xii. 1). Ja, zijt nuchteren, waakt in de gebeden, opdat vreugde en niet verschrikking uw

deel zij! Kinderen! ook een woord tot u. Gij hebt kinderen in dit jaar zien sterven, en God heeft u gespaard, ook gij kunt als kinderen sterven; en wilt gij gelukkig zijn in uwen dood, dan moet gij Jezus liefhebben, die kinderen liefhad, die, zoo als gij dezer dage hoordet, een kind is geworden—die Zaligmaker ook van kinderen zijn wil. Bidt dan om zijne genade, en zij zal u geschonken worden. Doet zulks met eenen waren ernst en kinderlijken eerbied—want het einde aller dingen is nabij. Verheug u dan, mijne ziel! en zijt blijde; weldra wordt de aardsche Sabbat verwisseld met den hemelschen; zijt ook gij nuchteren, en waak in de gebeden. Ja verheugt u, medegeloovigen!

Uwe korte droeve dagen,
Vol van jamm'ren en geween,
Snellen spoedig, onder 't klagen,
Ongemerkt als droomen heen.

Het oog hemelwaarts gevestigd, dáár kent uwe vreugde geen einde; dáár verwacht u volle genot, bij uwen Heiland en uwen God; dáár wordt het geloof in aanschouwen, uw bidden in danken veranderd;—maar zoo lang gij hier zijt, moet gij zorgvuldig waken, moet gij vurig bidden; zijt daarom nuchteren in verstand en hart, want het einde aller dingen is nabij. *Amen.*

CORRESPONDENTIE.

(Vervolg en slot van No. I., bladz. 29.)

De betrekking des Leeraars tot zijne Ambtgenooten.

De leeraar kent, volgens het Evangelie, geene geestelijke overheid, die hij moet gehoorzamen. Hij erkent éénen Heer. Deze is het, voor menschen oogen onzigtbaar, en eenig Opperhoofd der kerk, Jezus Christus. Hem wil hij gaarne onderworpen zijn. Overigens zijn zijne medeleeraars, in welke gemeenten onder de Protestanten zij ook arbeiden, en zijne ambtgenooten, werkzaam met hem in dezelfde gemeente, zijne medebroeders, dewijl zij zich vereenigen in één geloof, hoop en liefde.

Wijs is evenwel de inrigting, dat er, opdat alles op

aarde in Jezus kerk ordelijk zoude toegaan, *synoden, ringsvergaderingen, kerkvergaderingen,* of welk bestuur bij elk kerkgenootschap plaats vindt, zijn ingesteld; daarenboven, dat er, ofschoon niet bij alle Protestanten, eene kerkvisitatie is ingevoerd; doch deze inrigtingen zijn er zoo verre van af, eenig heerschappijvoerend gezag uit te oefenen, dat geen leeraar, op wien de keuze valt, ooit weigeren zal, in deze vergaderingen zitting te nemen; en verre van dat de leeraar aarzelen zal, de afgevaardigden tot eene kerkvisitatie te ontvangen, als vreesde hij voor eene geestelijke overheid, waaronder hij staat, zoo zal hij hen, als broeders opwachten, hun den toestand der kerk openleggen, en gaarne raad van hen innemen, waar hij dien noodig heeft, opdat hij in moeijelijke en duistere zaken wete, wat hij tot opbouw der gemeente doen kan.*

De ringsvergaderingen of andere bijeenkomsten, waarin verschillende leeraren zich vereenigen, kenmerken zich, over het algemeen, door onderlinge eensgezindheid, onbekrompene vriendschap en broederliefde, daar onder allen niemand er naar staat, eenige heerschappij te voeren, dewijl hunne spreuk deze is: *Eén is uwen Meester, namelijk* CHRISTUS.

Aldus is deze onderlinge betrekkingen geene andere, dan van broeder tot broeder; en de onderlinge band is liefde uit een rein en opregt hart. Deze broederlijke overeenstemming heeft haren invloed op denken, pogen en streven naar een en hetzelfde verhevene doel, om in de bediening van het Evangelie vele vruchten te dragen, naar de talenten, welke God aan ieder verleend heeft.

Verschillende betrekkingen des Leeraars.

Buiten den werkkring der gemeente, komt de predikant nog in aanraking met verscheidene instellingen, welke van eene zedelijke strekking en heilrijk oogmerk zijn voor menschen en derzelver geluk. Wij zullen er slechts eenigen noemen: Zendeling-, Bijbel- en Traktaatgenootschap; hooger, middelbaar en lager onderwijs; de maatschappij "Tot Nut van het Algemeen;" de maatschappijen van weldadigheid en zedelijke verbetering; geleerde genootschappen.

* Zoodanige kerkvisitatie heeft in de *Nederlanden* plaats, en vroeger (van de jaren 1745 tot 1758) ook in deze volkplanting. Naderhand werd dezelve afgeschaft en in hare plaats gesteld een kerkelyk onderzoek in de gewone vergaderingen van den ring.—*Redakteur.*

Elk leeraar zal, naarmate zijne aardsche bezittingen en inkomsten zulks veroorloven, deel nemen aan die inrigtingen, welke, om algemeen nuttig te wezen, zijn ingesteld.

Geleerde genootschappen zijn voor den leeraar, wiens keuze het is in kennis en wetenschappen toe te nemen, van het uiterste aanbelang; doch velen kunnen daaraan geen deel nemen, dewijl zij te verre zijn verwijderd van de plaats, waar zulke genootschappen werkzaam zijn. Intusschen zijn er toch predikanten, welke voor dezelve werken, ofschoon hunne standplaats dan ook al wat ver afgelegen zijn. Het kan niet anders, of dit heerlijk middel tot eigene volmaking moet op de gemeente altijd terugwerken.

De maatschappijen van weldadigheid en zedelijke verbetering, geven, behalve bijdragen in geld tot derzelver instandhouding, alleen aan de leeraars, welke op die plaatsen zijn gevestigd, gelegenheid, om in deze betrekking, tot het geluk hunner medemenschen werkzaam te zijn.

De maatschappij "Tot Nut van het Algemeen," geeft aan zeer vele leeraars aanleiding, om tot algemeen geluk te arbeiden. Er zal, in de tegenwoordige dagen, geene stad in ons vaderland zijn, of er is eene afdeeling van haar in dezelve te vinden: ja zelfs zijn er dorpen, waarop men die aantreft.* Zeer klein zal het getal der predikanten zijn, dat geen lid is van hare stichting. Het doel dezer maatschappij is te algemeen bekend, dan dat het noodig zoude zijn dit hier te beschrijven. De leeraren der verschillende Christelijke genootschappen onder de Protestanten, zijn in de onderscheidene afdeelingen, benevens andere geleerde en bekwame mannen, doorgaande bestuurders.

Van eenen opmerkelijken invloed is het toeverzigt over het schoolonderwijs, waarin zeer vele leeraren een groot aandeel hebben. Ofschoon op de dorpen het onderwijs der jeugd niet regtstreeks tot des leeraars zorg behoort, omdat dit aan den schoolopziener is toevertrouwd, zoo zal hij jegens hetzelve evenwel niet achteloos zijn. In de kleinere steden behooren de predikanten meestal tot de curatoren der gymnasiën, en zijn daar, en

* Het ware te wenschen, dat zulk eene instelling, volgens de OORSPRONKELIJKE instelling, in deze kolonie bestond, met afdeelingen in de dorpen.—PROT.

in vele plaatsen, leden van de stedelijke schoolcommissie, waardoor het middelbaar en lager onderwijs onder hun toevoorzigt staat. Weder zijn er andere leeraars, welke als schoolopzieners over zekere distrikten zijn aangesteld. Het is wel waar, dat deze predikanten aan het onderwijs der jeugd zelfs niets doen, en er alleen het opzigt over houden; doch evenzeer is het de waarheid, dat hun invloed te dezen opzigte van eene uitgebreide kracht is. Zij bezoeken van tijd tot tijd de scholen. Zij gaan op dezelve na, welk onderwijs er gegeven wordt, hoedanig dat is ingerigt en voortgaat; welke vorderingen de jeugd maakt; hoe de onderwijzer zich van zijnen gewigtigen pligt kwijt, en wat in een schoolbezoek alzoo meer voorkomt. Zijn zij nu zelven beschaafde, verlichte en edeldenkende mannen, gelijk hunne geheele vorming daartoe strekte, dan heeft hun voorgaan eenen weldadigen invloed op den onderwijzer, terwijl deszelfs gevoel en streven eene gunstige uitwerking hebben op de jeugdige harten, welke hem zijn aanvertrouwd. Het gedurig bezoeken der school door den leeraar, als opziener over dit onderwijs, zal den leermeester, die reeds doordrongen is van het gewigt aan zijnen post verbonden, nog meer versterken in zijn edel doel, en de kinderen tot ijver in het leeren aanzetten, opdat zij hunne vorderingen toonen kunnen.

Aan het Zendelinggenootschap hebben de meeste leeraars deelgenomen. In ons werelddeel moeten wij er eigenlijk de vruchten niet zoo zeer van zoeken. Het heeft een ander doel, dat echter niet minder gewigtig is. Het bepaalt zich daartoe, om de Heidenen, welke nog in de duisternis zitten, het zaligend licht des Evangelies bekend te maken. Wij achten het dus niet noodig er bij stil te staan, van welk een zegenrijk gevolg deze instelling is voor de volken in afgelegene gewesten, om onder hen, door de prediking des Evangelies, godsdienstige kennis en zedelijke beschaving in te voeren, en hen, door het geloof in Jezus Christus, tot een eeuwig leven op te leiden. Om zulk een belangrijk genootschap in stand te doen blijven, kan de leeraar, al is hij geen bestuurder van het zendelings-instituut, door zijnen invloed in de gemeente veel toebrengen, en bovendien, als voorganger in de bedestonden, of waar hij deszelfs berigten en kleine schriften verbreidt, uit de voorbeelden onder de Heidenen, zijne medechristenen opwekken, om met

hem te streven naar het edel doel, dat de aarde vol worde van de kennis des Heeren.

De inrigting van het Bijbel- en Traktaatgenootschap, welke teregt als zusters kunnen aangemerkt worden, en waaraan bijna alle predikanten van alle gezindheden deelnemen, is van eenen eenigzins anderen aard. Het eenige, maar tevens geheel edel beginsel des Bijbelgenootschaps is, om allen, die het Woord Gods niet bezitten, hetzelve ter hand te stellen. Dit genootschap zorgt dus even zoo zeer, om de behoefte aan godsdienstige verlichting, door middel van den Bijbel, onder de Christenen te voldoen, als dat heerlijk oogmerk in de afgelegene gewesten te bevorderen, waardoor het de zaak der zendelingen ondersteunt, en hen in staat stelt hun groot doel te bevorderen. De schoonste gelegenheid is, door dit genootschap, voor den leeraar aanwezig, om bij allen, waarmede hij in aanraking komt, te onderzoeken of zij den Bijbel bezitten, en hen, welke dien niet hebben, daarvan te voorzien; waarbij hij nimmer zal nalaten, eene gepaste vermaning te voegen, om dagelijks de Schrift te onderzoeken, en hun leven daarna te rigten. Het Traktaatgenootschap is, als vervolg van hetzelve te beschouwen. Zijne kleine geschriften zijn doorgaans eene praktikale ontvouwing en toepassing van de waarheden des Bijbels. Zijne almanakken zijn zeer bevorderlijk tot kennis van den Bijbel, en alzoo tot verbreiding van godsdienstige verlichting.

Van welk eene kracht nu deze instellingen zijn voor de zedelijke beschaving en veredeling des volks; hoe daardoor vele ondeugden voorgekomen, geweerd en uitgeroeid, en wederkeerig, vele volksdeugden aangekweekt worden, welke des menschen geluk bevorderen, laat zich van zelve reeds vermoeden.

De Leeraar in zijne dagelijksche bezigheden.

Verschillende en vele zijn dezelve, als hij zijn ambt getrouw volbrengen zal. Om eenige te noemen, verwijzen wij naar de voorbereiding tot zijne leerredenen; het onderwijs aan kinderen, jongelieden en menschen van meerdere jaren, welke nog geene belijdenis hebben afgelegd; het bezoeken van kranken; den omgang met menschen van verschillende levensstand; het troosten van bedroefden; het opzoeken van afgedwaalden; het opwekken van achteloozen; het huis-

bezoek, dat zoo veel nuttigs in zich bevat. Voeg hierbij zoo vele bijkomende zaken, welke ieder leeraar het best bij ondervinding kent, schoon wij ze hier niet kunnen opnoemen. Deze bezigheden zijn van zoodanig eenen uitgebreiden omvang en aard, dat zij bijna al zijnen tijd vereischen, en hij soms moeite heeft, om eene uitgezochte verkeering met den beschaafden en geleerden stand te onderhouden, dat toch tot eigene veredeling zoo nuttig is. Evenwel, dagelijksch getrouwe arbeid doet veel af.

De leeraar, welke eene kleine landgemeente heeft, vindt bij andere bezigheden, aanvankelijk genoeg te doen, als hij des Zondags twee predikbeurten te vervullen heeft. De bijbelstudie, deszelfs uitlegkunde en de praktikale aanwending der waarheden, welke hij in het opstellen der leerredenen, elken dag beoefent, zijn bij den aanvang voor hun genoegzame bezigheden. Dan, de jeugdige leeraar ondervindt, als hij eenigen tijd zijn ambt bekleed heeft, dat de meerdere waardigheid, welke hij door ervaring verkrijgt, hem den kanselarbeid ligter maakt, en hem nog eenigen tijd overlaat, om zich tot uitgebreider studie der wetenschappen te begeven.

Voor den predikant, die tijd, lust en gelegenheid tot eenigen arbeid heeft, is er dikwijls aanleiding, om die overblijvende uren op eene andere, meer uitgebreide wijze te besteden, het zij door een geschrift ten algemeenen nut te vervaardigen of te vertalen, zoude daardoor wezenlijk nut, heinde en ver, kunnen verspreiden, en ook anderen stichten, dan alleen die binnen den engen kring zijner gemeente zijn.

OVER HET UITKOOPEN VAN DEN TIJD.

Een zeer gewigtige waarschuwing was het van den Apostel Paulus aan de Efezische gemeente: *Den tijd uit te koopen, dewijl de dagen boos zijn* (Efez. v. 16). Het verband waarin zij voorkomt is even zeer treffend. Hij had juist hen, wie hij schreef, vermaand, niet te wandelen als onwijzen; en hij doet dus gevoelen, dat de mensch geen grooter blijk van dwaasheid geven kan, noch met beter gevolg de rol der dwaasheid spelen, dan

wanneer hij zijn tijd verspilt; terwijl aan den anderen kant, eene juiste waardeering en eene welingerigte verdubbeling van den tijd onder de schitterendste bewijzen van ware wijsheid te tellen zijn.

SENECA heeft ergens opgemerkt, dat wij allen over de kortheid des tijds klagen, en toch veel meer tijd hebben dan waar wij raad mede weten. Wij betreuren het altijd dat onze dagen weinige zijn, en wij handelen altijd alsof er geen einde aan komen zoude. Dit bewijst ten duidelijkste, dat wij den tijd even min op zijn juiste waarde schatten, als er op uit zijn hem te vermeerderen. HENRY MARTYN was aan de hoogeschool bekend onder de beduiding van "den man die nooit een uur verspilde." Men kan niet beter uitdrukken wat ik bedoel met den tijd te vermeerderen; het is hem nooit te verspillen, maar altijd tot eenig oirbaar einde te besteden. Er is veel, mijne lezers! dat ons hiertoe behoort aan te zetten.

Tijd is de duurste zaak der wereld. In de uitdeeling er van, verschilt God van de wijze waarmede hij de meeste zijner andere giften uitstrooit; met alle andere is hij overvloedig, met deze spaarzaam. Hij kan er ons natuurlijk niet meer dan één oogenblik te gelijk van geven, maar Hij doet het ook nog zonder ons ooit een tweede toe te zeggen, als wilde Hij ons het tegenwoordige oogenblik hoog doen waardeeren en naarstig verdubbelen, door de overweging, dat het, voor zoo veel wij weten, het laatste zijn kan.

Eens vervlogen komt de tijd nooit weder terug. Waar is de dag van gisteren? "Bij de eeuwen aan gene zijde van den watervloed," en wij zouden even gereedelijk mogen hopen, die eeuwen, als dien dag te herroepen. Wij praten van een verloren uurtje op te zoeken, maar het is iets onmogelijks. Een eens verloren oogenblik is voor altijd verloren. Wij zouden even verstandig doen als wij een klank wilden terugzoeken, die in de lucht verdwenen is, als wanneer wij een oogenblik wilden opduiken uit de diepte van het verledene. Wij zouden even veilig kunnen beproeven twee uren tijds in het bestek van een enkel zaam te persen, als het gebruik van twee uren in een enkel. Want in waarheid, wa wij in een gegeven tijdsbestek doen, zou er even goed in kunnen gedaan worden, al hadden wij het vorige uu niet verbeuzeld.

Hoe veel tijd is er, dien wij tot geen bepaald doel gebruiken kunnen, dan in ons voor andere gedeelten van ons bestaan voor te bereiden! Hoe veel gaat er weg in den slaap, en in de vervulling van al de andere eischen, die de natuur, tot hare verkwikking en verlevendiging, gelden doet! En dat is niet verloren, indien de volgende perioden, wel aangewend, naarstig besteed worden, even min als die tijd, die tot het smeeren der wielen van een rijtuig gevorderd wordt, de reis belemmert of ophoudt, omdat zij daarna te sneller en gemakkelijker voortgaat. Maar zoo wij des nachts slapen, het is opdat wij des daags bezig zouden zijn; zoo wij eten en drinken, het is, opdat wij des te beter tot ons werk in staat zouden wezen; en de gedachte aan het groote gedeelte onzes tijds, dat tot verkwikking en rust noodig is, behoort gewisselijk een spoorslag te wezen om het overschot met des te grooter ijver te gebruiken. Wij moeten het beschouwen als eene zwakheid onzer natuur, dat er zoo veel slaaps en zoo veel tijds voor eten en drinken af moet, en ons best doen, om door ijver en vlijt, in onze wakend en werkend doorgebragte uren, de rest te verdubbelen.

Voeg hier nog bij die gedeelten tijds, waarop de dwingelandij der gewoonte onwederstaanbaar beslag legt; al wat er heengaat in het regelen van den oppervlakkigen tooi des levens, of tot andere beschikking gesteld wordt in de uit- en terugbetaling van beleefdheid; al wat ons ontwrongen wordt bij geweld van ziekten, of ongemerkt ontfutseld door vermoeijenis en loomheid; dat ruim aandeel hetwelk wij verslijten onder ons kinderspeelgoed, en in de onbekwaamheid des ouderdoms. Telt, zeg ik, dit alles bijeen, en als gij de som er van van het bedrag eens menschenlevens zult hebben afgetrokken, zult gij zien hoe klein het overschot is! Zelfs het bedrijvig en bezig deel der menschen besteedt zeer weinig meer dan een derde deel van zijn bestaan tot eenig wezenlijk doel. Naar deze berekening, heeft een grijsaard van tachtig, maar weinig meer dan zesentwintig levensjaren geleefd, en een man van veertig, niet veel meer dan dertien. Eene zeer persende reden om geen enkel uur te verdoen.

Wij moeten nooit vergeten, dat onze tijd onder die talenten behoort, waarvan wij voor Gods vierschaar rekenschap zullen moeten afleggen. Onze tijd is zelfs niet onder de

minste er van, en daarom zal er naar gevraagd worden met eene gestrengheid, evenredig aan de groote waarde. Laat ons sidderen op dat denkbeeld; er is reden voor. Wij zullen niet alleen ter verantwoording geroepen worden van hetgeen wij gedaan hebben, maar ook van hetgeen waartoe wij den tijd hadden om het te doen; niet slechts van de uren in de zonde verspild, maar ook van de uren, in luiheid verdaan. Wachten wij ons voor die wijze van tijdsbesteding, welke met meer regt tijddooding genoemd wordt; "want deze moord zal, zoo min als eenige andere, altijd verborgen blijven; de heimelijk omgebragte uren zullen ons verschijnen waar wij ze niet verwachten, en zulks tot onuitsprekelijke schrik en verbazing onzer zielen; zij staan op van den dooden, en vliegen ten hemel, waar zij iets beters moesten te zeggen hebben gehad, maar zij doen er een treurig verslag onzentwege, waarvan wij, zonder twijfel, hooren zullen, als wij daar staan als gedaagden, en zij als zoo vele gewiekte getuigen tegen ons optreden."

Ook moet het ons tot ijver in het vermeerderen van onzen tijd prikkelen, *te bedenken hoe veel tijds wij alreeds kwalijk besteed hebben.* Wat al dagen, en weken, en maanden, en jaren, zijn alreeds volstrekt verspild, of aan beuzelingen, onzer gansch onwaardig, weggeworpen! Zij zijn weg, en er blijft niets van hen over dan de schuld van ze te hebben misbruikt. Al wilden wij, wij kunnen ze niet terugroepen; al wat wij kunnen is ons door de herinnering aan deze, even als door het bitter herdenken aan overledene vrienden, die wij gedurende hun leven niet wel behandeld hebben, tot een hooger waardeering, en een vriendelijker behandeling van de ons overgeblevene te laten besturen.

Hoe veel van onzen tijd is alrede vervlogen, en hoe weinig hebben wij misschien nog maar te wachten! De zandkorrels in onzen zandlooper konden weleens bijna op zijn, zonder dat de mogelijkheid bestaat hem nog eens om te keeren. De dood staat welligt nog voor de deur. Als gij een dag begint, weet gij niet of gij hem ten einde zult brengen; als gij u nederligt, niet of gij zult opstaan; als gij van huis gaat, niet of gij ooit weder zult keeren. Want wat is uw leven? Het is gelijk een damp, die voor een poosje zigtbaar is en dan verdwijnt; een zeepbel, die opkomt, blinkt en uiteenspat. Wij weten in geen tijdvak van ons leven beter of het kan het laatste zijn. Voorwaar, voorwaar, wij hebben dan

wel reden om onzen tijd te verdubbelen, daar wij misschien het laatste gedeelte er van in handen hebben. Met de volstrekte zekerheid van een leven zoo lang als Methusalems leven, behoort er geen uur verspild te worden, hoe veel te meer dan, daar wij niet weten of daar een enkele dag voor ons in het verschiet is!

Maar welke zijn de einden waarvoor de tijd behoort te worden uitgekocht?

Tot de BEHOUDENIS DER ZIEL, de zaak der godsvrucht, de voorbereiding tot de eeuwigheid. Gij zijt onsterfelijke schepselen, en moet eeuwig, het zij in zaligheid, het zij in foltering leven; en gij kunt zeker niet den tijd niet op zijne waarde schatten, zoo gij uwe ziel vergeet, uwe behoudenis niet telt, en de eeuwigheid niet mederekent. *Want wat baat het een' mensch, zoo hij de geheele wereld gewint, en leidt schade aan zijne ziel? Of wat zal een mensch geven tot lossing zijner ziel* (Matth. xvi. 26)? Een' mensch moge de wetenschap van een BOERHAVE, het genie van een ADAMSON, de geleerdheid van een LINGEN, de rijkdom van een CROESUS, den oorlogsroem van een WELLINGTON hebben bereikt, zoo hij geen acht gegeven heeft op de behoudenis zijner ziel, hij zal, de geheele eeuwigheid door, de dwaasheid belijden en vervloeken, zijnen tijd te hebben verloren. Ons groote werk in deze wereld is, ons voor te bereiden voor de wereld hiernamaals. En de man, die het tooneel des levens verlaat, zonder, in de eerste plaats, op het groote werk der godsvrucht te hebben acht gegeven, zal de bewoners der onzigtbare wereld, zoo wel als zich zelven, een voorwerp van verbazing zijn, van wege zijne onvergetelijke dwaasheid in het verspillen van zijn tijd in dingen, die, vergeleken met de eeuwige zaligheid, volmaakt onbeduidend waren.

Wij moeten den tijd uitkoopen, *ten nutte onzer tijdelijke werkzaamheid;* want er staat geschreven, dat de mensch zijn brood zal eten in het zweet zijns aanschijns; *tot beschaving onzer zielen,* voor zoo veel de omstandigheden het gedogen zullen; en ter *uitoefening van welwillendheid.* Zietdaar de voorwerpen, die wij altijd in gedachten houden moeten, als degenen, die aanspraak maken om de voorkeur te hebben in hunne vorderingen ten opzigte der jaren en dagen, welke de Heer onze God ons op aarde geeft.

(Het vervolg hierna.)

HET KRUIS.

Wanneer drukt het kruis *zóó* zwaar?
Valt het soms zóó bar en naar?
Dan wanneer geen kinderzin,
Geene reine wedermin,
Voor Gods trouwe, liefde en magt,
Ons door 't kruis Hem nader bragt.

Wanneer drukt het kruis *niet* zwaar?
Valt het ons niet bang en naar?
Dan, wanneer geloof en deugd,
Vatbaar maakt voor hemelvreugd,
En Gods liefde, die ons leidt,
Trouwe houdt in eeuwigheid!

Mensch! berust in zijn bestel.
God, de Heer, maakt alles wel,
Hij bereidt, door druk en kruis,
Ons een plaats in 't Hemelhuis.
Waar geen menschen oog u ziet,
Dáár vergeet toch God u niet.

Zwijg, mijn' ziel! dan Gode stil,
Buig u willig naar zijn' wil,
Bouw uw hoop alleen op God,
Hij, Bestuurder van elks lot,
Brengt, wien 't stil geloof geleidt,
Eens in 's hemels zaligheid!

T. A.

KERK-NIEUWS.

Inwijding van het Kerkgebouw aan het nieuwaangelegde dorp "De Villiers," op Zondag den 25 Januarij 1846.—De tot het vieren dezer plegtigheid bijeenvergaderde schaar voor het kerkgebouw gekomen zijnde, werd dezelve door den Wel-Eerw. Heer P. N. Ham aangevangen met gebed en het zingen van Psalm 100. Met het 3de vers opende de Wel-Ed. Heer D. J. van Rijneveld, Civile Commissaris van *Stellenbosch*, de deuren van het gebouw, en trad met leeraren, opzieners en gemeente binnen, onder het zingen der woorden:

Gaat tot zijn poorten in met lof,
Met lofzang in zijn heilig hof,
Looft Hem aldaar met hart en stem;
Prijst zijnen naam, verheerlijkt Hem.

Dit lied werd aangeheven met muzijk van een voor die gelegenheid uitgenoodigd gezelschap, onder geleide van den Heer P. Hugo.

Zijn Wel-Eerw. las toen den lxxxiv. en xxvi. Psalm, en beklom vervolgens, onder het zingen van Gezang 94, den kansel, alwaar hij eene gepaste leerrede uitsprak over Ps. xxvi. 8: *Heer! ik heb lief de woning van uw huis, en de plaats des Tabernakels;* welke woorden hij op eene treffende wijze overeenbrag met het gezegde van Jesaja: *Mijn huis zal een huis des gebeds zijn;* tot tusschenzang nemende Gez. 91, vers 1 en 3.

Bij het einde zijner rede vergelukte zijn Wel-Eerw., met zeer veel gevoel, den Heer P. H. de Villiers en allen, die met onvermoeiden ijver en volharding behulpzaam geweest waren om dat Godsgebouw te voltooijen. Hij bedankte ook den Wel-Ed. Hr. van Rijneveld voor zijne bij deze gelegenheid betoonde hulp, en sloot de godsdienstige verrigtingen van den morgen eindelijk, met dankzegging en het zingen van Ps. 134.

De namiddag Godsdienst werd geopend met het zingen van Gez. 29, vers 1, 2, waarna zijn Eerw. voorlas uit het 3de hoofdstuk van den Brief aan de Filippensen; hij beklom vervolgens weder den kansel, onder het zingen van Ps. 84, vers 1, 2, en onderhield de gemeente over de voortreffelijkheid van het Evangelie, naar aanleiding van de woorden uit het 8ste vers van gemelde hoofdstuk: *Ja gewisselijk, ik acht ook alle dingen schade te zijn, om de uitnemendheid van de kennis van Christus Jezus, mijnen Heer, om wiens wil ik al deze dingen schade gerekend heb, en acht die drek te zijn, opdat ik Christus moge gewinnen;* nam tot tusschenzang Gez. 89, vers 2; en besloot de plegtigheid met dankzegging en het zingen van Gez. 96.

Zijn Eerw. noodigde de vergaderde menigte uit om hunne liefdegaven overvloedig uit te reiken tot verdere voltooijing en instandhouding van het gebouw. De ingezamelde collecte bedroeg de som van £17.—*(Zuid-Afrikaan.)*

ZENDELING-NIEUWS.

Op den 9den dezer werd in de Union Kapel, *Kaapstad,* de jaarlijksche Vergadering van het Medewerkend Zendelinggenootschap, onder voorzitterschap van den Wel-Eerw. Dr. Adamson, gehouden, bij welke gelegenheid een breedvoerig berigt van de werkzaamheden van het Londensche Zendelinggenootschap in

Zuid-Afrika werd voorgelezen, en de vergadering aangesproken door de Wel-Eerw. Heeren LAMB, HODGSON, SHAW, ELLIOTT en Dr. PHILIP. De Wel-Eerw. Heer WILKINSON, een Amerikaansche Zendeling, die zijn verblijf voor ettelijke jaren in *Indië* gehad heeft, deelde eenige belangrijke bijzonderheden, aangaande den tegenwoordigen staat van Christenzendingen, in dat uitgebreid gewest, mede; en Luit.-Col. JOHNSTONE gaf eene onbewimpelde getuigenis van de heilrijke vruchtgevolgen, waarmede het den Heer behaagd heeft de werkzaamheden van de zendelingen van het Londensche Genootschap op en buiten de grenzen dezer volkplanting te bekroonen.

Hoe opbeurend voor het hart van ieder' opregten Christen is het niet, de vereeniging te zien van Christenen van onderscheidene gezindten der Christelijke kerk, ter bevordering van het geliefkoosde doel van elken regtschapenen navolger van Christus, de uitbreiding van het hemelrijk op aarde! Het doel is één, de geest waarmede het behartigd wordt, behoort ook één te zijn; de geest namelijk van liefde, vreedzaamheid, onderlinge verdraagzaamheid en dienstvaardigheid, ja de Geest van Christus. Nu blijft het niet langer een onopgelost vraagstuk: kunnen de vertegenwoordigers van de verschillende gemeenten van Christus Jezus malkanderen in liefde ontmoeten: hartelijk deel in malkanders welzijn nemen; behulpzaam zijn ter bevordering van malkanders ondernemingen; medelijden in malkanders droefheden koesteren; zich in malkanders vreugde verblijden; verdraagzaamheid met malkanders zwakheden oefenen; en ernstige gebeden tot den Genadetroon voor elkanders heil opzenden? Wij verheugen ons, niet alleen uit Gods Woord te weten, dat dit alles mogelijk is, maar ook ooggetuigen te zijn van de wezenlijke daarstelling van deze wenschelijke staat van zaken; want wij houden ons verzekerd, dat waar het aan deze hartelijke vereeniging ontbreekt, men geen regt heeft eenen zegen te verwachten. Daar wordt de liefdevolle aard door den heilgevenden invloed van de Christelijke Godsdienst niet betoond; de Heilige Geest, die de Geest des vredes is, wordt bedroefd; de zegen van den God der liefde onthouden; de mond der tegensprekers geopend; de vijandschap der wereld versterkt; de voortgang van het Evangelie verhinderd, en de kinderen Gods, die de heerlijke komst van het Koningrijk Gods reikhalzend te gemoet zien, worden teleurgesteld, beschaamd en met innige droefheid vervuld.

Welk Christelijk hart zoude niet verlangen naar de volkomene vervulling van de heilvolle bede van onzen gezegenden Verlosser: *Dat zij allen één zijn, gelijkerwijs Gij, Vader! in mij, en ik in U, dat ook zij in ons één zijn; opdat de wereld geloove, dat Gij mij gezonden hebt* (Joh. xvii. 21).—*(Medegedeeld.)*

OP den 5 Februarij kwam in het schip *Packet*, van *Engeland*, aan, na eene voorspoedige reis, de Broeder F. W. NAUHAUS,

behoorende tot de Moravische zending en bestemd voor de statie *Shilo*, in *Tamboekieland*, als plaatsvervanger van den Eerw. Br. LEMMERZ, die verlof heeft bekomen huiswaarts te keeren, om zijne laatste dagen in den schoot zijner gemeente in rust te mogen doorbrengen. De Heer geleide dezen getrouwen dienstknecht veilig naar de plaats zijner begeerte, en schenke hem die rust, welke het erfdeel is van zijne getrouwe dienstknechten.

Op den 6den Februarij bezocht de Eerw. Broeder LEHMANN te *Robben Eiland*, de, vroeger van de plaats *Hemel en Aarde* overgebragte melaatschen. Op hun verzoek, en met goedkeuring van zijne Excellentie den Gouverneur, nam zijn Eerw. als hun leeraar, de ziekenzorg over dezen op dat eiland op zich. Bij zijne aankomst schaarden zich die ongelukkige schepselen, zoo goed zij konden, bijeen, en hieven een schoon en indrukmakend gezang aan, naar het Hoogduitsche lied :

"Nun danket alle Gott."

Vreugdetranen mengden zich onder het zingen dezer ongelukkigen, die hunne oogen onafgewend gevestigd hielden op hunnen bekenden leeraar en diens gade, als de eenigste verzorgers van hunne ziel en ook hun ligchaam, die hen ijverig volgden naar dit verlaten eiland. De Heer verrijke hen met vele geestelijke zegeningen. De schrijver rekent de bijwoning dezer ontmoeting als een der oogenblikken zijns levens, welke nimmer uit zijn hart zullen kunnen worden gewischt.

Op den daaropvolgenden Sabbat hield zijn Eerw. zijne eerste predikatie in de zoo schoone allernetst gebouwde kerk, uit Ezech. xxxiii. 11 : *Zeg tot hen, zoo waarachtig als Ik leef, spreekt de Heere Heere, zoo Ik lust heb in den dood des goddeloozen! maar daarin heb Ik lust, dat de goddelooze zich bekeere van zijnen weg en leve. Bekeert u, bekeert u van uwe booze wegen, want waarom zoudt gij sterven, o huis Israëls?* wordende de dienst bijgewoond, zoo wel door zijne eigene gemeente, de Lazarus zieken, als die van *Port Elizabeth*, die aldaar waren geland, benevens andere kranken en ook gezonde inwoners van het eiland. Zoo zal dan nu voortaan Gods Woord, te *Robben Eiland* op elken Sabbat en andere dagen worden gepreekt, en wordt door het bestuur des lands voorzien in de wezenlijke behoeften dezer lieden, door de dienstverrigtingen der Moravische Broeders!—*(Medegedeeld.)*

SCHOOL-NIEUWS.

OPENING VAN HET SCHOOLGEBOUW AAN DEN WIJNBERG.—Een der plegtigste en genoegelijkste dagen, voor leeraar en gemeente, was Zondag den 1sten Februarij, bij het openen van het Schoolgebouw der Gereformeerde Kerk aan den *Wijnberg*.

Na afloop van de godsdienstoefening in den morgen in het kerkgebouw, verzamelde zich de gemeente, in statelijken optogt, met de Wel-Eerw. Heeren P. E. FAURE en W. ELLIOTT in het schoolgebouw, alwaar door eerstgemelden, na het aanheffen van een loflied, een gebed werd gedaan. In den namiddag predikte aldaar de Wel-Eerw. Heer W. ELLIOTT, in het Engelsch, naar aanleiding van Ps. cxix. 130: *De opening uwer woorden geeft licht, de slechten verstandig makende;* en in den avond, de Wel-Eerw. Heer MORGAN, naar aanleiding van Joh. x. 16: *Ik heb nog andere schapen, die van dezen stal niet zijn; deze moet ik ook toebrengen: en zij zullen mijne stem hooren; en het zal worden éénc kudde, en één herder;* beide voor aandachtige gemeenten.

JONGELINGEN CHRISTELIJKE VEREENIGING.

OP Dingsdag avond den 17 Februarij werd de eerste jaarlijksche bijeenkomst van de *Jongelingen Christelijke Vereeniging* in de Luthersche kerk, in het Engelsch, gehouden.

De Wel-Eerw. Dr. PHILIP bekleedde den stoel. Nadat de vergadering was geopend door het lezen van den 19den Psalm en een gebed, uitgesproken door den Wel-Eerw. Dr. ADAMSON, sprak de voorzitter, met weinige woorden, over het voorregt hetwelk hij zich rekende te beurt gevallen, daar hij in een Christen land was geboren en in het zendelingswerk geplaatst was. De Wel-Eerw. G. W. STEGMANN maakte de vergadering toen opmerkzaam op de belangstelling in de zaak van Christus, vooral sedert de laatste jaren, in jongelieden zigtbaar, en las toen het rapport voor van de werkzaamheden dier vereeniging sedert hare oprigting, en van derzelver tegenwoordigen staat. De Wel-Eerw. ELLIOTT sprak over de groote verandering, vooral in de jeugd dezer kolonie, sedert de laatste jaren te weeg gebragt, en zeide, dat hij zich verblijdde, dien dag, waarnaar hij zoo zeer verlangd had, te hebben aanschouwd, waarop ook de jongen, hunne verpligting gevoelende, handen hebben geslagen aan het werk des Heeren. Hij bepaalde hen bij het heerlijke van dat werk, en bij den wederkeerig weldadigen invloed die hetzelve op het hart en verstand te weeg brengt, terwijl men de ruimste aanmoediging heeft in hetzelve te volharden. De Wel-Eerw. LAMB sprak over de verpligting zich reeds vroeg den Heer toe te wijden en de zalige gevolgen daarvan; en toonde aan, welk eene eer en welk een zegen het is, het heil onzer medemenschen te helpen bevorderen. De Wel-Eerw. Dr. ADAMSON sprak van het verheven doel des Christendoms—de herstelling van het menschdom; en toonde in treffende taal, het verbazend onderscheid aan, tusschen den mensch, die in de duisternis, en den mensch, die

in het licht der waarheid wandelt. Hij zeide tevens, dat de blaam voor eenige jaren op de kolonie rustende, van dezelve is afgewenteld; toen was er een dood Christendom, nu vertoont er zich een leven onder deszelfs belijders, en bepaalde een ieder bij de verpligting, die groote mannen, die ons in het werk zijn voorgegaan, te zoeken te evenaren, ja, te overtreffen. De Wel-Eerw. Dr. PHILIP sprak toen voornamelijk, ter aanmoediging van de leden dier vereeniging, en wees hen op menig treffend voorbeeld ter navolging, terwijl hij ieder de verpligting voorhield voor het heil van anderen te zorgen. Na nog weinige woorden, door den Wel-Eerw. STEGMANN gesproken, werd een korte lofzang gezongen, en de vergadering besloten met het uitspreken van des Heeren zegen.—*(Medegedeeld.)*

MENGELINGEN.

HET is niet genoeg, dat, na het afleggen uwer belijdenis, uw naam in het lidmatenboek opgeschreven staat: dit zou men slechts Naamchristendom kunnen noemen. Neen, uwe gemeenschap als levend lid met uw Hoofd, Christus den Heer, kenmerke zich gedurende uw gansche leven, door een waardig gebruik des Heilig Avondmaals; door een eerbiedig bijwonen des Heiligen Doops; door eene gezette huishoudelijke Godsdienst, vruchtbaar op de harten uwer huisgenooten, zonder onderscheid van persoon, terugwerkende; door eene getrouwe opkomst in het huis des gebeds met de gemeente, in ootmoed des gemoeds, en met het vurig verlangen, dat het gehoorde zich in eenen reinen wandel, naar het treffend schoone voorbeeld van den met God wandelende Henoch, openbare, dat gij, ten dage des hemelschen Gerigts, door den Heere Jezus niet afgewezen wordt met de ontzettende woorden: *Ga weg van mij, ik heb u nooit gekend!*

Weldoen vermoeije u nimmer!—en wanneer iets van u gevraagd wordt ter bevordering van Gods rijk, zeg toch nooit: *Ik heb genoeg gegeven.*

Gedrukt bij PIKE & PHILIP, 59, *St. Georgestraat; en te bekomen bij den Heer* J. H. COLLARD, 24, *Heerengracht, aan wien de Inteekeningen, moeten worden betaald, en Communicatiën voor den Redakteur ontvangen worden.—Prijs* ZES SHILLINGS *per Jaar, en voor Inteekenaren in de Buiten-Districten, aan wien het* PER POST *verzonden wordt,* ZEVEN SHILLINGS.

DE HONIGBIJ.

MAANDSCHRIFT

VOOR GODSDIENSTMINNENDE LEZERS.

"De vrees des Heeren is wijsheid."

DEEL II. MAART, 1846. No 3.

HOE ZIJT GIJ JEGENS CHRISTUS GEZIND?

LEERREDE OVER MATTH. XVI. 15.

Hij zeide tot hen: Maar gij, wie zegt gij dat ik ben?

Verbeeldt u, dat onze Heer Jezus Christus thans in deze vergadering verscheen en ons deze vraag voorhield; wat zouden wij Hem hebben te antwoorden? Zouden niet velen onzer met hun antwoord zeer verlegen zijn? Misschien deed Hij die vraag dezen dag wel aan het geweten van den een of ander; en ik, als uw leeraar en voorganger, die voor uwe zielen waken wil, doe ze u uit Jezus mond, opdat ieder deze vraag zich zelven doen zou. Ik vraag het u, opdat gij het ieder aan u zelven vragen, en aan den Heer Jezus Christus uw antwoord geven zoudt.

Hij zelf deed deze vraag eens aan zijne leerlingen, daar Hij zich in meer stille streken dan gewoonlijk met hen bevond, en niet, gelijk veelal, van eene woelige volksmenigte omringd was. Naar het berigt van Lukas, was Jezus in zijne eenzaamheid biddende geweest, en had zeker ook de behoeften zijner nog zoo kleingeloovige discipelen aan zijnen hemelschen Vader met alle hartelijkheid en ernst opgedragen. Het is, of zijne belang-

stelling, zijne liefdezorg voor hen, hierdoor op nieuw is opgewekt, en dat dit almede Hem aanleiding gaf tot deze vraag. Het was thans ook niet meer in de allereerste dagen van hun verkeer met Hem, maar nadat zij nu reeds een tijd lang met Hem hadden omgegaan, en Hem uit dien dagelijkschen omgang, zoo wel als uit zijne leer en wonderen, nader hadden kunnen leeren kennen; nadat zij zelfs reeds het Evangelie zijns Koningrijks onder hun volk, twee aan twee, gepredikt hadden, en van deze reis teruggekomen waren.

Wie, dus vraagt Jezus hen: *wie zeggen de menschen, dat ik, de Zoon des menschen, ben?* Op hunne reis hadden zij de gelegenheid gehad, dit op onderscheidene plaatsen op te merken. Zij antwoorden: Sommigen zeggen, *Johannes de Dooper;* deze, meende Herodes, en anderen met hem, was uit de dooden opgewekt. Anderen zeiden: *Elias;* hiertoe hadden zij aanleiding genomen uit hetgeen Maleachi zegt: *Ziet, ik zend u den Profeet Elias, eer dat die groote en vreesselijke dag des Heeren komen zal.* Anderen wederom spraken van *Jeremias, of van een der Profeten.* Velen wisten dus zelf niet bestemd, waarvoor zij Hem te houden hadden. Zoo gaat het, als men de ééne waarheid mist, ligt men voor allerlei dwaling bloot. Intusschen waren de volksbegrippen omtrent den Heer Jezus Christus niet ongunstig, maar echter ver van de waarheid, ver beneden zijne hooge waardij. Dit deed Hem dan nader aan zijne discipelen vragen: *Maar gij, wie zegt gij dat ik ben?* Elias, Jeremias, Johannes de Dooper behoorden tot de voortreffelijkste menschen, die ooit op aarde geleefd hadden; maar echter was het onzen Heer te weinig, dat Hij van zijne leerlingen voor niet meer dan een gewoon mensch, een voortreffelijk Profeet, zou gehouden worden. Dit doet Hem vragen: *maar gij,* mijne bijzondere volgelingen; gij, die mij, als uwen Meester eerbiedigt; gij, die nu reeds zoo langen tijd dagelijks met mij omgaat, en mijn bijzonder onderwijs en liefde ontvangt, wat denkt, wat zegt gij van mij? Gij begrijpt ligt, dat Jezus het gevoelen en de gezindheid zijner discipelen omtrent Hem zeer wel kende, beter dan zij zelf, want *Hij had niet van noode, dat iemand getuigen zoude van den mensch, want Hij zelf wist wat in den mensch was;* maar Hij wilde het uit hun eigen mond hooren; Hij wilde, dat zij dit aan Hem, en aan zich

zelven, en aan malkander, met luider stem zeggen zouden, opdat zij dus, door die onderlinge eenstemmige belijdenis, mogten gesterkt worden in hun geloof, en gewapend tegen de beproevende geschiedenissen, die aanstaande waren, en waaromtrent de Meester van dien tijd af hen meer onbewimpeld begon te onderrigten en te waarschuwen.

Zoo is het dan voor onzen Heer Jezus Christus geene onverschillige zaak, wat de menschen, die van Hem en zijn Evangelie hooren, van Hem denken. Hij stelt er vooral belang in, wat zij, die zich zijne discipelen en volgelingen noemen, van Hem oordeelen; en daarom mag ik dan u, mijne Hoorders! wel uit zijnen mond vragen: Wat denkt, wat zegt gij van Hem?

Ik wil eerst u bepalen bij de meening en het groot gewigt van deze vraag voor ons; dan willen wij in het Evangelie het regte antwoord op deze vraag zoeken, om het antwoord, dat ons hart geeft, daarmede te vergelijken.

Ik behoef u naauwelijks de *meening* der vraag te zeggen. Wij verstaan dezelve genoegzaam, indien het ons maar om de waarheid te doen is, en wij opregt met onze zielen handelen. Zeker onderzoekt de vraag niet alleen, wat wij van Jezus *zeggen*, maar vooral, wat wij van Hem denken en gevoelen. De vraag wil een antwoord, dat getuigenis geeft niet alleen van onze kennis en wetenschap Hem betreffende, maar van de stemming en gezindheid onzer harten.

De meening der vraag is: wat *denkt* gij van Hem? Waarvoor houdt gij Hem? Wie is Hij? Wat deed en doet Hij? Wat heeft en geeft Hij? Wat vermag Hij in uwe schatting? Wie is Hij voor het menschdom, voor het Christendom, voor zijne vrienden en dienaren? En, vooral, wie is Hij voor u, voor uwe behoeften, voor uwe belangen?

Nog meer: hoe zijt gij omtrent Hem *gezind?* Wat zoekt en vindt gij bij Hem? Wat vertrouwt gij van Hem? Hoe hoog schat gij Hem? Hoe lief hebt gij Hem? Staat Hij bij u vooraan, of hebt gij nog iets boven Hem? Hoe veel eerbied hebt gij voor Hem? Hoe veel wilt gij wel voor Hem, en om zijnentwil doen en laten, dragen en missen? Wat is uwe verwachting van Hem voor de toekomst, voor de eeuwigheid?

Maar dan ook meent de vraag: Wat *zegt* gij van Hem? Waarvoor belijdt gij Hem? Hoe spreekt gij van Hem? Geeft de mond uit den overvloed des harten goed getuigenis van Hem bij anderen?

Dit, mijne Hoorders! is de veelbeteekenende meening van deze vraag. Er wordt onderzoek gedaan naar onzen Christelijken zin, naar ons geloof in Jezus Christus, naar onze liefde tot Hem, onze verkleefdheid aan Hem, onzen eerbied voor Hem.

Waarlijk, eene *allergewigtigste* vraag! Ik kan mij geene gewigtiger voorstellen. Dit zal ons nader blijken, als wij nagaan omtrent wien ons gevoelen gevraagd wordt; hoe veel er van dat gevoelen afhangt; hoe vele onderscheidene gevoelens er hieromtrent plaats hebben; wie die vraag doet; en aan wie die vraag geschiedt.

Omtrent wien wordt ons gevoelen gevraagd? Omtrent Hem, van wien de Engel getuigde, dat Hij was, *de Zaligmaker, de Christus, de Heer* (Luk. ii. 11); over wien het hemelsche heirleger zong: *Eere zij God in de hoogste hemelen, en vrede op aarde, in den mensch een welbehagen* (Luk. ii. 14). De groote vraag betreft Hem, die door de gewillige en onbevlekte opoffering van zich zelven, de verzoening onzer zonde heeft aangebragt; Hem, die nu in den hemel verhoogd is tot eenen Middelaar Gods en der menschen, tot een Heer en Hoofd zijner gemeente; den eenigen naam onder den hemel, die genaamd wordt. De vraag betreft den eengeboren en geliefden Zoon van God, door zijnen Vader voor ons in de wereld gezonden, opdat een ieder, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe. Is het dan niet eene allergewigtigste vraag: Wat denkt gij van Hem? Naarmate eene zaak te nuttiger en noodiger voor ons is, naar die mate is het ook van meer belang, dat wij omtrent zulk eene zaak regt denken en gezind zijn. Maar hier betreft het den allerbeminnelijksten, den allerdierbaarsten en heerlijksten, den eenigen en onontbeerlijken Zaligmaker en Behoeder onzer zielen. Als wij niet regt omtrent Hem gezind zijn, loopen wij gevaar, dat wij eenmaal uit zijnen mond hooren: *Ik heb u nooit gekend; ga weg van mij, gij, die de ongeregtigheid werkt* (Matth. vii. 23).

Ja, van het regte gevoelen omtrent Hem hangt voor ons alles af. Er zijn eene menigte dingen, waaromtrent wij zonder onze groote schade onkundig, onverschillig

zijn kunnen, waaromtrent ieder naar zijn goedvinden denken kan; maar hier geldt het, het verlies of de behoudenis van onze onsterfelijke zielen. Immers, dan alleen, als wij regt denken omtrent Jezus Christus, hebben wij vrede bij God, en de vergeving onzer zonden door het geloof in Hem,—dan alleen hebben wij vrijmoedigheid om tot God te gaan, als tot onzen hemelschen Vader, in al onze nooden en behoeften,—dan alleen wordt ons hart gereinigd van de zonden, en vinden wij regte lust, moed en kracht, om voor Hem te leven,—dan alleen kunnen wij bij onzen uitgang uit deze wereld onze zielen Hem aanbevelen en in vrede henengaan,—dan alleen kunnen wij hopen op eene zalige en heerlijke opstanding; want al dit heil is in en door Hem. Kan ons dus wel eene gewigtiger vraag gedaan worden dan deze? Ieder, die hieromtrent niet regt gezind is, hij zij wie hij zij in de wereld, hij is en blijft een van God gescheiden en bij God veroordeeld zondaar; hij leeft en sterft als een dwaas, en moet verloren gaan.

Nog al gewigtiger wordt deze vraag, als wij letten op de onderscheidene gevoelens, die er bij onderscheidene menschen omtrent den Heere Christus plaats hebben. Wanneer omtrent een persoon of zaak slechts één gevoelen is, wanneer geheel de wereld spreekt uit éénen mond, dan ligt ons gevoelen en keus doorgaans gereedelijk bij de hand; maar als de een prijst, de ander veracht, een derde in twijfel staat, en een vierde het zich geheel niet aantrekt, dan weten wij niet, wat en hoe wij van de zaak te denken hebben. Zoo is het hier. Zoo was het reeds toen Hij op aarde omwandelde; zoo is het nog. Men vindt soms menschen van veel kennis en wetenschap in allerlei nuttige zaken, maar de kennis van Jezus Christus en deszelfs Evangelie staat bij hen op lagen prijs; zij kunnen er soms met verachting, met spot van spreken. Men vindt brave, werkzame, nuttige, beminnelijke menschen, maar zij kunnen zoo gemakkelijk zonder Jezus Christus; nooit hoort men hen van Hem, dien aller onontbeerlijkste, spreken. Men vindt nog anderen; deze schijnen Hem te achten en te beminnen, maar niet minder achten en beminnen zij de wereld en derzelver begeerlijkheden; zij schijnen hun hart te verdeelen, zij zijn dubbelhartig en ongestadig. Allergewigtigst wordt hierdoor de vraag: Wat denkt

gij van Jezus Christus? Hoe veel is Hij uw hart waard? opdat wij onder zoo vele verschillende gezindheden, niet mede teruggehouden, met de laauwen niet laauw, met de dubbelhartigen niet dubbelhartig worden.

En bedenkt bij dit alles wie ons deze vraag doet? Het is onze Heer Jezus Christus zelf. Hij, die alles wat Hij is en heeft en doet, is en heeft en doet voor ons ellendige zondaren; Hij, die zich in den dood gaf voor ons uit vrije liefde, en daarom op onze wederliefde en dankbaarheid de hoogste aanspraak heeft; Hij, in wiens hand de Vader alle dingen gesteld heeft, en dien wij als onzen Regter uit den hemel verwachten; Hij, die in ieders hart leest; Hij vraagt ons: Wat dunkt u van mij? Hij vraagt ons dit uit liefde, daar Hij weet, dat in het goede gevoelen van Hem onze beste wijsheid, vreugd en zaligheid is. Hoe gewigtig moet ook hierom deze vraag ons worden, want wij kunnen ons nu aan hare beantwoording niet onttrekken. Ook kunnen wij Hem niet misleiden, en, hoe schandelijk, hoe ondankbaar, hoe rampzalig, als wij op deze vraag der hoogste liefde geen antwoord van wederliefde geven kunnen! Er komt een dag, dat Hij verschijnen zal op de wolken, de vijandigen, de laauwen en onverschilligen zal wegdoen uit zijn Koningrijk, en al zijne opregte liefhebbers en dienaars zal zalig spreken.

Trouwens, Hij doet deze vraag niet aan menschen, die nooit van Hem hoorden, die Hem niet kennen; maar aan zijne discipelen; aan ons, die zijn genadeteeken dragen, ons naar zijnen naam noemen, Hem openlijk belijden aan zijne tafel; aan ons, die schijnen boven anderen belang in Hem te stellen. *Maar gij, wie zegt gij dat ik ben?* Het is als zeide Hij tot ons: aan zulken, die mijne inzettingen versmaden, behoef ik niet te vragen wat zij van mij denken; zij toonen het met hun gedrag; *maar gij*, die u van dezen onderscheidt, *wie zegt gij dat ik ben?* van u mag ik wat beters verwachten.

En wat is dan nu het goede en regte antwoord op deze vraag? Met andere woorden: hoedanig een zin en gevoelen moeten wij koesteren omtrent den Heer Jezus Christus? Dit weet gij wel, en kunt het uit het reeds gezegde genoegzaam opmaken. Wij moeten antwoorden, zoo hartelijk en welmeenend als Petrus: *Gij zijt de Christus, de Zoon des levenden Gods;* Gij zijt de

mij van God geschonken Verlosser en Behouder mijner ziel, mijn Heer en mijn God, mijne eenige en eeuwige hope.

Dan, wij willen nog wat nader indenken, wat het Evangelie ons hieromtrent zegt, om het antwoord, dat in onze harten is, daarmede te vergelijken. Wat moeten wij dan van Jezus Christus denken, gevoelen, verwachten?

Hoort wat Hij zelf daarvan zegt: *Komt alle tot mij, die vermoeid en belast zijt, en ik zal u rust geven. Ik ben het brood des levens; die tot mij komt, zal geenszins hongeren, en die in mij gelooft, zal nimmermeer dorsten. Ik ben het licht der wereld: die mij volgt zal in de duisternis niet wandelen. Ik ben de goede Herder; mijne schapen kennen mijne stem, en zij volgen mij. Allen moeten den Zoon eeren, gelijk zij den Vader eeren. Die vader of moeder lief heeft boven mij, is mijns niet waardig; en die zoon of dochter lief heeft boven mij, is mijns niet waardig.* Hij eischt dus ons geloof, onze volgzaamheid, onzen diepsten eerbied, onze alles overklimmende liefde.

En even dit is ook de wil van God zijnen Vader, die uit den hemel ons toeroept: *Deze is mijn geliefde Zoon, in denwelken ik mijn welbehagen heb, hoort Hem:* en toen Hij Hem uit de dooden heeft opgewekt en in den hemel verhoogd, *heeft Hij Hem eenen naam gegeven, die boven allen naam is, opdat in den naam van Jezus zich zouden buigen alle knieën dergenen, die in den hemel en die op aarde, en die onder de aarde zijn, en alle tong zou belijden, dat Jezus Christus de Heer zij.*

En hiermede komt dan ook overeen het gevoelen, dat zijne Apostelen en eerste discipelen van Hem gehad hebben. Toen eens velen zijner volgelingen Hem verlieten, en Hij aan de twaalven vroeg: *Wilt gij ook niet weggaan?* antwoordde Petrus in aller naam: *Heer! tot wien zullen wij henen gaan? Gij hebt de woorden des eeuwigen levens; en wij hebben geloofd en bekend, dat Gij zijt de Christus, de Zoon des levenden Gods.* Toen de Joodsche Raad een gebod tegen Jezus had gegeven, om Hem te grijpen, schroomde Maria van Bethanië niet, Hem in hare woning te ontvangen en hare liefde te bewijzen. Johannes, de geliefde discipel hing Hem aan tot onder zijn kruis. Petrus en Johannes verdroegen, met blijdschap, versmading en geeselslagen om zijnent wil. Paulus betuigt: *Het leven is mij Christus. Ik acht*

alle dingen schade te zijn, om de uitnemendheid der kennis van Christus Jezus mijnen Heer. En dit was geen grootspraak in dien man; hij gaf zijn ligchaam en zijne ziel, zijne vermogens en krachten, gewillig en met vreugde voor de dienst van zijnen Heer. Of zouden wij zeggen: dit waren enkele menschen, dit waren meest zulken, die Hem gezien en met Hem omgegaan hadden; maar wat schrijft Petrus in zijnen brief, gerigt aan onderscheidene gemeenten? *Denwelken,* namelijk Jezus Christus, *gij niet gezien hebt en nogtans lief hebt; in denwelken gij nu, hoewel Hem niet ziende, maar geloovende u verheugt met eene onuitsprekelijke en heerlijke vreugde.* Zoo moet dan Jezus Christus bij ons zijn de eerste en de beste, de beminnelijkste en heerlijkste, de dierbaarste en noodzakelijkste, voor wien wij alles moeten willen opofferen.

En wat zegt dan nu ons hart? Ja, *ons hart!* want niet alleen ons verstand, onze mond, maar ons hart moet hier antwoorden.

Als wij hier alleen den uiterlijken schijn raadplegen, zouden wij van elkander ligtelijk veel goeds denken. Immers, wij zijn hier al weder te zamen in zijnen naam; wij zaten aan zijne tafel, en beleden Hem daar, als onzen eenigen en algenoegzamen Verlosser; wij aanbidden en prijzen Hem in onze gezangen. Misschien wel meent gij daarom van u zelven, dat gij goede Christenen zijt; maar, dit alles kan bij ons plaats hebben, en heeft bij velen inderdaad plaats, zonder dat er eenig opregt geloof in dien eenigen en algenoegzamen Verlosser in het hart is.

Och! ik vrees, dat er velen zijn, die hier zich zelven misleiden. Het is toch niet zoo gemakkelijk, hier het ware antwoord in ons hart te lezen en te onderscheiden. En waarom niet? Omdat velen hun eigen hart niet kennen, niet gewoon zijn met zich zelven om te gaan. Wij hebben een *loszinnig* hart, dat ongenegen is, de de goddelijke dingen te behandelen met dien hoogen ernst en teederheid, welke dezelve vereischen. Wij hebben bovendien een *arglistig* hart, dat ongaarne zich zelven beschuldigt. Intusschen is de zaak hoogstgewigtig; van onze gezindheid omtrent Jezus Christus hangt onze eeuwige zaligheid af.

Dat wij het dan ieder ons zelven met allen ernst en bedachtzaamheid afvragen: hoe denk ik omtrent Jezus Christus? Misschien wilt gij u liever aan dit antwoord

onttrekken, omdat gij vermoedt, dat het een zeer laauw en onvoldoend antwoord zijn zou. Maar dit zelfbedrog kan ons niets baten? Hij leest in onze harten, al is het ook, dat wij zelven daarin niet lezen willen. Gij moest, om het slechte te vermoedeni dat gij hebt van uw bestaan en zin omtrent onzen Heer Jezus Christus, u zelven dus te zorgvuldiger en naauwkeuriger onderzoeken.

En bevindt gij bij zulk eene zelfbeproeving, dat gij het vertrouwen, de liefde en eerbied van uw hart nog niet aan dien Zaligmaker hebt geschonken, en dat dus uw antwoord grootelijks *verschilt* van hetgeen het moest zijn; weet dan, dat gij zeer *onopregt* handelt in de teederste, heiligste en gewigtigste zaak. Gij laat u noemen naar zijnen naam; gij draagt zijn teeken aan uw voorhoofd; gij voegt u tot zijne gemeente; gij zit aan zijne tafel aan en belijdt Hem daar openlijk als uwen Heer;—maar echter heeft uw hart Hem niet lief; gij kiest en begeert allerlei andere dingen boven Hem. Is dit geen onopregt en schandelijk bestaan?

Weet bovendien, dat gij *grootelijks dwaalt* met eene vreesselijke en gevaarlijke dwaling; want, schoon ook al uwe lippen den Heer Jezus belijden, echter spreekt uw hart God tegen en gij maakt Hem tot een leugenaar. Daarbij, verschilt gij in uwe denkenswijze en gezindheid van al de opregte vrienden des Verlossers, die ooit geleefd hebben en nog leven. Gij behoort dus ook niet tot hun gezelschap; gij kunt dus ook niet bij hen in den hemel komen, waar zij allen bij hunnen Heer Christus zijn, die het middelpunt is van hunne vereeniging, het licht, dat allen verlicht, de vreugd, die allen verblijdt.—O! welk eene schromelijke dwaling, die gij u in de eeuwigheid te laat zult beklagen.

Weet al verder, dat gij door uwe laauwheid en onopregtheid *den Heer Jezus Christus grootelijks bedroeft.* Hij heeft ons lief met eene onuitsprekelijke liefde. Hij kwam voor ons in de wereld, om zijne ziel te geven tot een rantsoen voor velen. Zoo kan het Hem dan niet onverschillig zijn, wat wij van Hem denken. Wij bemerken het, met welk eene blijdschap en goedkeuring Hij de hartelijke belijdenis van zijnen discipel hoorde en hem hierom zalig sprak. En wat zal Hij dan wel van u moeten zeggen? "Rampzalig zijt gij, want gij hebt Mij versmaadt, die u van den dood wilde redden."

Ei! gaat dan niet langer voort, God en zijn Evangelie tegen te spreken, of althans met laauwheid te behandelen! Gaat niet langer voort den Zaligmaker te bedroeven en uwe zielen te bederven! Waarlijk, mijne Hoorders! er moet hier eene hartelijke, opregte, ernstige keus gedaan worden. De zaak is te goddelijk, te gewigtig, om ze met laauwheid te behandelen. Daarom zeide Jezus: *Wie niet met mij is, die is tegen mij.*

Misschien staan sommigen van mijne hoorders in twijfel, wat antwoord wij op de vraag des Heeren geven zullen. Niet als stond het bij u in bedenking, wie Hij is en wat Hem toekomt. Neen! gij zijt er van overtuigd, dat gij Hem de hartelijkste liefde, den diepsten eerbied, het hoogste vertrouwen en de willigste gehoorzaamheid verschuldigd zijt. Maar gij wantrouwt uw eigen hart, en twijfelt of uwe liefde, uw eerbied, uw vertrouwen, uwe gehoorzaamheid wel van den echten stempel zijn. En zeker, wij kunnen in deze zelfbeproeving niet te voorzigtig handelen, want wij hebben een arglistig hart; maar wij moeten ook aan den anderen kant onze vrijmoedigheid niet wegwerpen. Het komt hier eerst en vooral aan, niet op de volmaaktheid en onberispelijkheid, maar op de opregtheid van onzen zin en keuze. Groot is het, als wij op de vraag van onzen Heer kunnen antwoorden: *Heer! Gij weet, dat mijn hart opregt voor U is.* En durven wij ook hierin ons zelven niet vertrouwen, dat wij dan biddende antwoorden: *Laat mijn hart opregt zijn voor U! Heer! ik geloof, kom mijne ongeloovigheid te hulp!*

En hebt gij de vrijmoedigheid om te betuigen, dat uw hart *instemt* met het getuigenis van het Evangelie, dan moogt gij wel blijde en dankbaar zijn. Ook tot u zegt de Heer: *Zalig zijt gij, want vleesch en bloed,* menschelijke wijsheid, *heeft u dat niet geopenbaard, maar mijn Vader, die in de hemelen is.*

Zoekt dan ook die overtuiging in u te bewaren en daarin meer en meer bevestigd te worden. Hiertoe kan, behalve de zuivere Evangelieprediking, ook het Avondmaal u behulpzaam zijn. Denkt daarop na; zoo zal de beschouwing van zijne algenoegzaamheid, van zijne liefde, van zijne trouw, gedurig voedsel geven aan uw geloof, aan uwe hope, aan uwe liefde.

Stelt u ook de vraag, die Jezus aan zijne discipelen deed, dikwijls voor den aandacht, en doet ze aan u zel-

ven: Wat denk ik, hoe ben ik gezind omtrent Jezus Christus? Geeft dan aan *u zelven* ook daarop het antwoord. Daarom vroeg Jezus dit aan zijne discipelen, opdat zij het zich zelven ook zouden vragen en daarop het antwoord geven. Maar geeft dit antwoord ook *aan malkanderen.* Daarom vroeg Hij het hun niet afzonderlijk, maar aan allen te zamen, opdat de een het van den ander hooren zou. Zoo wekt men elkanders geloof en liefde; zoo geeft gij uwen Verlosser en Heer hulde en dank. Gij moet u den Vriend uwer ziel niet schamen. En geeft dit antwoord ook dikwijls aan *Hem zelven. Hij* vraagt, en *Hij* moet dus ook het antwoord ontvangen. Gij hebt het Hem gegeven aan zijne tafel. Herhaalt het dikwijls in uwe eenzaamheid; dit zal uw eigen hart goed doen, en Hij hoort het gaarne.

Maar, dat dan ook uw Christelijke wandel het zegel zette op uwe Christelijke belijdenis, opdat ieder het aan u zie en bemerke, dat Jezus Christus het vertrouwen is van uw hart, uw heil en uwe hope. Dit kost waken, bidden, strijden; maar dit is Hij duizendmaal waardig, en de zalige vrucht van deze oefening komt geheel tot ons. Zoo bewaren en bevorderen wij den vrede onzer zielen. Zoo hebben wij de berustheid in ons, dat wij waarlijk tot zijne vrienden en dienaren behooren, en dat Hij ons in zijne toekomst, naar zijne groote barmhartigheid, als de zoodanigen zal erkennen en zalig spreken.

OVER HET UITKOOPEN VAN DEN TIJD.

(Vervolg en slot van No. II., bladz. 62.)

En WAAR VAN DAAN moet de tijd worden uitgekocht?

VAN SLAPERIGHEID. Hoe veel tijd wordt er door dit log en vakerig gedrocht verslonden? Hoe veel gulden uren worden doorgebragt op de donzen peluw? Laat opstaan is de vijand der godsvrucht, der kennis, der gezondheid, des overvloeds; en de bron van onwetendheid, ongodsdienstigheid, armoede. Hoe is het, zullen Godsdienst, wijsheid, welwillendheid, aan de deur uwer slaapkamers dag op dag kloppende gezien worden en uitroepende: *Ontwaakt gij, die slaapt,*

en staat op! en geen ander antwoord bekomen dan: *Nog een weinig slapens, nog een weinig sluimerens?* De gewoonte van vroeg opstaan is, in vele gevallen, een geluk geweest voor de beurs, en in meerdere nog, een geluk voor de ziel. Als wij rekenen, dat een dag uit tien uren van bedrijvig gebruik bestaat, zal het levensverschil van iemand, die te zes ure opstaat, met een, die om acht ure opstaat, over een bestek van zestig jaren, gelijkstaan met niet minder dan twaalf volle jaren, en dat wel van het beste van het menschelijke leven. Deze berekening toont, dat laat opstaan niet alleen een verlies is, maar ook een *misdaad*. Het is zoo goed of wij ons leven voor zoo vele jaren verkorten en aan het graf overgaven.

Verscheidene van de meest uitstekende karakters in de letterkundige wereld zijn hun uitnemendheid aan vroeg opstaan verschuldigd. Van BUFFON, den beroemden natuurvorscher, wordt verhaald, dat hij beide uit kennisdorst en roemzucht begeerig om de hebbelijkheid van vroeg opstaan te verkrijgen, zijn knecht een halve kroon had toegezegd voor elken morgen waarin hij hem op eenen bepaalden tijd uit bed zou krijgen. De knecht toog met eenen zeer vasten wil aan het werk, onder de bepaling, dat hij vrijheid had, BUFFON, indien noodig, uit zijn bed te sleepen; en in spijt van bedreigingen en kwade behandeling, welke hij dikwijls had te verduren, slaagde hij er in hem op het bepaalde uur uit zijn slaapkamer te krijgen. BUFFON verzekert ons nu, dat de wereld aan het onvermoeid geduld van dezen zijnen knecht zijn werk over de Natuurlijke Historie verschuldigd is.

Het is een zeer schadelijk kunstjen om de orde der natuur om te keeren, en in plaats van vroeg op te staan, laat op te zitten. Studiën bij nacht ondermijnen het sterkste gestel. Dr. OWEN, een dierbare naam voor allen, die echte godsvrucht en grondige theologische geleerdheid op prijs stellen, was gewoon in zijnen, ten gevolge van eenen buitensporigen toeleg op zijne studiën, lijdenden toestand te zeggen: "Dat hij gaarne al de kennis, die hij 's nachts na tienen had opgedaan, er aan zou willen geven, zoo hij al de kracht, die hij, door 's nachts na tienen te studeeren, verloren had, terug kon bekomen;" en BILDERDIJK, zelf mede een slagtoffer er van, schildert de roekeloosheid van het geleerde

nachtbraken op eene treffende wijze in zijn onvolprezen Dichtwerk: *De ziekte der Geleerden,* waar hij, na eene uitvoerige lofverheffing van den matigen slaap:

Die 't afgematte lijf met nektarogen drenkt,
Als lafenis van bron, noch frissche muskadellen,
Noch eedle palmwijn geeft, noch levende uijerwellen,

het wee uitspreekt over die, al is het om "wijsheid, 's levens lust, meer dan het leven wagen," en roept hun toe:

Wat rooft ge u in den slaap de zaligste verkwikking,
Of schept op 't zachte dons tooneelen van verschrikking,
Daar 't afgematte brein, eer 't van zijn branding koelt,
Met kokend bruischen, als een wellend water woelt;
Waarop verbeelding zweeft, en de opgestegen dampen
Tot wreede monsters kneedt, die rede en rust bekampen!
Wat sluit ge aan boek en pen (uw eenig goed!) vertuit,
Den eedlen luchtstroom, en zijn hartversterking, uit!
Wat schuwt ge, 'tgeen Natuur, in donkre kamerhoeken,
De levenlooze bloem, als levenstroost leert zoeken;
Daar gij in 't eng vertrek, van licht en lucht ontzet,
Of kaars- of lampwalm aâmt met stof en roet besmet,
En long en hart verstikt met de altijd open poren,
Die in d' onzuivren damp hun sluitveêrkracht verloren!

"Slaapt dan, zoo veel als noodig en gezond is. Maar maakt van uw slaap geene dienaresse uwer luiheid of dievegge van uw tijd, boven de eischen der natuur; en weest nu en dan eens nieuwsgierig om de toebereidselen te zien, welke de zon maakt als zij uit hare slaapkamer in het oosten optreedt."

Koopt den tijd uit, van de *ijdele bezigheden van ligchaamstooi en kleeding;* dit betreft voornamelijk, maar niet uitsluitend, de teedere kunne. Het is stuitend te denken, hoe veel kostbare tijd aan het toilet verbeuzeld wordt in de nietige eerzucht om met den vlinder en den paauw te wedijveren. Welk een verwijt is het voor een redelijk wezen, de beschaving des geestes aan de optooijing des ligchaams op te offeren! Het is alsof men het huis van buiten beschildert, en opschikt met bloem en blad van myrte, roos en jasmijn, terwijl men het van binnen donker, vochtig, ongemakkelijk en morsig laat blijven.

Onnut lezen is almede een tijddief, die gemeden moet worden. *Wereldsche vermakelijkheden* en *partijtjes*, zijn niet minder schadelijk. Het is mijn voornemen niet hier de van tijd tot tijd plaats hebbende zamenkomsten van vrienden in het maatschappelijke verkeer te veroordeelen, waar de heuschheden des levens gewisseld worden, de banden der vriendschap aangehaald, en de ziel ververscht, zonder dat er eenige schade wordt toegebragt aan hare geestelijke of zedelijke belangen. Maar het tooneel, de speeltafel, de billiardkamer, moeten allen als lage dieven, die onzen tijd stelen en onze zielen schaden willen, worden beschouwd. Partijtjes moeten over het algemeen met zorg gekozen worden, en maar zeldzaam genoten, want zeer zelden beloonen zij den tijd dien zij kosten. "Daar zijn een aantal menschen, die zelven lediggangers zijnde, hun best doen om het anderen ook te maken; in welke taak zij, gedeeltelijk door eene te gemoetkomende geneigdheid in die van anderen, gedeeltelijk door eene zekere verlegenheid en valsche schaamte, welke dezen belet dit soort van roofvogelen weg te drijven, dikwijls maar al te wel slagen. Eene bijeenkomst van zulke lieden kan alleen vergeleken worden bij eene slagterswinkel, waar der kostelijke uren, en dikwijls den goeden naam van alle vrienden en bekenden, zonder deernis de keel wordt afgestoken."

Wij moeten den tijd uitkoopen van *het beuzelend verkeer en gesnap* van ledigloopende kennissen, want niemand, zegt Jeremias Taylor: "kan zorgvuldig met zijn tijd omgaan, die niet voorzigtig is in de keuze van zijn gezelschap; en als een der sprekers ijdel, langwijlig en beuzelachtig is, zoo zijn spreker en hoorder beide verliezers van hun tijd." De *lediglooper* zegt, dat daar altijd eenige hommels in de zamenleving zijn, die veel leven maken en geen honig. Wij moeten ons van al zulken ontdoen, die veel praten, maar weinig zeggen, en op onze wacht en hoede zijn tegen personen, wier gesnap, als het gemommel van motten en rupsen, niet alleen onaangenaam is, maar een zeker stelsel van roof en vrijbuiterij ten uitvoer legt; en die ons een uur wegknabbelen, eer wij er aan denken dat zij begonnen zijn. Zulke menschen zelve moeten in het oog houden, dat zij, als zij iemands tijd verslinden, zich aan zijn regtmatig eigendom vergrijpen; want onze tijd is een gedeelte van ons kapitaal. En alle anderen moeten zich

van zulke lieden op afstand houden, wat ledigheid is besmettelijk.

Zoo gij uw tijd wilt uit koopen, moet gij niet alleen volstrekte ledigheid, dat is het niets—doen, vermijden, maar ook de hebbelijkheid van op *eene trage en treuzelachtige wijze te doen wat gij doet.* Om een oud Engelsch spreekwoord te gebruiken: " Wij moeten geen grooter haast maken, dan een goeden spoed. Daar zijn menschen, die altijd in een zeker drift zijn, en alles wat zij doen draagt het merk van overhaasting. Zij doen alles ten halven, of kwalijk. Maar er is een breed verschil tusschen de goede eigenschap van voortgang maken en de drukte der drift. Men doet niets beter door er eens zoo lang over te zammelen als noodig is. Er zijn lieden, die zich altijd kruipenderwijze tot hun taak begeven, en er zich dommelenderwijze van kwijten. Wat de doorgaande gewoonte betreft, kan men den kinderen naauwelijks een schatbarer kunst leeren, dan *haast zonder drukte;* en niemand, die zijn tijd op waarde houdt, kan een begeerlijker eigenschap aankweeken.

Orde en stiptheid zijn van het hoogste belang tot eene goede tijdverdubbeling. Ik noem deze twee in eenen adem, omdat zij allerinnigst verwant zijn, en op elkander eenen wederzijdschen invloed uitoefenen. Immers de eerste is orde van plaats, en de andere orde van tijd. De beste, en eigenlijk de eenige regelen, die eenig mensch zich met welvoegelijkheid kan voorschrijven, zijn: " Een tijd voor alles, en alles op zijn tijd; een plaats voor alles, en alles op zijn plaats." De gewoonte van orde kan veilig gezegd worden 's menschen leven te verlengen, niet door er de uren van te vermenigvuldigen, maar door hem in staat te stellen ze voordeeliger te gebruiken. Wanordelijke gewoonten zijn op den duur maar bezig met onzen tijd te verdoen. Indien iemand niet een vaste plaats voor elke onderscheidene zaak heeft, maar alles zoo als het uitkomt naast zich neêr laat vallen, hij kan er op aan, dat hij zijn leven in verwarring slijten zal. Hij weet nooit waar hij zoeken moet, wat hij hebben wil. Laat zoo iemand eens nagaan, welk een bedrag van tijd het uit zou maken, als hij al de uren bijeen had, die hij in zijn levensdagen verdaan heeft in het opzoeken van verkeerd geplaatste en verlegde dingen; om niet te spreken van de beschamingen die hij heeft moeten verdragen, en de onaangenaamheid waarin

hij anderen betrokken heeft. In handelzaken is orde eene wezenlijke bezitting, en ieder koopman, wien de goede eigenschap ontbreekt, mag, als hij zijn balans opmaakt, dezen post wel aan den verlieskant aanteekenen: "Voor gebrek aan orde—zoo veel." En daar wanordelijke gewoonten onzen tijd verdoen, zijn zij niet alleen slordig, maar ook *metterdaad zondig*.

Stiptheid is eene tweede hebbelijkheid, tot het vermeerderen van onzen tijd zeer belangrijk. Maakt eene bepaling omtrent uw tijd, en houdt u daaraan. Misschien kent gij wel van die menschen, die altijd ten achteren zijn. De klok is voor hen een artikel van geenerlei nuttigheid; zij doen alles als het ware naar inval en aandrift. Zoo zijn zij stokers van ongenoegen, zonder boosaardigheid; en voor zoo veel het aan hen staat, brengen zij eene verwarring teweeg in den loop der menschelijke zaken. Iemand, die een gezelschap van twaalf personen slechts vijf minuten naar zich doet wachten, verdoet een uur. "Stiptheid," zegt een bevallig schrijver, is een eigenschap welke het belang des menschdoms eischt, dat door alle rangen en standen verspreid wordt; maar welke velen als eene gemeene en onedele deugd schijnen te beschouwen, verre beneden de eerzucht der grootheid of de opmerking van het vernuft, naauwelijks vereischt onder menschen van vrolijken luim en geest, en op zijn duurst verkocht als men haar aan eene aardigheid of grap opoffert."*

* Daar is nog eene andere stiptheid dan die met betrekking tot onzen tijd, namelijk, die met betrekking tot ons *woord*. Iets te beloven, zonder voornemens te zijn het na te komen, is volstrekt bedrog. Maar wij moeten ook zeer omzigtig zijn, hoe wij ons door eene belofte verbinden, welke aan omstandigheden buiten het bereik onzer voorzorg of boven onze kracht onderhevig is (ziet het in een voorbeeld aan den dienstknecht van Abraham, Gen. xxiv). Menigeen heeft zich aan het verwijt van een leugenaar te zijn blootgesteld, zonder dat hij het voornemen had om te bedriegen. Daar zijn menschen, die zich tot allerlei verbinden, met de oogen toe, en die ze niet eer opendoen, voor dat zij de onmogelijkheid gevoelen om hun woord na te komen. Wij behooren altijd een oogenblik na te denken, alvorens wij deze soort van beloftewissels teekenen, en een weinig te berekenen, of wij de middelen hebben om ze te voldoen als zij gepresenteerd worden. Niets is onbillijker dan een opzettelijk gebrek aan stiptheid in geldelijke onderhandelingen. Het is onvriendelijk om, door te laat komen, een keukenmeid wegens een bedorven maaltijd tot wanhoop te brengen, en haar gebiedster in het salon uit haar humeur te maken; maar de verwachting van een koopman teleur te stellen, wiens credit misschien van onze stiptheid afhangt, is een soort van volmaakt onmenschelijke wreedheid.

Dat een gebrek aan orde en stiptheid bij sommigen voor een teeken van genie of fatsoenlijkheid moet doorgaan, is inderdaad verbazend, en ik geloof dat dit ook alleen maar het geval is bij dezulken, die van het een en ander niet dan de voorstelling hebben. Velen, daaraan twijfel ik niet, hebben voor groote en eerste dames willen doorgaan, op geen anderen titel dan een onbeschaamde tegenspraak van alle orde in tijd of plaats.

Eene goede wijze van tijdsverdeeling, *met wijsheid ingerigt en stiptelijk opgevolgd,* zou een zeer goed hulpmiddel zijn om onzen tijd wel te besteden. Godsdienst, tijdelijke werkzaamheid, geestbeschaving, de uitoefening van welwillendheid, deze alle behooren, zoo veel de altijd afwisselende omstandigheden des levens zullen gedoogen, haar bescheiden deel te hebben. Elk uur behoort zijn eigen gebruik te hebben, en op zijn beurt te ontvangen wat het toekomt. Geen mensch moet zijne dagen ten prooi geven aan elk voorval of ieder toeval, dat er op zou willen aanvallen; want in dat geval zullen beuzelingen, daar zij veel aangenamer zijn en meestal veel meer drukte maken dan andere meer belangrijke dingen, met het grootste gedeelte er van gaan strijken.

Hebt altijd een werkje ter hand, dat voortgang hebben kan gedurende de vele tusschentijden, want gij zult er vele hebben, beide in arbeid en uitspanning. PLINIUS, in eenen van zijne brieven, waar hij verslag doet van de verschillende wijzen waarvan hij zich bediende om ieder ledig oogenblik aan te vullen, zegt, na verscheidene bezigheden te hebben opgenoemd: "Somtijds jaag ik; maar dan heb ik een zakboekje bij mij, opdat ik, terwijl mijne knechts bezig zijn met de netten of andere dingen te leggen of uit te zetten, met het een of ander zou kunnen werkzaam zijn, dat tot mijne studiën betrekking heeft; en ik, zoo ik een slechte jacht maak, toch een paar van mijn eigen gedachten te huis mag brengen, en niet de beschaming heb, van na een ganschen dag platzak te huis te komen." Dit is de weg tot uitnemendheid en wijsheid, en het is een heirbaan, die voor allen openstaat. Draagt daarom altijd het een of het ander boek, of dergelijke bij u, opdat de snippers van uw tijd niet verloren gaan; want deze snippers, als het gruis van den diamant, of het vijlsel van goud, zijn te kostbaar om weggeworpen te worden. Het is met onzen tijd als met onze bezitting; zien wij hem in zijn

geheel, zoo verteeren wij met vrijmoedigheid, want het is alsof er geen einde aan komen zal; zien wij hem bij kleine gedeelten van uren, half uren, kwartieren, zoo verbeuzelen wij hem, als niet der moeite waard er iets mede uit te voeren. De oude zuinige Engelschen hadden een spreekwoord: "Past op de shillings, en de ponden zullen op zich zelven passen." Zoo zou ik ook met opzigt tot onzen tijd willen zeggen: pas op uwe uren, en de jaren zullen op zich zelven passen. De man, die spaarzaam is met zijn geld, kan rijk worden door wat een ander wegwerpt, als niet der moeite waard; zoo kan de man, die spaarzaam is met zijn tijd, wijs worden in de kleine verpoozingen en snipperuren (ach sommigen doen niets dan snipperen!) welke in de alledaagsche verscheidenheid der werkzaamheden voorkomen, en die velen dwaas genoeg zijn aan beuzelingen te vermorsen, of in ledigheid te verleuteren.

Schuwt alle uitstel. Doet op eens af wat op eens behoort te worden afgedaan. Laat het getij van handelen niet verspild worden in het geteem der besluiteloosheid, of het voornemen van nadere pogingen. Laat de dag van *morgen* niet op den duur de tijd zijn, waarin alles te doen is, gedachtig dat alleen het tegenwoordige het onze is, terwijl het verledene dood is, en de toekomst nog niet geboren.

Erasmus levert ons een der treffendste voorbeelden ten opzigt der vruchten eener naarstige tijdverdubbeling. Zijn leven was een gedurig reizen onder vreemden. Kwalijk bedeeld met de gaven der fortuin, en van stad tot stad, van koningrijk tot koningrijk geleid door de hoop op beschermers en voorkeur, hoop, die hem altijd vleide en altijd bedroog, vond hij echter, door onschokbare standvastigheid en een wakker gebruik van die uren, die, zelfs te midden van de meest rustelooze bezigheid onaangevuld blijven, de gelegenheid om meer te schrijven, dan menigeen in dezelfde omstandigheden in staat zou zijn te lezen. Door gebrek gedrongen tot opwachting maken en solliciteeren, en in het dagelijksche leven zoo te huis, dat hij ons de volmaaktste schets van de zeden zijns leeftijds heeft nagelaten, voegt hij bij zijne kennis aan de wereld, zulk een gemeenzaamheid met boeken, dat hij te allen tijde in het eerste gelid der letterhelden zal gerangschikt worden. Hoe hij zoo ver gekomen is, laat hij duidelijk blijken, als hij ons berigt,

dat hij de "Lof der Zotheid," een zijner meestberoemde opstellen, geschreven heeft op weg naar *Italië*, opdat de uren, die hij te paard sleet, niet zouden verbeuzeld worden zonder eenige betrekking tot de letteren.

Een rigtig woekeren met den tijd is alzoo de weg tot kennis, die niet in elk geval *onafgebroken* ruimte van tijd vereischt; houdt slechts uwe ziel wakker om denkbeelden op te vangen, en besteedt ijverig ieder uit te sparen oogenblik om ze te rangschikken; het is verbazend, hoe snel de opeenhooping van uw schat zal toenemen. Maar het is hoofdzakelijk altijd met betrekking tot de eeuwigheid, dat ik u aanrade den tijd uit te koopen. Er zijn maar al te veel, die hun verzuim van Godsdienst pogen te regtvaardigen, door gebrek aan gelegenheid aan te voeren om zich met hare hooge belangen af te geven. Maar hoe onaanvankelijk zulk een voorwendsel is, bewijst ons gezegde duidelijk; want Godsdienst is eene rigtige gezindheid omtrent den grooten en gezegenden God, en zulk eene gezindheid zal, behalve de plegtiger getijden van openbaar en huisselijk gebed, haar invloed uitstorten over het geheel van des menschen leven, en de tusschenpoozen aanvullen, die tusschen de drukste bezigheden invallen, met korte schietgebeden, verzuchtingen van de ziel, die naar God hijgt, en de genietingen van een vernieuwd gemoed, aan hetwelk, in hope zalig, een voorsmaak der zalige eeuwigheid te beurt valt.

Gedenkt dan, bovenal, dat de tijd u gegeven is om u te bekeeren van de zonde, schuldvergiffenis af te bidden, in het geloof in den Heer Christus te vorderen, uwe zaligheid uit te werken, schatten op te leggen in den hemel, u voor te bereiden op de ontzaggelijkheden des oordeels, en om dat geluk te verzekeren, hetwelk niet gemeten wordt door wentelende jaren, maar in den striksten zin des woords, EEUWIG is.

DE TOESTAND DER JODEN SEDERT DEN DOOD VAN CHRISTUS TOT OP DEZEN TIJD.

Het Joodsche volk, eertijds voor een groot gedeelte uit de Babylonische ballingschap naar *Palestina* teruggekeerd, bewoonde nog den vaderlijken grond; *Jeruza-*

lem was nog de aanzienlijkste en beroemdste stad van geheel het oosten, en de tempel aan de dienst van den eenigen waren God toegewijd, was voor de geheele natie een onschatbaar heiligdom, waar de plegtige vereering van Jehova, volgens de instelling van de Mozaïsche Godsdienst, nog voortduurde, toen de tijd, in het raadsbesluit des Almagtigen vastgesteld, en door de oude profeten niet onduidelijk aangewezen, gekomen was, en Jezus Christus geboren werd. Hij, die de hoop der vaderen was, en vele eeuwen lang werd aangekondigd, als de groote nakomeling van Abraham, in wien alle geslachten der aarde zouden gezegend worden; Hij, die als Davids groote Zoon, als de spruit uit den afgehouwen tronk van Izaï, zijn volk beheerschen zoude, om op te rigten de stammen Jakobs en weder te brengen de bewaarden in Israël, Hij kwam hier op aarde, om naar zijns Vaders raad het groote werk, waartoe Hij bestemd was, te volvoeren, een diep gezonken menschdom weder op te rigten en voor hetzelve den weg te banen tot eene eindelooze gelukzaligheid.

Nadat Johannes de Dooper, als de Elias, die komen zoude, om den weg des Heeren te bereiden, verschenen was, en de naderende komst van het Godsrijk had aangekondigd, trad Jezus Christus, die de redding zijner volksgenooten het naast bedoelde, openlijk onder hen op, en betoonde door de woorden van hemelsche wijsheid, welke Hij sprak, door een onschuldig en vlekkeloos heilig leven, en door groote werken van wonderdoende almvermogen, dat Hij waarlijk de langverwachte Verlosser der natie was, dien God eertijds aan de vaderen beloofd had. Als zoodanig ging Hij het gansche Joodsche land door, predikende overal de zedelijke wet van God, gezuiverd van de bijvoegselen en verdraaijingen der Joodsche meesters, en ontstak het licht der waarheid door zijn gezegend onderwijs. Als zoodanig werd Hij ook erkend en aangenomen door al degenen, die op de vertroosting Israëls hoopten, en een toegenegen oor en geopend hart hadden, om de waarheid te erkennen. Hij verzamelde niet slechts rondom zich een klein getal van bijzondere leerlingen, die naderhand, onder den titel van Apostelen en getuigen, zijne leer over den geheelen aardbodem zou verbreiden; maar ook gansche scharen, getroffen door de wijsheid zijner leer en de goddelijke kracht zijner daden, volgden Hem na, en

lieten zich door Hem onderrigten in de waarheden van het Koningrijk der Hemelen.

Zoo *kwam Jezus tot het zijne, Hij kwam in den naam zijns Vaders,* bekleed met al de magt van een goddelijk gezant, en zijn ernstige toeleg was, om zijne volksgenooten uit het diep bederf, waarin zij verzonken waren, weder op te rigten, en de ware Godsdienst, door menschelijke inzettingen zoo zeer ontluisterd, te herstellen. *Maar de zijnen namen Hem niet aan.* Onkundig aangaande de regte vereering van het opperste Wezen, en door vooroordeelen verblind; met aardsgezinde verwachtingen opgevuld, en voor een groot gedeelte aan zedeloosheid overgegeven, hadden zij de duisternis liever dan het licht, en wilden den tot hunne redding gezondenen Heilvorst niet erkennen en aannemen. Met hoe veel overredende kracht Hij de waarheden van zijn hemelsch koningrijk ook voordroeg, die hun de belijdenis afperste: *Nooit heeft een mensch alzoo gesproken gelijk deze.* Hoe groot en ongehoord ook de werken waren, waardoor Hij met onbeperkte magt de Natuur gebood, met een enkel woord sprekens den blinde ziende maakte en de kreupelen deed wandelen, de melaatschen reinigde en de dooven deed hooren, ja de dooden opwekte; dit alles maakte op de menigte slechts voorbijgaande indrukken. Verre de meesten bleven wankelmoedig en twijfelachtig, en lieten zich door hunne oversten, voor welke Hij een steen des aanstoots en een rots der ergernis was, verleiden, om Hem en zijne goddelijke leer te verwerpen. Het waren vooral de Farizeën en Schriftgeleerden, die al hunnen invloed gebruikten om Hem in zijne weldadige oogmerken tegen te gaan, en bij het gansche volk gehaat en verachtelijk te maken. Daar zij, die op den stoel van Mozes zaten, en bij de geheele natie in het grootste aanzien stonden, hoogst bedorven waren, terwijl zij, onder den schijn van naauwgezette vroomheid, de snoodste gruwelen pleegden, en door bijgeloovige waarneming van willekeurige inzettingen, het gebod van God krachteloos maakten; zoo waren zij ten uitersten afkeerig van de betere leer welke Jezus predikte, zij sloten moedwillig hunne oogen voor al de bewijzen, waardoor Hij zich, als den waren Messias, als den Zoon en Gezant van God betoonde, en zij waren met eenen onverzoenelijken haat ingenomen tegen Hem, die den gruwel hunner boosheid ontmaskerde, en hen wegens hunne geveinsdheid ernstig bestrafte. Vol nijd en boos-

heid waren zij dorstende naar het bloed diens Gezegenden, en wilden niet rusten eer zij hunnen wreeden moed daarin koelden. Alle listen, die hen hunne boosheid ingaf, alle volksverleidenden invloed, dien zij bezaten, stelden zij in het werk, om Hem, den heiligen en onschuldigen, te vervolgen, en zij wisten het daarheen te brengen, dat Hij, die aan allen wel had gedaan, en het volmaaktste voorbeeld was van vlekkelooze deugd, als een godslasteraar veroordeeld en, na de wreedste mishandelingen, als een oproermaker aan het kruis geheeht werd. Daar zij onder de onmiddelijke heerschappij der Romeinen stonden, en het regt niet hadden om doodstraffen uit te oefenen, hielden zij bij den landvoogd Pontius Pilatus zoo lang aan, dat deze, niettegenstaande zijne betere overtuiging, en na herhaalde verzekeringen, dat Hij geen de minste schuld in Hem vond, eindelijk besloot, om Hem aan de woede der Joodsche oversten, en aan den onberaden eisch van het misleide volk op te offeren.

Door deze verwerping van Jezus, als den beloofden Messias der Joden, werd nu wel aan den eenen kant het oogmerk van God in het zenden van zijnen Zoon bereikt, en de gansche raad des Almagtigen, wegens de zaliging van verlorene menschen, ten uitvoer gebragt. Hij moest toch, gelijk wij bij de uitkomst weten, ook een licht zijn tot verlichting der Heidenen, en als een offer voor de zonde sterven, om de wereld met God te verzoenen, en langs dien weg verheven te worden tot eenen Heer dier broederen, welke Hij door zijn eigen bloed verkregen had tot zijn eigendom; maar aan den anderen kant maakte zich de Joodsche natie, door de verwerping van Hem, die tot hare redding gezonden was, ten hoogsten strafbaar, bedreef eene misdaad, die al de vorigen verre te boven ging, en werd rijp voor al die vreesselijke onheilen, welke Jezus haar op het naauwkeurigste voorspeld had.

Jezus Christus stond, als de Vorst des levens, op den derden dag weder op uit het graf, keerde, na het verblijf van veertig dagen hier op aarde, zegepralend weder naar de woningen der onsterfelijkheid, en vervulde weldra de groote belofte aan zijne getrouwe volgelingen gedaan, om hen in staat te stellen, dat zij zijne getuigen konden zijn te *Jeruzalem*, in geheel *Judea* en *Samaria*, en tot aan het uiterste der aarde.

Het Joodsche land, hetwelk voorheen door zijne

eigene koningen geregeerd, doch na den dood van Herodes en de verbanning van Archelaus, tot een Romeinsch wingewest gemaakt, en onder het bestuur van stadhouders gesteld werd, bleef nu nog een tijd lang onder het bewind van Pilatus, die zich evenwel, door zijne wreedheid en hebzucht, bij de Joden en Samaritanen beide, zoo gehaat maakte, dat men hem bij Vitellius, den stadhouder van *Syrië*, aanklaagde, en hij van zijne waardigheid ontzet, en naar *Rome* gezonden werd, om zich te verantwoorden.

Nadat de Joden hierop eenigen tijd onder den Syrischen Præses Vitellius, en daarna onder Petronius, gestaan hadden, werd Herodes Agrippa, een kleinzoon van Herodes *den grooten*, door den Romeinschen keizer tot koning over *Judea* aangesteld, door wiens tusschenkomst, het onheil, hetwelk de Joden dreigde, omdat zij niet wilden toegeven, dat men het standbeeld van keizer Kaligula in den tempel plaatste, werd afgewend. Ook was het onder zijne regering, dat Klaudius, die de Joden, wegens de gestadige opschuddingen, welke zij te *Rome* maakten, vandaar verjaagde, deze natie voor het overige zeer begunstigde, en aan de inwoners van *Judea* vele van hunne verlorene voorregten wedergaf.

Doch met den dood van Agrippa werd het Joodsche rijk op nieuw tot eene Romeinsche landvoogdij gemaakt, en Kuspius Fadus als stadhouder naar *Judea* gezonden. Deze reinigde het land grootendeels van rooverijen, bestrafte een oproer der Joden in *Perea*, en verstrooide eene groote menigte volks, welke door eenen zekeren Theudas aan den Jordaanstroom was bijeengebragt, met de belofte, dat hij allen, die hem volgden, door de wateren dezer rivier zoude doorleiden.

Schoon de volgende landvoogd, Tiberius Alexander, de openlijke rust handhaafde, zoo brak toch onder Ventidius Kumanus, die in het jaar 48 het stadhouderschap over *Judea* aanvaardde, de verbittering der Joden tegen de Romeinen openlijk uit. Ten uiterste misnoegd over de herhaalde ontheiligingen van hunne Godsdienst door Romeinsche soldaten, onder het oog van den landvoogd gepleegd, verzetteden zij zich daartegen met onstuimige woede, en, hoewel zij met geweld van wapenen op de vlugt gedreven werden, waarbij vele duizenden hunner het leven verloren, ontstonden er steeds weder nieuwe oproerigheden, totdat Kumanus, met het einde van het

jaar 52, op keizerlijk bevel, in ballingschap gezonden, en door Klaudius Felix opgevolgd werd.

De toestand der Joden werd nu meer en meer beklagenswaardig. Felix maakte zich wel daardoor bij het volk verdienstelijk, dat hij den Egyptenaar, die zich eenen grooten aanhang van *heimelijke moordenaars* gemaakt had, en *Jeruzalem* dreigde te veroveren, versloeg; alsook, dat hij Eliëzar, den aanvoerder eener rooverbende, die twintig jaren lang het land verontrust had, liet gevangen nemen, en hem naar *Rome* zond, terwijl hij velen zijner aanhangeren aan het kruis liet nagelen; maar niemand bedreef misschien grootere rooverijen dan de landvoogd zelf, want om zijne wreedheid en geldgierigheid te bevredigen, stookte hij de oneenigheid tusschen de Joden en Samaritanen aan, en liet het toe, dat zij wederzijds rooverbenden uitzonden, welker gemaakte buit hij zich toeeigende. Ook liet hij den Hoogepriester Jonathan, die hem meermalen tot een beter bestuur vermaand had, om het leven brengen.

Hoewel Portius Festus, die in het jaar 62 de opvolger van Felix werd, zich voornamelijk daarmede bezig hield, om de roovers, moordenaars en verleiders des volks, welker getal zich dagelijks vermenigvuldigde, uit te roeijen, zoo had het Joodsche land toch hiervan weinig voordeel, daar deze landvoogd kort daarna, in het jaar 63, stierf, en in het jaar 64 opgevolgd werd door Albinus, onder wiens hebzuchtig bestuur het rooven en moorden meer en meer de overhand nam.

Hij droeg dus het land in den beklagenswaardigsten toestand over aan Gessius Florus, die hem in het jaar 65 opvolgde, en al zijne voorgangeren in roofzucht en en wreedheid verre overtrof. Hij begunstigde openlijk de roovers, om zich daardoor te verrijken, en de geweldenarijen, welke onder zijn oog begaan werden, noodzaakten vele Joden om den vaderlijken grond te verlaten en naar elders heen te vlugten, terwijl hij hen, die in het land bleven, door tallooze mishandelingen zoo zeer tot het uiterste bragt, dat zij in het jaar 66, op verscheidene plaatsen de wapenen tegen de Romeinen opvatteden, en het wanhopig besluit namen om zich in eenen oorlog te wikkelen, die niet, dan met den ondergang hunner staat, eindigde.

(Het vervolg hierna.)

DE RIJKE KINDERZEGEN.

Kinderen zyn een zegen des Heeren. Veel of weinig, God geeft ze. Een talrijk kroost was in den ouden tijd een lust en een zegen. Zal men het in den nieuwen tijd een' last en een' vloek noemen? Dezelfde God van ouds leeft toch nog, en van God komt het kroost.— Zegt dan nooit: "Och! zoo veel kinderen, 't is toch regt lastig en verdrietig! Wat al zorg! Vanwaar komt er brood? Veel tanden, weinig om te bijten. Veel om de tafel, maar weinig er op." Vader, moeder, die zóó spreekt! gy doet zonde. Schaamt u! Wat Gods Heilig Woord een voorregt zegt te zijn, durft gij dat een ongeluk noemen? Laast gij in den honderdachtentwintigsten Psalm nooit: *Gij zult eten den arbeid uwer handen. Welgelukzalig zult gij zijn. Het zal u welgaan. Uwe huisvrouw zal zijn als een vruchtbare wijnstok rondom uw huis. Uwe kinderen als olijfplanten rondom uwe tafel?* En terstond volgt er op: *Alzóó zal zekerlijk die man gezegend worden, die den* HEERE *vreest!* En gij, klagende vader en misnoegde moeder! zoudt dien zegen Gods als niets achten? In het land, waar de olijfboomen groeijen, plagt men jonge olijfboomen om eene tafel te planten. Onder derzelver schaduw, in de vrije Natuur, hield men het middag- of avondmaal. Ziet! evenzoo is het, als deugdzame kinderen uit een' kuischen echt om den disch zich scharen, of rondom de tafel, in eene eerbiedige houding, regt overeinde staan en hun gebed doen. Die lieve kinderen: zij nemen geen' zegen *uit* het huis, zij brengen dien *in* huis. Zij zijn levende leerboeken voor vader en moeder, om aan God en onsterfelijkheid te gelooven. Aan God, wijl de aardsche vader gevoelt, dat hij alleen toch niet magtig is voor allen te zorgen, en dat er een Hemelsche Vader noodig is: aan onsterfelijkheid, omdat men in de kinderen, als 't God behaagt ons geslacht te zegenen, de levende toonbeelden van voortduring aanschouwt.—Wie kan dan weêrzin in vele kinderen hebben? Zij moeten ons 't naast aan het hart liggen, van al wat er op de wereld is. Het zijn wezens, in wie een ziel woont, die van God komt. En zou men deze kleinen dan minachten? Een vroom man sprak: "'t Is een ongeloovige, die zegt: hoe kan ik vrouw en kinderen aan den kost helpen? Hij twijfelt

aan Gods goedheid en waarheid." Die ongeloovigen, die twijfelaars, wat willen, wat bestaan zij? .... Zij hebben vertrouwen op God, zoo lang er nog voorraad in huis is. Zij willen altijd secuur weten en precies weten, waar eten, drinken en kleederen van daan zullen komen. En dat moeten en mogen ze niet altijd weten. Het komt soms van een' heel anderen kant, opdat men leere, nadat men zelfs zijn best gedaan heeft: "God is het, die ouden en jongen spijst en verzorgt." *In 't zweet uws aanschijns zult gij uw brood eten.* Dat is den mensch eens voor altijd opgelegd. Maar Christelijke ouders hebben vrijmoedigheid tot een sterk vertrouwen op God. —*Hij, die het muschje niet vergeet, en de jonge raven voedt, zou Hij de lieve kleinen vergeten?* Vader! moeder! uwe kinderen eten niet *bij* u; gij eet *met* uwe kinderen. *God geeft spijze te zijner tijd. Hij verzadigt al wat leeft, naar zijn welbehagen.*—Maar de menschen, die zich misdragen, mishagen God. Onder het dak, waar God niet gevreesd wordt, hetgeen anders ten zegen ware, verkeert alles in vloek.—Godvreezende ouders! gij, die thans zes deugdgezinde kinderen hebt, is er minder brood, dan toen gij er twee hadt? En zoo er, om wijze redenen, buiten uw schuld, nu en dan iets minder ware, er kome maar steeds meer Godsvrucht en vroomheid in huis en hart! Zoo God in uw huis woont, zullen uwe kinderen niet omkomen. Kinderen, 't zijn zegenboden Gods. Is de tafel met vele kleine gasten bezet, de goede Vader daarboven legt een' verborgen' zegen in schotel en kelder, en alle staan verzadigd op. Ten wille van één' zuigeling, uit wiens mond God zijne magt heerlijk openbaart, verzorgt Hij soms 't geheele huisgezin. Vader! moeder! *zorgt dan niet voor den dag van morgen;* maar zorgt daarvoor, dat uw kind het wete van kindsbeen af: *De vreeze des Heeren is het beginsel der wijsheid.* O! gij weet het niet, hoe véel zegen godvreezende kinderen in uwe woning brengen. Ziet, de kleinste vouwt zijne handjes, de grootere, hij valt op de knieën, en beide doen hun avondgebed: *Goede God! behoed mijn' lieven vader en moeder!* En God hoort het bidden dier kleinen. En men zou zulke zegenafbidders en zegenaanbrengers van onder zijn dak wegwenschen! Waren zij weg, was 't aantal kinderen veel kleiner, misschien kwam juist dan broodgebrek. Ja! er vervallen weleens

ouders tot armoede, juist omdat zij geen kinderen bezitten, of geen kinderen genoeg, voor wie zij moeten zorgen, die voor hen tot God kunnen bidden. Er daalt veelligt welvaart in ruimte in menige woning, omdat eene menigte kinderen onder hetzelfde dak dagelijks de morgenbede ten Hemel zenden: *Geef ons heden ons dagelijksch brood!*—Maar nog eenmaal zij het gezegd: welk een zegen, een groote zegen het worden kan, vele kinderen te bezitten, 't kan ook verkeeren in vloek. Wilt gij dien vloek van u wenden; 't zij, door les en eigen voorbeeld, uwen kinderen op het hart gedrukt: *Eert uwen Schepper in de dagen uwer jongelingschap!* Eeren zij Hem, doen zij dat alle, dan zijt gij rijk, al moest gij nu of dan droog brood eten. Gij zijt rijk voor deze en rijk voor de volgende wereld. Eens komt gij met uw' schat voor den troon van God, gij zegt het met dankzegging: *Zie mij en de kinderen, die gij mij gaaft.* En zoo gaan dan vader en moeder en die vele kinderen in dat groote en schoone huis van God, waar geen tafel meer behoeft te worden aangerigt, omdat men er niet hongert en dorst.—Vaders! moeders! gij en uwe kinderen, 't zijn onsterfelijke wezens, maar hier dragen zij het kleed der sterfelijkheid.

Daarom, zoo als in den aanvang gezegd is, zij het herhaald: *Heden rood, morgen dood; heden sterk, morgen onder een zerk.*—Maar die dood en die zerk verschrikken een' Christen niet. Hij weet het, waarvoor hij ze houden moet. Hij heeft het van den besten Leermeester vernomen: *Jezus is de weg, de waarheid en het leven.* Wie in Hem gelooft als den Zaligmaker van zondaren, en, uit liefde en dankbaarheid tot Hem, zijne geboden bewaart, die sluit zijn oog gerust en vrolijk, omdat hij, hoewel arm naar de wereld in dit leven, in eene betere wereld rijk zal zijn in God, hij en zijne vele kinderen.

Is dat niet verreweg het beste?

ZELFONDERZOEK.

* * * * * * *
* * * *

En dus veronderstelt gij, lieve ERASTUS! dat gij een waar Christen zijt? Wezenlijk veel! Een waar Christen! Weinige woorden, van groote beteekenis!

Twijfelt gij hier nog aan, waarde FILIPPUS? uwe verbaasde uitdrukking doet mij dit veronderstellen.

Ik breng toch elken morgen getrouw aan God mijne bede toe en smeek Hem op nieuw om zijnen zegen. Niets wordt door mij ondankbaar genuttigd; elken avond beveel ik mij in Gods getrouwe hoede aan. Geen kerkgang wordt door mij verzuimd; en met aandacht en genoegen betreed ik elken keer Gods tempel; geene weduwe of wees wordt door mij vergeten. Met liefde deel ik van het mijne aan anderen; ik ben regtvaardig in mijne handelwijze, bescheiden in mijnen omgang, ben vredesgezind, matig, zoo veel mogelijk is mijne hartstogten, bezoek de kranken en troost ze met Christelijke troostredenen, maak vlijtig gebruik van de Heilige Schrift, ik lees dezelve dagelijks en met aandacht en eerbied; met een woord, ik handel, *zoo ver ik weet,* gelijk een Christen betaamt, en zou ik dan geen aanspraak kunnen maken op den eernaam van een waar Christen?

Te regt zegt gij, waarde ERASTUS! *zoo ver ik weet,* ik moet bekennen, ERASTUS! gij zijt goed op weg om een *waar Christen* te worden, maar om dit met grond te kunnen zeggen, neen, lieve ERASTUS! hiertoe ontbreekt u nog veel.

Gij ziet treurig, maar toch moet ik u dit in gemoedelijken ernst zeggen.

Ja, ik wil gelooven, dat gij van het zoo nuttige, betamelijke en noodzakelijke gebed getrouw gebruik maakt; maar doet gij dit altijd uit gevoel van behoefte, uit gevoel van afhankelijkheid, met gevoel van onwaarde door de zonde? Vernedert gij u dan wel altijd als iemand, die alles uit genade erlangt, of sluipt er somtijds een weinig eigenwaan in uw hart? Och! denk dan altijd om het gebed van den tollenaar!

Ik weet het, dat gij geen kerkgang verzuimt, en met aandacht en eerbied onder denzelven verkeert; maar gaat gij altijd in het huis des gebeds, om alleen God te verheerlijken, en uit gevoel van behoefte om van uwen pligt te hooren? Of ziet gij weleens *wie* het Woord verkondigt, en recenseert gij niet dikwijls eigenwijs den redenaar? Gaat gij niet dikwijls ter kerk, omdat gij veronderstelt nergens beter te kunnen gaan; hindert u nog niet dikwijls sommige harde uitdrukking, en voelt gij u nimmer gekrenkt als er op den man aan gesproken wordt?

Het is algemeen bekend, dat gij weldadig en barmhartig zijt omtrent armen en behoeftigen; maar geeft en helpt gij altijd uit gevoel, dat alles wat gij hebt den hemel toebehoort? Geeft en helpt gij altijd uit liefde tot uwen Heer? Grimlacht gij nimmer bij het gevoel, dat gij zoo veel *meer* geeft dan anderen? Doet gij het nimmer om van anderen geprezen en bemind te worden? Gevoelt gij wel altijd, wanneer de dankbare tranen der armoede uwe weldadigheid voor den troon des Eeuwigen brengen, dat gij *niets* doet, en dat gij altijd nog schuldenaar blijft, gevoelt gij dan wel dat gij alles wat gij meerder hebt, niet verdient? En wanneer het den Heer behaagde, om u tot ontvanger in plaats van gever te maken, zoudt gij het dan even opregt missen, als gij het nu hebt?

Het is pligtmatig, dat gij alle burgerlijke en maatschappelijke pligten u waardig betracht; maar geschiedt dit altijd op eene regt Christelijke wijze? Zijt gij niet somtijds regtvaardig, omdat het niet anders kan, of omdat gij weet dat gij wederkeerig alzoo behandeld wordt? Zijt gij dit altijd met het oog op Gods regtvaardigheid en de vergelding, en uit hartelijke begeerte tot de deugd?

Kunt gij even vriendelijk en bescheiden zijn tegen hem, die u beleedigt, ja, wat meer zegt, die uw vijand is, als tegen uwen vriend en weldoener, zonder valschheid of argwaan in het hart? Vergeldt gij immer kwaad met goed, om zoo doende uwen vijand te overtuigen, wat het zegt Christen te zijn? Gaat gij hem altijd meer dan halverwege te gemoet en reikt gij hem de eerste hand ter verzoening? En wat gij mij zeidet van het beteugelen uwer hartstogten! Och, mijn vriend! er zijn zoo vele schuilhoeken in het hart, die wij niet kennen en niet willen kennen.

De drift beheerscht ons, eer wij bedenken dat zij schaden kan, de toorn gaat niet altijd met de zon onder, de hoogmoed, overmoed, eigenliefde en wat er meer zij, ziet niet altijd van de wieg op het graf, van het graf op Gods troon en van Gods troon op *Golgotha!* en dat behoorde zoo te zijn. En hoe dikwijls morren wij, wanneer het geleende terug geëischt wordt, wanneer rampen ons treffen, of tegenspoeden ons louteren moeten. Juicht gij in uw lijden? Zegent gij de hand, die

u kastijdt? Kust gij de roede, die tot uwe verbetering en heiligmaking wordt aangewend?

Leest en onderzoekt gij de Schriften, om God nader te leeren kennen uit zijne handelwijze, om u de zedeleer van onzen Zaligmaker en zijne Apostelen eigen te maken, en daarnaar meer en meer te handelen? Of beheerscht u ook somtijds woordenstrijd en muggezifterij? (uitvloeisels van onkunde *in*, en een koud hart *omtrent* Gods Woord!)

Handelt gij zóó Erastus! dan handelt gij zoo als de ware Christen handelt en *moet* handelen.

Gij ziet treurig, wanhoop niet mijn vriend! nogmaals zeg ik, gij zijt op den weg om een waar Christen te worden; maar de ware ootmoed des harten en de zelfverloochening van u zelven ontbreekt u nog al te zeer. Steun nimmer op uwe eigene krachten, bedoel in alles God en het welbehagen zijns Zoons; werp u in het stof ter neer, verneder u voor God, en tracht altijd naar een duidelijk gezigt van uw geestelijk gebrek en onmagt, en bidt daarom veel om de verlichtende en heiligende invloeden des Heiligen Geestes!

J. VEEGER.

PORT NATAL.

Een correspondent te *Natal*, in eenen brief, gedagteekend 27 Februarij 1846, gewaagt, dat de Wel-Eerw. Heer Lindley, op zijne reis naar de overzijde van den *Draakberg*, zijnde hij zeven weken uitgeweest, 496 kinderen heeft gedoopt, en van dat getal 264 te *Winburg*. Dezelfde schrijver gewaagt: "Van de *Orangerivier* tot *Zandrivier*, eenen afstand van 150 mijlen, is het land over het algemeen even zoo dik bewoond als de Kaapsche kolonie. De bevolking neemt dagelijks toe, en moet spoedig de aandacht van het gouvernement ernstiger tot zich trekken dan zij tot nog toe heeft gedaan. Het is mij aangenaam te zeggen, dat de inwoners van dat gewest meer vreedzaam gezind zijn, dan ik ze immer heb aangetroffen, en dat hun toestand aldus zeer gunstig is voor den getrouwen arbeid van de dienstknechten Gods. De Wel-Eerw. Heer Lindley werd overal met de harte-

lijkste toegenegenheid ontvangen, en heeft niet nagelaten hun getrouw en gemoedelijk de waarheid te verkondigen. Hun geestelijke toestand is beklagenswaardig, ja, uitermate zoo, zonder eenige hoop of vooruitzigt van verbetering, tenzij de synode zich die belangen aantrekke. Er zijn nu vele duizenden aan deze zijde van de *Orangerivier* en deze duizenden zullen spoedig verdubbeld worden. Het verhuizen uit de kolonie geschiedt nu niet, zoo als vroeger, wegens onvergenoegdheid over de afschaffing der slavernij, of uit vrijheidszucht, maar uit verlangen landerijen te bekomen, zonder daarvoor te betalen. Het land thans door de emigranten bezeten, is gelijkstandig, zoo niet grooter dan de Kaapsche kolonie. Hunne tegenwoordige bezittingen kunnen nog grootelijks worden vermeerderd, en ik zie geen einde aan de verspreiding der blanke bevolking van dit land. In dit opzigt beschouw ik het van onberekenbaar veel belang, dat de synode met allen ernst zich de geestelijke belangen van dit volk aantrekke. *Hier is een ruim veld voor hare werkzaamheden; want aan de Hollandsche Gereformeerde Kerk zijn zij hartelijk verbonden.* Gij zoudt wel doen, en ook al uwe broederen in de heilige bediening, de noodige maatregelen hieromtrent te nemen. Het gouvernement zoude deszelfs eigen belangen en die der menschheid bevorderen, indien hetzelve eenige leeraars zondt om in de geestelijke behoeften dezer menschen te voorzien. Te *Winburg* hebben zij alreede Zesduizend Rijksdaalders verzameld om er eene kerk te bouwen. Hadden zij eenen leeraar onder hen, zoude een veel grooter som gemakkelijk worden te zamen gebragt. Velen zijn gereed het werk te verrigten, en niets ontbreekt hen meer dan een geschikt voorwerp om hen te bestieren. Toegestaan, dat de emigratie uit geene goede grondbeginselen ontstaan, noch voortgezet zij, zoo is nogtans het gevolg van dezelve eene zeer luide roepstem, welke aan de Hollandsche Gereformeerde Kerk geschiedt, om geestelijke levensmiddelen aan hare stervende ledematen te zenden. Bijaldien geene andere of betere middelen kunnen worden bij de hand genomen, zoo zoude een genootschap kunnen worden opgerigt om leeraars derwaarts toe te schikken. Voor hun onderhoud zullen de emigranten zorgen. En zouden niet duizenden in de kolonie gewillig zijn (of zij

zijn geene Christenbelijders), iets tot zoo waardig een doel bij te dragen? Tenzij eenige maatregelen, en dat spoedig, worden genomen, is de overgang van dat volk tot heidensche verwoestheid onvermijdelijk. Om dit voor te komen, behoorde eene krachtige zelfverloochenende poging te worden aangewend. Kunnen geene leeraars in de kolonie worden bekomen, zoo zoude men ze uit *Holland* kunnen beroepen. God roept de Hollandsche Gereformeerde Kerk ter verrigting van een groot werk ter zijner eer in *Zuid-Afrika*. De toename der bevolking tot de gemeenschap dier kerk behoorende, is nu aanmerkelijk groot—jaarlijks neemt dezelve toe—elk volgend jaar overtreft die van het vorige. Iets behoorde gedaan te worden, iets *moet* gedaan worden, om de middelen ter mededeeling van geestelijk onderwijs eenen gelijken tred te doen houden, met den aanwas dergenen, die behoefte daaraan hebben."

De redakteur beaamt volkomen hetgeen door zijnen vriend wordt aangemerkt; en daar het nog, zoo wij hopen, kleinen tijd zal duren met de oprigting van eenen Theologischen Leerstoel, waardoor jongelingen tot het leeraarsambt alhier kunnen worden opgeleid, zoo oordeelt hij het allernoodzakelijkst, ten einde in de *onmiddelijke behoeften* onzer uitgeweken geloofsgenooten te voldoen, een fonds op te rigten, om daardoor de reiskosten van twee of drie leeraars, die uit *Holland* beroepen zouden kunnen worden, te voldoen. En wie zou daartoe zijne penning weigeren? Is niet de oogst, zoo als wij lezen, groot? Zoo behoorde men alles in het werk te stellen, opdat arbeiders daarin kunnen worden uitgestoten; en die gewillig zijn tot dat einde hunne penning bij te dragen, kunnen hunne namen aandienen bij de leeraars, die daarvan, ter bekwamer tijd en plaats, melding zullen maken, om alzoo het oogmerk te bereiken, dat men zoo gaarne volbragt zie!

Gedrukt bij PIKE & PHILIP, 59, *St. Georgestraat; en te bekomen bij den Heer* J. H. COLLARD, 24, *Heerengracht, aan wien de Inteekeningen, moeten worden betaald, en Communicatiën voor den Redakteur ontvangen worden.—Prijs* ZES SHILLINGS *per Jaar, en voor Inteekenaren in de Buiten-Districten, aan wien het* PER POST *verzonden wordt,* ZEVEN SHILLINGS.

DE HONIGBIJ.

MAANDSCHRIFT

VOOR GODSDIENSTMINNENDE LEZERS.

"De vrees des Heeren is wijsheid."

DEEL II. APRIL, 1846. No 4.

JEZUS CHRISTUS ONDER ZIJNE NAASTBESTAANDEN.

LEERREDE OVER JOH. VII. 5.

Want ook zijne broeders geloofden niet in Hem.

DAVID, de koninklijke Profeet des Ouden Verbonds, welken God verwaardigd had om de stamvader van den Messias te zijn, heeft, in de omstandigheden van zijn leven, en bijzonder in zijne tegenheden, zoo veel kennelijke overeenkomst met den Messias, dat zij niet schijnen te dwalen, die hem ten voorbeeld van Jezus Christus aanmerken, ofschoon Gods Woord dit wel niet uitdrukkelijk verklaart. Daar ons doeleinde om naauwkeurig en uitvoerig de overeenkomst der noodlottigheden van den Messias en Israëls konings te onderzoeken, zoo bepalen wij ons alleen bij de omstandigheden, namelijk, dat ook David van de zijnen even hetzelfde heeft moeten ondergaan, als de gezegende Middelaar in zijne diepe vernedering dezelve van zijne naastbestaanden verdragen heeft. David, de jongste en geringste in het huis zijns vaders, werd van den Almagtige, boven al zijne broederen, verkoren tot koning en verlosser van het Joodsche volk. Hij, gedreven door den Geest des Heeren, biedt zich aan Goliad, welke de slagorden van Israël hoonde, ten strijd. *Gansch Israël, als het dien*

man zag, vlugtte voor zijn aangezigt en vreesde zeer (1 Sam. xvii. 24). David alleen bleef onverschrokken en vraagde de mannen, die bij hem stonden: *Wat zal men dien man doen, die dezen Filistijn slaat, en den smaad van Israël wendt? want wie is deze onbesneden Filistijn, dat hij de slagorden van den levenden God zou honen* (1 Sam. xvii. 26)? Zijn heldenmoed, in deze woorden opgesloten, gaf duidelijk te kennen, dat hij den strijd wilde aangorden. Zijne broeders waren bij deze vraag tegenwoordig; zij konden ligt hieruit bemerken, dat deze onverschrokkenheid uit goddelijke aandrift geschiedde; zij waren aanschouwers zijner zalving door den Profeet Samuël geweest, en uit dit alles konden zij besluiten, dat God groote dingen met hem voorhad. Behoorden zij niet billijk verheugd te zijn geweest over de eer welke hun huis wedervoer? Doch, het zij uit ijverzucht, het zij uit beweging van andere driften, zij konden zich niet overreden, dat eene dergelijke heerlijkheid voor den minsten der broederen bestemd was. Dan zij gunden hem de eer der overwinning niet, of wel, zij twijfelden van wege zijne onaanzienlijke gestalte, dat hij den vijand van God en van het Joodsche volk overwinnen zoude. Hadden zij het slechts bij hunne twijfeling en ongeloof gelaten! Maar neen, zij verachtten hem; zij hielden zich geregtigd om hem de bitterste verwijtingen te doen: *Als Eliab*, zegt de tekst, *zijn grootste broeder, hem tot die mannen hoorde spreken, zoo ontstak de toorn van Eliab tegen David, en hij zeide: waarom zijt gij nu afgekomen? en onder wien hebt gij de weinige schapen in de woestijn gelaten? ik ken uwe vermetelheid, en de boosheid uws harten wel, want gij zijt afgekomen, opdat gij den strijd zaagt* (vs. 28), Zulke onverdiende verwijtingen moest David van zijne eigen broederen hooren! Moeten hem hun ongeloof en kwaadaardige beschuldigingen niet bedroeven! Hoe gevoelig moet hem gesmart hebben, zoo weinig liefde te ondervinden van hen, van welken hij, boven anderen, liefde en vriendschap verwachten moest; van hen, tot welken hem zijnen vader gezonden had, met een geschenk ter hunner verkwikking (1 Sam. xvii. 17)! De zachtmoedige David verdroeg hun onbescheid met vriendelijke gelatenheid en antwoordt slechts: *Wat heb ik u gedaan? is er geen oorzaak* (vs. 29)? Dit vertraagde zijn edelmoedig ondernemen niet; hij ging heen, overwon den

algemeenen vijand, bevrijdde Israël, en tevens zijne broeders, van gedreigde slavernij.

Zietdaar een voorbeeld van hetgene Jezus Christus, in zijne vernedering voor ons, ontmoet is. Hij was van zijnen Vader in de wereld gezonden, om het menschelijke geslacht van de magt der hel te bevrijden, en van den vorst der duisternis, welke ons allen dreigde tot deelgenooten zijner verdoemenis en ellende te maken. Waar kon hij meer liefde, meer eer, meer geloof verwachten, dan van zijn eigen geslacht? Maar ziet, *ook zijne broeders geloofden niet in Hem!* Gij begrijpt, mijne Geliefden! dat wij *door zijne broederen* zijne naastbestaanden verstaan moeten; zij, die voor alle anderen, van zijne goddelijke zending en van het oogmerk daarvan, namelijk, tot een Verlosser voor het menschelijke geslacht, overtuigd konden zijn; ook deze ontkenden Hem, ook deze geloofden niet, dat Hij de ware Messias was; ja, hun ongeloof ging zoo ver, dat zij zich tot regters over Hem opwierpen. Was dit niet een treffend lijden voor Hem, welke het gewigt zijner overige wederwaardigheden en zorgen zeer vermenigvuldigden. Laten wij dit wat naauwkeuriger met elkanderen overwegen.

Indien wij opmerken, hoe begeerig de vaders van het Oude Verbond naar de komst van den Messias gereikhalsd hebben, met welke vurige begeerten zij wenschten, dat Hij de hemelen scheurde en op aarde nederkwam, om het zuchtende Israël te verblijden en alle geslachten der aarde te zegenen; indien wij nagaan, hoe zorgvuldig zij waren om hunne hoop in de nakomelingen voort te planten, en met gelijken ijver te doen ontbranden; indien wij acht geven, dat deze verwachting zoo vele eeuwen, tot aan zijne openbaring, geduurd heeft, en vervolgens het verhaal zelfs der Heidensche geschiedschrijvers, was het geheele oosten vol van zijne verschijning; wie moet dan niet verbaasd staan, dat de Joden, daar de bepaalde tijd, door de Profeten aangekondigd, dat de Messias komen zoude, verschenen was, geen naauwkeuriger onderzoek deden, en zelfs, toen Hij onder hen reeds verkeerde, en zich door zijne goddelijke wonderen voor aller oog verheerlijkte, echter nog niet wilden begrijpen, dat Hij de hulp van Israël en de troost der Heidenen was. Welke aanprijzing, welke opwekking, welke krachtige en dringende verpligtingen hadden

zij niet om in Hem te gelooven, zich zijner leer te onderwerpen en al zijne bevelen te gehoorzamen! Maar zij deden hetgene wij nog dagelijks doen; wanneer eene waarheid met onze verkeerde wenschen en verwaande verbeelding niet overeenstemt, ontkennen wij die, of verwerpen dezelve, daar wij beter deden onze dwalingen te verwerpen. De Joden hadden begrippen van den Messias gevormd, welke met zijn uiterlijk aanzien niet overeenkwamen, en daarom geloofden zij niet in Hem. Een dergelijk ongeloof moest noodwendig smartelijk voor den Heiland zijn! ontkend te worden van hen, die met Hem op eenen stamvader roemden, en onder de Joden een bijzonder volk uitmaakten. Doch wanneer het eene regtmatige oorzaak zijner bekommernissen was, dat Hij ook bij de zijnen niet aangenomen werd, te gevoeliger moet het Hem getroffen en zijne ziel met smart vervuld hebben, dat zelfs zijne naastbestaanden naar het vleesch, zich in eene strafschuldige onverschilligheid tegen Hem gedroegen, dat, gelijk onze tekst zegt, *ook zijne broeders niet in Hem geloofden.* De wijze der uitdrukking geeft genoegzaam te kennen, dat de Evangelist iets verhalen wil, hetwelk ons vreemd en onverwacht voorkomen moet, *ook zijne broeders!* Het is onbegrijpelijk genoeg, dat het Joodsche volk zoo ongeloovig was, daar men toch uit de hoop en het verlangen van hen naar den Messias zou moeten besluiten, dat zij Hem met dankbare harten en levendige blijdschap zouden ontvangen hebben. Doch, dat ook de naasten, op welke Hij naar het vleesch betrekking had, dusdanig door aardsche vooroordeelen zouden verblind zijn van insgelijks in Hem niet te gelooven; wie verwondert zich niet billijk? *Dat ook zijne broeders niet in Hem geloofden!* Wat zorg, wat angst, wat kommer heeft niet onze Verlosser voor ons moeten doorstaan dat Hij bij de zijnen, die de naaste betrekking op Hem hadden, geene de minste eerbied, teederheid en liefde aantrof, daar Hij van alle menschen verdiende aangebeden te worden! In zijn eigen woning zelfs moest Hij de verachtste en onwaardigste zijn. Dan Jezus Christus de eer te weigeren, welke Hem wegens zijne hoogheid, de volmaaktheid van zijn persoon, wegens zijn Middelaarsambt en wonderen, toekwam, of Hem te verachten; hoe weinig is hier het onderscheid?

Want ook zijne broeders geloofden niet in Hem. Hoe

groot moet het verzuim geweest zijn, om tot de ware kennis van dezen aanbiddelijken Godmensch te komen! De nakomelingen van David wisten, dat de Messias uit hen zou voortkomen, en was dit niet een buitengemeen en zeer heerlijk voorregt voor hen? Dit alleen had hen op alle mannelijke spruiten, die uit dezen koninklijken stam voortkwamen, vooral daar de tijd der belofte vervuld was, naauwkeurig moeten doen acht geven, behalve dat zij, welke door de teedere banden der natuur met elkanderen verbonden zijn, ook elkander meerder opmerkzaamheid, achting en liefde schuldig zijn dan anderen. Dit is een pligt tot welker beoefening God ons eene bijzondere begeerte ingeschapen heeft, hoewel eigenbelang of andere schadelijke oogmerken deze aandrift wel eens dooven. Naastbestaanden hebben de beste gelegenheid om kennis van onze loffelijke eigenschappen te verkrijgen; en wie, wanneer hij eer en achting verdient, legt niet het meeste gelegen aan de gunstige oordeelen zijner bloedvrienden? Welke beleedigingen en onregtmatige behandelingen zijn gevoeliger en treffen de ziel meer, dan dezulke, welke wij van onze naastbestaanden verdragen moeten, vooral wanneer wij door onze personele voorregten, of door onze handelwijze, het een of ander tot eer van ons geslacht toebrengen, of wanneer onze eer daardoor gevaar loopt om verdacht te worden, en ons dat regt niet te doen genieten, dat men ons verschuldigd is te laten wedervaren? Tot het gevoeligste lijden dan van den Heiland behoort ook bijzonder, dat zijne naastbestaanden zelfs onverschillig waren om eene zekere en naauwkeurige onderrigting zijnentwege te bekomen; geheel onverschillig, even of Hij hun vreemd en onbekend was. Het was Hem eene allerbitterste beleediging, dat zij ongenegen waren zich van hunne blindheid te doen genezen, om zijne goddelijke voorregten te aanschouwen; dat zij zich liever deze groote eer en gelukzaligheid wilden berooven, dan zich de oogen te doen openen! *want ook zijne broeders geloofden niet in Hem!* Hoe hard moet Hem het aanschouwen van hun ongeloof en de hardigheid hunnes harten niet geweest zijn! Hoe teeder zullen zijne ingewanden bewogen geweest zijn, over eene dwaasheid als de hunne, daar zij Hem, den grootsten schat, bezaten, en Hem echter niet wisten te waarderen; dat, daar zij het licht zoo nabij hadden, echter vrijwillig in de duisternis bleven?

Hoevele gelegenheden hadden zij niet boven anderen om van Hem te leeren en in het geloof toe te nemen? Velen onder het Joodsche volk konden onbekend gebleven zijn wat in zijne eerste kindsheid gebeurd was. Dan het is waarschijnelijk, dat Maria hun zijne wonderbare ontvangenis en de verschijning van Gabriël niet zal verzwegen hebben; en indien zij dit al gedaan mogt hebben, zoo zullen zij echter niet onkundig geweest zijn van de verschijning der Engelen, waardoor de herders van zijne geboorte verwittigd werden, en van het hemelfeestmuzijk in de velden van *Bethlehem*. Zij zullen geweten hebben, hoe wonderbaar de Goddelijke Voorzienigheid Hem voor het bloeddorstige woeden van Herodes beveiligde. Zij moesten weten, wat de vrome Simeon en de profetes Anna, bij zijne voorstelling in den tempel, van dit buitengemeen kind zeiden. Hoe verborgen Hij ook in zijne eerste kindsheid voor het oog des Joodschen volks leefde, hadden zij echter duizend gelegenheden, om door hunne bijzondere verkeering met Hem te ontdekken, dat Hij niet met andere kinderen, die uit zondig zaad voortgeteeld waren, moest gerekend worden. Zijne groote en uitmuntende deugden moesten Hem, in deze donkere dagen der vernedering, ten minste in de oogen van hen, die gemeenzamer omgang met Hem hadden, onderscheiden. Reeds toen had Hij ten minste aan hen moeten bekend worden, toen Hij op zijn twaafde jaar te *Jeruzalem* midden onder de leeraars zat, hen hoorde, hun vraagde, en door zijne vragen en antwoorden eene algemeene verwondering over zijn groot verstand en wijsheid verwekte. Maar zij waren zoo onbekommerd en zorgeloos om Hem te kennen; zij werden door alles wat Hem boven anderen deed uitmunten zoo weinig getroffen, dat men Hem in zijn dertigste jaar hield, niet voor den Zoon van David, die, als de Verlosser der wereld, al de voorzeggingen der Profeten vervullen zoude, maar *voor den zoon van Jozef*. Hoe billijk is de klagt, welke Hem David in den mond legt: *Ik ben mijnen broederen vreemd*. Maar zij geloofden de prediking der Profeten niet, en hun werd de arm des Heeren niet geopenpaard. Wat was de schuld hiervan? Niets dan het verzuim van opmerking, welke zijne naastbestaanden omtrent Hem hadden moeten nemen!

Dertig jaren waren verloopen en nog kenden zij Hem niet. Johannes, zijn voorlooper, verscheen, en

wees met den vinger op Hem, als op het Lam van God, dat de zonde der wereld zou wegnemen; hij predikte van Hem: *Deze was het, van welken ik zeide, die na mij komt is voor mij geworden; want Hij was eer dan ik* (Joh. i. 15); *wiens schoenen ik niet waardig ben Hem na te dragen* (Matth. iii. 11). Hij was van Johannes gedoopt, de hemel had zich geopend, en eene stem had openlijk uitgeroepen: *Deze is mijn Zoon, mijn Geliefde, in denwelken Ik mijn welbehagen heb.* Christus verklaarde zich in de Synagoge te *Nazareth*, op den dag des Sabbats, voor dien, waarvan de Profeet Jesaja gezegd had: *De Geest des Heeren is op mij, daarom heeft Hij mij gezalfd; Hij heeft mij gezonden om den armen het Evangelie te verkondigen, om te genezen, die gebroken zijn van harte; om den gevangenen te prediken loslating;——om te prediken het aangename jaar des Heeren* (Luk. iv. 18, 19). Dit alles kon zijne naastbestaanden niet verborgen blijven; dan het gerucht van Hem verspreidde zich door geheel *Galilea*, en mogelijk waren zij wel onder zijne toehoorders te *Nazareth*. Hier moesten zij uit hunnen slaap ontwaakt zijn; hier hadden zij zich alles moeten herinneren, waardoor reeds in zijne kindsheid hun geloof had moeten ontbranden, indien zij opmerkend geweest waren. Maar onverschilligheid scheen hun geliefste hartstogt, zijne nederigheid was en bleef de grootste ergernis, ook zoo wel voor hun als anderen; wat zij ook van Hem hoorden of zagen, niets kon hunne achting, niets hunne liefde voor Hem opwekken: *want ook zijne broeders geloofden niet in Hem!*

Hoe onherstelbaar scheen hun ongeloof? Het eerste wonder welke Hij tot bewijs zijner goddelijke zending deed, geschiedde voor hun aller oogen (Joh. ii). Dit was op de bruiloft te *Kana* in *Galilea*. Was dit niet genoeg om hen op eens van alle blindheid te genezen! Hoe konden zij langer twijfelen dat, daar de tijd zijner komst gekomen was, daar de Engelen wezenlijk aan de herders verschenen waren, dat zij hun de aannadering van den Heiland der wereld zullen hebben aangekondigd? Behoorden zij, als zijne naastbestaanden, door geenen dubbelen ijver werkzaam geworden te zijn; eerst door dit wonder, gelijk de herders gedaan hadden, te verbreiden, en vervolgens ook getracht hebben anderen te overtuigen, dat Hij de ware Messias was, in welken zij moesten gelooven? Maar schoon de Evangelist zegt,

dat de discipelen van wege deze wonderen aan Hem geloofd hebben, zwijgt hij dit van des Heilands *broederen,* ofschoon zij bij het huwelijksfeest tegenwoordig geweest waren. En hoe veel wonderen deed Hij nog niet naderhand? Hoe vele blinden kregen hun gezigt door Hem weder; hoe vele bezetenen werden er door Hem bevrijd? Reeds was Hij in het jaar zijner Middelaarsbediening, wanneer de Evangelist van hen zegt: *want ook zijne broeders geloofden niet in Hem.*

Wij willen juist niet onderstellen, dat zoo vele heerlijke wonderen in het geheel geen indruk op hun verstand zullen gemaakt hebben, dat zij gevoelloos zullen gebleven zijn voor allen invloed des lichts, hetwelk zoo helder rondom hen straalde. *Zij geloofden niet in Hem,* kan mogelijk in een zachter zin begrepen worden; misschien kan de Evangelist er mede hebben willen te kennen geven, dat zij met geene volkomene zekerheid geloofd hebben. Indien wij al eens eene zoo zachte verklaring aannamen, zoo was toch hun geloof niet volkomen, geen vertrouwd geloof. De twijfeling aan de waarheid, dat Hij de Messias was, was bij hen het tegengewigt van hun geloof, en deed de schaal niet zelden aan de zijde des ongeloofs overslaan. Het was geen geloof, dat zich boven hunne ergernis verhief; geen eerbiedig geloof, hetwelk zich onderwierp aan de wijsheid van den gezegenden Verlosser; geen ootmoedig geloof, hetwelk het onderscheid en den afstand erkende tusschen hen en dezen grooten Profeet en Leeraar. Wij ontdekken dit ten klaarste uit de stoutmoedige en onbescheidene vrijheid welke zij namen, om Hem leerwijzen en voorschriften te geven: *Zoo zeiden dan zijne broeders tot Hem, vertrek van hier, en ga heen naar Judea, opdat ook uwe discipelen uwe werken mogen aanschouwen, die Gij doet; want niemand doet iets in het verborgen, en zoekt zelf, dat men openlijk van hem spreke. Indien Gij deze dingen doet, zoo openbaar U zelven aan de wereld* (Joh. vii. 3, 4). Dus ondernamen zij zijne goddelijke handelingen aan hun verwaand oordeel te onderwerpen; dus verhief zich hun onverstand boven zijne wijsheid, waarvan zij echter zulke uitnemende voorbeelden hadden. Buiten twijfel begeerden zij, dat Hij zijne wonderen met vele omstandigheden en uiterlijk gebaar zoude verrigten, en gemerkt Hij zich geenszins naar hunne verkeerde begrippen schikten, twijfelden zij deswege aan zijne goddelijke

zending, ten minste, dat Hij de Heiland der wereld zijn zoude. Dan de heilige schrijver laat aanstonds op hetgene hij zoo even van zijne broederen gezegd had, bij wijze van besluit, volgen: *want ook zijne broeders geloofden niet in Hem; zijne broeders niet!* die de opmerkzaamste omtrent Hem moesten geweest zijn. *Zijne broeders niet!* met welke Hij gestadig en als in vertrouwen had omgegaan; *zijne broeders niet!* aan welken Hij zich zoo vroegtijdig door de doorluchtigste wonderen geopenbaard had. Wie, moet ik al wederom vragen, kan twijfelen, dat dit alles Hem eene groote bitterheid geweest zij? Ook leeren dit zijne eigene woorden duidelijk genoeg: *Een Profeet is niet ongeëerd, dan in zijn vaderland, en onder zijne magen, en in zijn huis* (Mark. vi. 4). En Markus voegt er niet zonder oorzaak bij: *En Hij verwonderde zich over hun ongeloof* (vs. 6). Wat kon deze verwondering anders zijn dan de hoogste trap van aandoening over hen! Aan dit, en noch meer, moest de Heiland zich onderwerpen! Welke menigvuldige oorzaken van droefheid voor den dierbaarsten Menschenvriend leverde de zonde en hare rampzalige uitwerksels niet op, om de ziel van Jezus Christus te doorwonden!

Zonder twijfel verdient het ongeloof zijner broederen onze billijke verwondering; mogelijk kunnen wij niet begrijpen, hoe menschen, dermate van God boven anderen bevoorregt, hoe zijne bloedvrienden, die zoo nabij al zijne volmaaktheden en wonderen waren, die zoo veel omgang met Hem hadden, dat die zoo onverschillig omtrent Hem waren, dat niet al hunne hoop op Hem gevestigd bleef, dat zij niet alle eer, welvaart en hoogheid in zijne namaagschap vonden. Mogelijk verheffen wij ons in onze gedachten boven hen, namelijk, dat wij eene dergelijke bloedverwantschap beter zouden erkend en hooggeschat hebben. Maar is dit niet een al te stout vertrouwen op ons zelven? Ik vrees wij zouden ons te schandelijk door ons eigen hart bedrogen vinden, indien wij ons met deze verbeelding kittelen. Zijn wij niet allen naastbestaanden en broeders van Jezus Christus, en maakt Hem niet de gemeenschap met onze natuur eenen Broeder van het geheele menschelijke geslacht? Dat Hij zich niet geschaamd heeft ons zijne broeders te noemen, en opdat wij dezen naam met regt dragen mogten, mensch geworden is, verspreidt over ons eene

heerlijkheid, dat wij zelfs geen reden hebben om de Engelen hunne hoogheid te benijden. Doch hoe erkentelijk en dankbaar gedragen wij ons in opzigt dier eer, welke wij van wege onze verdorvene natuur onwaardig waren? Gelooven dan al zijne broeders aan Hem; gelooven zij allen, die kennis en licht genoeg bezitten, om het gewigt der zaligheid in te zien, hetwelk uit de natuurlijke maagschap van den Zoon van God voor hen ontspruiten kan? Ach! hoe velen versmaden onbedachtelijk de eer, om als zijne broeders ook erfgenamen van zijne troon en heerlijkheid te worden, en dat om hunne verkeerde lusten en verdwaasde driften, waartoe hen de zonde aanspoort, te volgen! Jezus Christus, de eerstgeboren aller schepselen, de Zoon des levenden Gods, het evenbeeld des eeuwigen Vaders, en de glans zijner heerlijkheid, is onze Broeder! Verheven denkbeeld zeker! o, dat wij dit regt mogen beseffen, en met ernst onzer ziel overwogen! Wat vreugde, welke blijdschap, en onnavolgbare voorwerpen van verrukking, van zaligheid, leggen in overweging, dat Hij onze Broeder is, verborgen! Wat ijver, wat vlijt, behoorden wij niet aan te wenden, om zulk eenen Broeder, voor wien alle knieën in den hemel, op de aarde, en in de beneden afgronden zich buigen moeten, waardig te zijn? Eene genade, eene gunst, die door geene eeuwen van deugd, dankbaarheid en aanbidding, kunnen verdiend worden? Zouden wij, om Hem welbehagelijk te zijn, niet billijk al onze zondige driften en begeerten behooren te bestrijden en te verloochenen? Hoe onafscheidelijk moesten wij Hem niet aankleven? Hoe groot moest onze gedurige bekommernis niet zijn, dat wij deze genade van namaagschap niet zouden krenken, noch ongevoelig worden aan eene zaligheid, die geen weêrga heeft; daar de zonde zoo veel magt over ons oefent, dat zij ons zoo menigmaal verleiden kan, om te doen hetgeen eenen Broeder als dezen mishagen moet? Wij menschen zijn dermate naijverig op het voorregt eener edele geboorte, maar welk een voorregt is het? Niets waardig in de oogen van God, noch nuttig ter zaligheid. Hoe verslaaft zijn wij aan nietig aanzien, eer en rijkdom! Hoe verhoovaardigen wij ons, als wij magtige geslachten onder ons bloed tellen! en hoe verachtelijk oordeelen wij hen, die, óf hunne geboorte vergeten, óf den glans hunner afkomst verdonkeren? Hoe hoog en

verheven zou hij zich niet rekenen, die de eer had van aan eenen koning vermaagschapt te zijn, en met welke hoop van geluk zou hij zich niet met zekerheid vleijen? Hoe zorgvuldig zoude hij acht geven, om alles te vermijden wat hem dit voorregt konde doen verliezen? Zou niet alles vuur en enkel leven zijn, om te doen hetgeen den vorst behaagde? Hoe gewillig zou hij zich aan al zijne bevelen onderwerpen! Zoude wel iets in staat zijn, om hem zijn belang te doen vergeten, en zich op te houden met de vijanden van den troon zijns bloedverwants, of iets te doen hetwelk den minsten schijn had van de aangebodene genade te misbruiken, indien hij anders des konings gunst en vriendschap niet verliezen wilde? Ja zelfs, wanneer hij hem onder zeker beding aanbood zijnen troon en al zijne heerlijkheid met hem te deelen, mits dat hij tegen zijne vijanden ten strijd trok, en zich om geenen waarom door hen liet afleiden en verstrikken; met welk eenen heldenmoed zou hij niet in het strijdperk treden, en ten uiterste bezorgd zijn om de hem beloofde hoogheid niet te veronachtzamen? Is aan dit alles te twijfelen? En wij, zoo wij door het levendige geloof aan Christus verbonden zijn, zijn wij met den Koning der koningen, met den Heer des hemels en der aarde zoo na, dat wij elkander broeders noemen; doch wie onzer waardeert deze bloedbetrekking gelijk hij behoort? Wie herinnert zich die genade en eer, met al die erkentenis, welke dezelve verdient? Waar is die brandende ijver om onzen alles vermogenden Broeder te behagen, eenen Broeder, die ons zoo onuitsprekelijk bemint, dat Hij ook zijn leven voor ons tot losgeld gegeven heeft, die ons al de schatten des hemels, de zaligheid aanbiedt, wanneer wij Hem getrouw blijven, en zijne geboden houden; geboden, die voor ons niet zwaar zijn moesten, gemerkt dezelve onze eeuwige heerlijkheid ten doel hebben; wanneer wij alle verleiding standvastig en onbewegelijk afkeeren? Hij zelfs wil ons krachtdadig ondersteunen, en onder zijn oog versterken in den strijd. Verbaasd moeten wij worden, indien wij aan de onschatbare waarde der belooning denken, die ons, wanneer wij overwonnen hebben, zal gegeven worden! Ach! wij ondankbaren, wij boos geslacht! wij blijven weigeren tot de gemeenschap van zulk eenen Broeder gebragt te worden, ons door Hem van onze zonde en besmetting te laten reinigen, en door het geloof tot Hem gebragt te worden,

om deel te erlangen aan de eeuwige heerlijkheid. Hoe koud zijn wij in de beoefening van dankbaarheid en liefde jegens Hem! Hoe ligt wankelen wij niet in onze voornemens om Hem te dienen! Wanneer droefheden en vervolgingen om des Woords wil ons naderen, dan hebben wij geenen wortel. Indien wij tegen de begeerlijkheden van vleesch en bloed strijden zullen, ontbreekt de moed; bijna iedere verzoeking is eene struikeling voor ons; bijna ieder bedrog der zonde betoovert ons; bijna iedere zondige vreugd trekt ons, om onzen voortreffelijken Broeder, onze toekomende kroon en heerlijkheid te vergeten, en ons uit de heerlijke vrijheid, welke Hij voor ons verworven heeft, in de ellendige slavernij der zonden te storten. Hoe durven wij de oogen nog opslaan, zonder ons voor al het schepsel te schamen! O! kinderen van God! die door de kracht des Heiligen Geestes zijt wedergeboren; o! broeders van Jezus Christus! het is lang genoeg, het is lang genoeg, erkent uwe heerlijkheid en eer! staat op, triomfeert, dat gij door Hem Gods geslacht geworden zijt! Juicht, dat Hij zich niet geschaamd heeft u zijne broeders te noemen! Leert, daar gij tot deze hooge waarde, door zijn bitter lijden, verhoogd zijt, leert de wereld verachten; want voor hun, die ter eeuwige heerlijkheid bestemd zijn, moet de zonde geene bekoorlijkheden hebben. Broeders van den Koning aller koningen moeten, gelijk Hij, godgezind zijn, de voetstappen, die Hij getreden heeft, volgen; en schoon de hel zich tegenkant, moeten wij ook die zoeken te vertreden, als wij op zijnen troon zullen zitten, en met de glansen des hemels bekleed, eeuwige wellust smaken! Dood noch leven, geene magten, geen geweld, geene tegenwoordige of toekomende dingen, moeten ons van zijne liefde scheiden. Deze genade gunne ons de almagtige en barmhartige God, in Christus Jezus, onzen Verlosser, Voorbidder en Broeder! *Amen.*

DE TOESTAND DER JODEN SEDERT DEN DOOD VAN CHRISTUS TOT OP DEZEN TIJD.

(Vervolg van No. III., bladz. 92.)

De inwoners van *Jeruzalem* hielden zich wel aanvankelijk stil; doch Florus bragt ook deze door onmensche-

lijke wreedheid en door moordtooneelen, welke hij aanrigtte, zoo ver, dat het oproer nu, als een vuur, hetwelk reeds lang onder de asch gesmeuld had, ook over de hoofdstad van *Palestina* in volle vlammen uitbrak, zoodat, noch de vermaningen van Koning Agrippa II., die zich in eigen persoon naar *Jeruzalem* begaf, om de Joden tot onderwerping aan de Romeinen te bewegen, eenige uitwerking hadden, noch de pogingen van het beste en aanzienlijkste gedeelte van *Jeruzalems* inwoners, om het oproer tot bedaren te brengen, iets konden baten. De Romeinsche bezetting werd aangevallen en omgebragt, door eenen woedenden hoop van muitelingen, die, onder den schijn van ijver voor de eer van God en zijne dienst, de vreesselijkste gruwelen pleegden, eenige van *Jeruzalems* schoonste gebouwen in brand staken en eene menigte van menschen om het leven bragten.

Om dit geweldig oproer te dempen, trok Cestius Gallus, de stadhouder van *Syrië*, met een talrijk leger naar *Jeruzalem*, en overmeesterde deze stad; maar dewijl hij de plaats waar de tempel stond niet aanstonds veroveren kon, besloot hij terug te trekken, en leed daarbij een aanzienlijk verlies, waardoor de moed der Joden zoo zeer werd opgewekt, dat zij nog in hetzelfde jaar verscheidene bevelhebberen te *Jeruzalem*, in *Judea* en *Galilea*, benoemden, om den oorlog tegen de Romeinen des te regelmatiger te voeren.

Intusschen bleef de geest der oneenigheid gestadig onder de Joden heerschen, en elk, die den toestand dezer natie, vergeleken met de magt der Romeinen, opmerkzaam beschouwde, kon nu ligt voorzien, dat de muitzieke stad *Jeruzalem* nog een treurig lot, ja haren bloedigen ondergang, te wachten had. Weshalve er velen uit de aanzienlijkste Joden waren, die, na de nederlaag van Cestius, uit deze met onlusten vervulde stad, als uit een schip, dat zinken wil, vlugteden.

Ook de Christenen, die te *Jeruzalem* woonden, gedachtig aan de voorspelling des Heilands en aan zijne vermaning, om *Jeruzalem* te verlaten, zoo haast de Romeinen zouden genaderd zijn, bleven nu niet langer in deze ongelukkige stad, maar begaven zich naar *Pella*, eene kleine plaats aan de overzijde der *Jordaan*, in het gebied van Koning Agrippa gelegen, waar zij

voor al de rampen des oorlogs veilig waren, en in volkomene rust konden leven.

De Romeinsche veldheer Vespasianus rukte nu, op bevel van Nero, in het jaar 67, met een leger van bijna 60,000 mannen, in *Galilea,* en bragt dit, na eenen tamelijk sterken tegenstand ontmoet te hebben, ten onder.

Hadden de Joden nu, met ter zijde stelling van alle partijschappen, zich onderling vereenigd tegen de Romeinen, in welker staat nu ook vele onlusten en beroeringen plaats hadden, zoo waren zij misschien onafhankelijk van dezelve geworden, of zij hadden zich thans, op zeer voordeelige voorwaarden, aan de Romeinen kunnen onderwerpen. Maar de inwendige verdeeldheden namen van dag tot dag toe, en alles werd eindelijk overheerd door de Zeloten, die niet alleen de hulp der Idumeërs inriepen, om hunne vredelievende medeburgeren aan te vallen; maar zich ook onderling in drie partijen verdeelden, waarvan ieder een gedeelte der stad bezet hield, en de andere steeds zocht te benadeelen.

Vespasianus intusschen, in het jaar 69, door het leger tot keizer uitgeroepen zijnde, verliet *Judea,* en droeg de voortzetting van den oorlog tegen de Joden aan zijnen zoon Titus over.

Jeruzalem werd nu, in de maand April van het jaar 70, door een magtig leger ingesloten. Deze stad, die door natuur en kunst zoo zeer versterkt was, dat men ze bijna voor onverwinnelijk konde houden, en die met eene hardnekkigheid en eenen heldenmoed verdedigd werd, waarvan men in de geschiedenis geen voorbeeld aantreft, was thans, ten tijde van het Paaschfeest, met eene ontzettende groote menigte menschen opgevuld, die bereid waren, om voor hunne Godsdienst en vrijheid alles op te offeren. Doch even daardoor werd de toestand der belegerden hoogst ellendig. Er ontstond welhaast gebrek aan de noodigste levensbehoeften, en de vijandelijkheden, die de opperhoofden des volks tegen elkander uitoefenden, deden velen om het leven komen.

Titus bediende zich van deze voordeelen, overwon alle hindernissen, en trok met zijne welgeoefende legerbenden allengkens in het binnenste der stad. Daar hij evenwel haren geheelen ondergang geenszins bedoelde, zoo liet hij den belegerden meermalen voorslagen van

vrede doen, en vermaande hen, op de aandoenelijkste wijze, om zich aan hem over te geven. Doch te vergeefs, zij wezen zijne aanbiedingen met verachting af, en hoorden niet naar zijnen raad, welks opvolging hen nu nog had kunnen redden.

Allertreurigst werd nu het lot der belegerden. Eene vreesselijke pest heersehte in de stad en vernielde eene menigte van menschen. Men zag op de straten van *Jeruzalem*, groote hoopen van onbegravene lijken liggen, terwijl de overgeblevenen door woedenden honger werden uitgeteerd. Binnen den korten tijd van drie maanden droeg men 115,880 doode ligchamen door ééne poort naar buiten; daarbij werden 600,000 lijken, bij gebrek aan begraafplaatsen, over de stadsmuren geworpen, en groote huizen met gestorvenen opgevuld en vervolgens toegemetseld. Een stukje brood werd zulk eene zeldzaamheid in deze ongelukkige stad, dat man en vrouw, ouders en kinders, daarover in het grootste verschil kwamen, en de razende honger steeg tot zulk eene hoogte, dat men er eindelijk toe overging, om met de onreinste dingen, waarvan men anders een walg en afkeer moet hebben, dien onverdragelijken honger te stillen.

Zoo was de ondergang der stad elk oogenblik te wachten, en evenwel lieten de verblinde Joden zich nog door bedriegers, die hen met de belofte eener goddelijke verlossing vleiden, terughouden, om zich niet aan de Romeinen over te geven. Zij verdedigden zich in wanhopige vertwijfeling, en met de uiterste woede, toen Titus zijnen aanval reeds tegen den tempel rigtede.

De Romeinsche veldheer, een goedertieren en regtvaardig vorst, had geenszins het oogmerk, om dit heilig en prachtig gebouw te vernielen, maar vorderde alleen de overgave van hetzelve, met de belofte, dat de Joden dan hunne godsdienst weder ongestoord daarin zouden kunnen waarnemen. Doch met hardnekkigheid verwierpen zij dit aanbod, en Titus werd genoodzaakt om den tempel te laten bestormen, waarbij hij niet verhinderen kon, dat de zuidelijke zijde van denzelven in brand geraakte, terwijl de Romeinen, naar binnen dringende, alle kostbaarheden, welke zij vonden, roofden, en onder de Joden, die hun ontmoetten, een ijsselijk bloedbad aanrigteden. Vervolgens staken eenige soldaten het overige gedeelte des tempels in brand, en zoo

werd op den 13den van Augustus, dezen in de jaarboeken der menschheid voor altoos gedenkwaardigen dag, de zetel van de Mozaïsche godsdienst omgeworpen.

Op den ondergang des tempels volgde weldra de verovering en verstoring van het overige gedeelte der stad, en Titus hield, op den 8sten van September zijne intrede te *Jeruzalem*, hetwelk niet alleen geheel uitgeplunderd, maar ook verbrand, en voor het grootste gedeelte verwoest was.

Van het Joodsche volk kwamen, gedurende de belegering van *Jeruzalem*, bijna elfmaal honderd duizend menschen om het leven, zeven en negentig duizend werden gevangen weggeleid, waarvan weder eene groote menigte tot het vechten met wilde dieren veroordeeld werd. Daarenboven zijn vele duizenden der Joden, gedurende dezen ganschen oorlog, die eerst in het jaar 74 een einde nam, om het leven gekomen. Zij, namelijk, die het vijandelijke zwaard ontkomen waren, en nog niet konden besluiten om zich aan de Romeinen te onderwerpen, vonden, nadat ook de overgeblevene vestingen van het Joodsche land voor het geweld der Romeinsche wapenen, onder aanvoering van Lucilius Bassus en Fulvius Sylva, hadden moeten bukken, nergens eene toevlugt. Velen der zoogenoemde Zeloten begaven zich derhalve naar *Alexandrië*, en zochten de aldaar wonende Joden tot eenen opstand te brengen. Maar Lupus, de Romeinsche stadhouder aldaar, nam weldra maatregelen om dit oproer te dempen. Hij liet de goddelooze bende onverwachts overvallen, en zeshonderd van dezelve te *Alexandrië* gevangen zetten. Een andere hoop dezer booswichten werd te *Thebe* overweldigd en, om de oproerige Joden vervolgens buiten alle gelegenheid van dergelijke zamenrottingen te stellen, werd de tempel van Onias, die eertijds, ten tijde van Ptolemeus Filometor, in de nabijheid van *Heliopolis*, in *Egypte*, gesticht was, op uitdrukkelijk bevel, en vervolgens geheel afgebroken. Ook te *Cyrene* en in de omliggende steden, werden de oproerige Joden, die zich aldaar, onder aanvoering van Jonathas, verzameld hadden, door Katullus, den Romeinschen stadhouder van *Lybië*, verslagen.

En zoo nam de bloedige Joodsche oorlog, die aan zoo vele duizenden het leven gekost had, en de gansche burgerlijke en godsdienstige inrigting des Joodschen

staats vernietigde, een einde, en werd gevolgd door ontelbare rampen, welke het verstrooide overblijfsel dezer natie in volgende eeuwen moest ondergaan, tot welker beschouwing wij ons in ons volgende nommer zullen begeven.

(Het vervolg hierna.)

DE HEILIGING VAN DEN SABBAT.

De wetten van God worden gewoonlijk als tweesoortig beschouwd: als zedelijke en stellige. Door eene zedelijke wet verstaat men eene wet, welke iets oplegt, op zich zelven noodzakelijk en eeuwig regt, en welke op Gods redelijke wezens verbindende is, ofschoon zulks niet door een bijzonder bevel is opgelegd geworden. Van deze soort is de wet, welke van ons vordert dat wij den waren God alleen zullen aanbidden, onze ouders gehoorzamen, ons onthouden van moord, en vele andere, welke zich als van zelve aan ieder zullen voordoen. Eene stellige wet, van den anderen kant, is eene wet iets opleggende, hetwelk niet noodzakelijk verbindende is op den mensch, en hetwelk alleen verbindende wordt, ten gevolge van een stellig gebod—zoo als de ceremoniële instellingen aan het volk van Israël opgelegd, maar welke niet meer verbindende zijn op de kerk. Dan, het is een punt, waar omtrent veel gezegd en geschreven is geworden, of het vierde gebod beschouwd moet worden als een zedelijk of stellig gebod, dan wel of het niet het karakter van beide aanneemt. Ik ben niet voornemens om over dit geschilpunt in het breede uit te wijden; want ik acht het niet noodzakelijk om den juisten aard van het gebod te beslissen, mits dat men zich kan overtuigen, dat hetzelve als eene *wet*, bestemd was, om voor altijd verbindende te zijn op de kerk in alle eeuwen en dat het als een *voorregt* genoten moest worden door het volk van God, onder elke benaming. En dat dit zoo is, schijnt mij toe geen ander bewijs te behoeven, dan eenvoudig de plaats, welke hetzelve onder de goddelijke geboden beslaat, en de rede, welke God zelf genadig behaagd heeft te geven voor de instelling van den Sabbat.

Met betrekking dan tot de plaats, welke het beslaat, zoo maakt het een uit van de Tien Geboden; al de andere zijn blijkbaar van eeuwige verpligting, en werden op eene wijze gegeven, verschillende inderdaad van de ceremoniële wet, welke verbindende moest zijn op de kerk alleen, onder de Mozaïsche bedeeling. De Tien Geboden werden door God zelven uitgesproken, onder het gedonder en het bliksemen op den berg *Sinaï*, ten aanhooren van al het volk; en Hij voegde er niets meer bij, maar schreef dezelve eens en voor altijd op twee steenen tafelen en gaf ze aan Mozes, om door hem te worden gelegd in de arke, welke geplaatst was onder het verzoendeksel in het Heilige der Heiligen. Zoo was het niet gesteld met eenige andere wet of gebod aan Israël opgelegd. Al de andere werden aan Mozes op den berg overgegeven, buiten het gehoor van de vergadering van Israël. Zij werden door Mozes in een boek geschreven; en hoewel naauwkeurig bewaard, werden zij, gelijk te wel is opgemerkt, geplaatst, niet in, maar naast de arke, als om aan te toonen, dat dezelve te eeniger tijd konden afgescheiden of vandaar weggevoerd worden. Maar de Tien Geboden werden in de arke, onder het verzoendeksel geplaatst, om aan te toonen, dat zij derzelver vervulling ontvangen moesten in Hem, van wien de arke een afbeeldsel was, zelfs Christus, "die het einde der wet is tot regtvaardigheid eenen iegelijk, die gelooft," en zonder wiens volkomene gehoorzaamheid aan de wet er nooit een verzoendeksel konde geweest zijn voor zondaars, om hetzelve te naderen. Het is, mijns oordeels, onmogelijk om al deze omstandigheden ernstig te overwegen, zonder overtuigd te zijn, dat het Gods doel was, om het Vierde Gebod te onderscheiden van alle voorschriften en instellingen van een bloot stelligen of ceremoniëlen aard,—dat Hij hetzelve inderdaad alle kracht en voortduring van eene zedelijke verpligting gegeven heeft. En, waarlijk, het is duidelijk, dat hetzelve in wezen, van eenen zedelijken aard is; want indien wij, als Gods redelijke schepselen, op de eene of andere wijze, onder eene eeuwige verpligting waren, om Hem te aanbidden en eer te bewijzen, dan moet een gedeelte van den tijd noodwendig aan die pligtsbetrachting toegewijd worden: en hoewel ons verstand niet in staat moge zijn, om, in den aard der zaak, eenige noodzakelijkheid te ontdekken, dat die

tijd tot dezen dag eerder dan tot genen bepaald is, nogtans, indien wij het zamenstel onzer natuur verstonden, zoo als God hetzelve verstaat, of indien wij de strekking en den invloed zijner instelling konden berekenen als Hij dit doet, in zooverre dezelve op ons betrekking hebben, dan twijfel ik niet of wij zouden iets ontdekken zeer verschillend van eene bloote willekeurige beschikking door eenen ganschen dag uit de zeven uitsluitend te bepalen tot eenen heiligen Sabbat voor zich zelven.

Maar het onderwijs dezer aanmerkingen zal welligt het beste worden opgehelderd, wanneer men de rede overweegt, welke God zich heeft verwaardigd te geven van het Vierde Gebod, en welke aantoont, dat de instelling van den Sabbat zoowel een voorregt als eene wet is. Zij is vervat in deze woorden: *Want in zes dagen heeft de Heer den hemel en de aarde gemaakt, de zee en al wat daarin is, en Hij rustte ten zevenden dage, daarom zegende de Heer den Sabbatdag en heiligde denzelven.* Men zal zich herinneren, dat hetzelfde op andere plaatsen in de Schrift herhaaldelijk vermeld wordt. Aldus wordt in het 2de hoofdstuk van Genesis gezegd: *Alzoo zijn volbragt de hemel en de aarde, en al hun heir. En als nu God volbragt had op den zevenden dag zijn werk, dat Hij gemaakt had, heeft Hij gerust op den zevenden dag van al zijn merk, dat Hij gemaakt had; en God heeft den zevenden dag gezegend en dien geheiligd: omdat Hij op denzelven gerust heeft van al zijn werk, hetwelk God geschapen had om te volmaken.* En weder in het 31ste hoofdstuk van Exodus: *In zes dagen heeft de Heer de hemel en de aarde gemaakt, en op den zevenden dag gerust en zich verkwikt.* Het blijkt dus, dat de oorspronkelijke instelling van den Sabbat niets te doen had met het volk van Israël, of de bijzondere bedeeling waaronder zij leefden. Ongetwijfeld werd het onder die bedeeling tot wijze en heerlijke einden gebruikt; want het is in de geschiedenis bekend, dat, naarmate die dag geheiligd werd, gehouden werd "voor eene verlustiging, opdat de Heer geheiligd worde, die te eeren is," in diezelfde mate het volk van Israël voorspoedig was. Maar dit alles was de toepassing eener oude instelling. De Sabbat was een geheiligde dag— een dag, afgescheiden en bijzonder daargesteld voor de dienst van God, zelfs sedert de grondlegging der wereld;

en de rede, waarom die zoo geëerd en verheven was boven alle dagen, was, omdat op dien dag, "God gerust heeft van al zijn werk en zich verkwikt." Gedurende de zes dagen waarop het God behaagd heeft zijne scheppende magt uit te oefenen, worden wij bij elk achtereenvolgende daad van die magt, waardoor Hij de hemelen met zijne heerlijkheid versierde, en de aarde met zijne goedheid vervulde, gezegd, dat God zag, dat het goed was, en toen eindelijk de mensch was geschapen naar Gods beeld, en de heerschappij had ontvangen over elk schepsel, en de hemel en de aarde volbragt waren en al hun heir, "zag God al wat Hij gemaakt had, en ziet het was zeer goed," en "de morgensterren zongen vrolijk te zamen, en al de kinderen Gods juichten. Dus is het, dat God, in de uitoefening zijner aanbiddelijke volmaaktheden en in het onuitsprekelijke welbehagen, waarmede Hij het voortreffelijke werk aanschouwde, hetwelk Hij, in zijne oneindige magt, wijsheid en goedertierenheid, had geschapen, zelf wordt voorgesteld te rusten—rustende in dat welbehagen, hetwelk bestaat in het bezit van alle uitnemendheid en volmaaktheid, en in de uitoefening van wijsheid, weldadigheid en magt. En indien zelfs voor den Almagtigen, altijd gezegenden en onveranderlijken God—aan Hem, van wien gezegd wordt: "de eeuwige God, de Heer, de Schepper van de einden der aarde, wordt noch moede noch mat;" indien zelfs voor Hem den Sabbat, in eenigen zin, genoemd kan worden een dag van rust en verkwikking te zijn;—welk een tijd van heilige vreugde en godsdienstige lof en dankzegging moet het voor den mensch niet geweest zijn, alstoen nog onschuldig, dragende het beeld Gods, en zijn grootste genoegen scheppende in het aanschouwen van de werken, in het aanbidden van de volmaaktheden en in het genot van de gemeenschap zijns Scheppers! De heiliging van den Sabbat moet den mensch bekend gemaakt zijn geworden—wij kunnen het inderdaad anders niet begrijpen, hoe dezelve is geheiligd geworden; en wij kunnen evenmin twijfelen, dat Hij zich gedrongen moest gevoelen dien ook te heiligen, uit eene even sterke verpligting als eenige zedelijke wet Hem kon opleggen. Maar het blijkt duidelijk uit den brief aan de Hebreën, dat de instelling van den Sabbat eene onmiddelijke betrekking had op den mensch, zelfs van

het begin af aan—dat het voor hem niet alleen een zinnebeeld was van Gods rust, zelfs van de oneindige voldoening en het welbehagen waarmede de Schepper het werk zijner handen aanschouwde, maar ook eene verzekering voor den mensch, dat hij zoude ingaan in, en deelgenoot worden van diezelfde rust. Het is waar, hij heeft dit alles verbeurd door het breken van het verbond, hetwelk dit aan hem verzegelde, alleen onder voorwaarde van volkomene gehoorzaamheid; en wanneer er geene voorziening ware gemaakt geworden voor zijne redding, dan had de Sabbat opgehouden een bewijs voor hem te zijn van zijne deelneming aan Gods rust. Maar in het genadeverbond werd aan Christus eene Kerk ter verlossing gegeven. Op grond van de voldoening door Hem aangenomen, bleef er nog eene rust voor Gods volk: de Sabbat bleef voor hen een zinnebeeld en verzekering van die rust; en de rust zelve werd nog meer opgehelderd en afgebeeld onder de afschaduwing van *Kanaän*, welke zulk eene voorname plaats beslaat onder de Mozaïsche huishouding. En indien dit de oorspronkelijke bedoeling van den Sabbat was,—indien het de dag was, waarop de almagtige Schepper zelf verklaarde, dat Hij rustte en zich verkwikte in de beschouwing van zijn wonderbaar scheppingswerk, de uitoefening van goddelijke weldadigheid,—indien dit de mensch ware bekend gemaakt, terwijl hij nog, in onbesmette zuiverheid, het goddelijke beeld zijns Scheppers in zich omdroeg,—indien die hem naderhand is gegeven, zelfs in zijnen gevallen staat, als eene aankondiging van Gods genadige bedoeling, om hem uit wanorde en verval, waarin de zonde hem had doen verzinken, tot eenen staat van heilige en eeuwige rust te brengen,—en indien het dus was bestemd te zijn, niet alleen een stellig bevel den mensch opgelegd, om een zeker gedeelte tijds toe te wijden aan de Godsdienst, en de viering van dat heerlijk werk, in welks voltooijing de almagtige Schepper zelf rust vond—eene aanwending van tijd, welk als een gezegend voorregt moet beschouwd worden,—indien het niet alleen voor dit alles bestemd was, maar ook om een zinnebeeld en belofte te zijn van die rust, welke voor het volk van God overblijft; is het dan niet vreemd, dat zij, voor wier leering, troost en aanmoediging zulks bedoeld was, dit een onderwerp zouden maken van koele en ongevoelige over-

denking, of het Vierde Gebod een zedelijk dan wel een stellig gebod is, alsof het hun belang was zich van een voorregt te berooven, op dezelfde wijze als zij zich van een ondragelijk juk van slavernij zouden willen ontdoen? Er worden in de Heilige Schrift twee waarheden duidelijk en stellig opgegeven, vooreerst, "dat de Heer in zes dagen den hemel en de aarde heeft gemaakt, en op den zevenden dag rustte en zich verkwikte;" en, ten tweede, "dat Hij beloofd heeft aan zijn volk, dat het in zijne rust zal ingaan." En, waarlijk, er is genoeg in deze waarheden ter opwekking van het verlangen om te vinden, dat de Sabbat bestemd was tot eene voortdurende instelling—een onfeilbaar bron, waaruit geloovigen drinken mogen tot versterking hunner geesten en tot herleving hunner hoop; en dat, bijaldien zij eenige schriftuurlijke gronden ontdekken om te gelooven, dat het alzoo de goddelijke wil is omtrent de bestemming van eenen dag uit zeven, om te zijn een heilige dag van rust voor zijne dienst, en zij naar het verlof hun dus gegeven zouden grijpen om den Sabbat te vieren, en zouden het noemen "eene verlustiging, opdat de Heer geheiligd worde, die te eeren is."

(Het vervolg en slot hierna.)

ZENDING ONDER DE DAJAKKERS OP BORNEO.

HET was het doeleinde der Godspraak, aan Abraham gedaan, dat "in hem *alle* geslachten des aardrijks zouden gezegend worden." Daarom werd Abraham verkoren, tot een groot volk gemaakt en aan zijn zaad het land *Kanaän* tot een erfdeel gegeven. De Heer verkoos het volk Israël uit alle volken, ook opdat uit de Joden de zaligheid zoude komen over alle kinderen der menschen. Die zaligheid is verschenen ten zijnen tijd; Jezus Christus, de waarachtige God en het eeuwige leven, is vleesch geworden, heeft onder dat volk gewoond, heeft onze zonden gedragen, ons door zijnen dood met God verzoend en eene eeuwige geregtigheid aangebragt, en nu de wereld zullende verlaten, om als de eenige Hoogepriester en Koning, dien alle magt is gegeven, zich te plaatsen aan de regterhand des Vaders,

gelastte Hij zijne discipelen, die zijne getuigen zouden zijn tot aan het uiterste einde der aarde: *Gaat henen in de geheele wereld, predikt het Evangelie aan alle schepselen.* Deze waren de laatste woorden onzes Verlossers, toen Hij de aarde verliet. De laatste woorden zijn gewoonlijk de gewigtigste; zoo mogen wij ook dit laatste bevel van onzen Heer, in vereeniging van de eerste belofte aan Abraham gedaan, de hoofdpligt noemen, die Hij zijne kerk heeft nagelaten. Tweeledig moet het doel van het leven eens Christens zijn: elk Christen moet voor zich zelven grijpen naar die zaligheid, die in Jezus is, en dan, zoo ver hij kan, met geheel zijn leven, met al hetgeen hij is en heeft, verkondigen de deugden desgene, die hem uit de duisternis geroepen heeft tot zijn wonderbaar licht. Wie het laatste niet poogt te doen, heeft wel reden te vreezen, dat hij het eerste nooit in waarheid heeft gedaan. Uit dit oogpunt beschouwd, mogen wij onzen tijd eenen gezegenden tijd noemen. Krachtiger dan sedert vele eeuwen is geschied, ontbrandt thans in alle afdeelingen der kerk van Christus de ijver om de wereld aan haren Heer te onderwerpen, en de banier van het kruis onder alle volken te planten. Veel stof is er ook van dankbaarheid jegens den Heer, dat ook deze volkplanting, sedert eenen geruimen tijd het voorwerp is van dien ijver, om hoe langer zoo meer het heil te bevorderen van onze medemenschen, die nog onder de magt der duisternis gevangen zijn. Maar waar ééns de liefde van Christus heerscht, daar stemt elk een mede in den wensch des Apostels: *Dat onze liefde nog meer en meer overvloedig moge worden;"* en juist voor degenen, die reeds veel hebben gedaan, zal het, vertrouw ik, tot blijdschap strekken, iets te mogen vernemen van hetgeen elders wordt gedaan, om de goede zaak, zoo veel in zijn vermogen is, te helpen ondersteunen.

De ondergeteekende, zendeling van het Rijnsche genootschap, is sedert zeven jaren op het groote eiland *Borneo,* ten noorden van *Java,* onder de Dajakkers bezig geweest het woord des levens bekend te maken.

De Dajakkers zijn een woest volk, tot nog toe over het algemeen menscheneeters. Zij noemen zich zelven Dajakkers, dat is, koppensnijders, omdat, bij voorbeeld, zoo vroeger en nu in de binnenlanden, niemand hunner trouwen mogt, die zich niet door het toonen van eenige

door hen afgekapte menschenhoofden, bewijzen kan een ware Dajak te zijn. Thans nog maken menschenhoofden, dikwijls in menigte daar hangende, het hoofdsieraad hunner woonplaatsen uit. Kort voor mijn vertrek, op het einde van het verledene jaar, werd MANASSE, een van onze weinige gedoopten, een slagtoffer van dit gruwelijk gebruik; hij werd door ingeslopene "koppensnijders" des nachts in ons eigen huis onthalsd; wij vonden den romp des morgens op zijne bedstede.

Dit volk staat op den laagsten trap van beschaving. Sommige stammen staan, als het ware, bijkans met de dieren gelijk. Vaste woonplaatsen, landbouw of ambachten kennen de meeste stammen niet, en zij hebben hoegenaamd geene maatschappelijke inrigtingen. Nu in grootere dan in kleinere afdeelingen zwerven zij in groote bosschen door, levende van bladeren, wortelen, wormen, slangen, wilde dieren en menschen. Allen, mannen en vrouwen, gaan geheel naakt. Hoe diep gezonken dit volk echter zij, zoo ontbreekt het hen nogtans geheel niet aan aanleg en ook niet aan genegenheid om zich tot eenen hoogeren trap van beschaving te verheffen. Aan de zeekusten, waar zij, ofschoon in zeer flaauwe betrekking tot het Nederlandsch Indische gouvernement staan, en met Chinezen en Maleijers in aanraking komen, hebben zij zich hier en daar in groote menigten bijeen vergaderd, en leeren spoedig, zoowel uiterlijke bezigheden, alsook het lezen en schrijven. Ik heb vele jongelieden onderwezen, die vroeger nooit een letter gezien hebben, en in tijd van twee tot drie maanden redelijk lezen konden.

De afgodsdienst van deze natie is aan hunnen allerellendigsten levensaard gelijkvormig. Voor stokken en steenen, voor boomen en waterputten, voor slangen en krokodillen, en voor vele soorten van vogels en dieren, gelijk ook voor een groot getal van Dewas (booze geesten), buigen zij zich neder en brengen dezen hunne offeranden toe. Die zich aan onnatuurlijk kwaad schuldig maken en ontuchtige vrouwen zijn hunne priesters en priesteressen, die goede plaatsen voor hunne huizen, en gelukkige dagen tot hunne bezigheden moeten kiezen, die hen van ziekten moeten verlossen, en die, door hunne tooverijen, de zielen der overledenen op eene goede plaats in het geestenrijk moeten brengen. Tot offeranden voor sommige Dewas worden menschen

gekozen, of tot dit doel geroofde slagtoffers, of oude slaven, die voor de afgodsbeelden der Dewas geslagt worden. Als een rijke Dajak sterft, zoo worden gewoonlijk sommige zijner slaven gedood, om in het geestenrijk hunnen heer te dienen.

Onder des Heeren bijstand mogt het mijne broeders en mij (tien in getal, welk getal, in zeven jaren, door het ongezonde, heete en tevens moerassige klimaat, thans op vier verminderd is), gelukken, toegang tot dit volk te winnen; en na langdurige moeijelijkheden en teleurstellingen, den naam van onzen Heer Jezus Christus met *dat* gevolg te verkondigen, dat thans 21, waaronder 2 opperhoofden, gedoopt zijn, dat onze godsdienstige bijeenkomsten door honderden worden bezocht, en dat boven de zeshonderd hunner lezen kunnen. Onze broeders, zoowel als hunne zeven helpers uit de inboorlingen hebben allen hunne handen vol werks. Tot nu toe slechts een klein boekje in hunne taal bezittende, dat eenige jaren geleden door ons te *Batavia* gedrukt werd, gevoelden wij de noodzakelijkheid hun meer boeken, zoo spoedig mogelijk, te bezorgen. Wij hadden reeds sedert eenige jaren gemeenschappelijk en met medewerking onzer helpers uit de inboorlingen, aan de vertaling van het Nieuwe Testament gewerkt; en eene katechismus, een gezang- en gebeden-, spel- en leesboek in hunne taal geschreven. Daar wij maar weinige vorderingen onder het volk maakten, hadden wij den druk dier boeken tot op lateren tijd uitgesteld, doch toen in het begin van het verledene jaar onverwachts en plotseling zich eene zoo groote deur voor ons opende, werd door mijne broeders de last mij opgelegd, die boeken zoo spoedig mogelijk te doen drukken. Ik onderwierp dezelve, van Februarij tot November van het verledene jaar, nogmaals aan eene naauwkeurige revisie, en begaf mij toen op reis. De zeer verachterde staat van mijne gezondheid, noopte mij herwaards te komen. Die boeken moet ik van hier over *Singapore* naar *Borneo* zenden, tusschen welke plaatsen, gedurende eenen korten tijd van het jaar, van het einde van October tot het begin van December eene communicatie bestaat. Ik moet dus mijn best doen om die boeken, ten minste met het einde van Augustus van hier te kunnen verzenden. In de maand Januarij hier aangekomen zijnde, bleven mij slechts zeven maanden over

om ze gedrukt te kunnen krijgen; geene week daarvan durfde ik verliezen, of onze talrijk bezochte scholen zullen een geheel jaar langer zonder boeken moeten blijven, en het zoo onverwachts veelbelovend werk des Heeren te *Borneo* kon daardoor zeer benadeeld worden. Ik ben dus bij twee drukkers dadelijk met den druk dier boeken begonnen. Het Nieuwe Testament is bijkans afgedrukt, en met de andere boeken is men ook vrij ver gevorderd. De onkosten voor die boeken zullen over de £400 beloopen, en de middelen om dezelve te bestrijken ontbreken mij. Het betrekkelijke maar klein en veelwerkende Rhijnsche genootschap, dat ook, in en buiten deze volkplanting, drieentwintig zendelingen onderhoudt, heeft de middelen niet om, buiten de groote onkosten van mijne reis enz., deze groote onkosten te kunnen bekostigen. Maar wat stond mij te doen? Vier- tot vijfmillioenen Dajakkers, voor wien ook Christus gestorven is, liggen geboeid aan de vreesselijkste ketenen der duisternis. Dit groote volk is wel in verscheidene stammen verdeeld, en, ofschoon de grondtrekken van hun karakker, van hunne gewoonten, zeden, afgodsdienst en taal dezelfde zijn, zoo verschilt toch de taal zoodanig, dat ver van elkander wonende stammen elkanderen niet verstaan kunnen. De taal waarin het Nieuwe Testament enz. door ons nu in druk wordt gegeven, wordt door misschien 200,000 menschen gesproken, waarvan 14,000 te *Poelopetak* wonen, de plaats alwaar mijne statie is. Zullen dezen langer zonder het Woord van God leven en sterven?

Ziende op den grooten nood van ons volk, daarbij op onzen rijken Heer en Heiland, wien alle volken moeten eeren, en wetende, dat Hij in deze volkplanting, naar zijne groote genade, velen uit de duisternis geroepen heeft tot zijn wonderbaar licht, en dat Hij zijn volk gewillig maakt om te verkondigen zijne deugden, heb ik dit werk in hoop aanvaard. Gij allen dan, ofschoon mij onbekende, nogtans beminde medechristenen, broeders en zusters in onzen Heer! laat mijne hoop en verwachting niet beschaamd worden. Ik roep uwe liefde en milddadigheid in tot onderstand voor de arme Dajakkers, en wel tot spoedige hulp, die ik dadelijk onder mijn adres, of wel door bemiddeling van de Wel-Eerw. Heeren A. Faure of G. W. Stegmann, predikanten in de *Kaapstad*, of de Wel-Eerw. Dr. W. Robertson,

predikant te *Swellendam,* vriendelijk verzoek mij te willen doen toekomen.

Gij weet de genade van onzen Heer Jezus Christus, dat Hij om onzentwil is arm geworden, daar Hij rijk was, opdat wij door zijne armoede rijk zouden worden. U zelven eerst aan den Heer overgegeven hebbende, zult gij wel naar vermogen, ja boven vermogen gewillig zijn, ook het uwe aan Hem te geven. *Die in zegeningen zaait, zal ook in zegeningen maaijen.*

De God nu des vredes, die den grooten Herder der schapen, door het bloed des eeuwigen Testaments, uit de dooden heeft wedergebragt, onzen Heer Jezus Christus, die volmake u in alle goede werken, opdat ook gij zijnen wil in dit werk moogt doen, werkende in u hetgeen voor Hem welbehagelijk is door Jezus Christus, Hem tot eer en heerlijkheid. *Amen.*

AUG. HARDELAND.

Kaapstad, Pleinstraat No. 21, 19 April 1846.

Uit het voorgaande is de Christenlezer bekend geworden met den toestand en droevige gesteldheid des volks op het groote eiland *Borneo,* alwaar sedert eenigen tijd de zendelingen tot het Rhijnsche genootschap behoorende, het Woord des levens hebben zoeken bekend te maken. Hij verneemt daaruit wat de Eerw. Heer Hardeland hebbe bewogen deze plaats te bezoeken, en waarmede hij zich heeft bezig gehouden sedert zijne aankomst onder ons. Hij verneemt tot welk bijzonder doel de Christelijke milddadigheid van de Zuid-Afrikaansche kerk ook voor buitenlandsche ongelukkigen wordt ingeroepen. Zal dat beroep te vergeefs zijn? Heeft men onder ons wel immer gevraagd *voor de zaak des Heeren*—en in waarheid daarop kunnen antwoorden —" mij is daartoe niets geworden?" De geschiedenis onzer kerk bevestigt het tegendeel. Een ieder, die in waarheid bidt, *Uw Koningrijk kome,* reike dan ook, al ware het maar *ééne* penning uit, ter ondersteuning van bovengemelde zaak—zij is immers ook de zaak des Heeren—en tot uwe lof worde er gezegd—dat door de milddadigheid der Christenbelijders in *Zuid-Afrika,* de Dajakkers op *Borneo* in het bezit werden gesteld van het dierbaar Woord van onzen " Eenigen Heer en Zaligmaker Jezus Christus."

KEN U ZELVEN!

Ken u zelven. Deze les, zegt men, stond weleer voor eenen Heidenschen tempel; mogt die ook geschreven staan in ons aller hart!

Het is er nog verre af, hoe velen onder ons geslacht weten, oppervlakkig ten minste, veel, hetwelk, óf zelden te pas komt, óf weinig nut doet; ja ook, hetwelk hun wel eens niet onschadelijk is; terwijl velen, ook die in zeer nuttige kunsten en in de belangrijkste wetenschappen niet onbedreven zijn, somwijlen al te weinig bekend zijn met hetgeen hun onmisbaar, en om regt gelukkig te zijn en zalig te worden volstrekt onontbeerlijk is. Tot dit laatste moet men immers ook brengen, eene zekere mate van *zelfkennis?* Maar zou men nu ook ons niet wel, in eenen meer *algemeenen* zin, te gemoet kunnen voeren, hetgeen onze aanbiddingswaardige Verlosser eens, in een *bijzonder* geval en in eenen *bepaalden* zin, aan twee zijner jongeren zeide: *Gij weet niet van hoedanigen geest gij zijt* (Luk. ix. 55)! En gelijken wij ook zelve niet, in meer dan een opzigt, naar dien *man, die zijn aangeboren aangezigt bemerkt in eenen spiegel, maar weggegaan zijnde, terstond vergeten heeft, hoedanig hij was* (Jac. i. 23, 24)? Ja, lieve vrienden! de zelfkennis is de minst verkregene, want zij is de minst gezochte kennis, het zij dan, omdat men haar, óf te moeijelijk om die te verkrijgen, óf niet zoo belangrijk acht, als door iedereen eene levende en levenopwekkende, het hart en den wil aandoende, den inwendigen mensch in beweging brengende kennis—kennis, die de vrucht is van de verlichting door den Heiligen Geest, en die in onafscheidelijk verband staat met ons eeuwig heil,—behoorde gewaardeerd te worden.

Ik wil dan beproeven, of ik u, die dit lezen mogt, iets tot bevordering van *eenige zelfkennis* zou kunnen toebrengen.

De eerste vraag dan is: *Wat is het te zeggen zich zelven te kennen?* En wat dunkt u zou dat zijn? te weten, dat wij *menschen* zijn? Dat wij bestaan uit ziel en ligchaam? Of, wilt gij, uit *geest, ziel* en *ligchaam,* zoodat wij, gelijk de dieren, een werktuigelijk ligchaam niet alleen en een levensbeginsel, maar ook eenen redelijken *geest* hebben, door welken wij aan de Engelen

vermaagschapt, ja ook *Gods geslacht zijn* (Hand. xvii. 29a.)? Neen; denkt gij, die dat weet, kent daarom nog *zich zelven* niet! Wat dan? Zou hij *zich zelven regt kennen*, die door de goddelijke openbaring weet, dat hij van Adam afstamt; dat hij, door deszelfs ongehoorzaamheid en afval van God, een kind des toorns is gelijk al de anderen; dat zijne natuur bedorven is en hij, gelijk alle menschen, een strafschuldig zondaar is voor God? En die, daar hij weet, dat het God genadig heeft behaagd, hem, om des Heilands gehoorzaamheid, tot in den dood aan het kruis, wederom in gunst, en tot zijn kind aan te nemen, en hem te verzekeren, dat hij, in den Zoon van God geloovende, het eeuwige leven hebben zal in zijnen naam? Het is mogelijk, dat die kennis bestaat dáár, waar de *zelfkennis* nog ontbreekt; ondertusschen is, in zekere hoeveelheid, *die* kennis, en zelfs de erkentenis van dat een en ander, noodzakelijk, om zich zelven te *kunnen* kennen.

Maar om niet lang om te dolen, de ware *zelfkennis* is gelegen in de onderscheidelijke bewustheid van den bijzonderen aanleg van ons ligchaam en van onze ziel, en van derzelver krachten en vermogens, zoo als dezelve ons door onzen Schepper zijn verleend. Zich zelven te kennen is te weten ook wat er is van onze bloedsmenging of gesteldheid, wat daarvan werd door onze geboorte, door de verbastering onzer natuur; ook, wat er is van onze geestgesteldheid; en wat, door onze opvoeding en door het onderwijs, hetwelk wij in onze kindsheid en onze jeugd ontvangen hebben, ook daarvan geworden is; alsmede, welken invloed daarop gehad hebben goede en kwade voorbeelden, die ons omringden; voorspoedige of rampspoedige lotgevallen en beschikkingen der Voorzienigheid, die ons bejegenden; zoodat men bevroeden kan, waardoor men doorgaans in zijne overleggingen, beraadslagingen, plannen, ontwerpen, voornemens, ondernemingen en handelingen opgewekt, geleid en bestuurd of vertraagd en wederhouden wordt; en wanneer, waar, hoe en door wien, en waarom wij tot doen of niet doen geraken; alsmede, wat wij uit dwang of geheel vrij en onafhankelijk van menschen, op ons zelven staande, of aan ons zelven overgelaten, doen of niet doen zouden; wat ons spoedig verblijdt, wat ons schielijk bedroeft, wat ons ras vertoornt, en wat van dien aard meer is. Hij, die zou

kunnen gezegd worden zich zelven te kennen, zou ook wel behooren te weten, voor welken stand of kring en werk in de maatschappij hij minder of meerder geschikt zou zijn; met welke bijzondere vermogens en krachten de Voorzienigheid hem daartoe mogt begunstigd hebben, of met welke de goddelijke vrijmagt hem niet alzoo, gelijk anderen, mogt schijnen bevoorregt te hebben; in het kort, zich zelven te kennen is, om zoo te spreken, *zich van buiten en van binnen te zien, zoo als men waarlijk is.*

Zelfkennis is mogelijk.—Of *zulk eene zelfkennis* wel mogelijk, voor alle menschen wel verkrijgbaar zij, zou inmiddels bij iemand bedenkelijk kunnen schijnen; maar dat er nog altijd *meer* van te verkrijgen is, dan het meerder deel daarvan bezit, daaraan valt toch wel niet te twijfelen; en ik zou wel wensehen, dat wij allen toch in zooverre ons zelven kenden, als noodzakelijk is om hier aanvankelijk een regt Christelijk, deugdzaam en nuttig leven te kunnen leiden, en om eenmaal zalig te kunnen sterven. Ook geloof ik, dat wij reeds in eene zeer aanmerkelijke mate zouden kunnen gezegd worden *ons zelven te kennen,* indien wij met onze betrekking op, en met onze verpligting aan God en met onze eigendommelijke zwakheden en gebreken, op de regte wijze bekend waren; en daar ik nu in dit stukje niet geven wilde eene volledige, en alles wat tot de *zelfkennis* behoort omvattende, verhandeling, maar *iets over de zelfkennis,* zal ik mij verblijden, indien ik door hetzelve, in dit belangrijk *gedeelte,* of ten aanzien van dezen *tak* der zelfkennis, eenige dienst zal kunnen bewijzen.

(Het vervolg hierna.)

GOD IN VERBOND MET DE MENSCHEN.

De mensch werd uit het stof der aarde tot een hooger leven verheven door het geloof aan de nederbuiging Gods tot hem in Jezus Christus. God staat met de menschen in verbond! Het oog en het hart des stervelings keert zich tot den hemel, waar zijn Vriend woont, die ook hem in het grenzelooze heelal niet vergeet, maar

zijn verbond houdt, en barmhartigheid betoont aan allen, die Hem liefhebben en zijne geboden houden. De vriendelijke verschijning van den regenboog, even als 't heir der starren, herinnerde de vrienden van God in vroegere dagen hunnen Verbondsvriend; zij zagen daarin zijne vaderlijke gezindheid en vertegenwoordigden zich, bij dit gezigt, zijne belofte. En dit is *Godsdienst*, in het zigtbare den Onzigtbare, in zijn Woord, in de uitwendige teekenen zijner magt en goedheid te vinden. Een verbond tusschen den hemel en de aarde, verheffing der ziel tot God, eene wezenlijke, vaste, bepaalde, stellige Godsdienst werd door deze, met het verbond gepaard gaande, belofte voorbereid. Indien toch de regenboog bij ons de aangehaalde beteekenis heeft verloren, is het ons echter altijd eene aangename herinnering, dat hij voor de geslachten der vroegste eeuwen een teeken van genade en een verbond met den Eeuwige was. Wij hebben andere teekenen, namelijk die, welke Christus heeft ingesteld, het Goddelijke Woord, de ondervinding, het gevoel en de stem van den Geest Gods in ons hart, en het Verbond van God blijft altijd op dezelfde wijze bestaan met degenen, die Hem liefhebben en zijne geboden houden. Zoodanigen staan niet enkel als leden der kerk, maar ook als afzonderlijke menschen, in eene vertrouwelijke betrekking tot God, en gevoelen er al den zegen van in hunne harten. Van ouds hebben die menschen, die neiging, gevoel en liefde voor het Goddelijke hadden, zich aan dit geloof gehecht, zoodra zij het leerden kennen, en de vaste en aangename overtuiging gekoesterd, dat zij door vertrouwen en gehoorzaamheid in gemeenschap met God stonden, en in alles op zijne vaderlijke bescherming mogten hopen; eene *Godsdienst des harten*, die niet in bloote meeningen bestaat, maar het gemoed doordringt, bezielt en verandert.

MENSCH, WEES EEN ENGEL GODS VOOR UWE NATUURGENOOTEN.

Elk mensch wordt, als het ware, toegeroepen: "Wees een Engel Gods voor anderen!" Ieder mensch immers heeft van den Hemelschen Vader de vermaning

ontvangen om zijnen naaste lief te hebben als zich zelven, en bij gevolg de deugd en de zaligheid van anderen als zijne eigene, en hunnen nood als den zijnen aan te merken. Wij zijn derhalve, met betrekking tot denzelfden God, kinderen, en, met betrekking tot de menschheid, broeders, leden van hetzelfde gezin. Een ieder is gezegd: "Wees een Engel Gods voor uwe natuurgenooten!" Is uwe broeder op de paden van misdrijf verdwaald, bedenk dat hij uw broeder is, verstrek hem tot eenen Engel Gods, zoek hem op, neem hem bij de hand en breng hem weder op de regte baan terug. Heeft de zucht tot het spel hem overmeesterd, heeft ontzenuwende wellust, heeft de hoogmoed, heeft de traagheid de heerschappij over hem verkregen, o! het is uw broeder, een mensch, gelijk gij, die gevaar loopt van zich in eenen afgrond te storten, waaruit hij daarna welligt niet te redden is. Thans is er nog redding mogelijk. Wees een Engel Gods voor hem, biedt den wankelende de hand, houd den vallende vast en breng den ongelukkige, die reeds half verloren is, op op den weg van het goede, en daarmede tot de bronnen van eeuwige gelukzaligheid weder!

MENGELINGEN.

Doe zoo als gij moet doen, overeenkomstig uwe hooge en verhevene roeping als Christen, en slechts weinigen zullen kwaad van u spreken.

Wèl leeren en wèl leven moeten onafscheidelijk gepaard gaan. O! dat ieder met den Apostel mogt kunnen zeggen: *Hetgeen gij van mij hoort en in mij ziet, doet dat!*"

De wijze tracht te leven zoo als hij *kan;* wanneer hij niet kan leven zoo als hij *wil.*

Gedrukt bij Pike & Philip, 59, *St. Georgestraat; en te bekomen bij den Heer* J. H. Collard, 24, *Heerengracht, aan wien de Inteekeningen, moeten worden betaald, en Communicatiën voor den Redakteur ontvangen worden.—Prijs* Zes Shillings *per Jaar, en voor Inteekenaren in de Buiten-Districten, aan wien het* per Post *verzonden wordt,* Zeven Shillings.

DE HONIGBIJ.

MAANDSCHRIFT

VOOR GODSDIENSTMINNENDE LEZERS.

"De vrees des Heeren is wijsheid."

DEEL II. MEI, 1846. No 5.

LEERREDE OVER 2 SAM. XXIV. 12—14.*

Ga heen en spreek tot David: alzoo zegt de Heer: drie dingen draag ik u voor; verkies één uit die, dat ik u doe.

Zoo kwam Gad tot David, en maakte het hem bekend, en zeide tot hem: zal u een honger van zeven jaren in uw land komen? of wilt gij drie maanden vlieden voor het aangezigt uwer vijanden, dat die u vervolgen? of dat er drie dagen pestilentie in uw land zij? Merk nu, en zie toe, wat antwoord ik Dien zal wederbrengen, die mij gezonden heeft.

Toen zeide David tot Gad: mij is zeer bange; laat ons toch in de hand des Heeren vallen, want zijne barmhartigheden zijn vele, maar laat mij in de hand van menschen niet vallen.

WIJ lezen in het begin der Profetie van Jeremia, dat God, in een gesprek met dien Profeet, hem een verwonderlijk gezigt vertoonde, en hem vraagde: *wat ziet gij, Jeremia?* waarop hij antwoordde (volgens de Latijnsche overzetting des Bijbels): *Ik zie eene wakende roede* (Jer. i. 11, 12). Deze *wakende roede* is het beeld van

* Uit het Fransch vertaald.

Gods geregtigheid, welke steeds een wakend oog houdt op de bedrijven der menschen. Het schijnt somtijds wel eens alsof zij sliep, en hare oogen sloot voor de ongeregtigheden der zondaars; terwijl dezen zich wellustig baden in de ondeugd, terwijl zij in hunne goddeloosheid zegepralen en hunne misdaden straffeloos plegen;—maar zelf in dezen schijnbaren slaap, die de dwazen en onkundigen bedriegt, is deze goddelijke geregtigheid inderdaad wakker, en beschouwt altoos, met geopende oogen, het gedrag van Adams kinderen, om hen op zijnen tijd te straffen over hunne beleedigingen. Terwijl een Beltsazar schittert en vol vreugde in zijn trotsche Babel is; terwijl hij prachtige maaltijden aanrigt in het midden zijner bijwijven en zijner duizend geweldigen; terwijl hij de gewijde vaten van Jehovas huis onbeschaamd ontheiligt, scheen het of de Goddelijke geregtigheid sliep, en of zij, van eene sluimering bevangen, de teugels van het rijk der wereld uit de hand had laten vallen. Dan, zij toonde wel degelijk, dat de *roede* harer oordeelen *wakende* was, toen zij dezen vorst, midden onder zijne uitsporige verheugingen, die geduchte hand deed zien, welke voor het oog van zijn gansche hof op den wand het *mené, mené, tekel, upharsin* schreef, en welke hem dienzelfden nacht het zwaard in den boezem stak, om dat vonnis ten uitvoer te brengen (Dan. v. 25). Wanneer een heerschzuchtige Herodes op den troon verschijnt in een purper kleed, schitterende van edele gesteenten; wanneer hij zich goddelijke eer laat bewijzen, en de strafbare wierook dezer godslasterlijke lofspraak ontvangt: *een stem Gods en niet eens menschen!* zou men gemeend hebben, dat de wraak des Heeren sluimerde; maar toen de Engel uit den hemel nederdaalde, om dezen trotschaard te straffen, en om die hoovaardige tong, welke zich als God had laten eeren, van de wormen te doen doorknagen, bleek het duidelijk, dat God een wakend oog hield op de goddeloosheid van dien snooden vorst (Hand. xii. 22). Dan, waartoe zouden wij bewijzen en voorbeelden gaan zoeken buiten ons?

Ik heb die gedenkwaardige geschiedenis van David gekozen, welke ons deze drie groote oordeelen Gods voorstelt, opdat de vrees voor deze onheilen, gevoegd bij de treurige ondervinding, die wij daarvan reeds hadden, in onze zielen dezelfde aandoeningen van be-

rouw en bekeering mogten opwekken, als wij in David waarnemen.

Onboetvaardige gemoederen! zondaars! die verstokt blijft in het kwaad! gij die zoo menigmaal den spot hebt gestoken met onze vermaningen en waarschuwingen, het is geen tijd langer om te lagchen met onze voorspellingen, of het hoofd te schudden op het hooren onzer woorden. Gij hebt in dit uur niet te doen met eenen leeraar of prediker. Ziet hier God zelven, den God der wraak, die tot u komt met de geduchte wapenen uit zijn tuighuis, om aan u te wreken de verachting zijner wetten. Ziet hier dien God der slagordeningen, die, vermoeid door uwe wederspannigheden, niet meer komt om u te prediken, om u slechts te bedreigen, maar om u te kastijden en met nadruk te straffen. Verbeeldt u dan of gij Hem hier waarlijk in dit heiligdom voor uwe oogen zaagt verschijnen, als houdende in zijne hand den geesel des *hongers*, met welken Hij u kastijdt; dien der *pestilentie*, waarmede Hij u zoo hard geslagen heeft; en dien des *oorlogs*, waardoor Hij u zoo menigmaal getroffen heeft. Gij moet Hem u voorstellen als houdende deze drie geeselroeden in zijne hand, en u toeroepende, als tot David, *deze drie dingen draag ik u voor!*

Ach! mijne Toehoorders! laten wij op dit schrikkelijk schouwspel God te voet vallen, gelijk David; laten wij onze zonden erkennen en verfoeijen. Laat ons met den vromen Koning uitroepen: *Wij hebben gezondigd, onze zonden zijn geklommen tot aan den hemel, neemt weg de ongeregtigheid van uwe knechten* (2 Sam. xxiv. 10)! Welaan, om deze heilige gezindheden in ons te verwekken, zullen wij onze redevoering tot twee hoofddeelen brengen.

I. Eerst zal ik spreken over *de drie plagen*, die aan David werden voorgesteld;

II. Vervolgens over *de keuze van David*, welke zich, met zoo veel voorzigtigheid als godsvrucht, tot de *laatste* bepaalde.

Wij moeten hier vooraf overwegen, welke de zonde van David was, die den toorn Gods zoo geweldig tegen hem ontstak, en die God deed besluiten zulke geduchte wapenen op te vatten, om daardoor een voorbeeld zijner regtvaardigheid te stellen. Ik twijfel er niet aan of gij

zult u al aanstonds verwonderen, als gij verneemt, dat de geheele misdaad van dezen vorst daarin bestond, dat hij zijn volk had doen tellen. Wel hoe! zult gij mogelijk zeggen, was dat zulk eene groote misdaad, en verdiende dat zulk eene vreesselijke straf? Is een koning te bestraffen, omdat hij het getal zijner onderdanen wil weten? Is het niet zijn belang kennis te dragen, op hoe veel manschappen hij rekenen kan tegen den strijd, ten einde zijne voornemens te regelen naar zijn vermogen, en zich niet roekeloos te wikkelen in dwaze ondernemingen, die zijne krachten te boven gaan?—Is dit bedrijf niet even onschuldig als dat van eenen herder, om zijne schapen; van eenen veldoverste, om zijne krijgsknechten; van eenen meester, om zijne dienstboden, en van eenen vader, om zijne kinderen te tellen? Keurt God zelve zulk soort van tellingen niet goed, Exod. xxx., alwaar Hij beveelt, dat, bij de telling van zijn volk, zij elk, hoofd voor hoofd, een halven sikkel betalen zullen ten dienste van den tabernakel? Hebben al de volkeren van den aardboden zulke tellingen niet ongestraft verrigt? Deden de Romeinen het niet menigmaal in het wijduitgestrekte gebied van hun groot en magtig rijk? Ja het was zelf eene dezer algemeene volkstellingen welke aanleiding gaf tot de geboorte van des werelds Heiland in de stad Bethlehem, ter vervulling van de aloude godspraak, waarbij deze gebeurtenis aan dit vlek beloofd was; terwijl deze eeuwige Zoon van God, bij zijne komst in de wereld, heeft willen geschreven worden in de registers der keizeren en opgeteekend onder de onderdanen van Augustus; Hij, die onze namen in het boek des levens schrijft, en ons onder het getal van Gods kinderen plaatst. Aan welk eene misdaad maakte zich David dan schuldig, wanneer hij deed hetgeen alle koningen en vorsten geoorloofd is te doen in de landen welke onder hun gebied liggen? En al was er zelf iets te berispen geweest in de daad van dezen vorst, moest dan een man van zijne vroomheid en van zijne deugd, zoo streng behandeld worden voor een gering misdrijf? Zijn brandende ijver, zijne bijzondere godsvrucht, zijne verwonderlijke en onverzettelijke opregtheid in de zaken van God en godsdienst, en zoo vele andere heldhaftige hoedanigheden, welke hem tot *eenen man naar Gods hart maakte;* tot eenen David, dat is, eenen geliefde des Heeren maakte; dit alles moest,

zoo het schijnt, deze kleine misslag bedekken, en als een tegenwigt in de weegschaal des Heeren zijn, tegen dit geringe misdrijf, om dezelve naar den kant van vergeving en toegevendheid te doen overslaan. Waar zijn anders die rommelende ingewanden van medelij en, waar die oneindige rijkdom van barmhartigheid, waar die vaderlijke liefde en teederheid, welke God zich zelven toeschrijft, als Hij zijne kinderen zoo gestreng straft wanneer zij uit zwakheid zondigen? En wat kon Hij toch meer gedaan hebben aan zijne grootste vijanden, dan het geduchte wapentuig zijner wraak tegen hen af te schieten?

Mijne Toehoorders! op deze bedenkingen heb ik verscheidene dingen te antwoorden. En, in de eerste plaats, ik erken, dat *zijn volk te tellen*, op zich zelven, eene onschuldige daad is, welke niets kwaads bevat. Maar deze daad maakte David strafbaar en zondig, door de beweegreden welke er hem toe aanspoorde; want hij deed het uit eerzucht en hoovaardij; om zich te beroemen over de menigte zijner onderdanen; om, met pracht en praal, de grootheid van zijne magt en van zijn koninklijk gezag ten toon te spreiden; om zich uit te geven voor een groot en luisterrijk monarch; en om te maken, dat men in de reijen van hem zong, niet meer, zoo als na den dood van Goliath: *David heeft zijne tienduizenden verslagen!* maar David heeft zijne *duizendmaal duizenden* gereed, om diegenen te verslaan en te bestrijden, welke zich tegen hem en zijn rijk durven aankanten! Het is geene strafbare daad van een koning, zijne wallen rond te wandelen, de schoonheid zijner steden, of de luister van zijn hof en zijner paleizen te beschouwen; maar omdat Nebukadnézar zulks deed met opgeblazen trotschheid, en dat hij, bekoord door de grootheid van zijn prachtig Babel, bij zich zelven sprak, in hoovaardij zijns harte: *Is dit niet het groote Babel, dat ik gebouwd heb, ter eere mijner heerlijkheid?* strafte God hem daarvoor op eene ongemeene wijze en verstootte hem onder de beesten, omdat hij zich trotsch en onbeschaamd verheven had boven de menschen (Dan. iv. 30). Het is geen strafwaardig bedrijf van een oppervorst, om van zijnen troon, of van zijnen zetel in de raadsvergaderingen, eene aanspraak tot zijn volk te doen; maar omdat Herodes zulks deed uit eerzucht, om de toejuichingen van zijne toehoorders te

ontvangen, om hen afgodisch ingenomen te doen zijn met zijne welsprekendheid en hen zoo godslasteringen te doen uitspreken, strafte God hem op eene allergeduchtste wijze, zond zijnen Engel op het oogenblik, die zijnen hoogmoed beschaamde, en hem van zijnen troon stootte, bedekt met wormen, die hem ellendig deeden omkomen (Hand. xii. 23). Het is geene misdaad van eenen monarch zijne rijkdommen en kostbaarheden te vertoonen; maar omdat Hizkia de zijnen, uit hoovaardij, voor de oogen der gezanten van Babel ten toon spreidde, vertoornde God zich daarover zoo sterk, dat Hij terstond een zijner profeten zond, om dezen koning, schoon hij anders regtvaardig en godvruchtig was, aan te kondigen, dat Hij, om dezen strafwaardigen hoogmoed, zijn gansche huis zou doen vergaan (2 Kon. xx). Dit is hier ook het zelfde geval met David in onzen tekst.

Ach! mijne Toehoorders! hoe zeer moet men niet bekennen, dat hoovaardij eene zonde zij, welke ten hoogsten hatelijk is in de oogen van God, naardien Hij dezelve zoo gestreng straft; en Hij die zelf niet dulden kan in de uitmuntendste menschen en de volmaaktste zijner schepselen! Kan er iets verhevener zijn in den staat der heerlijkheid dan de Engelen? en ondertusschen deed de hoovaardij *alleen* hen neêrstorten uit den hemel in de hel, om daar eeuwige straffen te lijden. Kan er iets heiliger op aarde zijn, dan Adam in den staat der echtheid? en nogtans verwoestte de hoovaardij zijne gelukzaligheid in éénen oogenblik, en stelde hem bloot aan den toorn Gods, die hem uit zijn Paradijs op eene vervloekte aarde bande, daar hij en zijne kinderen een prooi van allerlei rampen en ellende geworden zijn. Kan er grooter heilige en wedergeborene zijn in den staat der genade dan Paulus, de heilige Paulus, dat groot uitverkoren vat, en de meest gevorderde in heiligheid van het Christendom; en evenwel deed, niet eens de hoovaardij, maar alleen de vrees voor deze ondeugd, de enkele schaduw dezer zonde, hem overgeven aan *eenen engel des Satans*, om hem te kastijden en *met vuisten te slaan*, opdat hij zich niet, door de uitnemendheid zijner openbaringen en gaven, boven mate verheffen zoude (2 Cor. xii. 7). En, inderdaad, als men het wel beschouwt, is ook de hoovaardij de grootste van alle zonden; want daar is niet ééne ondeugd, die meer

strijdig is met het oogmerk van God in onze schepping; immers heeft die groote God *alle dingen*, en bijzonder den mensch, *gewrocht tot zijne heerlijkheid;* maar de hoovaardij poogt, door eenen gruwelijken aanslag en uitzinnige heiligschennis, Hem die heerlijkheid, welke Hem alleen toekomt, te ontweldigen, om ze ten onregte tot den menschen over te brengen, zoodat er geene zonde is, welke God meer regelregt als het ware beoorloogt. Deze is ook de reden, dat Hij betuigt den *hoovaardigen te wederstaan* (1 Petr. v. 5). Hij *wederstaat* hen, zegt Hij, om aan te wijzen, dat de eerzuchtige op Hem aanvalt, Hem bestormt en Hem, met eene stoutheid der reuzen, tot in den hemel den oorlog aandoet. Trouwens, de hoovaardige tracht God te ontblooten van zijne heerlijkheid, om er zich zelven mede te bekleeden; Hem de kroon af te rukken, om daarmede zijn eigen hoofd te versieren; en hij volgt hierin de goddeloosheid van dien trotschen keizer na, die de hoofden van de afbeeldsels en standbeelden zijner goden deed afnemen, om daarop het zijne te laten uithouwen; zoo stelt zich de hoovaardige ook, zoo veel hij kan, in de plaats van God. Daarenboven heeft de hoovaardij nog iets bijzonder gruwelijks boven de andere zonden; te weten: alle overige ondeugden worden geboren en voortgebragt uit andere ondeugden. De doodslag ontstaat uit den toorn; de hoererij uit de wellust; de diefstal uit de gierigheid; de godslastering uit de ongodsdienstigheid; de afgoderij uit bijgeloof en onkunde; maar de *hoovaardij* wordt voortgebragt door de deugd zelve, en is dikwijls haar geboorte verschuldigd aan de prijsselijkste daden en hoedanigheden, zoo dat zij de beste zaken bederft, en de uitmuntendste deugden in zonde verkeert; en daar God, door een wonder zijner genade, uit het kwaad het goed, en uit de duisternis het licht voortbrengt, brengt de hoovaardij, integendeel, door de kracht van haar bederf, uit het goed kwaad, en uit het licht duisternis voort. Eindelijk, deze zonde, die altoos gruwelijk is, was het nog in grooter nadruk bij David. Hij, een arme schaapherder, een geringe landman, wiens geboorte hem nergens anders toe kon opleiden, dan tot hoeden der schapen en het besturen der ploeg. Hij was uit deze laagte door God verheven op den troon. God had zijn herderstaf veranderd in een schepter, zijne hut in een prachtig paleis, zijne kudde op het veld in een

magtig talrijk volk, waarvan hij de opperheer en koning werd; was dit niet genoeg om zijn hart voldoening en genoegen te geven? Moest hij niet, in plaats van zich bezig te houden met het tellen zijner onderdanen, zijn gansche leven besteden om de gunstbewijzen van zijnen God te tellen, of liever, om te erkennen, dat zij ontelbaar zijn, en daarom in een ootmoedig en heilig danken uitroepen: *Wat zal ik den Heer vergelden voor al zijne weldaden aan mij bewezen* (Ps. cxvi. 12)? En hetgene, ten laatste, zijne misslag nog verzwaarde, is, dat zijne hoovaardij gepaard ging met leugen en bedrog; immers had hij plegtig betuigd, dat *zijn hart niet verheven, noch zijne oogen hoog waren,* dat hij zich had *gesteld als een speenkind bij zijne moeder* (Ps. cxxxi). Deze woorden had hij in den mond van gansch Israël gelegd, om in de gemeenten gezongen te worden, en daar ten getuigenis te strekken tot aan het slot der eeuwen; zich nu vervolgens te verhoovaardigen, dat was zich zelven schadelijk tegenspreken; dat was de betuiging loochenen, die hij in het openbaar gedaan had, dat was de geheele wereld bedriegen en de gansche kerk wikkelen in leugentaal, als hij daar in zijne psalmen iets deed zingen, dat hij door zijne daden logenstrafte.

Zegt niet, tot verschooning, David behoorde evenwel met dit alles onder het getal der regtvaardigen; hij was een groot heilige, een uitmuntend profeet; hij stond in eenen verhevenen rang onder Gods kinderen, en dus moest God hem gespaard hebben. Neen, mijne Toehoorders! dit is geheel het tegendeel; God moest hem juist, om deze reden, met meer gestrengheid behandelen; want het is toch zeker, dat de zonde van Gods kinderen veel strafwaardiger zijn dan de zonden van goddeloozen en slaven des Satans. Trouwens, die beleedigen slechts hunnen meester, maar dezen beleedigen hunnen vader; die zijn maar wederspannige onderdanen, maar dezen zijn ontaarde en wreede kinderen; die misbruiken alleen de gaven der natuur, maar dezen ontheiligen schandelijk de gaven der genade; want gelijk een Judas veel meer te verfoeijen is dan een Pilatus, omdat de eerste een Zaligmaker verraadde, dien hij kende, wiens discipel hij was, en aan wiens tafel hij gemeenzaam at en dronk; daar de tweede Hem veroordeelde in de verblinding van zijn verstand, als een Heiden, die de waarde en goddelijkheid van zijn persoon

niet kende, zoo is ook een geloovig mensch, die tegen God zondigt, welken hij kent, van wien hij, door eene hemelsche roeping, geroepen is aan wien hij duizend onwaardeerbare gunsten te danken heeft, aan wiens tafel hij gedurig aanzit, om daar van Hem het geestelijk brood van zijn woord, en het zalig zielenvoedsel der Bondzegelen te ontvangen, veel strafwaardiger dan een ongeloovige, die eenen onbekenden God beleedigt, en die, in de duisternis van zijn dwaas hart, ten verderve loopt. En, inderdaad, God is veel gevoeliger over de beleedigingen van zijne dienstknechten, dan over die van vreemden. Gelijk die eerste Roomsche keizer—toen hij in den raad vermoord werd, al de aanvallen zijner moordenaren stilzwijgende verdroeg, met eene grootmoedigheid die zijner dapperheid waardig was; maar, toen hij ook Brutus onder hen zag, dien Brutus welken hij teeder beminde en in zijn huis opvoedde; toen hij ook hem den pook zag opheffen, even als de overigen, om hem te doorsteken—geen meester meer was van zijne smart, maar zijn hart gaande werd en met eene stervende stem tot hem zeide: *En ook gij mijn zoon!* Zoo kan men ook zeggen, dat God dezelfde aandoeningen gevoelt, wanneer zijne kinderen Hem aantasten, en wanneer zij, die niet slechts in zijn huisgezin aangenomen, maar zelve beschikt zijn om eens op zijnen troon te regeeren, Hem door hunne wederspannigheden en zonden het zwaard als in den boezem stooten. En gelijk een eenige Jonas, die zijn last ontvlugtte, God meer mishaagde, dan al de afgodsdienaars welke in het schip waren; daar de storm alleen om zijnentwil zoo sterk opstak; zoo ook één enkel geloovige, die in de gunst van God deelt, bedroeft Hem meer, wanneer hij zijne wet overtreedt, dan eene geheele schaar van zondaars te zamen. Verwondert u dan niet, mijne Toehoorders! dat toen David zich verhoovaardigde;—David, wien God met duizenden gunsten overladen had; David, de zoon van Isaï, dien Hij tot koning en profeet had aangesteld, dien Hij, niet alleen in de wereld, maar ook in de kerk met zoo veel eer en heerlijkheid bekroond had, verrijkt met de hemelsche, zoo wel als de aardsche zegeningen, verwondert u niet, als David zich aan eene misdaad van wederspannigheid tegen zijnen God, zijnen Koning, zijnen Vader en Weldoener schuldig maakt, dat de

Heer zulk eene snoodheid niet dulden kan, zonder hem deswege hard te kastijden.

Maar dit is het nog niet alles. Wij moeten hier wel degelijk in aanmerking nemen, dat het oogmerk van God hier niet slechts was om alleen David te tuchtigen; neen, Hij bedoelde tevens om ten zelfden tijd, het volk te straffen; dat volk, welk Hem door een groot aantal andere zonden beleedigd had, en door hunne opeengestapelde misdaden, eindelijk zijne langmoedigheid door geregtigheid hadden doen vervangen. Dit denkbeeld leide ik af van het eerste vers van ons teksthoofddeel, alwaar wij lezen: *De toorn des Heeren voer voort te ontsteken tegen Israël, en Hij pordde David aan tegen henlieden, om hen te tellen.* God was dan reeds tegen Israël vertoornd, toen Hij den Satan toeliet om David tot deze daad van hoogmoed aan te zetten. En hieruit kan men afleiden, dat eigenlijk deze staatzuchtige volkstelling niet de oorzaak was van den toorn des Heeren tegen het volk, naardien deze reeds voorafging en Gods gramschap reeds ontstoken was, toen de koning zijn volk wilde doen tellen. Maar het was eene gelegenheid, welke God waarnam om zich te wreken over de ongeregtigheden van Israël. Reeds lang toch had dit volk den Heer onbeschaamd beleedigd—hun verfoeijelijk opstand met Absalom; hun strafwaardig verdrag en zamenzwering met Seba; met één woord, hun buitensporig en losbandig gedrag, waarover David zelve klaagde in zijne Psalmen: *Daar is niemand die goed doet ook niet één—hunne keelen zijn een geopend graf, met hunne tongen plegen zij bedrog; slangenfenijn is onder hunne lippen; hun mond is vol van vervloekingen en bitterheid; hunne voeten zijn snel om bloed te vergieten; vernieling en ellende is in hunne wegen; daar is geen vreeze Gods voor hunne oogen* (Ps. xiv. v. x. xxxvi). Dit schandelijk levensgedrag, overgegeven aan alle kwaad, en welks ondeugden dagelijks toenamen en hooger klommen als de wateren der zondvloed, noodzaakten den hoogen God eindelijk, om hen, door eene der groote slagen zijner geregtigheid aan te tasten. Hij had hen reeds een geruimen tijd langmoedig gedragen; Hij had hunne misslagen over het hoofd gezien; Hij had stilgezwegen terwijl het geroep van hunne zonden allengskens was opgeklommen tot aan den hemel. Maar ten laatste, wanneer dat

geroep tot die hoogte gestegen was, zoodat zijne regtvaardigheid derzelver beleedigde stem niet langer verdragen kon, besloot Hij om in gramschap als uit den hemel te gaan en hier beneden af te komen, met al den geduchten toestel zijner wraak om daarover straf te oefenen. Niets was er dat Hem nog weêrhield, dan alleen de godsvrucht van den koning, die beletten kon dat zijne plagen niet over het volk, als eenen sterken stroom werden losgelaten. Dan, toen de koning zelve Hem beleedigd had, stuitte niets meer de uitvoering van zijnen toorn; deze overstroomde met zoo veel te meer geweld, naarmate hij langeren tijd weêrhouden was—gelijk eene rivier met des te grooter onstuimigheid voortsnelt, wanneer zij haren dijk heeft doorgebroken en overstroomd. Verwonder u dan niet, dat, toen David gezondigd had, niet alleen hij, maar ook het geheele volk gestraft werd, zoodat er *zeventig duizend mannen* van Israël stierven. Beschouw hier den hoogen God, als komende, om niet alleen den hoogmoed van David te straffen, maar om ook, bij deze gelegenheid, zijne wraak op het volk uit te storten, welke zij zelven verdienden, en welke Hij reeds zoo lang had opgebonden, tot zij de mate hunner ongeregtigheden hadden volgemaakt.

Dit is eigenlijk de oorzaak van Gods handelingen in dit geval; en met dit oogmerk zendt Hij zijnen profeet Gad, als eenen wapenheraut, om, van zijnen kant, den oorlog aan Israël, in den persoon van hunnen koning, te verklaren: *Ga heen,* zoo spreekt Hij, *en zegt tot David, alzoo zegt de Heer: drie dingen draag ik u voor!* Deze groote God, die regtmatig op Israël vertoornd was, kon dit volk, indien Hij gewild had, onverwacht straffen, zonder hen te waarschuwen, en hen onvoorziens aangrijpen. Hij kon hen des nachts in den slaap dooden, gelijk de eerstgeborenen in Egypteland. Hij kon eensklaps de aarde onder hunne voeten openen om hen in te zwelgen, als zij daaraan niet dachten, gelijk Hij Korah, Datan en Abiram deed. Hij kon haastig een geweldig onweder van vuur en sulfer doen uitbarsten om hen, onverwachts, als met eenen vloed van vuurvlammen te overstroomen, gelijk de inwoners van Sodom. Maar Hij wil op deze wijze met Israël niet handelen; Hij gebruikte deze geduchte verrassingen niet dan bij verworpenen, welker behoudenis hopeloos en welker ver-

derf onvermijdelijk is. Maar in zulke plaatsen daar zich kinderen Gods bevinden, gaat de Heer doorgaans op eene andere wijze te werk. Daar voert Hij zijne wraak niet uit dan na voorafgaande waarschuwingen, opdat de menschen trachten zouden dezelve voor te komen door berouw en af te wenden door bekeering; of, opdat zij uit de oordeelen Gods een heilzaam nut zouden trekken, door de betamelijke gesteldheid van hart waarmede zij die ontvangen. Op deze wijs zien wij den Heer Jezus Christus meermalen Jeruzalem waarschuwen, voor hare eindelijke verwoesting; om haar den tijd harer bezoeking te doen in acht nemen, en haar te dringen schuilplaats te zoeken in eene tijdige bekeering. Dus voorspelde deze zelfde Heiland ook, dat het laatste oordeel zou voorafgegaan worden door vele treffende teekenen, als de voorloopers van zijne geduchte toekomst; om de menschen te waarschuwen, dat zij toch ernstig aan hunne zielsbelangen zouden denken en zich trachten te behouden, zoo het mogelijk is, van den toekomenden toorn. Zoo ook, onder de wettische huishouding strafte God zijn volk nooit, voor dat zijne profeten hen te voren gewaarschuwd hadden en hen toeriepen: *Doorzoek u zelf naauw, ja doorzoek naauw, gij volk, dat met geen lust bevangen wordt! eer het besluit bare; terwijl de hittigheid van des Heeren toorn over ulieden nog niet komt; terwijl de dag van de toorn des Heeren over ulieden nog niet komt* (Zef. ii. 1, 2)! Trouwens, de hooge God is niet gelijk aan de menschen. Deze hebben in hunne wraak geen ander doelwit, dan hunne vijanden te verderven, en hierom overvallen zij hen, als zij kunnen, en stellen alle pogingen in het werk om zich van hen te ontslaan. Maar God heeft een geheel tegengesteld oogmerk. *Zoo waarachtig als ik leef,* is het, *zoo ik lust heb in den dood des goddeloozen; maar daarin heb ik lust, dat hij zich bekeere en leve.* Hij heeft geen oogmerk om te verderven dien Hij straft, maar om hen te bekeeren; en dus haast Hij zich nooit om de wapenen zijner wraak uit zijn wapenhuis te voorschijn te brengen. Hij houdt het zwaard lang in de schede eer Hij het uittrekt, en zelf als Hij daaraan de hand geslagen heeft, steekt Hij het dikwijls weder op eer Hij toeslaat. Ja, wanneer Hij zoo zoo gereed staat den slag te geven, zou Hij zich nog verheugen als er iets tusschen beide kwam dat Hem wederhield, en als

de boetvaardigheid van den mensch zijnen arm terughield, gelijk de Engel aan Abraham deed, toen hij gereed stond zijnen zoon Izaäk te slagten. En zoo Hij dan eindelijk de straf der goddeloozen niet langer kan uitstellen, waarschuwt Hij hen evenwel nog vooraf, om hen voor te bereiden, dezelve ter hunner zaligheid te ondergaan. *Ga heen*, zegt Hij tot zijnen Profeet Gad, ga van mijnentwege David opzoeken, en spreek deze woorden tot hem: *alzoo zegt de Heer, drie dingen draag ik u voor!*

O welk eene vreesselijke en geduchte boodschap! Welk eene ontzettende en droevige tijding! Wie kan er aan twijfelen of David geraakte op deze woorden in de uiterste verbaasdheid en zijn bloed verstijfde in zijne aderen? Toen de Koning Beltsazar, die vlugge hand zag, welke eensklaps op de muur van zijne kamer verscheen en aldaar onbekende letteren schreef, verschrikte hij daarover op eene verbazende wijs; *de glans van zijn aangezigt* werd daardoor *veranderd*, de gedachten zijns harten werden beroerd, zelf *de banden zijner lendenen werden los*, en zijne ontsteltenis was zoo hevig, dat *zijne knieën* geweldig *tegen elkander aanstieten* (Dan. v.) Ziet hier, mijne Toehoorders! een hand nog veel verschrikkelijker aan David verschijnen. Het is de hand van dienzelfden God, uit den hemel neêrkomende; het is de hand van dienzelfden God der wraak; doch aan Beltsazar verscheen deze hand slechts met een pen om te schrijven, daar zij aan David verschijnt met het zwaard om te dooden;—bij Beltsazar schreef deze hand zonder zich te verklaren; het schrift was onverstaanbaar, en men kon nog twijfelen of den zin daarvan voordeelig of nadeelig was; want geene *Chaldeën*, noch *sterrekijkers*, noch *waarzeggers* konden de uitlegging daarvan opgeven. Maar men kan niet onkundig zijn wat de hand van God hier aan David wil te kennen geven; hij behoefde niemand op te roepen om hem het geheimzinnige daarvan te verklaren; het brengt zijne eigene uitlegging mede. De profeet Gad geeft den zin daarvan op, in deze geduchte woorden, welke de hooge God door zijnen mond uitspreekt: *Drie dingen draag ik u voor!* O, verdwaasde vorst! gij dacht niet aan deze droevige uitkomst. Neen, mijne Toehoorders! de koning David, opgeblazen van hoogmoed, van voorspoed bedwelmd, stout en verwaand op de talrijke menigte zijner onderdanen, dacht

aan niets anders dan om van zijne grootheid genot te nemen. Hij juichte zich zelven verwaand toe, in het denkbeeld van zijne magt. Hij zeide tot zijne ziel niet, zoo als de dwaas in de gelijkenis: *Gij hebt goederen opgelegd voor vele jaren, eet, drink en zijt vrolijk!* maar op eene bijna gelijkluidende wijze: Zijt nu gerust en bekommer u over niets; gij hebt duizenden manschappen onder uwe banieren opgeschreven; gij hebt tallooze krijgsknechten; gij hebt dappere en ervarene legerhoofden; gij hebt beroemde en onoverwinnelijke veldoversten; gij hebt strijders en helden onder uwe legerbenden; gij kunt op één oogenblik dertienmaal honderd duizend gewapende mannen op de been brengen!—ja, weinig scheelde het, of hij zeide in zijnen hoogmoed, even als die eerzuchtigen Romein: "Ik behoef slechts met mijnen voet tegen den grond te stampen, om daaruit legiöenen te doen opkomen!"—Maar, o ijdelheid der menschelijke gedachten! op denzelfden tijd dat David zich zoo verheven acht, komt God hem nederwerpen. In het midden van zijne pracht en heerlijkheid tast God hem aan. Terwijl hij meent, dat er niets op aarde is dat hem weêrstand bieden kan, verklaart God hem eensklaps uit zijnen hoogen hemel den oorlog; zonder zich te bekommeren over de menigte zijner onderdanen, over het getal zijner benden, over den moed zijner krijgsknechten, over de dapperheid zijner legerhoofden, noch over de uitgestrektheid van zijn rijk; en vertoont hem het punt zijner onverwinnelijke wapenen.

Ach! zondaars! hoe zeer zijt gij niet verblind, als gij in de zonde blijft voortsluimeren! Gij meent, terwijl gij aan vleeschelijke lusten den teugel viert en aan uwe zinnelijke lusten niets weigert, dat gij zeer gelukkig zijt. Gij pronkt en praalt, gij *danst op het geluid der harp en der trommel,* gelijk Job spreekt (kap. xxi. 12); gij verheugt u over de wensch van uw hart; en, als gij vermogend zijt in goederen, verheven in aanzien, of ondersteund door aardsch gezag, verbeeldt gij u dat gij niets te vreezen hebt. Maar op dienzelfden tijd, dat gij u zoo verblijdt en meent zoo gerust te wezen, is er een Regter daarboven, die uw vonnis opmaakt, en gij zult eensklaps verbaasd worden als Hij vandaar zal komen om u dat aan te zeggen en u toe te roepen: Zondaar! *één, twee* of *drie dingen draag ik u voor!* Gij koningen

dezer wereld, die op aarde niets boven u hebt, er is een God daarboven in den hemel, die u oordeelt en u zoowel straft als de geringsten der menschen; en gelijk de bliksem op de paleizen nederschiet, zoowel als op de hutten; treft zijne geregtigheid den allergrootsten monarch zoo wel als den minsten onderdaan. Zij nadert zonder veel gerucht, maar eindelijk barst zij uit met vervaarlijk gekraak; gelijk de donder, die zich onzigtbaar in de wolken zamenpakt, maar dan in eens losbarst, met een geluid dat de gansche natuur siddering aanjaagt. De wraak van den Onzienlijke gaat als op wolle schoenen, zoodat men haar niet hoort naderen, maar zij slaat als met ijzere handen, waaraan niets kan tegenstand bieden. Geen overvloed van schatten, geen hoogheid van gezag, geen majesteit zelf op eenen troon, kan daarvoor beveiligen. Zij treft zoowel eenen Nebukadnezar achter de sterke muren van Babel, als eenen Jonas onder den lommer van zijnen geringen wonderboom. Zij tast zoowel den trotschen Herodes in zijn purperkleed aan, als den armsten landman in zijne grove pei. Zij komt tot David, even vrijmoedig in zijn paleis, alsof hij nog in de herdershut van zijnen vader Isaï gewoond had; ja zelf wanneer zij boven al de wisselingen van de fortuin schijnt te wezen, komt zij, met eene donderende stem, hem toeroepen: *Drie dingen draag ik u voor!*

(Het vervolg hierna.)

DE TOESTAND DER JODEN SEDERT DEN DOOD VAN CHRISTUS TOT OP DEZEN TIJD.

(Vervolg van No. IV., bladz. 117.)

Allertreurigst was de toestand der Joden na den ondergang van *Jeruzalem* en de verovering van het geheele land. Het is waar, zij, die zich aan de Romeinen onderwierpen en als stille burgers leefden, konden ongestoord in *Judea* blijven wonen; maar de vreesselijke slagting, die bij het beleg van *Jeruzalem* en zoo vele bloedige veldslagen onder de Joden was aangerigt, het vlugten van zoo vele duizenden, die zich naar elders heen begaven, en eene zoo groote menigte, die gevan-

kelijk weggevoerd, of tot slavernij verkocht was, hadden eene groote ontvolking te weeg gebragt, en de overgeblevene inwoners van het Joodsche land moesten eene zware schatting betalen, welke vooral onder Domitianus, met veel geweld van hun afgeperst werd.

Met dit alles bleven de Joden een talrijk volk, hetwelk zich door *Azië*, *Afrika* en *Egypte* uitbreidde, en daar zij onder de regering der Roomsche keizers, voornamelijk onder Nerva, eenige jaren rust genoten, werden zij wederom zeer vermenigvuldigd. De uitoefening van hunne Godsdienst, in zooverre die na de verstoring van den tempel nog plaats kon hebben, was hun niet verboden; hunne wetten en zeden bleven nog gedeeltelijk dezelfde, en hun werd zelfs een schaduw van hunnen voormaligen regeringvorm bewilligd.

Gelijk de Joden intusschen in hunnen onverzoenelijken haat tegen de Christenen bleven volharden, zoo waren zij ook steeds bezield met wraakzucht tegen de Heidenen, die hen in dezen vernederden toestand gebragt hadden; en gevoelden over het verlies hunner onafhankelijkheid het bitterste verdriet. Vandaar vatteden zij te *Cyrene*, in het jaar 115 wederom de wapepen op, bragten meer dan 200,000 Romeinen en Grieken op de wreedaardigste wijze om het leven en verwoesteden gansch *Libyë*, zoodat Trajanus zijne legerbenden tegen hen uitzond, onder aanvoering van Marcius Turbo, die de muitelingen niet dan na vele bloedige gevechten ten onderbragt. In het volgende jaar maakten de Joden nieuwe bewegingen in *Mesopotamië;* doch de Romeinsche veldheer Lucius Quietus, derwaards met een talrijk leger gezonden, versloeg eene zoo groote menigte dezer natie, dat zij buiten de mogelijkheid was, om in dit land vooreerst weder nieuwe opschuddingen te veroorzaken.

Kort daarna rigteden de Joden op het eiland *Cyprus* eene vreesselijke verwoesting aan en bragten aldaar 240,000 inwoners om het leven; doch wegens deze gruweldaad werden zij aldaar weldra geheel uitgeroeid; en het werd hun op levensstraf verboden op dit eiland vervolgens hun verblijf te houden.

Nog gevaarlijker was voor de Romeinen de opstand der Joden in *Palestina* onder de regering van Hadrianus. Deze had, om de oproerige bewegingen, welke van tijd tot tijd onder de Joden ontstonden, tegen te gaan, de

weinige overblijfselen van het voormalige *Jeruzalem* afgebroken, eene nieuwe stad opgebouwd, en eene Romeinsche volkplanting daarin geplaatst. Weemoedig en toornig zagen de Joden het aan, dat deze oude zetel van hunne vaderlijke Godsdienst niet alleen met Heidensche inwoners bevolkt, maar ook door eenen tempel ontheiligd werd, die daar ter eere van Jupiter Capitolinus opgebouwd was. Deswege waren er reeds in het jaar 128 opschuddingen onder de Joden uitgebroken; maar in het jaar 133 of 134 vatteden zij meer algemeen de wapenen op, zich vleijende met de hoop, om hunne vrijheid en hun vaderland te herwinnen. Zij bezetteden vele sterke plaatsen en bemagtigden eenige onderaardsche holen en gangen, ten einde gelegenheid te hebben om op de Romeinen aan te vallen en dezelve ongestraft te vermoorden. De aanvoerder der Joden in dezen oorlog was een zekere Cozba, die zich den Chaldeenschen naam Bar-Chochba, dat is, *zoon der star*, of *van het hemelsche gesternte* gaf. Hij wilde namelijk aangezien worden voor die *star uit Jakob*, onder welker beeld de Messias, reeds van de oudste tijden af, volgens de verklaring der Joden was beloofd geworden. En daar zij nu, meer dan ooit te voren, naar eenen magtigen verlosser verlangden, die hen van het juk der vreemde volken zoude bevrijden, zoo waren zij genegen om hem daarvoor te erkennen. Zij vielen, onder aanvoering van dezen bedrieger, met woedend geweld op de Romeinen aan, en zetteden met veel hardnekkigheid ruim twee jaren lang dezen oorlog voort, die voor hun een allertreurigste einde nam, nadat er 580,000 Joden door het zwaard gedood waren, en eene ontelbare menigte van dezelve door vuur, honger en ziekten omgekomen was.

Van hen, die dit vreesselijke bloedbad overleefden, werden er, in de nabijheid van *Hebron*, op dezelfde plaats, waar Abraham eertijds gewoond had, vele duizenden, even als lastbeesten, verkocht, en, die men in *Palestina* niet verkoopen kon, werden naar *Egypte* en *Gaza* overgevoerd, en zijn deels door schipbreuk, deels door honger, omgekomen, en deels vermoord geworden.

Palestina werd bijna tot eene woestijn gemaakt, vijftig vaste kastelen werden door de Romeinen verwoest en negenhonderd vijfentachtig vlekken en dorpen, die voorheen zeer volkrijk geweest waren, door het vuur verteerd, terwijl het aan de Joden op levensstraf verbo-

den werd, om ooit weder eenen voet in *Jeruzalem* te zetten, of zelfs op zulk eenen afstand derwaards te naderen, dat zij hun oog konden slaan op deze stad, welke vervolgens weder opgebouwd, aan den heidenschen afgod Jupiter toegewijd, en van het jaar 136 af *Aelia Capitolina* genoemd werd, welken naam zij tot op de tijden der Christelijke keizeren behouden heeft.

De Joden schenen nu ten tweedemaal gewaarschuwd te zijn, om geene pogingen meer, ter herstelling hunner onafhankelijkheid, te wagen, of het oor te leenen aan bedriegers, die hun bevrijding van het juk der Romeinen beloofden. Ook waren zij, vele jaren lang, buiten staat om iets weder te ondernemen, daar zij, uit hun vaderland verdreven, van de eene naar de andere plaats trekken, en zich nog meer dan voorheen, in onderscheidene werelddeelen verspreiden moesten.

Zij genoten wel in het Romeinsche gebied, onder de regering van Antoninus Pius, eene tamelijke rust en vermenigvuldigden zich, vooral in *Egypte* en in de streken van *Afrika*, weldra weder tot eene zeer talrijke natie, maar zij werden evenwel zoodanig in onderwerping gehouden, dat hunne pogingen om de Godsdienst die zij beleden, onder de Heidenen uit te breiden, vruchteloos afliepen. De wet van Hadrianus, welke de besnijdenis verbood, bleef niet alleen hare volle kracht behouden, maar werd ook vernieuwd onder Markus Aurelius, die den Joden niet zeer genegen was, en vooral wegens de hulp, die zij aan hunne vijanden bewezen hadden, zeer op hen verbitterd werd. Ook Septimius Severus verbood, op zware straf, tot het Jodendom over te gaan; en hoewel hij aan deze natie, in vervolg van tijd, eenige gunsten bewees, en ook Alexander Severus haar eenige genegenheid betoonde; zoo was het evenwel verre af, dat zij de vervulling zagen van hunne op nieuw herlevende hoop, dat hun vervallen staat weder opgerigt zoude worden. Hun toestand bleef onder de volgende heidensche keizeren, in het Romeinsche gebied, veelal dezelfde, hoewel men niet leest, dat zij onder de regering van Decius en Diocletianus, die de Christenen zoo wreed mishandelden, eenige vervolging geleden hebben.

Wat eindelijk dat gedeelte van het Joodsche volk betreft, hetwelk aan de overzijde des *Eufraats*, in de oostersche landen woonde, had hier deze natie wel, gedurende de twee eerste eeuwen der christelijke jaar-

telling, eene tamelijke rust genoten, en hare toestand was, volgens de berigten der Joodsche schrijvers, onder de regering van Artaxerxes, den koning van *Perzië*, en deszelfs zoon Sapor, in die gewesten zeer bloeijende geweest; maar onder Sapor II., die in het jaar 241 aan de regering kwam, werden de Joden ook aldaar vervolgd; en hoewel zij, na deszelfs dood, hunne Godsdienst in *Perzië* weder belijden mogten, en zelfs door de beroemde koningin Zenobia uitstekend bevoorregt werden, zoo had toch die voorspoed een einde, zoodra deze vorstin door Aurelianus overwonnen en uit hare staten verdreven werd.

(Het vervolg hierna.)

DE HEILIGING VAN DEN SABBAT.

(Vervolg van No. IV., bladz. 122.*)*

MAAR de instelling en het doel van den Sabbat, valt meer in het oog, wanneer men zulks overweegt in verband met de nieuwe bedeeling. Groot en verbazend waren de werken Gods in de schepping, toen "door het woord des Heeren de hemelen zijn gemaakt, en door den geest zijns monds al hun heir,"—toen "Hij sprak en het was er, toen Hij gebood en het stond er;" maar nog grooter en heerlijker is de verlossing van Gods kerk,—die nieuwe schepping, waardoor redelijke en onsterfelijke schepsels, uit eenen staat van schuld en veroordeeling en geestelijk verval, tot heerlijkheid en eer, zelfs tot de eer en waardigheid van Gods kinderen te worden, verheven zijn geworden. De geheele inhoud der Heilige Schrift waarborgt ons, om de verlossing van verloren zondaars, door de zoenofferande van Jezus Christus, als het grootste van alle Gods werken voor te stellen,—de duidelijkste en heerlijkste betooning zijner volmaaktheden,—het juiste doel waartoe deze wereld zelve geschapen was. Toen in den beginne de hemel en de aarde waren geschapen, ging het Eeuwige Woord uit in de magt en majesteit van de Godheid, en zeide: "Er zij licht; en er was licht." Het Woord zijner magt was voldoende om het heelal in al deszelfs glans te voorschijn te doen komen. Maar toen zondaren moesten verlost

worden,—toen de duisternis, waarin de zonde de zedelijke wereld had ingewikkeld, moest verdreven worden,—toen de wanorde, welke ontstaan was in het schoonste en liefelijkste gedeelte van Gods werken, zelfs in de nimmer stervende zielen van schepselen, oorspronkelijk naar zijn eigen beeld geschapen, moest worden in orde gebragt,—en toen de geestelijke wereld, welke geheel vervallen was, weder teregt moest worden gebragt, ging datzelfde Eeuwige Woord uit, niet in de uitoefening van bloote magt, maar in de gestalte van zondig vleesch, en woonde voor eenen tijd onder zondige menschen; en ofschoon men zijne heerlijkheid heeft kunnen zien, en eenigen hebben zulks gezien, "de heerlijkheid van den eeniggeboren des Vaders, vol van genade en waarheid;" nogtans, eer deze nieuwe schepping konde voleindigd worden, moest Hij zich vernederen en gehoorzaam worden tot den dood, ja tot den dood des kruises." En dus, wanneer bij de schepping van het stoffelijke heelal "de morgensterren vrolijk te zamen zongen, en al de kinderen Gods juichten," even groot moet hunne vreugde geweest zijn, en nog meer verbazend hunne verwondering, toen zij datzelfde heerlijke Wezen, de Almagtige Schepper aller dingen, de gestalte zagen aannemen, en zich in de plaats stellen van zijne afgevallene en verlorene schepsels, om hen te verlossen en terug te brengen. Hij zwoegde veel in de grootheid zijner sterkte; maar Hij zwoegde in pijn, in doodsbenaauwdheid en bloed, dragende de zonden van zijn volk in zijn eigen ligchaam aan het hout, en eene offerande voor de zonde uit zijne ziel uitstortende. En aldus stelt de Heilige Schrift het Middelaarswerk van Christus voor, zoo als het blijkt in de oogen van de hoogere rangen van Gods verstandige schepselen; want, terwijl eene menigte van het hemelsche heir de geboorte van Christus met lofzangen tot God aankondigde, zeggende: "Eere zij God in de hoogste hemelen, vrede op aarde, in den mensch een welbehagen!" zoo worden wij ook verzekerd, dat er in de groote verzoening, door de gehoorzaamheid en den dood van den Heer Jezus Christus aangebragt, eene geheimzinnigheid is, "welke de Engelen begeerig zijn in te zien," en dat "nu, door de gemeente, bekend gemaakt wordt aan de Overheden en de Magten in den hemel de veelvuldige wijsheid Gods."

En in overeenstemming met dit alles is een van de voorname gebruiken, welke wij vinden dat de Apostelen maken van het berigt omtrent de schepping, zoo als vermeld in het eerste hoofdstuk van den Bijbel, wanneer zij het bezigen, alsof dezelve bestemd was om opheldering te geven omtrent de nieuwe schepping, welke haren oorsprong heeft in de vleeschwording, gehoorzaamheid en den dood van den eeniggeboren Zoon van God. Van allen, die de voorwerpen zijn van deze verlossende genade wordt gezegd, dat zij "wedergeboren zijn," dat zij "uit den dood zijn overgegaan in het leven," dat zij "in Christus Jezus zijn," en "nieuwe schepselen" geworden zijn, dat, "dood zijnde in overtredingen en zonden," zij "met Christus zijn levendig geworden;" dat zij "zijn geschapen in Christus Jezus tot goede werken;" en dat "Hij, die gezegd heeft, dat het licht uit de duisternis zou schijnen, is degene, die in onze harten geschenen heeft, om te geven verlichting der kennis der heerlijkheid Gods, in het aangezigt van Jezus Christus." Alzoo is het, dat van het werk der verlossing overal in de Heilige Schrift gesproken wordt, als het heerlijkste van alle Gods werken,—dat waartoe de schepping zelve gebruikt wordt om op te helderen,—ja, als dat waartoe de werelden zijn gemaakt; want het wordt duidelijk verklaard van Christus, als het Eeuwige Woord vleesch geworden, de Middelaar tusschen God en zondaren, dat Hij "is gesteld tot een erfgenaam van alles;" dat "alle dingen zijn gemaakt door Hem en voor Hem;" en dat Hij dus "der gemeente gegeven is tot een Hoofd boven alle dingen, welke is zijn ligchaam, en de vervulling desgenen, die alles in allen vervult;" en als het uiteinde van deze zijne heerlijke onderneming, wordt zijn volk geleerd om te verwachten "nieuwe hemelen en eene nieuwe aarde, in dewelke geregtigheid woont." En daar de Heilige Schrift het Middelaarswerk van Christus in zulk een licht voorstelt, mag dan niet van Hem gezegd worden, met betrekking tot deze nieuwe schepping, als het was met de eerste, dat Hij zijn werk voleindigd hebbende, "rustte en zich verkwikte?" En mogen wij niet besluiten, dat de voleindiging van dat werk even zoo zoude worden gevierd als het vroegere gevierd werd? En alzoo is het geweest. Het was op den eersten dag der week, dat de vernedering van Christus eindigde; alstoen stond Hij op, om niet meer met smart, lijden en

dood te worden aangedaan; en toen "werd Hij verklaard te zijn de Zoon van God met magt," hebbende "de overtreding gesloten en de zonde verzegeld, en de ongeregtigheid verzoend, en eene eeuwige geregtigheid aangebragt" —en door zijne eigene opstanding heeft Hij de opstanding van al zijn volk verzekerd, en hunne eindelijke verhooging met Hem "tot heerlijkheid, eer en onsterfelijkheid."— En dus werd de eerste dag der week van toen af aan, door de Apostelen, en door de gemeenten, welke zij stichten, gevierd, als de dag hunner plegtige bijeenkomsten, wanneer zij te zamen vergaderden tot gemeenschappelijke aanbidding en het vieren van die instellingen, welke Christus bestemd heeft tot de vestiging zijner kerk—de opbouwing van zijn geestelijk ligchaam. Op dien dag (den dag van het Pinksterfeest) werd de Heilige Geest op de Apostelen uitgestort, om hen te bekwamen tot dat groot werk, hetwelk zij stonden te aanvaarden. Op dien dag kwamen de Discipelen, de gemeente over het algemeen bijeen, om het brood te breken ter gedachtenis aan des Heilands dood. Op dien dag beval de Apostel aan de Christenen te *Corinthe*, om iets bij zich zelven weg te leggen voor hunne armere broederen, daar God hen gezegend heeft. En er kan geen twijfel zijn of de Apostel Johannes doelt op denzelfden dag, wanneer hij in het Boek der Openbaring zegt: "Ik was in den geest op den dag des Heeren." Zoo is het, naar mijn oordeel, dat het uiteindelijke doel van den Sabbat volkomen opgehelderd werd, *alleen* door de opstanding van Christus. Het was ongetwijfeld een heerlijk einde waartoe zulks diende, zelfs onder de oude huishonding, als eene voortdurende herinnering aan de magt en wijsheid en weldadigheid Gods in de schepping der wereld. Maar het was bestemd ter viering van eene nog veel heerlijker schepping, zelfs van de vervulling van die magtige onderneming, waardoor Christus zijne gemeente verloste. En indien de groote voorwerpen zoodanig zijn, welke de wederkomst van des Heeren Dag aan godsdienstige overdenking moest voorstellen; wanneer die ons een Verlosser voorstelt als nu ingegaan tot zijne rust, ziende den arbeid zijner ziel, en daardoor verzadigd zijnde; en indien zulks daarenboven een zinnebeeld, eene belofte, en ook het middel is, om ons een voorsmaak te geven van die "rust, welke voor het volk van God overblijft;" hebben wij dan niet nog veel krach-

tiger beweegredenen, dan de kerk onder het Oude Testament had; en zijn wij niet onder nog grootere verpligting dan zij waren, om dezen dag te achten "eene verlustiging, opdat de Heer geheiligd worde, die te eeren is,"—denzelven toewijdende aan zijne eer en dienst,—zoekende om naauwere gemeenschap met Hem te houden, dan het mogelijk was te doen onder de gewone beroepen des levens,—"niet doende onze eigene wegen, onzen eigenen lust niet vindende, noch een woord daarvan sprekende?"

(Het vervolg en slot hierna.)

STAAT DER GEREFORMEERDE KERK IN HET CANTON VAUD, OF WALLIS.

Volgens de laatste berigten uit *Zwitserland* ontvangen, is er eene zeer groote beweging in de Gereformeerde Kerk aldaar, vroeger het brandpunt der groote Kerkhervorming. De regering, blijkbaar met geen goed oog, den toenemenden voortgang en bloei van ware godsvrucht aanschouwende, belette de leeraars der vastgestelde kerk bidstonden waar te nemen, en op andere uren, dan men gewoon was, godsdienstige bijeenkomsten te houden; en niettegenstaande de predikanten, die dat deden, door den hoogsten kerkelijken regtbank *onschuldig* werden verklaard, strafte de regering hen met schorsing in de dienst en inhouding van hun gewoon traktement. Dit had vooral plaats te *Lausanne.* De *Raad van Staat* had ook goedgevonden in het Canton De Vaud, of *Wallis,* op den 3den Augustus 1845 eene proclamatie van den predikstoel te doen afkondigen, strijdig met eene vroeger gemaakte wet, dat zulke staatkundige afkondigingen van de predikstoelen niet zouden geschieden. Veertig predikanten weigerden dat te doen en te laten geschieden; anderen, door de dienaars van den staat overrompeld, lieten het zich, hoe wel met groote huivering, welgevallen. De staat klaagde den leeraars bij den kerkelijken regtbank aan voor *oproerstokers* en kwalijkgezinden. In eene kerkelijke vergadering, gehouden op den 22sten October jl., waarin 170 predikanten tegenwoordig waren, werden de aange-

klaagde predikanten met *eenparige stemmen* onschuldig verklaard. Het werd betoogd, dat de kerk niet was de slavin van den staat, maar hare eigene regten had, op welke de staat niet vermag inbreuk te maken, ook werd aangetoond, dat de leeraars, die geweigerd hadden de afkondiging te lezen, geene burgerlijke wet hadden overtreden; maar, integendeel, dat de overtreding der wet was aan de zijde van den Raad van State. Gebelgd over dat eenparig besluit van deze aanzienlijke kerkvergadering, besloot des niet te min de Raad van State deze veertig predikanten in de dienst te schorsen, sommigen voor één jaar, anderen voor eenige maanden. Dit echter had eene uitwerking, welke men niet verwachtte. De predikanten, bezield met die verhevene waarheid, dat Christus het Hoofd is zijner kerk, en dat zij, als dienaars geen inbreuk op die heilige regten dulden konden of mogten, vergaderden weder op Dingsdag den 11den en Woensdag den 12den November te *Lausanne*, ten getalle van *tweehonderd*. Zij verootmoedigden zich voor den Heer;—zij smeekten om de leiding en bestiering des Heiligen Geestes. Het was zigtbaar dat de Heer bij hen tegenwoordig was. Na ernstig beraad besloten zij, liever alle wereldsche voordeelen en inkomsten, welke zij van den staat genoten hebben, te laten varen, dan te gedogen dat inbreuken geschieden op de regten der kerk. Zij besloten zich af te scheiden van den Staat op den 15den December, bijaldien zij tegen dien tijd niet plegtig werden gewaarborgd door den Staat in hunne regten en voorregten te zullen worden gehandhaafd, en daarin niet langer inbreuk zoude worden gemaakt; en ten einde alle verwarring voor te komen, besloten zij zoo lang te voren den Raad van State kennis daarvan te geven. Tweehonderd en tien predikanten en kandidaten onderteekenden dit manifest—dat is, 110 predikanten uit het getal van 170, en de overige proponenten, die zich naderhand daarbij voegden. De voornaamsten, wier aanspraken veel invloed hadden, waren de Wel-Eerw. Heeren Descombay, Mellet, Bridell, Scholl, Germoud, Bauty, Esperandieu en vooral Monnard.

Aandoenlijk was in die vergadering de aanspraak van eenen grijzen leeraar: „Ik ben een vader van negen kinderen; heb geen ander bestaan dan hetgeen aan mijn ambt verbonden is; maar God zal voor zijnen dienaar

zorgen; ik onderteeken mijnen naam en offer alles op aan de belangen van de kerk mijnes Heeren." Een diep gevoel heerschte er.

Het volgende is het officiele document in het licht gegeven door degenen, die hun ontslag hebben ingezonden. Het maakt een der voornaamste deelen uit van de kerkelijke geschiedenis van onzen tijd; en eene edele bladzijde in de geschiedenis van het Canton van *Wallis:*

"*Aan de Nationale Hervormde Evangelische Kerk in het Canton* Wallis:

"Zeer geliefde broeders en getrouwe leden onzer kerk! Grijsaards, wien God de wijsheid van gevorderde jaren gegeven heeft! Vaders en Moeders, wier kinderen wij onderwijzen! Jongelingen, die de steun en sterkte onzer kerk behooren te zijn! Gij allen, wier dienaren wij zijn, om de liefde van Christus! hoort en beoordeelt dit plegtig besluit waartoe een groot aantal uwer herders voor God gekomen zijn!

"Vier maanden geleden hebben wij ons menigwerf gewend tot de vergaderingen van het volk, ons verzettende tegen de inbreuken die dagelijks menigvuldiger en dringer door de burgerlijke overheid op de vrijheid der kerk en onzer bediening werden gedaan. Aan onze woorden werd geen gehoor gegeven. De klassen, die de vergaderingen der kerk zijn, hebben in hare besluiten van den 22sten en 23sten October, met eene eenparigheid gesproken, die van groot gewigt moest geweest zijn. Op de verklaring harer gevoelens werd echter geen acht geslagen; en de Raad van Staat heeft een vonnis geveld tegen de mannen, die zich op de wet verlatende, het waagden de regten der kerk en der bediening te verdedigen. Een belangrijke pligt rustte daardoor op ons, om de kerk onzer vaders te redden; en heden, Woensdag, den 12den November 1845, hebben honderd drie en vijftig herders en leeraars, de stem huns gewetens gehoorzamende, met zwaarmoedige harten en gebogen knieën, voor God het volgende besluit genomen, dat aan den Raad van Staat overhandigd is geworden:

" " *Aan den Raad van Staat:*

" " Mijnheer President en Mijne Heeren de Leden van den Raad van Staat!—Door het dubbel vonnis door u den 3den November 1845 uitgesproken, hebt gij op uw eigen gezag de Christelijke bediening in de nationale kerk volkomen gewijzigd. Door dit vonnis hebt gij twee en veertig herders en leeraars veroordeeld en gestrafd, omdat zij geweigerd hebben van den kansel de in waarheid staatkundige proclamatie van 29 Julij voor te lezen. Gij hebt hen veroordeeld, ondanks de uitdrukkelijke termen van de wet van 1832, die hunne weigering wettigde. Gij hebt hen veroordeeld, trots het vonnis van vrijspraak der vier klassen (hoogste kerkvergadering in het Canton). Door dit vonnis nu hebt gij verklaard, dat, strijdig met de Constitutie, die zegt: " De wet regelt de betrekking tusschen kerk en staat," de kerk nu, instede van met den staat vereenigd te zijn, aan den staat is onderworpen; dat zij, instede van door de wet, door den willekeur van den Raad van Staat wordt geregeerd:

" " Dat leeraren niet meer het voorregt der wet genieten:

" " Dat, ondanks de uitdrukkelijke termen der wet, leeraren verpligt zijn zich aan alle bevelen van het uitvoerend gezag te onderwerpen:

" " Dat de burgerlijke overheid het regt heeft de kansels in onze plaatsen van aanbidding door hare dienaren te bezetten, om daar, ten tijde van de goddelijke eeredienst hare proclamatiën voor te lezen, die leeringen en belangen zou kunnen wettigen, die schadelijk zijn voor de godsdienstigen en geestelijkgezinden.

" " Wij, ondergeteekende herders en leeraars, beschermers der godsdienst en eeredienst, verklaren, dat wij de werktuigen niet *kunnen* en niet *willen* zijn, om zoodanige inbreuken te bekrachtigen. Door hetzelfde vonnis van den 3den November hebt gij drie leeraren veroordeeld en gestraft, omdat zij tot God gebeden en zijn Evangelie gepredikt hebben in de kerk van *Lausanne*, ja alleen, omdat zij bij de godsdienstverrigting medehelpers waren.

" " Gij hebt hen veroordeeld, hoewel zij geene wet geschonden hebben.

" " Gij hebt hen veroordeeld, ondanks de wet van God, die hen onschuldig verklaart.

" " Gij hebt hen veroordeeld, ondanks het eenparig vonnis van vrijspraak der klasse van *Lausanne* (het kerkelijke geregt).

" " Door dit vonnis hebt gij verklaard, dat de wet niet meer de dienaars beschermt, daar zij de kracht eener wet aan uwe circulairen toeschrijft; dat de wet van God niet meer de hoogste regel is voor de Christelijke bediening in de nationale kerk.

" " De herders kunnen hunne bediening niet meer uitoefenen door de prediking, dan op uren en plaatsen vastgesteld door de overheid; en dat de leeraar, wanneer de overheid zulks weigert, het regt verliest met de leeken zich te vereenigen tot het gebed en de verklaring van Gods Woord.

" " Dat gevolgelijk de burgerlijke overheden aanspraak maken op het regt om, naar goedkeuring, de bediening der leeraren te bepalen.

" " Wij, ondergeteekende leeraren en kandidaten, die deze bediening van God hebben ontvangen, voor Wien wij eenmaal zullen moeten rekenschap geven, verklaren, dat wij deze boeijen niet kunnen en niet willen aannemen.

" " Ten gevolge van de willekeurige maatregelen, waardoor gij de bediening der nationale kerk bezwaard hebt, verklaren wij heden, dat wij van en na den 15den December aanstaande, de statuten en kerkelijke bedieningen, die wij in de nationale kerk waarnemen, in uwe handen resigneren. Tot den 15den December zullen diegenen, die niet gesuspendeerd zijn geworden, voortgaan hunne bedieningen waar te nemen. Tot dezen uitstel hebben wij besloten, alleen om verwarringen voor de gemeenten en de regering voor te komen.

" " Door dit ontslag, om de aangevoerde redenen, betuigen wij voor u, en zullen wij krachtig voor ons vaderland betuigen, dat wij gedwongen zijn geworden door den drang der omstandigheden, en dat het uwe willekeurige maatregelen zijn, die ons van de dienst der kerk uitsluiten. Wij verklaren, dat geen staatkundig noch persoonlijk belang ons bestuurt. Wij verklaren te gelijk voor u, en zullen het voor ons vaderland doen, opdat er geene misvatting van onze bedoelens plaats vinde, dat wij gereed zijn op nieuw onze dienst der nationale kerk toe te wijden; maar wij zullen geene officiele betrekking op ons nemen, tenzij door eenen

genoegzamen waarborg, de regten en vrijheden onzer nationale kerk en der Christelijke bediening in die kerk, ons verzekerd zijn.

" " Ontvangt, Mijne Heeren! de verzekering onzer hoogachting.

" " *Lausanne,* 12 Nov. 1845." "

" Christenen! Leden onzer geliefde Gemeenten!— Het is drie honderd jaren sedert de Almagtige God, door middel onzer Hervormers, de godsvrucht onzer geëerde vaders opwekte, en onze kerk werd te voorschijn gebragt, onder de leiding van God, heerlijk, zuiver, vrij.

" Gedurende driehonderd jaren heeft de Heer haar in hetzelfde geloof bewaard.

" Gedurende driehonderd jaren hebben vaders en kinderen in deze kerk zaligheid gevonden; en in het geloof dezer kerk aan één Hoofd en Heer, onzen eenigen Verlosser Jezus Christus. Indien in vorige tijden, onder Gods leiding, overheidspersonen werktuigen waren, om onze nationale kerk op te bouwen en te bewaren, zijn zij nogtans geene heeren over dezelve; door God vereerd, om zelfs deze heerlijke en heilige inrigting te beschermen, hebben zij nogtans geen regt over haar te heerschen; zij is, en behoort de kerk van Jezus Christus te zijn, een deel dier groote kerk, die de Heere Jezus Christus door zijn bloed gekocht en gereinigd heeft; niet de heerlijkheid en sterkte van koningen en overheden, maar de heerlijkheid van Christus en de veilige toevlugtplaats voor zondaren.

" Derhalve, wanneer ten dezen dage, wij de dienaren der kerk, de natuurlijke verdediging van haar geloof en vrijheden, de bescherming harer godsdienstverrigting en de bestelde wachters over Gods huis, zien, dat door eene reeks van onwettige maatregelen, de eer onzer nationale kerk geschonden is, hare regten met voeten vertreden, en de bediening in haren boezen verlaagd, zoo zijn wij, na te vergeefs in een onlangs versehenen circulair, het alom gebazuind te hebben, gedwongen geworden, den gewigtigen stap te nemen, om onze betrekking met den Staat op te geven, totdat de onderdrukking, waarover zij klaagt, zal zijn opgehouden en de regten en vrijheden der kerk gewaarborgd. Wij hebben niet noodig dezen

maatregel voor u te regtvaardigen, geliefde gemeenten! De maatregelen door het gouvernement genomen, en die tegen de zuiverheid der eerdienst, en de vrijheden der bediening aandruischen, regtvaardigen den stap dien wij genomen hebben, voor u en alle Christen kerken. Noch de plegtigheid onzer omstandigheden, noch de vrees van misverstaan te worden, noch persoonlijke opofferingen hebben ons doen aarzelen dezen stap te nemen. Het is ons niet geoorloofd de gewigtige belangen der kerk en godsdienst aan menschelijke bedenkingen te onderwerpen. Wij wandelen door het geloof—het toekomende is niet onzer—het is in de handen van onzen God, die almagtig en genadig is. Geliefden! wij roepen uwe pogingen in om de kerk der hervorming in ons vaderland—de nationale kerk;—de kerk onzer voorvaders staande te houden. Moge zij, zoodra zij ophoudt de kerk der regering te zijn, de kerk van het volk worden. Wat ook onze verschillende gevoelens over staatkundige onderwerpen zijn mogen, laten wij, leeraren en leeken, die de nationale kerk beminnen, met nieuwen ijver en geheelitheid aan ons geestelijk Opperhoofd, den Heer Jezus Christus, bezield zijn.

"Wat ons, uwe herders aangaat, wij zullen volharden in uwe dienst, uwe huwelijken inzegenen, uwe kinderen doopen, de jeugd onderwijzen, uwe zieken en stervenden vertroosten, en u in de Heilige Schrift onderwijzen. Wij zullen onzen ijver verdubbelen, opdat de nationale kerk niet lijde; want wij zijn naauw in onze harten aan haar verbonden, en wij verlangen in het geloof dat zij belijdt te leven en te sterven.

"Nu, geliefde Broeders! wij bevelen u en uwe huisgezinnen onzen Vader en Opperheer aan. Het Hoofd nu der kerk, de Verlosser onzer zielen, die ons gesterkt heeft, ondersteune en geleide u; Hij vereenige ons allen in hetzelfde geloof, en moed, en heilige liefde; en de zegen over u en uwe herders uitgesproken worde alzoo in den hemel verzegeld. *Amen.*

De Raad van Staat vervroegde den dag van afscheiding, willende zoo langen tijd van afscheid niet vergunnen; terwijl men rekende de open te vallen plaatsen door schoolmeesters en anderen, die de overheid mogte goedkeuren, te doen aanvullen, die men alsdan tot leeraars zoude laten ordenen. Ondertusschen was de Raad ijverig bezig om door vleijende brieven sommige

predikanten te bewegen van hun voornemen af te zien, en hunne naamteekening terug te trekken. Bij een veertigtal slaagde men, doch de overigen, standvastig volhardende, werden de voorwerpen van vervolging, niet alleen van de regering van het Canton, maar ook van het grooter deel des volks, bij wien de lessen der ongeloovige Fransche school, helaas! meer invloed hebben geoefend dan het Evangelie van Jezus Christus, die het gezegde des Zaligmakers ook nog niet verstaan— *"Mijn Koningrijk is niet van deze wereld."* Vervolging moge de kerk lijden, doch gebouwd zijnde op eene rots, weten wij, dat de poorten der hel tegen haar niet zullen vermogen.

GOD, DE EEUWIGE.

Voor dat de bergen waren, en de aarde en de wereld geschapen waren, zijt Gij God! van eeuwigheid tot eeuwigheid! Wanneer wij de rotsen en bergen beschouwen, over welke de zon reeds op den morgen der schepping hare stralen verspreidde; wanneer wij de geschiedenis van deze aarde en hare veranderingen, de geschiedenis van het menschelijke geslacht, van de eene eeuw tot de andere, raadplegen, en teruggaan tot het tijdstip, waarin geene aarde bestond, geen mensch dezelve bewoonde, geene bloem bloeide, geen water stroomde, geen dier in het woud leefde, geene zon hare stralen over berg en dal verspreidde, teruggaan tot het tijdstip, waarin alles, wat thans is, in den nacht van het niet lag bedolven, en onze ziel bij deze gedachte huivert, welk een groot en heilig denkbeeld is het dan, dat God er echter was, en dat toen reeds het plan van ons leven, van onze lotgevallen en onze zaligheid in zijn eeuwig raadsbesluit lag opgesloten! Toen, toen reeds dacht de eeuwige Vader aan ons bestaan, aan ons geloof, aan onze heiliging, aan onze liefde, en aan de bevordering van ons eeuwig heil, door dengene, welken Hij lief had, voor dat de wereld was geschapen! Toen reeds waren wij uitverkoren, om heilig en onstraffelijk voor Hem te wandelen in liefde! O! welk eene opwekking voor ons tot dankbaarheid, tot de teederste wederliefde

jegens Hem, tot kinderlijke gehoorzaamheid jegens eenen Vader, die ons reeds voor duizenden eeuwen lief had, voor ons zorgde, en de wijsste, vaderlijkste en krachtdadigste middelen tot onze zaligheid beraamde! Maar het denkbeeld zijner eeuwigheid moet ons tot den diepsten ootmoed bewegen. *Wie* toch, o menschen! *is zijn raadgever geweest? Of wie heeft Hem te voren iets gegeven, opdat het hem wederom wierde vergolden? Uit Hem, en door Hem, en in Hem zijn alle dingen; Hem zij eere in eeuwigheid!*

Hij was, eer nog het stofje bestond, dat eindelijk, door zijnen wil, in u tot eenen mensch werd; eer gij het daglicht aanschouwdet, was het de Algenoegzame, die *de dienst van niemand behoeft, maar zelf het leven en den adem aan alles heeft gegeven.*

KERK-NIEUWS.

Biddag.—De Hoog-Eerw. Synodale Commissie goedgevonden hebbende te bepalen, dat Donderdag den 28sten Mei als een algemeene Biddag zal worden gevierd in al de Gereformeerde gemeenten dezer volkplanting, opdat men zich voor den Heer verootmoedige, om afwending zyner oordeelen, herstelling van eenen gewenschten vrede, en om zegen voor land en kerk bidde, is aan die roepstem op dien dag voldaan, en hebben zich ook alle andere Christen gezindten zich daarmede op dien dag vereenigd. De kerken waren opgepropt, de winkels en banken in de stad waren gesloten, maar de kantoren des gouvernements waren open en werden in het hof bezigheden verrigt.

De algemeene belangstelling zoo openlijk aan den dag gelegd, zij een teeken ten goede, en doe ons biddende hopen, dat de tuchtroede ten zegen van den lande zijn moge!

De inzameling was op dien dag voor onze lijdende landgenooteu over het algemeen niet gering.

MENGELINGEN.

Rome is onuitputtelijk in hare eischen, en tast des te hongeriger en onbeschaamder toe, hoe meer het genoten heeft.—*Kerkbode.*

Heeft men *gemeenschappelijk* weldaden genoten, zoo is het ook betamelijk, dat men *gemeenschappelijk* God daarvoor dankt. Dit doet men niet, wanneer men terstond na de bediening des Avondmaals het kerkgebouw verlaat, voor dat de leeraar het dankgebed Gode hebbe opgeofferd.

Het is het kenmerk van gering vertrouwen en gebrek aan ware toegenegenheid, wanneer de leden der gemeente traag zijn hunne leeraars te bezoeken, om met hen te spreken over de belangen van hunne onsterfelijke zielen, en de dingen welke het Koningrijk der Hemelen aangaan.

Velerlei boeken te lezen, is niet altijd nuttig. Zij geven wel eens verwarde en duistere denkbeelden. Lees niet te veel; denk steeds na; bestudeer de menschen, maar meer u zelven, en gij zult eenen schat van *levenswijsheid* verzamelen. Tracht bij dit alles u nimmer *wijs* te wanen, maar neem ter hart de wenken, vermaningen en lessen, welke gij van *hen* ontvangt, die door eene veeljarige, opmerkzame ervaring u zeggen, dat niet in het *weten*, maar in het *doen*, des menschen wezenlijke waarde gelegen is!

Wanneer wij den hoogmoed, de moeder der zonden, door gebed, zelfkennis en zelfverzaking niet gedurig bestrijden, loopen wij gevaar trotschnederig te worden.

Bedenken wij steeds, dat, naarmate wij de billijke verontwaardiging des Allerhoogste wegens moedwillige zonden te minder vreesden, en den tijd der vergelding in onze verbeelding verder af waanden, beiden ons ten jongsten dage, des te gevoeliger treffen zullen!

Gedrukt bij Pike & Philip, 59, *St. Georgestraat; en te bekomen bij den Heer* J. H. Collard, 24, *Heerengracht, aan wien de Inteekeningen, moeten worden betaatd, en Communicatiën voor den Redakteur ontvangen worden.—Prijs* Zes Shillings *per Jaar, en voor Inteekenaren in de Buiten-Districten, aan wien het* per Post *verzonden wordt,* Zeven Shillings.

DE HONIGBIJ.

MAANDSCHRIFT

VOOR GODSDIENSTMINNENDE LEZERS.

"De vrees des Heeren is wijsheid."

DEEL II. JUNIJ, 1846. No 6.

LEERREDE OVER 2 SAM. XXVI. 12—14.

(Vervolg van No. V. pag. 147.)

En welke zijn deze *drie dingen?* Ach! mijne Toehoorders! zij zijn datgeen, hetwelk in deze wereld het allerverschrikkelijkste is. Het zijn de drie grootste rampen die men zich hier op aarde kan voorstellen. Met één woord, deze *drie dingen* zijn, de HONGERSNOOD, de OORLOG, en de PEST!—Dit is de geesel met drie takken, die God in zijne almagtige handen houdt, om de inwoners der wereld te straffen, als zij Hem beleedigd hebben. Dit is die ontzaggelijke drietand, waarvan de ware God der zee en der aarde zich bedient, om zijn alvermogen en zijne regtvaardigheid in de wereld te doen blijken. Gelijk een belegerde stad voor één van deze drie rampen zwichten moet; of uit hongersnood, als haar de toevoer der levensmiddelen wordt afgesneden, of door de wapenen, wanneer daarin een bres geschoten en zij aldus overweldigd wordt; of door aanstekende ziekten, die onder de inwoners heerschen, en hen noodzaken de wapenen neêr te leggen. Zoo handelt ook de groote God der slagorden, wanneer Hij de weêrspannige menschen wil aantasten; dan gebruikt

Hij doorgaans één van deze drie plagen, of den hongersnood, die hen berooft van de middelen voor hun levensonderhoud; of den oorlog, die hen door de scherpte des zwaards den dood aanbrengt; of de besmettelijke pest, die hen het vergif in het hart en ingewanden overbrengt.

Moet ik u hier deze drie geeselroeden voorstellen? Moet ik daarvan de akelige schilderijen voor u ophangen?

Wanneer het aardrijk eenige jaren onvruchtbaar blijft, zonder aan deszelfs inwoners, noch in granen, noch in vruchten, iets op te leveren, om hun kwijnend leven te onderhouden; en wanneer God daarenboven, door eenen verborgen vloek, den staf des broods verbreekt, de kracht en het voedend vermogen daaruit wegneemt, zoodat zij, die het nog hebben en eten, daardoor niet gevoed worden, en hongerig sterven, midden in hunnen overvloed. Alsdan is het, dat de menschen, dagelijks eenen langzamen en pijnelijken dood stervende, niet anders gelijken dan geraamten, opgegraven lijken of grafschimmen, die zich naauwelijks bewegen kunnen. Alsdan is het, dat zij, aan alle kanten naar voedsel zoeken en dat nergens vindende, den dood afwachten, in eene droevige neêrslagtigheid of ongelooflijke razernij, en dikwijls in beiden, daar hunne zwakheid hen soms geen meer kracht heeft overgelaten dan om hun leven te vervloeken; alsdan is het, dat de vreemdste en afschuwelijkste spijzen tot brood verstrekken en voor smakelijke gerechten gehouden worden; dat niet alleen het vleesch van honden en rotten, de wortels en uitspruitsels van het gras des velds, het smeer van kaarsen, de droesem van stinkende oliën; maar zelfs de schors der boomen, het parkement en het leder, de hoornen der beesten en de beenderen der dooden menschen worden opgezocht om daaruit eenig voedsel te halen. De razende honger klimt zelve somtijds zoo hoog, dat de menschen als het ware de menschelijkheid afleggende, en alle gevoel van de natuur vergetende, grimmig, als leeuwen en tijgers, op huns gelijken aanvallen, zich voeden met menschenvleesch, de dooden eten en de levenden dooden, om hunnen verschrikkelijken en wanhopigen honger te stillen; gelijk die Perzische soldaten, die tot den uitersten nood gebragt, en niets meer tot levensonderhoud over hebbende, het besluit namen om

van hun den tienden man te verlooten en dien te slagten om de overigen te voeden. Ja, wie uwer weet niet, wat de hongersnood meer gedaan heeft? daar hij moeders zoo ver bragt om hare eigene kinderen vaneen te scheuren, in stukken te houwen, om zich met hun vleesch en bloed te verzadigen, gelijk het eertijds, gedurende de belegeringen van Samaria en Jeruzalem plaats had. Parijs zag eens met afgrijzen, in een van deze droevige omstandigheden, de dij van een kind, welke men in de kast van deszelfs moeder vond, toen men de lijst van haar huisraad na haren dood kwam opnemen, en waarmede zij gehoopt had haar leven nog wat te verlengen!—Vandaar die bittere en ontroerende jammerklagt van Jeremia, daar hij in een weemoedig geween uitroept: *De moeders hebben hare kinderen gekookt, zij zijn haar tot spijze geworden in de verbreking der dochter mijns volks* (Klaagl. iv. 10). Dit was het, dat Mozes zoo bewegelijk had uitgedrukt in zijn vijfde boek, daar hij, de ondragelijke gestrengheid des hongers voorstellende, zeide: *Aangaande den man, die teeder en zeer wellustig geweest is, zijn oog zal kwaad zijn tegen zijnen broeder, en tegen de huisvrouw zijns schoots, en tegen zijne zonen, om ze te eten in het verborgen, vermits het gebrek van alles* (Deut. xxviii. 54). O razernij! die waarlijk ongeloofelijk zou wezen, zoo de ondervinding dezelve niet bewaarheid had! Het is eene onuitsprekelijke droefheid voor eene moeder, hare kinderen te zien sterven; dit getuigen die woorden van den profeet: *Daar is eene stem gehoord in Rama, een klagen, een zeer bitter geween; Rachel weent over hare kinderen; zij weigert haar te laten troosten, omdat zij niet meer zijn* (Jer. xxxi. 15). Maar welk eene schrikkelijke woede moet het dan zijn, die eene moeder vervoert, niet om haar kind te zien sterven, maar om het te dooden; niet slechts om het te dooden, maar om dat te doen met oogmerk om het daarna op te eten; en om in plaats van over dat kind uit te roepen, gelijk David: *Mijn zoon! mijn zoon! ach! dat ik voor u gestorven ware, mijn zoon* (2 Sam. xviii. 33)*!* integendeel, tot dat ligchaam, dat nog rookend en spartelend is, te zeggen: ik zal u in stukken hakken, om mij met u te vergasten, en u als eene lekkernij op te eten!!—O welk eene zware ramp is dan niet de hongersnood, wanneer hij sterk is? En het was eenen van dien aard,

welken God hier aan David liet voorstellen. Trouwens, Hij sprak tot hem van *eenen honger van zeven jaren.* Gij weet het uit eigen ondervinding, mijne Toehoorders! dat er veel minder tijd noodig is om den nood zeer dringende te maken. Maar welke moet dan de treurige toestand der menschen wezen; hoedanig moet dan het gelaat des aardrijks zijn, wanneer de hongersnood aldaar *zeven* achtereenvolgende *jaren* zijne verwoestingen aanregt? De Heilige Schrift heeft ons ook daarvan slechts één voorbeeld in Egypte, ten tijde van Jozef, nagelaten! Het is waar, de Bijbel schijnt in ons geval zich zelven tegen te spreken; want daar in onzen tekst door den Heer tot David gesproken wordt van *zeven jaren,* lezen wij in het eerste Boek der Kronijken, alwaar deze zelfde geschiedenis ook verhaald wordt, slechts van *drie jaren* (kap. xxi. 12). Edoch, dit is maar eene schijnstrijdigheid, welke gemakkelijk te vereffenen is, als men in overweging neemt, dat toen de Profeet Gad van 's Heeren wege tot David kwam, reeds *drie volle jaren* verloopen waren, dat de hongersnood zich door geheel Israël had doen gevoelen; gelijk wij lezen in ditzelfde boek van Samuël, in het 21ste hoofdstuk het eerste vers. Het was dus reeds *het vierde jaar* welk verliep, sedert deze ramp begonnen was; en indien God hierbij nog *drie jaren* gevoegd had, zouden het te zamen *zeven jaren* hebben uitgemaakt. En dus stelde God inderdaad niet meer dan *drie jaren honger* aan David voor, welke *drie jaren,* met de reeds verloopenen, een *zevental* zouden hebben opgeleverd. Oordeelt dan eens hoedanig deze plaag den vorst van Israël moest verschrikken; en of hij, op het denkbeeld van *zeven jaren* van zulk eenen slechten tijd, niet ten minste zoo verbaasd moet geweest zijn als Faraö, toen hij in den droom de *zeven magere koeijen* zag, die de *vetten* opaten (Gen. xli. 19, 20); een zinnebeeld van het vreesselijke gebrek welk den overvloed van zijn rijk verslinden moest.

Dan hij gevoelde nog zijne angst vermeerderen, wanneer hij de tweede plaag beschouwde, die God hem voordroeg, welke was de Oorlog. Hoe schrikkelijk is het enkel denkbeeld daarvan! Waarlijk, zoo de aannadering van eenig ding in staat is om iemand groote droppels bloed te doen zweeten, gewis het is dit woedend en verslindend schrikdier! Immers, den oorlog te noemen, dat is, in één woord, eene optelling van al

de rampen: armoede, brand, ballingschap, slavernij, berooving van goederen, wegvoering van vee, bederf van veldvruchten, vermoorden van kinderen, bloedige en wreede slagting van huisgezinnen. Den oorlog te noemen, dat is eene optelling van al de ondeugden en gruwelen: rooverij, plundering, moord, ijsselijke wreedheden. Die den oorlog noemt, stelt zich voor den geest, afgebrande woningen, vernielde en in puin gelegde steden, rivieren met bloed geverfd, velden bezaaid met lijken, geheele landstreken in woestijnen veranderd, kinderen in de wieg gedood, grijsaards vermoord, zonder eerbied voor hunne zilveren haren, vrouwen en teedere maagden, die hare eer met bittere en troostelooze tranen beweenen, priesters en dienaars van den levenden God, die in hunne tempelen doorstoken, en zelve de slagtoffers van den goddeloozen krijgsknecht geworden zijn. Met één woord, noemt den oorlog, en gij noemt een dier, dat wreeder is dan de tijgers, verscheurender dan de leeuwen, vervaarlijker dan slangen en draken. Dit is inderdaad een *dier*, gelijk dat, welk Daniël ons beschrijft: *gruwelijk en schrikkelijk*, welk *ijzeren tanden had*, welk *at en verbrijzelde, en het overige vertrad met zijne voeten* (Dan. vii. 7). De godslasteringen en ijsselijke vloeken zijn de gewone stem; en het donderende gebulder van het geschut, is het brullen van dit wreede schrikdier; zijne schubben zijn ijzer en staal; vuur en vlam ademt hij door zijne neusgaten; gloeijende vurige kogels braakt hij uit zijnen muil; in een stroom van bloed baadt hij zich; en in de woedendste plunderingen en moorden schept hij het meeste behagen. Voor hem uit vliegen schrik, verbaasdheid, vrees; achter hem volgen vernieling, brand, verwoesting, reddelooze puinhoopen. Aan weerszijde van hem treden verachting der wetten, omkeering der regtvaardigheid, verbanning van godsvrucht, vernietiging van den koophandel; en de onbeschaamdheid en de onmenschelijkheid zijn zijne bestendige leidslieden. Toen de profeet Eliza eens Hazaël, den hoofdman van den koning van Syrië zag, keek hij hem langen tijd stijf in het aangezigt en begon toen sterk te weenen; en toen deze hem vroeg: *Waarom weent mijn heer?* was het antwoord van den profeet: *Omdat ik weet wat kwaad gij den kinderen Israëls doen zult. Gij zult hunne sterkten in het vuur zetten, en hunne jonge mannen met het zwaard dooden, en hunne jonge kin-*

deren verpletteren, en hunne zwangere vrouwen opsnijden (2 Kon. viii. 11, 12). Zietdaar de gewone toevallen en gevolgen van den oorlog! en hij moest waarlijk een hart hebben, harder dan marmer, die daaraan denken kan, zonder dezelfde aandoeningen van dien profeet te gevoelen, en zonder, even gelijk hij, tranen te storten!— Maar, mijne Toehoorders! indien de oorlog altoos verschrikkend is, hoe veel te meer, wanneer het lot der wapenen tegenloopt; wanneer men verslagen wordt en op de vlugt gedreven; wanneer men den vijand ziet zegepralen, die overal het zwaard in de lendenen stoot, alles wat hem ontmoet omverwerpt en een beklagelijk bloedbad aanrigt? En dit is het, dat God hier aan David voorstelde, om *drie maanden te vlugten voor het aangezigt zijner vijanden.* Alsdan is het, dat alles aan de bescheidenheid van den overwinnaar staat, dat alles ten prooi van zijne onverbiddelijke woede strekt. Alsdan is het, dat de wegen als met lijken bedekt worden, dat de steden stormerderhand worden ingenomen en alles overgelaten wordt aan de razernij van krijgsvolk, dat zich als gevleeschte duivels of helsche furiën vertoont. Alsdan is er niets meer veilig, geen leven, geene bezittingen, geen eerbaarheid. Alsdan gaan zij, die de scherpte des zwaards of de hitte der vlammen ontkomen, bevende en halfdood, zich versteken in de holen, zich verschuilen in de spelonken der aarde, vliedende als beesten, die men najaagt, en die vlugten voor den troep der jagthonden en voor de jagers die hen nazetten. En wie onzer zal dan twijfelen aan de ontroering van David, op de enkele verbeelding van zulk eene geduchte plaag?

Evenwel, hij moest dezelve ondergaan; of hij moest besluiten tot eene andere, welke allersmartelijkst was, en die hem, *in de derde plaats,* werd voorgesteld. Welk eenen benaauwden toestand! hij moest kiezen, de onmedoogende woede van den *oorlog,* of de doodelijke *pestilentie!* De Pest, dat sterkste en vlugste van alle vergiften; de pest, die gevaarlijkste en geduchtste van alle ziekten—die het leven in haren bron aantast, en haar venijn regelregt naar het hart voert—die de menschen verhit als door een blakend vuur—die het bloed ontsteekt—die de ingewanden verteert—die de oogen verandert in vurige vonken, en al de leden van het ligchaam in gloeijende pestkoolen—ja, dat nog ongelukkiger is, die zoodanig den redelijken geest ontstelt, dat men dik-

werf in woede, in krankzinnigheid en ongelooflijke beroeringen, den adem uitblaast. Welk eenen droevigen toestand, daar men verlaten wordt van de geheele wereld! Immers, een mensch door dit besmettend en doodend vergift aangetast, kan op geenen bijstand van zijne naburen, op geen bezoek van zijne vrienden, ja zelf, niet dan bezwarelijk, op de troostredenen van zijne leeraars rekenen. De vader heeft geen hoop om in de armen van zijne lieve kinderen te sterven, noch de kinderen om den vaderlijken zegen uit zijnen mond te hooren; naauwelijks kan de man verwachten, dat zijne smart een oogenblik verzacht zal worden door het vertroostend gezigt van zijne teedergeliefde echtgenoote. En, ten laatste, hetgeen deze ramp tot het toppunt van ellende voert, is hare algemeenheid. Het is niet de kwaal van een enkel mensch, het is niet eene besmettende ziekte, die straks de geheele maatschappij der menschen aantast; zij besmet en vergiftigt de lucht welke elk inademt, en verspreidt dus het venijn ras algemeen. Bijkans niemand kan hier de liefdedienst van trooster waarnemen; elk heeft zoo veel troost voor zich zelven noodig, dat hij aan anderen geene vertroosting mededeelen kan. En, gelijk eertijds in Egypte, elk huis eenen doode had, zoo gaat het ook, wanneer deze Verderfengel der pestilentie een land doortrekt; hij laat weinig huizen vrij, die den Dood niet onder hun dak zien inkomen; en zij zelven, die daarvan nog bevrijd blijven, kunnen op hun leven niet rekenen, omdat dit vergift onbedenkelijk vlug is, en veel sneller voórtschiet dan het venijn van slangen of adders; ja, het rukt de menschen dikwerf in een oogenblik weg; en men heeft menschen, over straat gaande, plotselings dood zien nedervallen, alsof een pijl hen in het hart getroffen en terstond ter neêrgeveld had. En dit is de reden dat God hier tot David slechts spreekt van *drie dagen pestilentie,* daar Hij hem *drie jaren honger* en *drie maanden oorlog* had voorgedragen; en hierin heeft God waarlijk eene billijke evenredigheid van tijd waargenomen. Immers, de *oorlog,* wanneer een wreede en overwinnende vijand in een land invalt, zal in *drie maanden* zoo veel volk doen sneuvelen, als de scherpste *honger* in *drie jaren* zou wegnemen; en wanneer de *pestilentie* woedend en kwaadaardig is, kan zij, ongetwijfeld, zoo veel menschen naar het graf slepen in *drie dagen,* als de zwaarste *oorlog* in *drie maanden* doen zal.

Zietdaar de *drie dingen* welke een vertoornd God aan David voordraagt om hem te kastijden; en die alle drie zeer gepast waren tot straf van zijne misdaad. Immers, hij had zich verhoovaardigd over het getal zijner onderdanen, en het is alsof de Heer hier zegt: "Welaan, ik zal hem de oorzaak zijner trotsheid ontnemen; ik zal van hem wegnemen die mannen, welke hem zoo hoogmoedig maken; ik zal daarvan een deel dooden, door den honger, of door den oorlog, of door de pest, om aldus dien rook zijner ijdele hoovaardij neêr te slaan." O menschen! bezit uwe goederen in nederigheid, zoo gij dezelve wilt blijven behouden. Daar is geen gereder middel om dezelven te verliezen, en God te noodzaken u die te ontnemen, dan dat gij daarop verwaand, opgeblazen en hoovaardig wordt. God, die niets meer haat dan den hoovaardige, is altoos genegen om hen de oorzaak hunner hoovaardij en den afgod hunner trotsheid te ontnemen. Gij bezit schatten—dat is goed; het is inderdaad een voorregt, dat vele nuttigheden heeft; maar ziet toe, dat gij u niet verhoovaardigt op uw goud en zilver; want gij zoudt u verwonderen hoe het onder uwe handen zou wegsmelten, of zich vleugelen maken om weg te vliegen, en u te laten in een gebrek, des te schandelijker, naarmate gij onbeschaamder en onverdragelijker in uwen voorspoed waart. Gij hebt verstand en bekwaamheid—dankt er God voor, dit is het schoonste sieraad van den mensch; maar weest zoo blind niet, om u daarop veel te laten voorstaan; want daar is slechts een nietsbeduidend ding noodig, om u daarvan te berooven, en u in een oogenblik dat vernuft te ontnemen daar gij zoo mede pronkt; slechts éénen val op het hoofd kan uw geheugen krenken, ééne krankheid of schrik kan uwe zinnen verbijsteren; en de minste aanraking van den vinger Gods, kan in één oogenblik de geestigste en geleerdste der menschen tot de onvernuftigheid der dieren, of tot de dwaasheid der zotten verlagen. Staakt uwen hoogmoed op uwe voorregten, o David! zie hier *drie* zeer scherpsnijdende seissen gereed om af te maaijen, die onderdanen, welker groot getal bij u eene onbehoorlijke staatzucht heeft te weeg gebragt. *Alzoo zegt de Heer, drie dingen draag ik u voor!—drie dingen breng ik tot u!*

Hoe waardig is deze taal aan God, en hoe drukt zij niet de oneindige majesteit van dit verheven Opperwezen uit! De Heer spreekt hier als eenen, die in zijne

handen gereed houdt Oorlog, Honger en Pest; en die slechts zijnen arm even behoeft uit te strekken, om deze oordeelen op den aardbodem uit te storten. Als menschen oorlog willen voeren, welke groote toebereidselen, welke verbazende kosten zijn er dan niet noodig. Zij moeten volk op de been brengen, krijgsknechten werven, legerhoofden uitkiezen, geschut doen gieten en wapenen smeeden, en zich zorgvuldig voorzien van alles wat tot den strijd en de belegering noodig is. Maar God heeft met al dien toestel en dit oorlogstuig niets te doen; Hij behoeft alleen zijnen arm uit te strekken om den strijd te verwekken; Hij behoeft slechts tot een volk te zeggen: *Ik breng u den oorlog!* en oogenblikkelijk worden zij omringd van vijanden. Als menschen een stad willen uithongeren, moeten zij daartoe veel tijd en groote waakzaamheid besteden. Zij moeten omschansingen leggen, afsnijdingen maken en sterkten opwerpen rondom die stad; zij hebben duizenden van gewapend volk noodig, om de plaats van alle kanten naauw in te sluiten. Maar God heeft met al deze moeite niets te doen, en Hij behoeft maar tot een volk te zeggen: *Ik breng u den honger!* om hen tot den uitersten nood te brengen. Als menschen een magtig vijand willen dooden, die zorgvuldig op zijne hoede is, dan valt het hun ten uiterste bezwaarlijk. Zij moeten wapenen en vrienden hebben; zij moeten alle gelegenheden bespieden; en dikwerf, met al hun magt en moed, mist hunnen slag, en zij moeten soms zelven hun leven laten onder de handen van hem, dien zij van het leven dachten te berooven. Maar God heeft niets noodig buiten zich om te dooden wien het Hem behaagt. Hij behoeft slechts tot een volk, en zelf tot eenen koning, in het midden zijner lijfwachten en wapenen, te zeggen: *Ik breng u de pestilentie!* om hem terstond in het graf te doen nederdalen. God heeft dus den *honger*, den *oorlog* en de *pest* in de schatten van zijnen toorn opgesloten, waaruit Hij die te voorschijn brengt als het Hem behaagt. Dit zijn de wapenen uit zijn wapenhuis, die Hij slechts behoeft in de hand te nemen, om te zeggen, gelijk Hij deed tot David: *Deze drie dingen draag ik u voor!*

Tot deze hand moeten wij opklimmen, mijne dierbaarste Toehoorders! tot deze straffende hand des Almagtigen, om de ware oorzaak dezer ramp te ontdek-

ken en te erkennen, dat ZIJ alleen ons dezelve toezendt. Wanneer de menschen het oorlogsvuur zien ontsteken, houden zij zich doorgaans bezig met de redenen daarvan te gaan zoeken; het zij in het belang der vorsten of in de heerschzucht der staatsdienaars, of in den naijver der mogendheden, of in eenig staatkundig stelsel. En, inderdaad, ik erken dat zulke beweegredenen daartoe aanleiding geven. Maar het is God, die daarvan de groote bestuurder is, door de geheime raderen van zijne voorzienigheid, om de volken te kastijden, en hunne wederspannigheden en zonden te straffen; zoodat Hij het is, die waarlijk den oorlog toezendt. Wanneer men den hongersnood ziet komen, schrijft men hem gewoonlijk toe aan tweede oorzaken; dan eens meent men, hebben zware regenvlagen het aardrijk te veel verkoeld, of de groote hitte en droogte hetzelve verbrand, of het is de ongeregeldheden der jaargetijden, of eenige ongesteldheid in de hoofdstoffen, of eenige schadelijke invloed der starren, die zulks hebben te weeg gebragt; en ik kan niet ontkennen, dat een en ander daartoe medewerken. Maar het is God die al deze dingen bestuurt; en die zich daarvan bedient, om zijne oogmerken te bereiken. Hij is het, die den hemel tot ijzer en de aarde tot koper maakt, die zijnen zegen aan een land onttrekkende, dat *tot eenen zouten grond stelt, om de boosheid dergenen, die daarin wonen*, gelijk wij in den 107den Psalm lezen. Wanneer besmettende ziekten zich verspreiden, en de pestilentie onder de menschen woedt, dan blijft men met zijne aandacht hangen aan de naaste of waarschijnlijke oorzaken. Men zoekt die in slecht voedsel, kwade luchtgesteldheid, of besmettende dampen, die uit het aardrijk opstijgen. En ik wil niet ontkennen, dat deze natuurlijke verschijnsels daaraan eenig deel hebben. Maar het is God, de eerste oorzaak, de groote werkmeester en de Opperheer der natuur, die zich daarvan bedient, als van de werktuigen van zijnen toorn en ongenoegen; om dusdoende, door de smarten en wonden des ligchaams, de ongeregtigheden der zondige zielen te straffen; zoo dat Hij het is, die ook de pestilentie toezendt. *Drie dingen*, zeide Hij tot David, *drie dingen draag ik u voor!*

Ondertusschen, daar de hooge God zoo wel barmhartig is als regtvaardig, daar Hij, ook *in het midden van den toorn des ontfermens gedenkt*, wil Hij deze *drie plagen*

niet alle over David en zijn volk brengen, opdat zij niet onherstelbaar zouden bedorven worden. Neen, Hij wil slechts één van dezen gebruiken om hen te straffen. En nog is Hij zoo goedertieren, om de keuze daarvan aan dien koning over te laten. *Drie dingen draag ik u voor, verkies één uit die, dat ik u doe.* Doch, opdat David zijn berouw niet uitstellen zou, door het vertragen der straf, beveelt Hij hem terstond te kiezen, zonder eenig uitstel; want zoo spreekt de profeet Gad tot hem: *Welke wilt gij dat u overkome; of dat een honger van zeven jaren in uw land kome; of, dat gij drie maanden vliedt voor het aangezigt uwer vijanden; of, dat er drie dagen pestilentie in uw land zij? Nu dan,* vervolgt hij, *merk en zie toe, wat antwoord ik Dien zal wederbrengen, die mij gezonden heeft!* Ik verbeelde mij hier den koning van Syrië, Antiochus, tot wien de Romeinen eenen afgezant zonden om zijne meening te weten op eene vraag, die zij hem lieten voorstellen; deze afgezant, om den koning te noodzaken, hem dadelijk en zonder uitvlugten te antwoorden, teekende met zijnen staf een kring rondom hem op den grond en sprak, met eene Romeinsche stoutheid, tot hem: "Eer gij buiten dezen kring treedt, eisch ik uw antwoord voor den raad!" De profeet Gad handelt hier met den koning van Israël op dezelfde wijze. Deze afgezant van den levendigen God, vol van zulk eenen moed als der grootheid zijnes Meesters waardig was, dringt en noodzaakt den koning om op het oogenblik te antwoorden. *Nu dan,* zegt hij, NU, eer gij u uit mijne tegenwoordigheid begeeft, *merk en zie toe, wat antwoord ik Dien zal wederbrengen, die mij gezonden heeft!*

Mijne Toehoorders! verbeeldt u welk eene ontroering en vrees bij David toen plaats had; stelt u in zijne plaats; denkt wat gij in dezen droevigen toestand zoudt gezegd en gedaan hebben, en ik houde mij verzekerd, dat gij het niet vreemd zult vinden, dat hij uitriep: *Mij is zeer bange!* "Helaas!" zal hij bij zich zelven gezegd hebben, "ik zie mij geplaatst tusschen den Hongersnood, den Oorlog en de Pest; in de droevige noodzaak om één van deze drie rampen te kiezen! Naar welke zijde zal ik mij wenden? Indien ik den hongersnood verkies, zal ik mijne onderdanen voor mijne oogen van honger moeten zien omkomen, zonder hen te kunnen helpen. Verkies ik den oorlog, dan zal ik in mijne staten,

alles te vuur en te zwaard zien verwoesten. Indien ik mij bepaal tot de pest, hoedanig zal dan het gelaat van mijn rijk worden, onder zoo vele akelige dooden en uitgemergelde lijken, dat er naauwelijks levendigen genoeg overblijven om hen onder de aarde te brengen? O mij, ongelukkige vorst! hoe beklagelijk is uw toestand! Besluit gij tot den hongersnood, dan zal u volk in wanhoop en zonder troost of uitkomst stervende, u maken als die bedrukte Hagar, die in de woestijn van Berseba, alle levensonderhoud missende, haar kind onder de struiken wierp, en nadat zij met luider stem geweend had, het gezigt van zulk een treurig voorwerp niet langer kon verdragen, maar zich afzonderde, met deze droevige taal: *Dat ik het kind niet zie sterven* (Gen. xxi. 16)! Zoo gij den oorlog verkiest, helaas! dan zult gij de Edomieten in uw land zien komen, en over uw dierbaar Jeruzalem hooren uitroepen: *Ontbloot ze! ontbloot ze! tot hare fondamenten toe* (Ps. cxxxvii. 7)! Dan zult gij mogelijk uwe eigene wijven zien wegvoeren uwe kinderen slagten, uwe steden verbranden, uw volk door het zwaard dooden, en, dat nog het droevigste van alles is, dan zult gij mogelijk nog eens de Ark des Heeren in de handen der onbesnedenen zien vallen, en gevangen wegvoeren in den tempel hunner afgoden, om aldaar tot een zegeteeken hunner trotsheid te strekken. Bepaalt gij uwe keus tot de pest, o! welk eene ellende, in drie dagen zoo vele duizenden menschen te zien sterven, en als in een oogenblik koning der dooden, in plaats van koning der levenden te worden! O ongelukkige Kanaän! hoe zult gij van gedaante veranderen! want indien ik den hongersnood verkies, zult gij niet langer dat aangenaam en vruchtbaar land zijn, *vloeijende van melk en honig*, maar eene dorre en onvruchtbare woestijn worden, die niets dan doornen en distelen voortbrengt. Indien ik voor den oorlog stem, zult gij niet langer zulk een begeerlijk en vermakelijk landschap zijn; maar het gewest van jammer, en het land van ellende. Uwe hoofdstad, Jeruzalem, die volmaakte in schoonheid, zal niet langer *het gezigt des vredes* wezen, maar welhaast het geduchte tooneel van krijg en verwoesting worden. Of, zoo ik eindelijk besluit om de pest te kiezen, zult gij, o Kanaän! niets anders worden dan een groot en afgrijzelijk kerkhof, en men zal u niet langer kunnen noemen het *land der*

levendigen, maar het beenderhuis en den begraafkuil der dooden. Wat zal ik dan doen? Welk een besluit zal ik nemen, in zulk eene uiterste verlegenheid? Ik weet niet naar welke zijde ik mij wenden zal, *o! mij is zeer bange!*

(Het vervolg en slot hierna.)

DE TOESTAND DER JODEN SEDERT DEN DOOD VAN CHRISTUS TOT OP DEZEN TIJD.

(Vervolg van No. V., bladz. 151.*)*

De heerschappij der Romeinen strekte zich nog over een groot gedeelte der toenmaals bekende wereld uit, en de leer des Christendoms, in de vorige eeuwen, niettegenstaande den haat der Joden en vervolgingen der Heidenen, steeds meer en meer uitgebreid, werd nu door Konstantijn, den Groote, tot de heerschende Godsdienst gemaakt. Thans, had men mogen denken, zouden de oogen der verblinde en overal verstrooide Joden wel opengegaan, en zij door deze zigtbare zegepraal des Christendoms bewogen geworden zijn, om de hoop op de herstelling van hunnen staat en de verwachting van eenen anderen Messias, buiten dien, welken zij gekruisd en verworpen hadden, geheel en al te laten varen. Maar dit gebeurde niet. Er waren onder de overgeblevene Joden wel velen, die door den deerniswaardigen toestand waarin hunne natie verkeerde, tot ernstig nadenken gebragt en opgewekt werden om Jezus Christus als den waren Messias en den Zaligmaker der wereld te erkennen; doch de grootste hoop van dit hardnekkig volk volhardde in zijn vorig ongeloof, bleef denzelfden onverzoenelijken haat tegen het Christendom koesteren, en vervolgde, voornamelijk op eene wreedaardige wijze, al de zoodanigen, die uit het Jodendom tot de belijdenis van het Evangelie waren overgegaan, terwijl zij zich nog door denzelfden geest van oproer, die hen meermalen reeds in ongelukken gestort had, lieten beheerschen.

Hierdoor werd aan Konstantijn den Groote aanleiding gegeven, dat hij verscheidene verordeningen maakte om de Joden in onderwerping te houden en te verhinde-

ren, dat zij aan de Christenen geene aanmerkelijke nadeelen konden toebrengen.

Ook namen de hoofden der Christelijke kerk, zoo wel omtrent het jaar 305, op de kerkvergaderingen van *Illiberis*, of *Elvira*, eene stad in *Spanje*, als op die, welke omtrent het midden der vierde eeuw, te *Laodicea* gehouden werd, verscheidene besluiten, daartoe strekkende, dat alle omgang der Christenen met de Joden afgebroken, en deze natie meer en meer vernederd werd.

De wetten van Konstantijn den Groote, tegen de Joden, werden door deszelfs zoon en opvolger, Konstantius, met nieuwe verordeningen vermeerderd, en met groote gestrengheid ten uitvoer gebragt, daar zij op nieuw blijken gaven van hunnen onverzoenlijken haat tegen de Christenen, en niet slechts oorzaak waren, dat de belijders van het Evangelie in *Perzië*, onder den koning Sapor, eene zware vervolging moesten ondergaan, maar ook te *Alexandrië* de kerken plunderden, en de gewijde boeken der Christenen verbrandden; gelijk zij ook te *Diocaesare*, eene stad in *Palestina*, een oproer verwekten, die echter weldra door den Romeinschen veldoverste Gallus gedempt werd, daar hij de muitelingen versloeg en deze stad deed slechten. Ook werd de Joden op nieuw verboden naar *Jeruzalem* te reizen, en wie deze stad maar van verre wilde zien moest deze vergunning zeer duur betalen. Hij bezwaarde hen voorts met zeer drukkende belastingen, en zoude hen, was hij niet door den dood verhinderd geworden, nog meer vernederd hebben.

Meer voorspoed genoten de Joden onder de regering van Julianus, die in het jaar 360 tot keizer uitgeroepen werd. Hij bevrijdde niet alleen de Joden van de belastingen, die hen voorheen opgelegd waren, maar gaf hun ook de vrijheid om den tempel te *Jeruzalem* weder op te bouwen, en zorgde daarvoor, dat de noodige bouwstoffen aangebragt werden, terwijl hij aan Alypius, eenen zijner eerste staatsdienaren, het opzigt daarover opdroeg, en hem den stadhouder van *Judea* tot medehelper gaf. De Joden, hierdoor aangemoedigd, begaven zich met allen spoed, uit vele oorden der wereld, naar *Jeruzalem*, om met hunne bezittingen en hunner handen arbeid dit werk te helpen bevorderen. Hunne vrouwen gaven hare kostbaarste versierselen daartoe prijs, en

droegen het puin in hunnen schoot weg. Toen zij echter reeds aangevangen hadden een nieuw fondament vóor den tempel aan te leggen, werd des nachts weder alles omvergeworpen wat zij den ganschen dag door gearbeid hadden. Een onweder, met hevige wervelwinden gepaard, verstrooide en verdreef eene groote menigte van kalk, die zij bijeengebragt hadden. Zij lieten zich evenwel niet afschrikken en hervatteden den arbeid; doch te vergeefs. Er ontstond eene geweldige aardbeving, welke al hun werk vernielde, en eindelijk braken vuurvlammen uit de aarde voort, deden verscheidene Joden om het leven komen, en noodzaakten de overigen om deze gansche onderneming te laten varen.

Zoo werd voor de Joden alle uitzigt om in het bezit van stad en tempel hersteld te worden op nieuw verijdeld, en deze gebeurtenis moest hen tot eene herhaalde waarschuwing dienen, om daartoe geene verdere pogingen in het werk te stellen, waartoe hun ook met den dood van Julianus, die kort daarna voorviel, alle gelegenheid benomen werd.

Onder de regering van de volgende keizers werden de Joden met billijkheid behandeld, want hoewel zij, ten tijde van Julianus, de Christenen vele beleedigingen aangedaan, en derzelver kerken te *Gaza*, *Askalon*, *Berythus*, *Damaskus* en *Alexandrië* vernield hadden, zoo werd het toch door Valentianus I aan de Christenen verboden om zich deswegen op de Joden te wreken, of hunne Synagogen weg te nemen, en de menigvuldige wetten, welke onder de volgende keizers, tot aan het jaar 429, met betrekking tot de Joden gemaakt zijn, leggen duidelijk aan den dag, dat deze natie wel streng in onderwerping gehouden, en verhinderd werd om de Christenen te beleedigen, of te benadeelen; maar dat zij ook tevens, onder de bescherming der Christelijke overheden, gerust en veilig kon leven, en wanneer zij maar zelve geene aanleiding daartoe gaf, geene vervolging te vreezen had.

Met dit alles bleef de haat der Joden tegen de Christenen even onverzoenelijk. Zij hadden de gewoonte om op het Purimfeest het beeld van Haman met het kruis, waaraan hetzelve gehangen had, te verbranden, en deze plegtigheid met vele smaadredenen tegen de Christenen te vergezellen. Door eene wet van Theodosius, den

Jongere, in het jaar 408 gegeven, werd hun zulks verboden; doch in *Macedonië*, *Dacië* en elders, overtraden zij dit verbod, en veroorzaakten daardoor, dat de blinde godsdienstijver van sommige Christenen werd gaande gemaakt, die hunne huizen en scholen verbrandden en velen hunner om het leven bragten.

Vooral waren er onder de Christelijke leeraars van dien tijd, die, bij hun steeds toenemend gezag, van den waren geest des Christendoms, die liefde en verdraagzaamheid ook jegens vijanden aanbeveelt, meer en meer afweken, en aan de onderdrukking en vervolging der Joden grootelijks deel namen. Reeds had Ambrosius, bisschop te *Milaan*, zich zeer ontevreden betoond over de billijkheid waarmede keizer Theodosius, den Groote, de Joden behandelde, en de dweepende monnik Simeon, die op eenen hoogen zuil, in de nabijheid van *Antiochië* zijn verblijf had, begunstigde de mishandelingen, welke de Joden in die stad van het gemeen moesten lijden; gelijk ook de Alexandrische bisschop Cijrillus de gelegenheid, dat er bij de openbare schouwspelen eenige oproerigheden door de Joden aangerigt werden, waarnam, om deze natie, die aldaar zeer talrijk was, en op honderd duizend menschen gerekend werd, uit die stad te verdrijven, hun van alles te berooven en hunne Synagogen te verwoesten.

Tot hiertoe hadden de Joden nog hun eigen opperhoofd en hun patriarch Gamaliël; genoot van keizer Theodosius veel gunst, doch daar hij, hierdoor trotsch geworden, zich te veel gezag aanmatigde, was hij zelf oorzaak, dat hem zijne bediening ontnomen, en de waardigheid van patriarch nog voor het jaar 429 geheel afgeschaft werd, wordende in derzelver plaats primaten aangesteld, die met minder gezag bekleed waren. Daarenboven verordende Theodosius, dat geen Jood tot eenige eerepost, veel min tot eenige overheidsbediening in de steden verkiesbaar zoude zijn, om niet de Christenen daaraan bloot te stellen, dat zij onregtvaardig van hun behandeld werden.

Intusschen waren de Joden nog steeds genegen, om zich door bedriegers, die hen tijdelijke voordeelen beloofden, te laten misleiden. Zoo vertoonde zich, in het jaar 431, een bedrieger, Mozes van *Kreta* genoemd, die voorgaf de tweede Mozes te zijn, gezonden om de Joden te bevrijden. Hij beloofde de wateren der zee vaneen

te zullen scheiden en hen zoo in het beloofde land te brengen. De ligtgeloovige Joden lieten zich bewegen, om, met verlating hunner goederen, naar het strand der zee te gaan, en hem met hunne vrouwen en kinderen te volgen tot aan een voorgebergte, waar hij hun beval zich in de zee te storten. Zij, die dwaas genoeg waren om op zijn woord hun leven te wagen, verloren hetzelve weldra in de wateren, waardoor de overigen gewaarschuwd naar hunne woningen terugkeerden, en vele van dezelven het Christendom aannamen.

Verscheidene Noordsche volken waren intusschen in het Romeinsche gebied ingedrongen, en hadden een groot gedeelte van het Westersche keizerrijk veroverd. De Joden moesten daarbij wel in de algemeene volksrampen deelen, maar zij behielden evenwel de vrije uitoefening van hunne Godsdienst, en de koophandel, waarop zij zich meer en meer begonnen toe te leggen, was hun vergund. Zelfs werden zij door Theodorik, koning van *Oostgothen*, die zich in het jaar 483 meester van *Italië* gemaakt had, tegen de vervolgingen der geestelijken en de woede des gemeens beschermd. Doch toen de meeste dezer oorlogzuchtige en nog onbeschaafde volken tot het Christendom waren overgegaan, werd het, van de zesde eeuw af, eene bijna algemeene gewoonte, om de Joden, zoowel als andere geloovigen, met geweld tot de omhelzing van het Christelijke geloof te dwingen. Ook werden de toenmalige verordeningen der Romeinsche keizers met groote gestrengheid tegen de Joden uitgeoefend, en met nieuwe, voor deze natie zeer vernederende, wetten vermeerderd. Zoo maakte, bij voorbeeld, Gondebaudus, koning der *Bourgondiers*, in het jaar 501 eene wet, dat een Jood, een Christen slaande, de hand zoude verliezen, maar wanneer hij eenen priester sloeg, zoude hij aan het leven gestraft worden. En Childebert verbood den Joden, in het jaar 540, om in de laatste helft der week voor Paschen buiten huis te komen.

Groot is inzonderheid het getal der wetten, welke Justinianus, van het jaar 532 tot 565, tegen de Joden maakte, waardoor zij van de meeste burgerlijke voorregten uitgesloten, meer en meer het voorwerp der algemeene verachting moesten worden. De Joden schijnen dezen keizer voornamelijk daardoor tegen zich

ingenomen te hebben, dat zij zich te *Napels,* toen deze stad door Belisarius belegerd werd, met de Gothen vereenigd, en met standvastigen moed tegen de Romeinen gestreden hadden. Zij werden overwonnen, en kwamen meest allen, zonder onderscheid van jaren en geslacht, om het leven. Hun werden niet alleen in *Afrika,* op aanrading van de kerkvergadering te *Karthago,* hunne Synagogen ontnomen; maar zij werden ook in *Italië* met veel gestrengheid behandeld, en zoo in onderdanigheid gehouden, dat zij onder Justinianus en deszelfs beide naaste opvolgeren, zich aan geene nieuwe oproerigheden konden schuldig maken.

Daar intusschen de geweldige middelen, welke de bisschoppen zich hier en daar tegen de Joden veroorloofden, veelal die uitwerking hadden, dat deze natie meer en meer aan de inzettingen harer leeraren gehecht bleef, en steeds afkeeriger werd van het geloof der Christenen te belijden, zoo verordende de Paus Gregorius, de Groote, dat de Joden niet langer zoo hard behandeld, maar meer door zachte, dan door gestrenge middelen gewonnen, en op redelijke gronden van de waarheid des Christendoms overtuigd moesten worden.

Intusschen hadden de Joden zich in de Oostersche landen, vooral in *Perzië,* zeer uitgebreid. Zij hadden daar hunne *vorsten der gevangenis,* die in veel aanzien stonden, en genoten zoo veel rust, dat de Talmud van *Babylon,* op het einde der vijfde, of in het begin der zesde eeuw, vervaardigd werd. Zij werden echter ook hier vervolgd, onder de regering van Kavades en van Chosroës, den Groote, die in het jaar 589 hunne scholen toesloot, en hunne vorsten der gevangenis uit zijn gebied verdreef. Zij werden wel door Hormisdas, den Derde, in het bezit hunner voorregten hersteld, doch door hunne deelneming aan de onlusten, welke ten tijde van Chosroës II. in *Perzië* heerschten, verwekten zij zich ook daartegen nieuwe vervolgingen.

Ook in *Arabië* was de Joodsche natie zoo talrijk en magtig geworden, dat de Christenen aldaar in de zesde eeuw door dezelve vervolgd werden. Keizer Justinus zond hierom, in het jaar 522, een gezantschap aan Kaleb, koning van *Abyssinië,* met verzoek, om zijne geloofsgenooten in *Nadsjeran* van de verdrukking der Joden te verlossen. Deze willigde des keizers verzoek

in, en versloeg de Joden in twee veldslagen. Intusschen bleef deze natie in het noordelijke gedeelte van *Arabië*, *Nedsjed* genoemd, in grooten getale voortduren tot op de verschijning van Mahomed, met wien wij een nieuw tijdvak in deze geschiedenis aanvangen.

(Het vervolg hierna.)

DE HEILIGING VAN DEN SABBAT.

(Vervolg en slot van No. V., bladz. 155.*)*

Deze zijn eenige gronden, waarop wij verzocht worden, en ons moeten overtuigen, om den Sabbat te vieren: en indien men toestemt dat de Sabbat gevierd moet worden, hetzij op grond van een stellig gebod dan wel als een zeer kostelijk voorregt, hetwelk onze pligt en ons belang eischen dat wij die zullen bevorderen,— dan zal men tevens moeten erkennen, dat men daaraan gedachtig moet zijn met het doel om geheiligd te worden. En hoe moet dezelve geheiligd worden? Op deze belangrijke vraag is een zeer volledig antwoord gegeven geworden in deze woorden: "De Sabbat moet geheiligd worden door eene heilige rust op dien geheelen dag, zelfs van zulke wereldsche bezigheden en uitspanningen als op andere dagen betamelijk zijn; den geheelen tijd doorbrengende in de openbare en afgezonderde uitoefening van aanbidding Gods, behalve hetgeen gebezigd moet worden tot bedrijving van noodzakelijkheid en weldadigheid." Dit alles moet klaarblijkelijk begrepen worden in het heiligen van den Sabbat des Heeren; en dus, dat die dag ontheiligd wordt wanneer wij die heilige verrigtingen nalaten of sloffig uitoefenen; of wanneer wij ons bezig houden met onnoodige gedachten, woorden of werken omtrent onze wereldsche bezigheden of uitspanningen. En dit zoo zijnde, wie kan dan de grootte der schuld berekenen welke op elken Sabbat wordt bedreven, zelfs in deze erkende Christelijke maatschappij?—want wie weet niet, dat, behalve het vermaak en de ijdelheid waartoe eene onnoemelijke menigte werktuigelijk dien dag besteden, het bij niet weinigen nog een tijd van grovere en meer opvallende zondigheid is dan eenige andere dag der week? Het is

verschrikkelijk daaraan te denken, dat een dag welke genadiglijk bestemd was tot eene rust van ligchamelijken arbeid en zielsbezorgdheden, onafscheidelijk van de gewone bezigheden der menschen in deze zondige en smartvolle wereld, moet doorgebragt worden in de ellendigste slavernij—de dienst van zonde en den Satan; en dat een tijd, welke genadiglijk bestemd was om de ziel op te leiden tot heilige en hemelsche dingen, en dezelve voortebereiden tot de vreugde eener eeuwige erfenis, gebezigd moet worden, om die dieper te doen zinken in geestelijke vernedering en ellende. Ik vrees dat zelfs Christenen, doordien zij zoo gewoon zijn om den Sabbat te zien onteeren, dit met minder afschuw en schrik beschouwen dan zij zulks behoorden te doen; en dat zij niet altijd voor den dag komen om den invloed te gebruiken, welken zij konden aanwenden om eene zonde tegentegaan of te stuiten, welke zoo algemeen wordende, dat dezelve eene eigenaardigheid in het land wordt, zeer zeker, zoo als de voorledene ondervinding bewaarheid, Gods oordeelen in volksrampen zal doen neêrkomen. Zij kunnen, wel is waar, hunne medemenschen niet overreden of dwingen om den Sabbat als een voorregt te beschouwen, of dien als zoodanig te bevorderen, denzelven noemende "eene verlustiging, opdat de Heer geheiligd worde, die te eeren is;" maar zij konden meer doen, dan ik vrees dat velen ooit hebben getracht te doen, om de opvallende schending van een goddelijk gebod, de openbare en zondige ontheiliging van eene goddelijke ordonnantie te beletten; en laten wij nimmer vergeten, dat, wanneer wy ophouden met betamelijken afschuw neêr te zien op de meer stoute baldadigheid omtrent de heiligheid van den Sabbat welke maar al te zeer gepleegd wordt, wij zelve gewaar loopen, lage gedachten omtrent dien dag te koesteren, niet alleen als een onschatbaar voorregt van de Kerk, en te vervallen tot eene koele pligtpleging in het uitoefenen van de heiligste pligten. Het is zeer mogelijk dat wij ons konden onthouden van alles, dat beschouwd kan worden als eene schending van de letter van het Vierde Gebod, en dat wij, met gepaste betamelijkheid, ook de pligten konden betrachten, welke meer bijzonder tot den Sabbat behooren, en nogtans dat er in dit alles maar weinig is van de ware heiliging van dien heiligen dag. Het heiligen van den Sabbat bestaat

niet blootelijk daarin, dat wij ons, hoe stipt ook, onthouden van zekere soort van bezigheden, en ons, hoe vlijtig ook, aan andere overgeven. Zonder twijfel kan de Sabbat niet geheiligd worden, wanneer men wereldsche bezigheden niet nalaat en zich aan godsdienstige behoeften overgeeft: maar het is tevens waar, dat de Sabbat heilig gehouden wordt in zooverre slechts als de groote onderwerpen, daardoor afgeschetst, worden onderhouden, en met genoegen en vermaak daarover gesproken wordt en nemen zulke onderwerpen in onze harten die plaats, welke zij behoorden te hebben—gevoelen wij dat het eene aangename bezigheid is, om met bevordering en dankbaarheid te gedenken aan Gods wonderbare scheppings werk en zijne nog meer te bewonderen verlossingswerk — zien wij dat het een dierbaar voorregt is, dat wij toegelaten worden gemeenschap met Hem te houden in zijne instellingen—en eindelijk konden hopen, om "in zijne rust in te gaan," is zulks de hoofdbron van onze troost en ons genoegen onder de verschillende boosheden van onzen tegenwoordigen zondigen staat; dan zullen wij in ons eigen hart een regel vin 'en, om ons op te leiden in het heiligen van den Sabbat—zelfs in het sterk verlangen om in deszelfs heilige pligten bezig te zijn, omdat het ons eene verlustiging is, en omdat wij daarin hopen te vinden "de tijden der verkoeling van het aangezigt des Heeren."—

R. G.

KEN U ZELVEN!

(Vervolg van No. IV., bladz. 130.)

Vraagt gij dan nu misschien nader, wat ik dan daardoor meer bepaaldelijk bedoel? Ik antwoord, zonder omweg, *zich zelven alzoo te kennen,* is, te weten wat er is van ons heerschend *gemoedsbestaan* ten aanzien van God en onze veelvuldige verpligtingen, onder welke Hij ons heeft gebragt. Hij, bij voorbeeld, die kan gezegd worden zich zelven alzoo te kennen, die behoort wel te weten, hoe hij gezind is omtrent God, als zijnen Schepper, Wetgever en Regter, en verzorgenden Onderhou-

der en weldoenden Vader in Christus Jezus onzen Heer. Hij behoort te weten, of hij waarlijk in God gelooft, en Hem boven alles van harte lief heeft, en of hij op den Zoon van God als op zijnen Zaligmaker en Heer waarlijk zijn vertrouwen stelt; of hij voor Hem, indien het daarop mogt aankomen, veel liever alle schepselen zou willen laten varen, dan het allerminste tegen zijnen wil doen. Hij behoort te weten, of hij de gemeenschap des Heiligen Geestes, tot welke hij gedoopt is, en die hem gedurig wordt toegebeden in de openbare Godsdienst, wel onderhoudt zoo als het betaamt. Wijders, die kan gezegd worden *alzoo* zich zelven te kennen, die behoort ook te weten, hoe hij gezind is omtrent het andere hoofdgebod, hetwelk toch, naar Jezus onfeilbare uitspraak, aan dat eerste gebod, nopens de liefde tot God, gelijk is. Wij behooren derhalve ook te weten of wij onze medemenschen liefhebben als ons zelven; of wij omtrent dezelve, in hunne verschillende betrekkingen, als vader, moeder, zoon of dochter, als heer of vrouw of dienstbode, in of buiten den echt, en tevens in allerlei omstandigheden, in voor- en tegenspoed, in waarheid, opregtelijk, dat alles willen doen, wat door onzen Heer van ons gevorderd wordt. Wij behooren te weten of wij jegens allen goedertieren, lankmoedig, verdraagzaam, gaarne vergevend, niet partijdig oordeelend; of wij medelijdend, barmhartig, goeddadig, hulpvaardig zijn; zelfs ook geneigd tot verzoening met onze beleedigers, en gereed om onze vijanden, indien het in ons vermogen zijn mogt, hun kwaad met goed, op eene christelijke wijze te vergelden. Ja, daar is tot dit deel der zelfkennis nog al meer noodig: wij behooren ook te weten, hoe wij gezind zijn omtrent de aardsche goederen, omtrent de begeerlijkheden en wellusten, en de grootschheid dezes levens, tegen welker overmatige en zondige liefde de Apostel Johannes ons zoo nadrukkelijk vermaant (1 Joh. ii. 15—17); wij behooren te weten of wij geldgierig, tot voldoening van zinnelijke lusten en redelooze driften weinig of veel geneigd, of wij eergierig zijn of niet, en dat wel zoo, dat wij, althans nagenoeg, bij ons zelven zouden kunnen zeggen, niet maar, wat wij in een of ander geval gedaan of niet gedaan hebben; maar ook wat wij in omstandigheden, waarin wij nog niet geweest zijn, doch waarin wij, zoo wel als andere, ieder oogenblik zouden kunnen komen, ver-

moedelijk al of niet zouden doen, althans geneigd schijnen om te doen of te laten.

Zullen wij gezegd kunnen worden ons zelven alzoo te kennen, gelijk straks nader is bepaald, dan behooren wij dat alles met die onderscheiding te weten, dat wij wel doorzien, welke de drijfveer of de oorzaak van het een of ander bij ons schijnt, en inderdaad en in waarheid, de geheime drijfveer is. Men zou, bij voorbeeld, tot de beoefening van weldadigheid kunnen opgewekt worden door de overtuiging: "God is in Jezus Christus mijn God en mijn Vader, aan wien ik alles verschuldigd ben," en vraagt Hij in zijn bestuur, mij een offer voor armen en ongelukkigen, of ter uitbreiding van zijn rijk, dan ben ik Hem dit duizendmaal verpligt. Dankbare wederliefde zou ons daarin kunnen en behooren te besturen; zuivere beginselen van welwillendheid en medelijden omtrent onze lijdende broeders en zusters behoorden ons daarin werkzaam en overvloedig te maken, en dat alles naar onze bedoeling, strekken ter verheerlijking van den Vader in den hemel! Maar wordt sommiger liefdegift niet wel eens gewijzigd door eene zich verbergende eergierigheid? Of door de hoop, om hier bij menschen en hiernamaals bij den Regter, voor welken wij verschijnen moeten, eenigzins althans de schuld te bedekken, die zij gevoelen door onregtvaardigheid, door onderdrukking en door woeker misschien, van tijd tot tijd gemaakt te hebben? Jammerlijke dwaling, niet waar? Maar wie weet, hoe velen daardoor worden weggesleept, zonder dat zij zelve dit eenigzins bemerken, terwijl hunne geefgraagte en mildheid, hoe heilzaam ook voor de maatschappij, hoe lofwaardig ook bij menschen, de goedkeuring van den Vader in den hemel alzoo niet verwerven kan. Zoo gaat het ook in andere gevallen: men kan zich zelven *schijnen* te zijn, wat men niet *is*, bij voorbeeld, gij wordt misschien bij beleedigingen, over welke anderen in toorn ontbranden, schijnbaar *niet driftig*; maar waarom niet? Is het ook eerzucht, die u doet streven naar den lof van zelfbeheersching? Of hebt gij ook reden om te vreezen, dat deze of die, deze uwe gesteldheid opmerkende, u hier of daar in zou kunnen benadeelen, of althans, dat gij zijne of hare aanbeveling, tot deze of gene verbindtenis, of dezen of genen post, zoudt moeten missen? Gij spreekt (en niet zonder grond misschien), van uwen medemensch,

die in eene zware zonde, en in eene diepe schande door eigen schuld is neêrgestort: misschien meent gij te mogen zeggen, dat gij tot dat kwaad niet zoudt vervallen, dien smaad en schande niet op u en op de uwen zoudt laden; maar welligt zijt gij daartegen door een koeler temperament, door meerder jaren, door meerdere ondervinding, en wie weet, waardoor nog boven dat alles, meer beveiligd, of niet in dat gevaar om in zulk eene sterke verzoeking te geraken!

Ik heb, ofschoon er reeds veel gezegd was, om het denkbeeld van *zelfskennis* voor u te ontwikkelen; deze aanmerkingen daarbij moeten voegen, dewijl het van belang is te weten; niet alleen, dat wij diep bedorven, dwaas, verkeerd, krachteloos en zonder hooger hulp onverbeterlijk zijn, en dat wij dit met anderen gemeen hebben; maar ook wat ons van anderen onderscheidt, en ons eigendommelijk bestaan is. Gij zult toch wel hebben opgemerkt, dat elk zoo iets *bijzonders* heeft, zoo wel in de gesteldheid van zijnen *geest*, als in zijn uiterlijk voorkomen en het zamenstel van zijn *ligchaam*. Dat *bijzondere* toch, dat *onderscheidende*, zoowel in het ligchaam, als in den geest, doet den eenen meer overhellen en vatbaar zijn voor zonden, waartoe een ander die aanprikkeling zoo *niet* gevoelt; dat *eigendommelijke* doet zelfs sommigen met Gods hulp, gemakkelijker neigen en komen *tot* en voortvaren *in* de beoefening van zekere pligten, die aan andere sterke inspanning, moeijelijke verloochening, zwaren strijd zouden kosten.

Het verzuim van deze waarneming heeft menigeen in het beoordeelen van zich zelven en van anderen, schromelijk doen dwalen; en opdat hetgeen ik bedoel, u duidelijker en tevens gewigtiger worden mogt, verzoek ik u te willen lezen het 9de vers van het 73ste Evangelische gezang: *Gij zijt regtvaardig, ook bescheiden?*" enz. Voeg daarbij het 3de vers: *De tijd kan ook verbeetring baren* enz. Ja het zal u niet berouwen, dunkt mij, indien gij hier tusschen beide dat geheele 73ste, ook het 74ste gezang eens met oplettendheid leest; het kan ten minste, zeer toebrengen, om u bekend te maken met hetgeen ons bestaan van dat van anderen onderscheidt, en met de verzoekingen, die voor ons gevaarlijker zijn dan voor anderen, en met onze gevoeligste, teederste, raakbaarste of prikkelbaaste zijde, waarvan, ook zonder dat wij dezelve kennen, of, al hebben wij dezelve

ook leeren kennen, zonder dat wij het opmerken, in allerlei voorvallen, indien niet *alles, zeer veel* althans, afhangt om ons tot het kwaad, of goed, te doen overgaan.

II. *Belangrijkheid der zelfskennis.*—En nu zult gij, vertrouw ik, reeds verlangen naar het antwoord op de tweede vraag: *Is die zelfskennis zoo belangrijk?*

Gij zult mij, eer ik die vraag beantwoord, wel willen toegeven, dat alles wat regtstreeks in verband staat met ons eigen wezenlijk geluk, en met het genoegen en het nut van onze naaste betrekkingen en van al onze medemenschen, en met de eer van God, hoogst belangrijk is.

Zij is belangrijk voor ons zelven.—Daar ik beginnen wilde met de aanwijzing van de aangelegenheid der *zelfskennis* tot ons eigen wezenlijk geluk, hoop ik, dat gij het daarvoor houdt, dat ons wezenlijk geluk bestaat, daarin, dat wij, die hier reeds zoo vele blijken van goddelijke ontferming genieten mogen, hier regt goede, waarlijk deugdzame menschen, echte Christenen zijn, en dat wij het uitzigt hebben, om, bij onzen dood, te zullen overgaan naar den hemel, in onmiddelijke nabijheid van God en onzen Heer en Zaligmaker Jezus Christus.

De zelfskennis doet ons middelen ter verbetering gebruiken.—In die onderstelling dan merk ik *vooreerst* op, dat zelfskennis den heilzaamsten invloed zal hebben op onze gebruikmaking van de middelen tot onze verbetering, en alzoo tot ons waar geluk.

Wij zijn niet, die wij behooren te zijn: dat gelooft gij immers? Ik hoop, dat gij het gelooft. In onzen aardschen stand, het zij dan als handwerksman, of winkelier, of koopman, of wat wij ook zijn mogen, ontbreekt ons ligtelijk het een of ander, hetwelk door aanwending van tijd en vlijt, onder Gods zegen, zou kunnen verbeterd worden. Wij zien het, wij gevoelen het, somtijds althans, bij ons zelven; wij betreuren het misschien nu of dan: maar doet dat u dan niet omzien naar gelegenheid, naar raad, naar middelen, om het te verhelpen—om het te verbeteren? En wanneer u dan, door eigene oplettendheid en nadenken, door vriendenraad, in het bestuur der Voorzienigheid, die middelen zijn voorgekomen, drijft u dan die kennis, en dat besef van uwen minder gelukkigen toestand, en van de oor-

zaken van denzelven, gepaard met de betamelijke zelfsliefde, niet om te beproeven, wat gij tot verbetering nog zoudt kunnen doen? Gij kent immers daarentegen menigeen, die onbekend is met zijn gebrek, en die in den waan verkeert, dat hij het zoo ver als iemand, misschien ook, dat hij het verder dan alle anderen, in zijn vak gebragt heeft; en die ondertusschen, juist daardoor, den eenen misslag na den anderen begaat, en alzoo zijne zaken kwalijk ziet uitvallen, en de schuld daarvan op zijne medemenschen, indien al niet op de Voorzienigheid, durft werpen? Hadden sommigen hun natuurlijk karakter, hun aanleg en hunne vermogens, of liever hun gebrek aan—of de mindere mate van—dezelve gekend, zij zouden welligt dat werk niet hebben aanvaard, of van hetzelve hebben afgezien, of ten minste de gepaste hulpmiddelen, om voor hunne roeping geschikt te worden, met inspanning gezocht en ijveriger gebruikt hebben.

Zoo gaat het ten opzigte van de dingen voor *dit* leven; maar wij hebben hoogere belangen, wij moeten immers waarlijk *wedergeboren*, ons hart moet immers waarlijk *bekeerd* worden, zullen wij in het Koningrijk der hemelen ingaan? Gij weet het ook wel, dat Gods goedheid en genade ons door het geloof in Christus, en door zijnen Heiligen Geest, tot die bekeering brengen wil. Gij weet het immers, dat wij door het biddend lezen en hooren van—en door nadenken over—Gods woord, onder den invloed van dien Geest, tot dat geloof geraken en daarin vorderen kunnen? Maar indien wij nu niet weten, wat er is van ons geloof, of indien wij ongelukkiglijk van begrip zijn, dat wij reeds goede menschen en ware Christenen zijn, omdat wij in het Christendom geboren, gedoopt, opgevoed en onderwezen zijn, en daarvan belijdenis hebben gedaan, ten Avondmaal gingen, en aalmoezen, en ieder, gelijk wij dat noemen, *het zijne geven;* zullen wij dan wel zoo naauwgezet op die middelen tot geloof en bekeering en godzaligheid zijn? Zullen wij dan wel met die gemoedelijke trouw, met die bestendigheid en met dien ernst, die ons altijd betaamt, den Bijbel lezen en de predikatiën hooren? Hoe, indien wij onszelven niet leerden kennen als zondig en bedorven, als arm, blind, ellendig, jammerlijk en naakt, hoe zullen wij dan gebruik maken van de ons voorgestelde en geschonkene genade? Ik houde mij verzekerd, (de

voorbeelden zijn menigvuldig,) dat, indien men zich van die zijde geheel niet kent, men allengskens met verveling hooren en lezen zal, en men loopt groot gevaar om vadzig en slaperig te worden, zelfs bij de nadrukkelijkste voorstellingen van Gods onvergelijkelijke menschenliefde; men zal ook zeer gemakkelijk, om nietsbeduidende redenen, zich van de openbare Godsdienst durven ontslagen rekenen; het lezen verzuimen, en vertragen en verflaauwen in het gebed; of indien men al bidden blijft, dan zal men ondoelmatig bidden, bidden met de lippen, en niet met het hart; en zoo zal men, indien men al niet bevonden wierd onder degenen, van welke *genomen werd wat zij nog hadden*, ten minste niet behooren onder degenen, van welke de Heer gezegd heeft: "*Die heeft dien zal gegeven worden*" (Matth. xiii. 12). Gij herinnert u waarschijnlijk hierbij als van zelve, hoe dringend somwijlen de toon was van eenen armen bedelaar die in het gevoel van zijnen nood u om een aalmoes badt: en gij hebt ook zelve wel eens eene hartelijke zielezucht tot God opgezonden, toen gij in drukkende bezwaren u magteloos kendet en gevoeldet, om zelve in deze uwe behoeften te voorzien.

OVER HET GEBRUIK DER EVANGELISCHE GEZANGEN.

Men weet dat eenige lieden in deze volkplanting huiverig zijn de Evangelische Gezangen, zelfs bij de openbare Godsdienst, te zingen, en het eene heiligschennis beschouwen, wanneer anderen dat doen. Een geacht leeraar der Gereformeerde Kerk, in wiens gemeente echter dit geen plaats vindt, doch die met innige droefheid van het bestaan van zoodanig een vooroordeel heeft vernomen, zond daarom den navolgenden brief aan den Redakteur, welks lezing hij vertrouwt een middel zijn moge, zoo al niet om het vooroordeel te genezen, ten minste om zwakke gemoederen te versterken, die door sommige onruststokers niet weinig onthutst worden:—

s'Gravenhage, den 17 *Maart* 1814.

De Commissaris Generaal van het Departement der Monden van de Maas, aan de Kerkeraden van het Departement :

WEL-EERWAARDE HEEREN !

De zucht om inwendige rust in alle deelen van mijn departement, zoo veel in mij is, te helpen bevorderen en het verlangen, dat de goede ingezetenen, door hartelijke tevredenheid, de vruchten smaken der zegeningen, welke de Voorzienigheid ons, door de herstelling van het doorluchtige huis van *Oranje*, geschonken heeft, hebben mijnen aandacht doen vestigen op het verschillende oogpunt, uit hetwelk de Evangelische Gezangen bij eenige kerkgemeenten van *Holland* beschouwd worden, en van de treurige verdeeldheden, tot welke dit aanleiding geeft.

Het is intusschen zeker, dat wel verre, dat deze gezangen met den geest van vroegere partijschappen in eenig het geringste verband staan zouden, zij, integendeel, veel meer geschikt en gerigt zijn, om, door onderlinge stichting, dien vrede der gemeente op te bouwen, welke de geest, zoowel als het wezen is, van onze dierbare Godsdienst.

Z. K. H. de Heer Prins van *Oranje*, Souverein Vorst van *Nederland*, heeft dan ook aanstonds, na zijne komst tot de regering dezer landen, deze kerkgezangen, derzelver oorsprong en bedoeling tot het onderwerp van hoogstdeszelfs onderzoek gesteld ; en na zich volkomen te hebben overtuigd, dat dezelve, voor de behoefte en opbouw der Hervormde Kerk van *Nederland* zeer dienstig en bevorderlijk waren, heeft voormelde vorst niet alleen daaraan zijne hooge goedkeuring gegeven ; maar ook door het gebruik van het stichtelijk zingen van dezelve, bij alle godsdienstoefeningen aan de vrienden van zijn huis het voorbeeld gegeven van het genoegen dat hij smaken zal, wanneer deze liederen, door al de ledematen der kerk, zonder onderscheid, tot God almagtig worden opgezongen, en door zijnen zegen, alle harten stichten en verblijden mogen.

Wanneer ik dus deze liederen, thans aan de kerkgemeenten uit een nieuw oogpunt te bezien geve, en als door den beminden vorst van *Nederland* goedgekeurd en

gebruikt, aanprijze, dan durf ik mij van de brave ingezetenen van *Holland* vleijen, dat liefde voor *Oranje*, zucht tot rust en eendragt en verlangen naar eene eenstemmige Godsvereering, allen bezielen, en door het algemeen gebruik der bedoelde gezangen hunne onderlinge stichting zal doen bewonderen.

Het zal mij hoogst aangenaam zijn, Z. K. H. eerlang te kunnen berigten, dat hoogstdeszelfs voorbeeld en verlangen, die eensgezindheid bij zijne geloofsgenooten heeft achtergelaten, welke hij onder al de ingezetenen van het dierbare vaderland als vruchten zijner regering wenscht te vestigen.

Ik heb de eer met alle achting te zijn,

De Commissaris Generaal voornoemd,

(Get.) VAN TETS VAN GONDRIAAN.

DE DOOD EENS CHRISTENS.

Eens ontmoettede de dood eenen deugdzamen man. —"Wees welkom, bode der onsterflijkheid, wees welkom." Aldus sprak de deugdzame hem toe. "Hoe!" was het antwoord "zondaar, schrikt gij niet voor mij?" "Neen, wie voor zich zelven niet behoeft te schrikken, behoeft het ook voor u niet." "Huivert gij dan niet voor de ziekten, die al kermende voor mij uitgaan, en voor het klamme zweet dat van mijne vleugelen druppelt?" "Neen" was het antwoord. "En waarom huivert gij dan niet?" "Omdat die ziekten en dat zweet van uwe nabijheid getuigen." "Maar wie zijt gij dan, *sterveling*, dat gij voor mij niet siddert?" "Ik ben een Christen" zeide hij met zachten glimlach. Nu liet de dood zijnen adem over hem gaan, en zie! nu was er noch dood noch sterveling meer. Een graf had zich onder hunne voeten geopend, en daarin lag iets. Ik weende. Maar straks lokten hemelsche stemmen mijne blikken naar de wolken: daar zag ik den Christen in de wolken. De glimlach was van zijn gelaat niet geweken; zijne handen waren eerbiedig gevouwen. Blinkende hemelgeesten kwamen hem juichend inhalen, en de

Christen blonk als een van dezen. Nu wierp ik eenen blik op het graf, en ontwaarde wat er in lag: het was het afgedragen kleed des Christens.

LAVATER.

HERINNERING EENS GRIJZEN LEERAARS.

"AAN de hoogeschool was mij ingeprent, dat een leeraar van de godsdienst, de bestaande vooroordeelen en de dwalingen moet te keer gaan en trachten uit te roeijen, en nu vond ik hier allerlei vooroordeelen en dwalingen, van zeer treurigen aard, en nu meende ik dan deze alle met kracht te moeten te keer gaan. Ik deed dat op eene onmenschkundige wijze, tastte de verkeerde begrippen met geweld aan; predikte op den eenen Zondag met vuur tegen neologie, op den anderen tegen fijmelarij en overdrevene kerkelijke regtzinnigheid; en dat was bij velen als olie in het vuur. Zoo ook in de katechisatiën en huisbezoekingen zocht ik alles te hervormen, en allen heldere begrippen van het ware Evangelie in te prenten, maar dat kon onmogelijk zoo spoedig en op die wijze gebeuren. Ik ben er echter zeker van, dat het zaad, hetwelk ik zoo onbekrompen en stoutmoedig uitstrooide, niet geheel is verloren gegaan, maar dat het voor een gedeelte, hoe klein dat ook was, wortelen geschoten en vruchten voortgebragt heeft.

"Ik werd weleens zeer beschaamd gemaakt over mijne zucht wegens gebrek aan vrucht op mijnen arbeid. Eens op eenen namiddag van den laatsten dag des jaars, deed ik eene wandeling, op welke ik er neerslagtig over nadacht, wat ik in dat jaar had verrigt, en hoe weinig nut dat scheen aangebragt te hebben. Ik hield het er voor, dat ik hoogst gebrekkig en tevens bijna vergeefs gewerkt had. Terwijl mij dat bedroefde, kwam het in mij op om eens weder in te gaan bij eenen meer dan tachtigjarigen grijsaard, die wegens langzaam verval van krachten, aan zijne legerstede gebonden was. Daar zijnde, spraken wij over het snel vervliegen van onze

levensjaren. "Ja," zeide de oude man, wat ben ik gelukkig, dat ik hier te *Assen*, voor eenige jaren mij heb neêrgezet. Ik was toen een woest mensch, die aan God en zijne geboden niet dacht, en zeer ongodsdienstig leefde, maar hier ben ik door uwe leiding en prediking, een geheel ander mensch geworden, en nu hoop ik mijn leven welhaast te zullen afleggen, in de blijde verwachting, door het geloof in den eeuwig gezegenden Verlosser, van dat eeuwig leven, dat God mij, naar zijne beloften, uit genade schenken zal." O! hoe beschaamden mij die woorden over mijne ontevredenheid. Nimmer was op oude of nieuwe jaar mijn hart meer vervuld met vreugde en gestemd tot dankbaarheid dan toen. De man ging niet lang daarna henen in vrede. Mannen! Broeders in de prediking van het Evangelie! wij ontdekken het niet altijd, wat nut onze prediking en ons onderwijs bij anderen sticht, maar waarlijk, wanneer wij die mededeelen met eenen echt christelijken menschlievenden zin, dan blijven zij niet onvruchtbaar; God is getrouw en zijne beloften falen niet. Dit strekke mijne jongere medebroeders tot aanmoediging, om voort te werken, opgeruimd en graag getrouw, door het geloof in Jezus Christus onzen Heer."

Reddingius.

MENGELINGEN.

Wij zullen nimmer de *ware* vergenoegdheid smaken, wanneer wij onzen toestand afmeten naar dien van hen, aan welken des milden Gevers goedheid zulk een ruim bezit en genot van aardsche goederen toelegde, maar wel, wanneer wij zien op zoo velen, die minder bedeeld werden dan wij. En niet weinige onder deze leven te vreden en blijmoedig, vooral dan, wanneer zij Christenen in den reinen zin des woords zijn; want in hunne schamele woning, waar ongeveinsde liefde het grondbeginsel hunner handelingen is, proeven en smaken zij, dat hunne hemelsche Vader in iederen dronk waters, in elke bete broods, *goed*, ja *oneindig* goed is!

Verschoon nimmer uwe fout: dat is dezelve tweemaal begaan.

Wanneer men in drift handelt, is men gelijk aan den zeeman, die, gedurende den hevigsten storm, onder zeil gaat.

Het is een voorregt voor den naam en de zaak des Heeren iets van zijn tijdelijk vermogen te mogen geven. Die dat niet beseft en het een last beschouwt, heeft den zin van Christus niet, is zijn volgeling *alleen in naam, niet in waarheid.*

Het is God, *uw* Schepper en *uw* Weldoener, die in den weg zijner voorzienigheid uwe bereidwilligheid beproeft, wat en hoe veel gij voor Hem en de bevordering van zijne dienst over hebt. Zegt gij: "Ik heb genoeg gedaan, genoeg gegeven,"—hoe zoude het met u gesteld zijn, zoo Hij ook van dat uur tot u zeide: "Ook ik heb voor *u* genoeg gedaan; mijn zegen wijke voortaan van deze woning!" En wat is het gevolg, wanneer Gods zegen wijkt? Voor uw persoon, uwe betrekkingen, uw tijdelijk vermogen, uw aardsch genoegen, uw zedelijk welzijn?

Mogten wij ons steeds herinneren en in beoefening brengen het zoo veel omvattende opschrift aan eenen Heidenschen tempel: "Ken u zelven!" waarlijk wij zouden niet zoo ras geneigd zijn om de gebreken in anderen op te sporen en te gispen, daar wij, door een aanhoudend op ons zelven te leeren kennen en streng te beoordeelen —voorzeker niet de minst moeijelijke en nimmer te ontberen wetenschap voor den mensch—gevoelen zouden, hoe veel vergeving wij gedurig behoeven.

Gedrukt bij Pike & Philip, 59, *St. Georgestraat; en te bekomen bij den Heer* J. H. Collard, 24, *Heerengracht, aan wien de Inteekeningen, moeten worden betaald, en Communicatiën voor den Redakteur ontvangen worden.—Prijs* Zes Shillings *per Jaar, en voor Inteekenaren in de Buiten-Districten, aan wien het* per Post *verzonden wordt,* Zeven Shillings.

DE HONIGBIJ.

MAANDSCHRIFT

VOOR GODSDIENSTMINNENDE LEZERS.

" De vrees des Heeren is wijsheid."

DEEL II. JULIJ, 1846. No 7.

LEERREDE OVER 2 SAM. XXVI. 12—14.

(Vervolg en slot van No. VI. pag. 177.)

MOGELIJK zult gij meenen, dat Gad in dit geval den koning David, in deze verlegenheid, met zijnen raad moest hebben bijgestaan; en dat hij, als zijn ziender en profeet, of zoo als wij zouden zeggen, zijn hofprediker en vertrouwde raadsman, zich niet moest vergenoegen met hem deze drie oordeelen Gods voor te dragen, maar hem tevens raad geven, om eene gepaste keuze te doen. Vanwaar komt het dat hij stil zwijgt, en dat hij zijnen vorst in zulk eene bange verlegenheid ziet, zonder den mond te openen, of hem met een enkel woord op te beuren?—Gij moet dit niet zoo vreemd vinden, mijne Toehoorders! Gad was een profeet, die niets deed dan hetgeen God hem bevolen had, en die zich wel wachtte, om de palen van zijnen last te buiten te gaan. En God wilde, met voordacht, aan David alleen overlaten, om in de zwarigheden van deze keuze een besluit te nemen, opdat men in hem zoude kunnen opmerken den Geest der genade, en opdat daardoor zijn geloof, zijne boetvaardigheid en zijne wijsheid bekend zouden worden, om tot een luisterrijk voorbeeld te strekken, zoo voor de koningen als voor de volken in de volgende eeuwen.

En, inderdaad, het bleek al ras, dat de Geest Gods hem met zijn licht en zijne invloeden bezielde in deze moeijelijke omstandigheid. Want nadat hij een poos in de onzekerheid der keuze in twijfel had gestaan, werd hij eindelijk, verlicht door eene straal uit den hooge, gewaar, welke keuze hij volgen moest, en riep uit: *Laat ons toch in de hand des Heeren vallen, want zijne barmhartigheden zijn vele; maar laat mij in de hand van menschen niet vallen.* Zoo zagen welligt velen uwer het vreesachtige veldhoen, door den roofvogel gejaagd, zich wel eens verbergen tusschen de voeten der menschen, en aldaar schuilplaats zoeken voor de woede van haren vijand, denkende veiliger te zijn onder de jagers zelve, dan in de klaauwen van den valk of sperwer. Mijne Toehoorders! toen David vervolgd werd door den wreeden Saul, die hem het leven wilde benemen, vergeleek hij zich bij een veldhoen: *De koning Israëls is tegen mij uitgegaan, gelijk als men een veldhoen op de bergen najaagt* (1 Sam. xxvi. 20). En ziet eens hoe hij thans hier dezen schroomachtigen vogel in gevaar nabootst, zoodat hij, liever dan in de handen der menschen te vallen, die als zoo vele bloeddorstige arenden en valken zijn, verkiest om zich aan Gods voeten neêr te werpen, schoon dat hij, als het ware, jagt op hem maakte, om hem te kastijden, verzekerd, dat hij meer liefde en barmhartigheid onder de handen van eenen vertoornden God vinden zou, dan onder de handen van menschen, die hij niet beleedigd had, en die in koelen bloede op hem zouden aanvallen. *Laat ik in de hand des Heeren vallen, maar laat mij in de hand van menschen niet vallen.* Men moet deze woorden van David zoo opvatten, dat hij bedoelt: laat ik *onmiddelijk*, en zonder tusschenkomst van eenig schepsel, *in Gods handen vallen.* Want men is, in zekeren zin, overal en in elken toestand, in Gods handen, daar Hij de geheele wereld als in zijne handpalm draagt. Maar overal, en altoos werken zijne goddelijke handen niet onmiddelijk alleen. Trouwens, in den oorlog, zijn het de handen der menschen, die doorwonden, moord en bloedbad aanrigten. In den hongersnood zelven kan de plundering van een vijand veel toebrengen; en schoon deze plaag zeker veel nader en onmiddelijker van God komt dan de oorlog, zoo is het nogtans zeker, dat de menschen daarin ook maar al te veel deel hebben, naardien zij de hongerigen, door

geweld of onregtvaardigheid, het weinige voedsel ontnemen dat hun overblijft, en daardoor den hongersnood veel sterker en zwaarder maken. Maar in de pest is niemand dan God alleen werkzaam. Niemand dan Hij alleen straft; alles doet Hij hier onmiddelijk zelve; men is alsdan zoo geheel in zijne handen, geen ander regter, geene andere tegenpartij, geen ander vijand, geen ander tegenstander dan Hij alleen. Dit is de reden, dat de *Grieksche Bijbel* hier nog bijvoegt, om de meening van David uit te drukken, behalve hetgeen in het oorspronkelijke staat: *en David verkoos den dood,* dat is te zeggen de sterfte der pest. Had deze wijze en heilige koning met vleesch en bloed geraadpleegd, hij zou ongetwijfeld eene andere keuze gedaan hebben. En ik houde mij verzekerd, dat nog heden velen uwer hierover anders denken dan hij gedacht heeft. De rijken, die hunne schuren vol koren, hunne kelders vol wijnen, hunne boomgaarden vol vruchten, hunne weiden vol schapen en hunne kisten vol geld hebben, zouden den hongersnood gekozen hebben; denkende dat de nood nooit zoo hoog klimmen zou, of zij zouden nog wat overgehouden hebben, om zich te onttrekken aan de algemeene ellende, en om zich te bevrijden voor den honger van het gemeen. De dappere en kloekmoedige helden, die meenen, dat niets hunnen moed en hun zwaard overwinnen kan, zouden den oorlog gekozen hebben; en waren zij in Davids plaats geweest, zij zouden zich verlaten hebben op de braafheid hunner legerbenden, op de talrijkheid van hunne legers, en op de sterkte van hunne vestingen en bolwerken. En evenwel, mijne Toehoorders! David was rijk, meer dan alle andere rijke menschen, naardien hij al de schatten van zijn koningrijk bezat. David was dapper, meer dan al de dapperen; duizend heldhaftige en wondere oorlogsdaden hadden den roem zijner kloekmoedigheid over den geheelen aardbodem verspreid. Vanwaar dan, dat hij, hier in dit geval, anders oordeelt en handelt dan de lieden der wereld zouden gedaan hebben? De reden daarvan is, dat David niet alleen rijk en dapper, maar ook daarenboven heilig was; een profeet, die door Gods Geest bestierd werd. En hierom is het, dat hij eene keuze doet, die al de kennelijke kenteekenen draagt van eenen hemelschen invloed; want men ontdekt daarin de gevoelens van eenen goeden koning, en tevens de ge-

voelens van eenen waren geloovige, waarin geloof, ijver en boetvaardigheid zich vereenigden. Ik zeg, van eenen goeden koning; want men bemerkt klaar, dat hij meer acht slaat op de belangen zijner onderdanen, dan op zijne eigene belangen; terwijl hij geen oordeel kiezen wil, waarin hij niet mede met hen betrokken is. Trouwens, in den hongersnood zou hij, die een magtig koning was, altoos iets overgehouden hebben om zich zelven te voeden, terwijl zijne arme onderdanen van honger zouden zijn omgekomen. In den oorlog zou hij altoos eenige vestingen en sterke steden hebben kunnen houden, die hem tot eene schuilplaats tegen den vijand konden dienen, terwijl het overige land aan moord en verwoesting zou zijn overgelaten. Maar in de pest bleef voor hem geene uitzondering over. Hij zou daar hetzelfde lot moeten ondergaan als de geringste zijner onderdanen. "Wat zou mijn volk zeggen"—zal hij ongetwijfeld bij zich zelven gezegd hebben—" wat zou mijn volk zeggen, indien ik den hongersnood verkoos; daar ik hen zou blootstellen aan eenen gewissen dood, terwijl mijn koninklijken tafel mij toch altoos voedsel verschaffen zou? Wat zou mijn volk zeggen, indien ik den oorlog verkoos, daar ik hen op den slagtbank zou voeren, terwijl mijne legerbenden en mijne vestingen mij beveiligen zonden? Neen, o neen! ik wil mij zelven niet onttrekken aan het gevaar en de algemeene bezoeking. Ik wil lijden met mijne onderdanen; ik wil hetzelfde gevaar loopen als zij, opdat zij mij nimmer verwijten kunnen, dat ik mij, ten hunnen kosten, gered en mij zelven, ten hunnen nadeele, gespaard heb." O welk eenen goeden koning, die zoo veel achting en teederheid voor zijne onderdanen heeft, dat hij in hunne rampen deelen wil! Ach! dat alle vorsten naar hem geleken! dan zouden zij meer vreezen hun volk te drukken en lasten op te leggen; dan zouden zij derzelver welzijn als hun eigen behartigen, zoo zeer vreezen voor derzelver ongeluk als voor hun eigen. Maar toonde David hier een goed en liefderijk vorst te zijn; niet minder toonde hij ook een wijs en schrander staatkundige te zijn; want hoe verschrikkelijk en gevaarlijk men zich ook de pest voorstelt, het is maar toch ééne ramp en ééne bezoeking; maar de beide andere zijn eene vereeniging van vele rampen te zamen; en zoo de pest eene vergiftigde slang kan genoemd worden, dan zijn de

oorlog en de hongersnood veelhoofdige *hydras*, die velerlei vergiften te gelijk uitspuwen, en die op éénmaal vele wonden toebrengen; want de oorlog komt schier nooit alleen, hij voert gewoonlijk met zich den honger, in de verwoesting van de plaatsen daar hij doortrekt; en de pest, doordien hij de lucht besmet, zoo door den stank der gesneuvelde lijken, en de wonden der gekwetsten, als door die legerziekten, welke bijna onvermijdelijk plaats hebben onder de soldaten, die noch maat in hun voedsel, noch geregeldheid in hunne zeden hebben, en zich daarbij dag en nacht afmatten. Ook de hongersnood voert meest altoos de pest met zich, omdat de menschen, in zulk een groot gebrek, bijna niets eten dan onzuiver voedsel en vuil afval, en dat zelf al de spijzen doortrokken zijn van de kwade luchtgesteldheid en de uitgeteerde kwijning van het aardrijk, zoodat daardoor welhaast besmettende en ras overervende ziekten ontstaan moeten. Het was derhalve veel beter de pest alleen te verkiezen, dan één van die beide andere oordeelen, die toch de pest zouden veroorzaakt hebben, en daarenboven nog vele andere rampen hebben medegebragt, die erger zijn dan de dood zelve. Daarenboven, in de pest vertoont de dood zich geheel alleen, zonder eenig gevolg of bijkomende omstandigheden, die de bitterheid van denzelven verdubbelen, of de schrikkelijkheid van denzelven vermeerderen kunnen. Maar wanneer men in den oorlog verslagen wordt, heeft men nog bovendien het verdriet en de schande van overwonnen te zijn, hetwelk voor een grootmoedig hart ondragelijker is dan de dood zelve. En er is geen dapper man, die niet liever zegepralend wilde sterven—gelijk de Groote Gustavus, welke zich zelven begroef onder een boschje van laurierboomen, en zoo van zijn graf tevens zijn zegeteeken maakte—dan zijn leven door eene schandelijke vlugt te willen redden. Ook in den hongersnood is de dood ongetwijfeld zeer akelig, omdat men hem reeds van verre ziet aankomen, en men denzelven lang vooruit gevoelt eer hij komt, en dus duizend dooden voor één sterft, en zoo dagelijks, langzaam bezwijmende, den geest geeft. Maar in de pest wordt men zeer schielijk weggerukt, en heeft bijkans geenen tijd om lang te klagen over zijn lijden, schoon zij evenwel den vrome nog tijd genoeg overlaat om zich voor te bereiden, om hunne zielen met vertrouwen in Gods

handen over te geven. En dus, gelijk men gezegd heeft, dat het beter is door leeuwen verscheurd, dan door de vliegen opgegeten te worden, omdat dit laatste een veel langduriger en gevoeliger smart is; even zoo was het ook hier beter te verkiezen, door de pest te sterven dan door den honger, omdat deze laatste, door zijne wrede traagheid, de menschen veel meer smart en verdriet aandoet.

Dan, hetgeen wij allermeest in Davids keuze bewonderen moeten, is zijn verheven karakter waarin hij ons hier voorkomt als een geloovige en kind van God. Immers daarvan laat hij hier al de kenmerken zien. Vooreerst, ziet men daarin zijnen *ijver voor de eer van God.* Inderdaad, wanneer een volk in den oorlog geslagen en op de vlugt gedreven wordt, kunnen de vijanden van zulk een volk daaruit aanleiding nemen om derzelver godsdienst te beschimpen, even alsof de God, die zij dienen, hen niet had kunnen beschermen en verdedigen. Dit was het juist, welk onzen vromen koning aan het hart ging, na het verslaan van Saul en Jonathan, die in den strijd door de Filistijnen gedood werden: *Verkondigt het niet te Gath, riep hij uit, en boodschapt het niet op de straten van Askelon, opdat de dochters der Filistijnen zich niet verblijden; opdat de dochters der onbesnedenen niet opspringen van vreugde* (2 Sam. i. 20). En zoo betuigde hij op eene andere plaats, dat *zijne tranen hem tot spijze waren, als zij zeiden: waar is uw God* (Ps. xlii. 4)? Zoo ook in den hongersnood, zou het volk Israëls genoodzaakt zijn geworden koren te gaan koopen bij de naburige volkeren, en bij zulke natiën, die vreemdelingen waren van Gods verbond. Deze volken zouden, natuurlijk, daardoor zeer hoogmoedig geworden zijn en deswege den God van Jakobs nageslacht gehoond hebben, alsof Hij zijn eigen volk niet had kunnen van voedsel voorzien. Zij zouden hebben kunnen zeggen, gelijk die goddeloozen, waarvan wij lezen bij Jeremia: *Wij, die den Melecheth des hemels dienen, worden met brood verzadigd en zijn vrolijk*, terwijl gij, Israëlieten, met uwen Jehova en uwe Arke, *door den honger verteerd wordt* (kap. xliv. 17, 18). Maar de pest is eene zaak welke gewoon en gemeen is aan alle soorten van volken, zoodat men daaruit niets kan afleiden ten nadeel van de godsdienst eens volks; en ook behoeft men daarin geene hulp te gaan zoeken bij

vreemde volken. God alleen is daar de Redder, tot wien men de toevlugt neemt, zoodat deze bezoeking, wel verre dat zij de menschen zou aanzetten om ten nadeel van Gods heerlijkheid te denken, integendeel hen aanspoort om God aan te roepen met des te meer ijver en godsvrucht.

Maar, in de tweede plaats, behalve zijnen ijver, toonde David ook nog hierin zijne *boetvaardigheid en hartelijke bekeering.* Trouwens, hij verkoos ook de pest, omdat deze ziekte den mensch veel ernstiger en godvruchtiger tot den dood voorbereidt dan een van de twee andere oordeelen Gods doen kunnen. In den oorlog denkt men slechts om zich dapper te verdedigen, om zijne vijanden te verslaan en te dooden; en als men in eenen veldslag sterft, met de wapenen in de handen, tegen hen opgeheven, o hoe moeijelijk is het dan om, gedurende deze ijsselijke mengeling van hartstogten, zijne ziel tot den dood bereid te houden! Inderdaad, terwijl ieder mensch niets inademt dan bloed, niets uitblaast dan wraak en toorn, terwijl al de spieren van zijn ligchaam en al de krachten zijner ziel gespannen staan om het hart van den vijand te doorsteken, en hem in het stof ter neêr te werpen; zal de dood op hem, in deze hevige en bloedige worsteling aanvallende, hem weinig vinden in die aandoeningen van liefde, en in die Christelijke gemoedsgesteldheden, welke hij noodig heeft om ten hemel in te gaan. In den hongersnood wordt men dikwijls tot roof en diefstal gedreven; men ziet met een wangunstig oog, het goed en het voedsel van een ander aan; en de nood, die geene wetten kent, dringt hen somtijds tot die ijsselijke daden, die wij u reeds afgeschilderd hebben, welke de menschen veranderen in menscheneters, die hunne metgezellen en somtijds hunne eigene kinderen opeten. Maar de pest brengt geene andere dan heilige en zalige gemoedsgesteldheden voort. Immers daar is het, dat de mensch al zijne gedachten van de aarde aftrekt, en dezelve eeniglijk tot den hemel bepaalt. Daar is het, dat hij alle andere zorgen varen laat, en zich enkel met bidden en smeeken bezig houdt. Daar is het, dat de hitte der koorts en het pestvuur, welke hij in zijne aderen gevoelt, hem doet gedenken aan de ijsselijkheid van die eeuwige vlammen, die den verdoemde in de hel branden; en hem aanspoort om zich, door een levendig geloof, geheel te dompelen in

het bloed van Jezus Christus, als het eenige en onfeilbare behoedmiddel tegen dit onuitblusschelijk vuur. Daar is het, dat, wanneer de smarten zijner ziekte hem doen uitroepen, gelijk onze heilige dichter: *O Heer! straf mij niet in uwen toorn, en kastijd mij niet in uwe grimmigheid! zijt mij genadig, Heer! want ik ben verzwakt; genees mij Heer! want mijne beenderen zijn verschrikt* (Ps. vi. 2, 3)—hij dan zijnen Verlosser tot hem inwendig hoort roepen: *hebt goeden moed, mijn kind! uwe zonden zijn u vergeven* (Mark. ij. 5); en hij alsdan gewaar wordt, die zachte hand des Heiligen Geestes, die de droppelen van bloedig zweet in zijn zieltoogen afdroogt en de olie zijner genade in zijne wonden giet, waardoor zijne beenderen verkwikt worden, en die zijn hart vervult met eenen onuitsprekelijken vrede,—zoodat, daar men in den oorlog niets gewaar wordt dan hartstogten van toorn en wraak,—in den hongersnood niets gevoelt dan wreede eetlusten, die ter berooving van 's naasten goed strekken,—in de pest, integendeel, de vromen niets ondervinden, dan gevoelens van godsvrucht en vertroostingen van Gods Geest, die hun een onuitsprekelijk genoegen verschaffen.

Eindelijk, hetgeen bij David alles afdoet, om hem tot deze keuze te doen besluiten, dat is zijn geloof, hetwelk hem doet staat maken op de barmhartigheid des hemelschen Vaders. *Laat mij toch in de hand des Heeren vallen, want zijne barmhartigheden zijn vele; maar laat mij in de handen van menschen niet vallen.* Mijne Toehoorders! o hoe veel reden had David niet, om daarover zoodanig te oordeelen! Immers zijn de menschen dikwijls boven alle bedenking wreed en onmenschelijk; en men moet zich waarlijk niet verwonderen, dat men gezegd heeft, dat de eene mensch een wolf is voor den anderen mensch, naardien men menschen vindt, die de bloeddorstigheid der wolven, en de wreedheid der leeuwen en luipaarden in zich vereenigen; ja, er zijn geen roofdieren en tijgers zoo geneigd tot verscheuren, en zoo heet op bloed als vele menschen zijn, die van den mensch niets dan het aangezigt en de gedaante bezitten. Hoe onstuimig en duivelsch vertoont zich niet de woede der menschen in den oorlog; daar de teedere en onschuldige weerloosheid der zuigelingen hen niet kan vermurwen, noch de achtbare zilveren haren des ouderdoms, hen niet kan weêrhouden, noch de verschoon-

bare toestand der zwangere vrouwen, hen niet kan verbidden, noch de heiligheid van de dienaars Gods hen niet kan tegenhouden? En hoe onbuigzaam en onverbiddelijk is de onmedoogenheid der menschen, in den hongersnood; naardien zij dikwerf de wreedheid hebben, om arme schepselen, die, even als zij, naar Gods beeld geschapen zijn, op een handvol stroo, of op den blooten grond te zien zieltoogen, zonder dat derzelver klagten, tranen en gebeden, of laat ik liever zeggen, hun stervend en bezwijmend gezigt—dewijl zij dikwijls geen krachten meer bezitten om zich in woorden uit te drukken—hen bewegen kan om hun te helpen of een stuk brood toe te reiken?—Maar zoo handelt de Heer onze God niet. Neen; Hij is de goedheid, de liefde zelve, en zijne ingewanden zijn bewogen van medelijden. Hij is niet alleen barmhartig, maar rijk in barmhartigheid; Hij is niet slechts geneigd tot genade, maar overvloedig in genade; Hij is niet slechts goedertieren, maar van vele en groote goedertierenheden. Zoo hoog de hemel is boven de aarde, is zijne weldadigheid verheven boven de kinderen der menschen. Ook had David in het bijzonder wel reden om de goedheid van menschen te wantrouwen; want hij had die nergens bij hen gevonden. Immers had hij die niet gevonden bij zijnen schoonvader Saul, alzoo deze zich tegen hem onverzoenbaar had getoond, en hem, tot zijnen dood toe, altoos hevig vervolgd had. Hij had die niet gevonden bij zijne kinderen, daar Absalom, die onnatuurlijke zoon, de wapenen had opgevat, om hem uit zijn rijk te verjagen en zijne ontmenschte handen te bezoedelen met dat vaderlijke bloed, waaraan hij zelfs zijnen oorsprong verschuldigd was. Hij had die niet gevonden bij zijne vrienden, gelijk hij zelve klagen moest: *De man mijns vredes, op welken ik vertrouwde, die mijn brood at, heeft de verzenen grootelijks tegen mij opgeheven* (Ps. xli. 10). Hij had die zelfs niet gevonden bij zijne eigene vrouwen, daar de trouwelooze en ondankbare Michal hem in zijnen tegenspoed verliet, zich voegde bij zijne vijanden, en hem dien hoon aandeed, om gedurende zijne ballingschap, eenen man te trouwen van zijne tegenpartij. Hoe veel reden had David dan niet om van menschen niets goeds te verwachten, maar om liever alles te hopen van de onbepaalde en oneindige barmhartigheid van zijnen God! *Laat mij toch in de hand des Heeren vallen.* Maar, denkt

mogelijk iemand, betuigt de Apostel in zijnen brief aan de Hebreën, niet het tegendeel, dat het *vreesselijk zij te vallen in de handen van den levenden God* (kap. x. 31); en schijnt dan deze uitspraak niet te strijden met het gevoelen van David in dit geval? Neen, Toehoorders! deze heilige mannen werden gedreven, door denzelfden Geest. Een zelfde Goddelijke Geest was het, die de Profeten onder de Wet, en de Apostelen onder het Evangelie bezielde; en bij gevolg kan er in hunne uitspraken geene strijdigheid wezen. En, inderdaad, als de Apostel zegt, dat het *vreesselijk is te vallen in de handen van den levenden God,* verstaat hij zulks van degenen, die onbekeerd daarin vallen, dewijl er waarlijk niets vreesselijker is dan voor dien God te verschijnen, in eenen staat van zonde en onboetvaardigheid. Hij toch is de God der wraak, voor wien de duivelen zelf sidderen in den afgrond, en wiens vertoornd aanschijn de hemelen verschrikt, en de grondslagen der aarde doet beven: *wie zal voor zijne gramschap staan, en en wie zal voor de hittigheid zijns toorns bestaan* (Nah. i. 6)? Deze goddelijke *handen* zijn verre uitgestrekt, en niet te vermijden, zij reiken tot de eindpalen van het gansche heelal. Deze *handen* zijn sterk en almagtig; niets kan dezelve wederstaan. Deze *handen* treffen niet alleen het ligchaam, maar ook de ziel, en kunnen die beiden verderven in de hel. Met één woord, deze *handen* wapenen al het schepsel, gelijk de pijlen van den bliksem en den donder, zoodat er, in hemel of op aarde, in lucht of water, niets bestaat, hetwelk Hij niet, als het Hem behaagt, tot eene roede van zijne verbolgenheid, of een werktuig van zijne wraak stellen kan. En dus is het dan waarlijk *eene vreesselijke zaak* voor den onboetvaardigen zondaar om *in deze handen te vallen.* Maar, aan den anderen kant, voor een waarlijk boetvaardig gemoed is niets zoo verkwikkend en begeerlijk als *te vallen in de handen van God.* Trouwens, deze *handen* zijn ten hoogsten goedertieren en liefderijk; milde en weldadige *handen,* vol van genade en vergeving, vol van verschooning en toegevendheid; het zijn *handen,* die altoos gereed zijn om den gouden schepter toe te reiken tot een teeken van gunst, aan de ziel, die in heilige ootmoed voor zijnen troon ligt neêrgebogen; het zijn aantrekkelijke hulpvaardige *handen,* die niets liever doen, dan de zieken te genezen, de neêrgeboge-

nen op te beuren, de tranen der bedroefden af te drogen, olie en balsem te gieten op de wonden der bloedende harten, die het met ootmoedig berouw tot den Heer wenden;—*handen,* met één woord, waarvan men met regt zeggen kan: *Zijne linkerhand zij onder mijn hoofd, en zijne regterhand omhelze mij*; want al wie lust heeft zich waarlijk te bekeeren, heeft waarlijk niets te wachten, dan liefelijke streelingen en omhelzingen van de handen van dezen goeden Vader, die *barmhartig, genadig en lankmoedig is* (Ps. ciii. 8), berouwhebbende van het kwaad dat hij bedreigd had. Gij ziet daarvan een bewijs in deze kastijding van David; want naauwelijks had deze uitstekende boetvaardige zijn berouw aan den dag gelegd, door zijne keuze om zich *in de handen van God* over te geven, en zich daarin over te geven, met de gevoelens van een mensch, die waarlijk leedwezen heeft over zijn misdrijf, of welhaast bedwong de Heer zijnen toorn, stuitte de plaag der pestilentie, welke Hij in Israël gemaakt had, en deed de sterfte ophouden. *Hij zeide tot den Engel, die het verderf onder het volk maakte, het is genoeg, trek uwe hand nu af* (2 Sam. xxiv. 16). Hij herstelde David en zijn rijk op eene heerlijke wijze; en daar zij, in drie dagen, ten eenemale bevrijd werden van deze woedende pest, die, in zulk eenen korten tijd, *zeventig duizend mannen* had doen sterven, deed de Heer hen de waarheid ondervinden van hetgeen naderhand bij den Profeet Hozea beschreven staat: *Komt en laat ons wederkeeren tot den Heer onzen God; want Hij heeft verscheurd en Hij zal ons genezen; Hij heeft geslagen en Hij zal ons verbinden, Hij zal ons na twee dagen levendig maken; op den derden dag zal Hij ons doen verrijzen, en wij zullen voor zijn aangezigt leven* (kap. vi. 1, 2).

Veelgeliefden in onzen Heer Jezus Christus, wij zouden ook even gunstig mogen oordeelen over de goedheid en barmhartigheid van onzen God jegens ons; indien dezelfde gemoedsgesteldheid van David bij ons plaats had; indien wij, gelijk hij, getroffen waren door een hartelijk berouw over onze zonden. Maar waarlijk dat durven wij ons haast niet meer belooven, en de ondervinding van het voorledene, laat ons zoo weinig hoop over voor het toekomende, dat wij ons, met geen grond, langer durven vleijen, met uwe verbetering. Immers, mijne Toehoorders! God heeft het er niet bij gelaten, om ons slechts zijne oordeelen voor te stellen, gelijk

aan David; of om ons daarvan slechts *één* te doen gevoelen, gedurende weinige dagen. Neen; Hij heeft ons alle *drie* deze oordeelen, het een na het ander, zeer zwaar doen gevoelen. En ondertusschen, geen van deze *drie* heeft op onze harten, eenige uitwerkselen van verootmoediging of bekeering te weeg gebragt.

De oorlog heeft niets uitgewerkt dan de ongebondenheden, uitsporigheden, godslastering en dronkenschap te vermenigvuldigen. En de duivel heeft zich daarvan bediend, als van eene verdoemelijke school, om aldaar de ongodisterij te onderwijzen, en aldaar ongodsdienstigen en godverzakers aan te kweeken; welke welhaast alle gevoel van Godsdienst, in de harten van een groot aantal menschen verwoest hebben. Toen de hooge God zag, dat de oorlog niets toebragt, tot de bekeering der menschen, heeft Hij vervolgens, dat akelige en verschrikkelijke oordeel der pest over ons gebragt. Wij zijn langer dan een jaar in zulk eenen toestand geweest, dat men niet behoefde te vragen: *O dood! waar is uw prikpel? O graf! waar is uwe overwinning?* want dood en graf heerschten in al deze gewesten, met eene geweldige woede. De tranen van vrouwen, die hunne mannen verloren; van mannen, die van hunne echtgenooten beroofd werden; van vaders, die hunne kinderen ter aarde bestelden; of van kinderen, die hunne ouders zagen sterven; zijn nog niet lang afgedroogd. Maar, mag ik vragen, heeft deze zware en smartelijke bezoeking Gods ons vromer en beter gemaakt? Men had zulks zeker mogen verwachten; en er was alle hoop, dat wij uit ons ziek- en krankbed zouden zijn opgestaan, gelijk de schoonmoeder van Petrus, die, van de koorts genezen zijnde, zich met allen lust en ijver toelegde om den Heer Jezus te dienen (Matth. viii. 15). Maar het grootste aantal zijn uit hunne krankheid verrezen, om hun vorig leven weder te hervatten; om met drift weêr te keeren tot hunnen kwaden weg, en om met des te meer geweld uit te spatten, naarmate zij eenigen tijd weêrhouden en belet werden kwaad te doen; ja, in plaats dat zij naar de stem van God zouden geluisterd hebben, die hun toeriep: *Ziet gij zijt gezond geworden, zondigt niet meer, opdat u niet wat ergers geschiede* (Joh. v. 14)! zoo hebben zij, integendeel, aan niets gehoor gegeven, dan aan de stem van hunne driften en dwaasheden, welke hun toeriep: Welaan, nu zijt gij gezond

geworden, hervat uwe vermaken, vangt op nieuw uw ongeregeld gedrag aan, keert weder naar de herbergen. begeeft u tot het spel en het tooneel, en geniet goede dagen, zoolang gij in de wereld leeft; zonder u te storen aan de berispingen der menschen, noch aan de tucht der kerk.

God heeft, ten laatste, nog een ander middel ter onzer verbetering beproefd. Daar Hij zag, dat noch de oorlog, noch de pest, onze wederspannigheden overwinnen kon, heeft Hij den hongersnood op aarde gezonden om ons naar den hemel te doen wederkeeren. Dan het zal niet noodig zijn uw geheugen te hulp te roepen, om te weten, of dit geneesmiddel goed gewerkt heeft, en of deze smartelijke maatregel u van uwe kwade vochten gezuiverd heeft. O neen! Nooit waren de oneenigheden openlijker, gruwelijker en bloediger. Nimmer was de overdaad en dronkenschap toomeloozer en uitsporiger, even alsof de menschen onbeschaamd God hadden willen trotseren, door zatheid in spijt van den hongersnood. De oudvader Chrysostomus trooste zich in zijnen tijd over de rampen, die zijne stad, Antiochië, getroffen hadden, toen men aldaar, met eene strafbare vermetelheid, de standbeelden van den keizer had afgebroken; hij troostte zich met dit denkbeeld, dat deze onheilen, welke aan die stad, tot straf van dezen opstand, waren overgekomen, gestrekt hadden om zijne gemeente tot heiligheid aan te sporen: "Wij zien," zeide hij, "dat deze tegenspoed ons voordeelig is geweest; de hoovaardige is nederig geworden, en de ondeugenden hebben zich verbeterd; zij, die gedurig de tooneelen, schouwspelen en danszalen bezochten, laten zich thans naarstig in de kerk vinden. Ja, onze stad, die een ligtzinnig en onkuisch voorkomen had, vertoont thans al de deftigheid en zedigheid van eene eerbare vrouw." Mijne Toehoorders! wat zou het voor ons eene groote en aangename troost zijn, indien wij, onder de rampen, die ons treffen, mogten zien, dat zij, ten minste, strekken tot onze verbetering! Maar wij zijn er wel verre af, dat wij dit genoegen zouden smaken, hetwelk, gelijk het hout van Mozes, onze wateren van Mara zoet en aangenaam maken zoude. Integendeel hebben wij de droefheid van te zien, dat gij, in weerwil van al de roeden Gods, in uwe misdrijven blijft voortgaan. Achaz blijft steeds

dezelfde Achaz; de goddelooze blijft dezelfde goddelooze; de onheilige, de lasteraar, de ontuchtige, de wereldgezinde, blijven even dezelfde die zij waren; of zoo daarin verandering komt, helaas! het wordt hoe langer hoe slechter. Wat moet ik hieromtrent tot u zeggen, mijne Toehoorders? Indien ik u de oordeelen van God voor oogen stel, welke uitwerking kan ik mij belooven van deze bedreiging, daar de oordeelen zelve van den God der wraak niets op u vermogen? Twee slagen met den staf van Mozes deden de rotssteen in de woestijn scheuren; maar honderd slagen met den ijzeren staf, waarmede God u geslagen heeft, hebben uw hart niet kunnen verbrijzelen. Ik moet nogtans mijn geweten ontlasten en aan mijne verpligting voldoen; gij kunt zorg dragen om de uwe te betrachten. Ik kondig u dan aan, in den naam van mijnen Meester, wiens gezant ik ben, dat indien gij in uw vorig leven en gedrag wilt blijven voortvaren; indien gij, tot hiertoe, met voeten treden wilt, de Wet en het Evangelie, de natuur en de genade, de eer en de godsvrucht, de algemeene verpligtingen van Christenen, en de meer bijzondere verpligtingen van Hervormden, ik kondig u aan, dat al uwe voorledene en tegenwoordige onheilen, slechts een beginsel van rampen zijn, en dat gij er voorzeker nog veel grooter en ondragelijker over u zult halen. Tot nog toe hebt gij, dan eens den oorlog, dan eens de pest, en dan eens den hongersnood ondervonden; deze drie geduchte oordeelen Gods hebben u, elk afzonderlijk, getroffen, slechts één gelijk. Maar, indien gij aanhoudt met uwe misdaden en uwe verharding in het kwaad, dan zal God, wiens lang getergd geduld in eene vreesselijke wraak verkeeren kan, mogelijk alle drie deze oordeelen u gelijktijdig doen overkomen; en, als het ware, de sluizen openende voor al het geweld der golven zijner verbolgenheid; de bloedige woede des krijgs, de allesbesmettende plaag der pestilentie, en de akelige verwoesting des hongers, op eenmaal op u doen aanvallen, zoodat gij, aan het zwaard des vijands ontkomen, in de smarten eener geweldige ziekte zult omkomen, of zij, die nog van deze ziekten verrijzen mogten, in de wanhoop des hongers sterven zullen. Mogelijk zal Hij een oorlog verwekken, die u te spade berouw zal doen hebben, dat gij tegen Hem de wapenen opgevat, en zoo lang zijne genade bestreden hebt. Mogelijk zal Hij u

bezoeken met eenen honger, veel sterker dan naar brood; eenen doodelijken honger, die u van de eene stad naar de andere, van het eene land naar het andere zal doen vlieden, om het ware levensvoedsel, het hemelsche brood van Gods Woord, te zoeken, zonder het ergens te kunnen vinden. Of, eindelijk, God zal zich over u wreken op eene onverwachte wijze; immers heeft Hij duizenden verborgene middelen in zijne voorzienigheid en in de wegen zijner regtvaardigheid, om zijne vijanden te verdelgen, en om hunne personen, goederen, kinderen en geslachten uit te roeijen.

Groote God! moet ik dan zoo vele rampen voorspellen aan een volk, over welke ik niets dan zegenwenschen zou willen uitspreken! Moet ik een boodschapper des kwaads zijn, op eene plaats, daar mijn gansche hart niets vuriger wensche dan een prediker van vergeving en genade te zijn! O, mijne dierbare Hoorders! geef mij eene andere bediening. De zaak hangt van u af. Verandert gij van leven en wandel, en wij zullen aanstonds van toon veranderen. Wij zullen, in plaats van aankondigingen en bedreigingen, aan u allen, met eene onuitsprekelijke blijdschap, al de heerlijke beloften van de genade en barmhartigheid Gods voorstellen.

Ziet, wij zijn thans voor uw aangezigt, gelijk Gad voor David was, om u te doen gevoelen uwe zonden, en om u de oordeelen Gods voor te stellen. Wij zeggen tot u, even als die profeet: *Merk nu en zie toe, wat antwoord ik dien zal wederbrengen, die mij gezonden heeft.* Verklaart mij uwe meening en geeft mij uw antwoord, terwijl gij hier vergaderd zijt, en eer gij uit dezen tempel gaat. Wat zal ik van uwentwege tot mijnen Heer zeggen? Zal ik zeggen, dat gij voornemens zijt Hem te verachten, geen acht te slaan op zijne oordeelen? Dat gij spot met zijnen toorn en, in weêrwil van al de kennelijke bewijzen zijner verbolgenheid, vast besloten hebt alleen te luisteren naar uwe driften en uwe begeerlijkheden, met versmading van zijn Woord, op te volgen? Ach! mijne Toehoorders! dat verhoede God, dat gij zulk een rampzalig besluit zoudt nemen, en dat gij mij met eene boodschap zoudt belasten, die voor u schandelijk en schadelijk zoude zijn! Maar wat zal ik dan van uwentwege tot den Heer zeggen? Zal ik zeggen, dat gij berouw hebt over uwe zonden; dat gij eindelijk de oogen opent voor uwen

pligt; uwe afdwalingen erkent; u vernedert onder zijne krachtige hand; levendig de slagen zijner tuchtroeden gevoelt; daardoor uwe misdrijven hartelijk verfoeit, en een ernstig voornemen hebt genomen, om de vorige ongeregeldheden te verbeteren, door eenen toekomende heiligen en Christelijken wandel;—zoodat gij de matigheid zult betrachten, in plaats der dronkenschap; de eerbaarheid, in plaats der ontucht; de liefde tot God, in plaats van de liefde tot de wereld; en dat er, met één woord, zulk eene geheele hervorming in uw ongeregeld gedrag zal plaats hebben, dat gij voortaan eenen wandel zult vertoonen, die de Engelen zal verblijden, de geheele kerk stichten en het Evangelie van onzen Heer Jezus Christus versieren, en die uw licht zal doen schijnen voor de menschen, opdat zij uwen Vader, die in de hemelen is, met u verheerlijken mogen? Is dat uw voornemen, mijne Vrienden? Maakt gij mij bevoegd om dit woord te brengen tot mijnen hoogen Zender? Wilt gij, dat ik u stilzwijgen voor uwe toestemming zal opnemen? . . . . Wel, Christenen! als dat zoo is, wanhoopt dan niet aan uw geluk. Alles is nog niet verloren; het is nog tijd om toevlugt te nemen tot den troon der genade, daar God nog heden de armen zijner barmhartigheid en liefde tot u uitstrekt. Het berouw komt nog tijdig, als het maar opregt is. Daar, *waar de zonde meerder geworden is*, heeft God zijne *genade veel meer overvloedig doen zijn.* Hij *vergeeft* niet slechts *zevenmaal*, maar meer als *zeventigmaal zevenmaal.* Zijne oneindige *liefde bedekt eene menigte van zonden.* Al waren onze *zonden rood als karmozijn*, dan zou het water van onze boetvaardige tranen, gemengd met het bloed van zijnen Zoon, dezelve *wit* maken *als sneeuw.* Houdt op Hem te beleedigen, en ik verzeker u van zijnentwege, dat Hij ophouden zal u te straffen. Keert weder tot Hem, met uwe gansche hart, en Hij zal tot u wederkeeren met al de bewijzen zijner liefde. Zegt tot uwe zonden: *het is genoeg!* en aanstonds zal Hij tot den Engel zijner wraak zeggen: *trek uwe hand nu af!* Ja, alsdan zal God, niet slechts uwe rampen wegnemen, maar zich verblijden, dat Hij u met al zijne gunsten moge bedeelen. Hij zal de vruchtbaarheid wedergeven aan uwe akkers; de voortzetting uwer kudde zegenen; uwe wijngaarden overvloedig maken; uwe huisgezinnen met voorspoed bekroonen. Hij zal den vroegen en den spaden regen

over u gebieden. Hij zal den hemel voor u ontsluiten, in gunstbewijzen, en de aarde openen in zegeningen. Hij zal u doen zeker wonen in uwe huizen, zoodat gij, gerust en vreedzaam, uw brood kunt eten, elk onder zijnen wijnstok en vijgenboom. Hij zal uwe kerk bewaren en zal u gerust deze dierbare vrijheid van geweten en godsdienst doen genieten, welke voor u meer waard moet zijn dan alle andere wereldsche zaken. En, eindelijk, wanneer God u hier met langheid der dagen en veelheid van zegeningen verzadigd heeft, zal Hij u uit dit aardsche Jeruzalem opnemen in het hemelsche Jeruzalem; dáár zult gij zitten op troonen, en op uwe hoofden dragen de onverwelkelijke kroon der heerlijkheid. God verleene u allen deze genade! Aan Hem, Vader, Zoon en Heiligen Geest, zij eer en heerlijkheid, in eeuwigheid! *Amen.*

DE TOESTAND DER JODEN SEDERT DEN DOOD VAN CHRISTUS TOT OP DEZEN TIJD.

(Vervolg van No. VI., bladz. 183.*)*

De Joodsche natie, in de Oostersche landen verstrooid, had aldaar, gelijk te voren gezien is, gedurende de vierde, vijfde en zesde eeuw, eene tamelijke rust genoten. Daarom waren vele Joden uit andere gewesten, waar zij gedrukt en geplaagd werden, naar *Arabië* gevlugt, hadden daar verscheidene volkstammen tot hunne Godsdienst overgehaald, en zelfs eenige steden en vestingen in bezit genomen.

Mahomed, dezen voorspoed der Joden bemerkende, schijnt zich, bij het oprigten van zijn nieuw godsdienststelsel, met hen te hebben willen vereenigen. Hij nam althans uit de Schriften des Ouden Verbonds zeer veel in zijne leer over, vormde de uitwendige plegtigheden, welke hij invoerde, naar die der Joden, en wendde voor de Godsdienst der aartsvaderen te willen herstellen. Daar hij echter niet slechts vorderde, dat elk zich aan hen zoude onderwerpen, maar zich ook boven alle profeten zocht te verheffen, en van de Godsdienst der Israëlieten niets meer overnam, dan hem zelven goeddacht, zoo verzetteden de Joden zich weldra tegen zijne

pogingen, en verbraken in het jaar 623, het verdrag dat eenigen hunner te *Medina* met hem gesloten hadden. Mahomed werd hierdoor zeer op de Joden verbitterd, dat hij hen niet alleen in zijnen *Koran* op verscheidene plaatsen als *huichelaars, bedriegers* en *profetenmoorders* brandmerkte, maar ook met zijne overwinnende wapenen op hen aanviel, hunne vestingen wegnam, en hen grootendeels uit *Arabië* verdreef.

Mohamed in het jaar 632 gestorven zijnde, werd de toestand der Joden in *Arabië*, *Perzië*, *Egypte*, *Syrië*, en in de overige landen, welke de Kalifen, in de eerste tachtig jaren hunner regering aan zich onderwierpen, dragelijk, en hoewel zij in *Arabië* zelve het Mohamedaansche geloof uiterlijk moesten aannemen, en zij ook meermalen deelden in de algemeene onheilen der landen, in welke zij woonden; zoo genoten zij toch gedurende het grootste gedeelte van dit tijdvak, in de Oostersche landen, welke onder de beheering der Mohamedanen stonden, zoo veel rust en bescherming, dat hunne beroemde scholen te *Sora* en *Pumbeditha* niet slechts voortduurden, maar ook in veel aanzien stonden.

Onder den Kalif Abdelmelek, in het begin der achtste eeuw, en onder deszelfs opvolgers Alwalid en Soliman, genoten de Joden eene groote vrijheid, gelijk zij ook, nadat het Kalifaat van de Ommiaden tot de Abassiden was overgegaan, onder de meeste regenten van dezen stam in rust leefden, en sommigen hunner aanzienlijke posten bekleedden.

Doch onder den Kalif Motawakkel werden zij, in het jaar 857, van alle ambten en bedieningen uitgesloten; moesten, om zich van de Musselmannen te onderscheiden eenen lederen gordel dragen, en mogten, volgens eene wet van 861, niets anders dan op ezels of muilezels rijden.

De opvolgers van dezen Kalif bedienden zich veelal van even zulke gestrenge middelen tegen de Joden, zoodat deze de geringe overblijfselen hunner vrijheid met zeer zware belastingen moesten koopen, terwijl zij, ten tijde van Mohammed, den laatsten van deze regenten, tegen het einde der negende eeuw, in *Egypte* meer vrijheid begonnen te genieten, nadat Achmet, de toenmalige stadhouder van dit land, hetzelve van het rijk der Kalifs had afgescheurd.

Intusschen waren de Joodsche hoogescholen tot aan

de tiende eeuw in grooten bloei; maar deze voorspoed was van geen langen duur. Bij de inwendige beroerten, welke in het gebeid der Kalifen plaats hadden, kon de Joodsche natie aldaar, gedurende de tiende en elfde eeuw, niet veel rust genieten; gelijk ook de onderlinge verdeeldheid, tusschen de *vorsten der gevangenis* en de Joodsche leeraren ontstaan, den ondergang hunner beroemde scholen veroorzaakte, terwijl de voornaamste leeraren van dezelve eene schuilplaats moesten zoeken in de Westersche landen, waarheen een groot gedeelte der natie hen volgde.

Nadat het huis der Abassiden, hetwelk de Joden meestal begunstigd had, van den troon gestoten was, liet de Sultan Gela Ledoulat, die onder den naam van Kajem regeerde, den *vorst der gevangenis*, met deszelfs geslacht, om het leven brengen, en vervolgde de Joden zoodanig, dat de meeste hunner zich in de woestijnen van *Arabië* moesten verstrooijen, of in de Westersche landen hunne toevlugt nemen, van welken tijd af ook de waardigheid van *vorst der gevangenis* onder de Joden schijnt opgehouden te hebben.

Intusschen waren er, nog in de tiende eeuw, talrijke overblijfselen der Joodsche natie in de landen aan de *Kapsische Zee* gelegen, welke door hunne eigene vorsten geregeerd werden.

De Joden, die in *Egypte* woonden, werden onder de regering van Hakem, den derden sultan uit het geslacht der Fathemiten, in het begin der elfde eeuw van hunne Synagogen beroofd, en met geweld tot het verlaten van hunne Godsdienst gedwongen; doch niet lang daarna werd hun weder vergund, hunne Synagogen te herbouwen en de voorvaderlijke Godsdienst te belijden.

Intusschen hadden zich ook vele Joden, gedurende dit tijdvak, uit *Arabië* en *Egypte* naar *Abyssinië* begeven, waar zij sterk vermenigvuldigden en tamelijk rust genoten.

Nog meer echter, dan onder de Mahomedanen, werden zij in het Grieksche keizerrijk en in de overige landen van *Europa* verdrukt, geplaagd en vervolgd.

Hoewel keizer Heraklius, die in het jaar 610 de regering aanvaardde, aanvankelijk niet vijandig tegen de Joden gezind was, en zelfs, toen hij na het eindigen van den Perzischen oorlog, in het jaar 629, naar *Jeruzalem* reisde, hun de vergunning gaf om daar te blijven

wonen; zoo werd evenwel door dezen keizer, op aanraden van den bisschop en de overige geestelijkheid van *Jeruzalem*, het bevel gegeven om al de Joden, die daar waren, om het leven te brengen, welk bevel ook aan allen, die zich door eene tijdige vlugt niet konden redden, ten uitvoer werd gebragt.

Na den dood van Heraklius werd het keizerrijk zoodanig van alle kanten door de Arabieren, Longobarden en Bulgaren aangevallen, en door inwendige verdeeldheden en gedurige staatsomwentelingen zoo zeer verontrust, dat men in de zevende eeuw geene nieuwe vervolgingen tegen de Joden konde aanrigten.

Leo, de Isauriër, noodzaakte hen wel in het jaar 722, zich te laten doopen; doch, zoo als gewoonlijk, met geen ander gevolg, dan dat zij uiterlijk den doop aannamen, zonder hunne vaderlijke Godsdienst te verlaten. Ook schijnen zij daartoe vervolgens, nadat het rijk, vooral ten tijde van Karel, den Groote, zeer verzwakt was, en vele landen van hetzelve waren afgescheurd, niet meer gedwongen te zijn, en werden zelfs in het begin der negende eeuw, door Niceforus en Michaël, den Stamelaar, zeer begunstigd.

Wat de overige staten van *Europa* betreft. In *Spanje*, waar de Joden waarschijnelijk reeds in de laatste helft der tweede eeuw hun verblijf genomen hadden, en zeer in getal waren aangewassen, moesten zij met den aanvang der zevende eeuw vervolgingen ondergaan. Dit land stond namelijk thans onder de heerschappij der Westgothen, en onder al de volken, welken den val en ondergang van het Romeinsche rijk bewerkt, en de tegenwoordige Staten van *Europa* gesticht hebben, is er geene welke de Joden met meer gestrengheid behandeld heeft dan deze. Tegen de Joodsche natie, welke men *eene verfoeijelijke secte* noemde, werden vele verordeningen gemaakt, volgens welke zij, noch hunne feesten vieren, noch zich in het aangaan van huwelijken, of in andere plegtigheden, naar de Mozaïsche instellingen, rigten mogten; elken slaaf, die tot het Christendom overging, moesten zij in vrijheid stellen; geen Jood, al had hij zich ook laten doopen, mogt eenig getuigenis tegen eenen Christen afleggen, en bij elke geregtelijke onderhandeling met de Joden, moest een bisschop of priester tegenwoordig zijn, om toe te zien, dat de wereldlijke regter niet door geschenken werd omge-

kocht. Voorts werden, uit verkeerden Godsdienstijver, niet slechts door den koning Sisebut, en deszelfs naaste opvolgers, de gestrengste middelen aangewend, om de Joden tot de aanneming des Christelijken geloofs te dwingen; maar ook de besluiten van onderscheidene kerkvergaderingen, in de zevende eeuw te *Toledo* gehouden, waren zeer drukkende voor deze natie. Volgens dezelve waren de Joden verpligt zich te laten doopen, alle Christelijke feesten bij te wonen, en hunne zonen en dochters in kloosters te laten opvoeden, terwijl allen, die van het Christendom weder afvielen, van hunne goederen beroofd, en tot slaven gemaakt werden.

Dragelijker evenwel werd het lot der Joden in *Spanje*, nadat de Saracenen, in het jaar 711, het Westgotische rijk overmeesterd hadden, en behalve de kleine onrust, welke een zekere Jood, met name Serenus, in het jaar 723, daardoor aanrigtte, dat hij zich voor den Messias uitgaf, leefden de Joden, onder de regering der Westersche Kalifen, in rust en veiligheid, zoodat ook hier langen tijd de hoofdzetel was van de Joodsche geleerdheid.

Intusschen waren vele Joden, om de vervolgingen der Westgothen te ontgaan, uit *Spanje* naar *Frankrijk* gevlugt, doch ook hier was hun lot in den aanvang van dit tijdvak even treurig. Men had niet alleen, gedurende de zesde eeuw, geweldige middelen gebruikt, om hen tot de aanneming van het Christelijke geloof te dwingen; maar ook sloot de kerkvergadering, in het jaar 615 te *Parijs* gehouden, hen van alle burgerlijke ambten en krijgsbedieningen uit. Zelfs verordende koning Dagobert, in het jaar 629, dat alle ongedoopte Joden het rijk moesten verlaten, en waarschijnelijk hebben velen hunner hierop, voor het uiterlijke, het Christendom aangenomen, doch naderhand van de inwendige beroerten des rijks gebruik gemaakt, om weder openlijk als Joden voor den dag te komen. Althans, ten tijde van Karel, den Groote, waren zij daar weder zeer talrijk, en bezaten groote rijkdommen, genoten vele vrijheden, hadden zelfs toegang aan het hof en bekleedden openlijke bedieningen.

Na den dood van Karel, den Groote, werden de Joden door deszelfs zoon Lodewijk zoo zeer begunstigd, dat zulks bij vele zijner Christelijke onderdanen aanstoot

gaf, en inzonderheid Agobard, aartsbisschop van *Lions*, het noodig rekende zich daarover te beklagen. Doch te vergeefs. De Joden bleven in aanzien en behielden hunne voorregten ook onder Karel, den Kalen. Maar deze vorst gestorven zijnde, bleef de toestand der Joden in *Frankrijk*, gedurende de laatste helft der negende eeuw en vervolgens niet zoo voordeelig. Niet slechts had men sedert het jaar 852 nieuwe pogingen in het werk gesteld om hen tot de aanneming van het Christendom te brengen; maar men ontnam hen ook tevens, met het genot van andere vrijheden, het regt om vastigheden te bezitten, en de kerkvergadering te *Metz*, in het jaar 888 gehouden, verordende op nieuw, dat geen Christen eenige gemeenschap met de Joden mogt hebben.

Nog zwaarder werden de verdrukkingen dezer natie, nadat Hugo Kapet, in het jaar 987, den Franschen troon beklommen had. De grooten des rijks, die vele goederen der kroon van den koning ter leen ontvingen, oefende vele geweldenarijen tegen de Joden uit, leiden hun uit gewinzucht zware lasten op, en veroordeelden hen tot mishandelingen, waarvan zij zich met geld moesten loskoopen. Onder de regering van deszelfs zoon en opvolger Robert, moesten de Joden, in het laatste van de tiende en in het begin van de elfde eeuw, nieuwe vervolgingen ondergaan, en velen hunner werden, op die beschuldiging, dat zij, ten nadeele van de Christenen eene geheime verstandhouding met de Saracenen onderhielden, om het leven gebragt.

In *Duitschland*, waarheen de Joden, waarschijnelijk reeds zeer vroeg zijn verstrooid geworden, nam hun getal, voornamelijk sedert de tijden van Karel, den Groote, zeer toe, zij bouwden eenige aanzienlijke steden, zoo als te *Triër*, *Keulen*, *Mentz*, *Straatsburg* en *Worms*, Synagogen, en verrijkten zich door den koophandel.

Vandaar breidden zij zich ook in *Bohemen* uit, en hun werd in het jaar 995 vergund in de hoofdstad *Praag* eene Synagoge op te rigten.

Ook in *Hongarije* waren zij zoo talrijk, dat koning Ladislaus, de Heilige, in het jaar 1092 verscheidene wetten maakte om hen in onderwerping te houden.

Doch deze rust was van geen langen duur. Een allertreurigst lot trof de Joden ten tijde der kruistogten, op

het einde der elfde eeuw, waarmede wij nu een nieuw tijdvak in de beschrijving hunner lotgevallen zullen aanvangen.

(Het vervolg hierna.)

KEN U ZELVEN!

(Vervolg van No. VI., bladz. 191.)

De zelfskennis is belangrijk voor ons in onze betrekking tot anderen.—Kunt gij nu met deze herinneringen, oordeelkundig toegepast, niet uw voordeel doen? Uit deze enkele proeven niet opmaken, hoe belangrijk *voor u zelven,* in allen geval, die regte kennis wezen zou; laat ons dan nu bedenken, hoe aangelegen die *zelfskennis* is ook voor ons, ten aanzien van onze naaste betrekkingen en van al onze medemenschen.

Een hoovaardig mensch, dat ondervindt gij immers weleens? is doorgaans een onaangenaam mensch; en hij verhindert veeltijds zeer aanmerkelijk het nut, hetwelk hij zou hebben kunnen stichten? Is het niet zoo? In zijn huis vordert hij van vrouw en kinderen, en dienstboden, zoo hij die heeft, doorgaans veel meer dan zij kunnen ten uitvoer brengen; zelfs bij kleine misslagen en vergrijpen is hij ligtelijk vertoornd; en menigmalen berispt, bestraft en somtijds kastijdt hij heftig! Niet gewoon bij zich zelven te vragen, wat hij, in hunnen toestand en omstandigheden, wel zou gedaan of niet gedaan hebben, is hij mild en overvloedig in de voordragt van hetgene zij hadden kunnen en moeten doen, maar hoe veel hij daarbij ook zegt, hetwelk waar en goed is zijn hooge toon bederft het een en het ander, hij verbittert niet zelden den huisselijken kring; zonder dat hij één lid van denzelven verbetert.

De ootmoedige daarentegen, handhaaft met bescheidenheid en zachtmoedigheid zijn gezag; hij bestraft wat niet goed is, hij wijst de hem bekende oorzaken van de begane feilen, met gematigdheid aan, en tevens den weg en de middelen, die ter verbetering leiden en daarin helpen kunnen; verheelt daarin zijne eigene gebreken niet; hij belijdt, zoo veel zulks raadzaam en noodzakelijk is, zijne eigene te kortkomingen, met opregtheid en

met berouw; hij streeft zelf allen vooruit, naar het voorgestelde doel: verbetering, orde en genoegen in het gezin, door onderlinge vrede; en hij ziet dan ook zijnen ootmoedigen ernst en standvastigen ijver, op zijn gemeenschappelijk gebed met en voor de zijnen, niet zelden met kennelijken zegen beloond en bekroond. Maar vanwaar komt nu die hoogmoed bij den eene? Die ootmoed bij den andere?... De trotschaard kent zich zelven niet, maar de ootmoedige weet, ten minste eenigzins, wie en wat hij is, en wat hij behoorde te zijn en zou hebben kunnen zijn: gebrek aan *zelfskennis* maakt dien hooghartigen lastig, ondragelijk en nutteloos; terwijl de ootmoedige, door besef van onvolkomenheid, zoo gemakkelijk, zoo toegeeflijk, zoo genoegelijk, zoo rustbevorderend, en tot verbetering van anderen met voorspoed werkzaam is.

Wilt gij, welaan beschouwt den man, die zich zelven niet kent, in uitgebreider kring.

Op alles wat onder zijne oogen valt, heeft hij iets aan te merken: in hondert en duizend gevallen hoort gij hem zeggen: "*Dat zou* IK *niet doen!*" Hij heeft op alles plannen van verbetering, en dringt zich niet zelden in kringen, waarin hij niet geroepen is en niet behoort; en indien men hem zou willen gelooven, dan zou hij de eerlijkste dienstbode, de gehoorzaamste zoon, de braafste man, de getrouwste echtgenoot, de verstandigste vader, de volmaaktste predikant en de allervoortreffelijkste regent zijn.

Men mag, het is waar, ja men moet, indien men kan, tegen het kwaad zijne stem laten hooren; men kan, door stilzwijgend toezien zich aan sommige zonden mede schuldig maken; maar die zich zelven kent is ook dan, wanneer hij berispen moet, bescheiden. Hij ontdoet eerst zich zelven *van den balk, die in zijn eigen oog is, eer hij zich onderwindt, om het splintertje uit het oog van zijnen broeder te ligten* (Matth. vii. 3, 4)! En zou dan de maatschappij over het geheel niet gelukkiger zijn, indien ieder lid van dezelve eene genoegzame mate van gezuiverde Christelijke *zelfskennis* bezat? Ja, lieve vrienden! gelooft dat vrij; want met Goddelijken bijstand, is ook tot bevordering van een *eenparig* gedrag, onder allerlei groote of kleine lotverwisselingen, omwentelingen en voorvallen in het land, niets zoo bevorderlijk dan die kennis van ons zelven; en welk eene waarde

die menschen bezitten, die gij onder alles, zonder onverschillig, zonder gevoelloos te zijn, altijd, doorgaans althans, gelijkmoedig en bezadigd vindt, en ziet heerschen over de driften, begeerlijkheden en bewegingen van vleesch en geest, en vasthouden aan goede en dikwijls beproefde beginselen, dat bewijst gij zelven eenigzins te beseffen, zoo dikwijls gij van zulk een zeldzaam mensch de lofspraak bezigt: *"Hij is altijd dezelfde."*

Zelfskennis maakt ons nuttig voor ongelukkigen.—Gij twijfelt ook niet, zoo ik vertrouw, of die menschen veel nut doen op de wereld, die voor *ongelukkigen* hun hart niet sluiten. Ongelukkige menschen,—kent gij er niet velen, die door *zedeloosheid* ongelukkig zijn; ofschoon hunne uitwendige omstandigheden voordeelig of gelukkig schijnen? Zal nu de man, die zich zelven kent, hun schijnbaar geluk benijden en hunne handelwijze lasteren? Zal hij, om hen van het verderf te behouden, middelen verzuimen? Dat deed ten minste Paulus niet, toen hij zich zelven had leeren kennen, en hij aan Titus schreef, aan Titus die ook dat voorregt had verkregen (kap. iii. 1, 3 enz.): *Vermaant hen .... want ook wij waren eertijds dwalende, menigerlei begeerlijkheden en wellusten dienende* enz. O, die Apostel, (namen wij allen een voorbeeld aan hem!) hoe drong hem die kennis van zich zelven tot ootmoedigen arbeid om allen te behouden! Plaatst in uwe gedachten ook Petrus aan zijne zijde: Gij weet het wel, hoe deze discipel des Heeren, door gebrek aan *zelfskennis,* zijnen Heer en Meester tegensprak, toen deze hem zijnen diepen val voorspelde; maar ook hoe hij ontdekt aan zich zelven en aan zijne zwakheid, alles poogde te vergoeden wat hij bedorven had; hoe nederig hij niet alleen vermaande tot geloof en bekeering, en om toch met *ootmoedigheid bekleed* te zijn, maar hoe hij zelf ook in dat opzigt een voorbeeld en een zegen voor de gemeente des Heeren geworden is.

Daar zijn ondertusschen ook nog anderen, die ons beklag verdienen: *arme* menschen en *behoeftige* broeders en zusters; misschien behoort wel iemand uwer, die dit leest, tot dezen stand! en hoe worden deze somtijds beschouwd? Denkt menigeen niet maar al te dikwijls, dat de *armen* arm en behoeftig zijn door hun *eigen* schuld? Het is voorzeker niet te ontkennen, dat vele armen, hunne ellende grootendeels zich zelven te wijten hebben: hadden zij zich zelven gekend, zij zouden

menigen stap niet hebben gedaan, die hen tot armoede bragt! Maar wat is het gevolg, wanneer men altijd die dubbel ongelukkigen, uit datzelfde oogpunt beschouwt, valt men hen dan niet hard? En geeft men, wanneer men al iets geeft, hun dan toch niet dikwerf met een ongunstig oog, en met een wrevelig hart, en met eene karige hand, veeltijds eene zeer vernederende, ondoelmatige en ontoereikende gift? Maar hoe is het dan, wanneer men door kennis van zich zelven, in de levendige overtuiging verkeert, dat, indien men in de omstandigheden van die armen zich had bevonden, men waarschijnelijk niet anders zou gehandeld hebben! De godzalige H. van Alphen heeft, in zijne allernuttigste gedichtjes voor kinderen, een kind van welgegoede ouders zoo sprekend ingevoerd, dat ik niet twijfel, of gij zult er hem nog voor zegenen, en wel wenschen, dat de gevoelens, daarin ontwikkeld, bij al onze medemenschen heerschende waren; het luidt aldus:

Die afgeleefde man, die bijkans nakend zit,
En, trillend van de kou, mij om een duitje bidt,
Is even goed als ik; Gods wijsheid gaf alleen
Mij wat meer geld dan hem; Ben ik dan *beter?* neen.
Een vroom en eerlijk mensch draagt dikwijls slechte kleeren;
Ik wil dan ook de deugd in arme menschen eeren;
  Die met verachting op hem ziet,
  Doet naar 't bevel van Jezus niet.

Ik hoop niet, dat ik iemand uwer, die dit leest, gekwetst zal hebben, door de mededeeling van dit *Kinderversje* . . . . *Kent u zelven, beproeft u zelven,* of gij in den *ootmoed* zijt.

Zelfskennis maakt verzoenelijk.—Uit datzelfde beginsel van ootmoed, geboren uit *zelfskennis,* aan het hart geheiligd, vloeit ook de *verzoenelijkheid* voort; en oordeelt bij die herinnering dan al verder, of niet de *zelfskennis* hoogst belangrijk zij. Het kan niet anders of in eene wereld als deze, is voor ons, bedorvene menschen, veel aanleiding tot verschil en oneenigheid, tot twist en tweedragt. Ik zal niets ophalen van de gruwelen der vervolging door verschillende partijen in de kerk of in den staat; ik wijs u alleen op den kleinen kring, in welken gij u bevindt: krakeelt men er niet van tijd tot tijd?—Komt het van woorden niet weleens tot daden? Hoe

lang zijn misschien deze of die, ook van uwe bloedverwanten, op de hatelijkste wijze, op elkanderen gebeten geweest?—Of was er misschien nog niets onderling te verdeelen, van vaders of moeders goed? Hoe het zij, waar oneenigheid en verwijdering was en is, wie zal daar den eersten stap tot verzoening doen? De hooggevoelende? die geen schuld ziet, en door eigenwaan zijne schuld niet zien kan? . . . . dat verwacht gij niet; of onedele baatzucht mogt er hem toe dwingen, en hij, gelijk zoo dikwijls bedriegelijk geschiedt, zich komen *verwonderen over de personen om des voordeels wil* (Jud. vs. 16).

Is het niet geheel anders met den beleedigde, die gewoon is een oog in het hart te slaan, en bij elke gelegenheid inkeert tot zich zelven? Is hij niet buigzaam, om zijn aandeel aan de schuld, aan de oorzaak van het misverstand en de hatelijke verdeeldheid te erkennen? Stemt hij het niet gereedelijk toe, dat hij niet zich zelven, maar dat hem de Goddelijke goedheid bewaard heeft van hetgene waartoe zijne tegenpartij verviel; wil hij niet alle verwijten smoren,—de *minste* zijn, gelijk men het noemt, en het eerst de hand van verbroedering geven! Zijn u zoodanige menschen onbekend? Dat kan ik niet denken; maar wel, dat gij u met de zoodanige verscheidene voordeelen te binnen brengt, die zij in hunnen kring hebben te weeg gebragt, en die thans aan uwe aandacht verlevendigd, en bij u zelven doen wenschen, voor het belang van alle huisgezinnen, voor de burgerlijke maatschappij, ja ook voor de gemeente des Heeren: "Och! dat alle menschen zich zelven kenden!"

HET DRIEVOUDIG WOORD DES HEEREN TOT DE MENSCHEN.

Drievoudig is het Woord des Heeren. Gij kent *het heilige boek der openbaring*. De heilige mannen Gods hebben gesproken, gedreven door den Heiligen Geest. Duizend getuigen kunnen ten bewijze hiervan verstrekken. Bij menschen vond ik geenen troost; in den Bijbel werd dezelve mij door God geschonken. Vleesch en bloed wilde mij tot eene slechte daad verleiden; maar

de Heilige gaf mij eenen wenk door eene roerende spreuk des Bijbels. Magtigen wilden mij onderdrukken, maar ik werd versterkt door het Woord Gods, dat mij toeriep: *Zoo God voor u is, wie kan tegen u zijn?* Door aardsche voordeelen uitgelokt, wandelde ik aan den rand van eenen afgrond; maar het Woord des Heeren redde mij en sprak: *Wat baat het den mensch, indien hij de gansche wereld won, en leed schade aan zijne ziel?* Ik zag den dood naderen, en mijne ziel beefde; nu hoorde ik de Goddelijke toespraak: *Ik geef de mijnen het leven, en zij zullen nimmermeer omkomen, en niemand zal hen uit mijne hand rukken.* Dit is het Woord des Heeren in den Bijbel. Mogten wij het altijd hooren en aandachtig zijn!

Drievoudig is het Woord des Heeren. Gij kent het *geweten* in uwe borst. Het spreekt zoo sterk als de donder en bliksem, en deszelfs blik dringt dieper, dan eenig menschelijk oog. Het trotseert het blinkend zwaard; er is geene plaats, geen schuilhoek, waar dit Woord van God niet bij u is. Dit kunnen duizend getuigen bewijzen. Bij menschen vond ik geene goedkeuring of belooning; maar hier woonde tevredenheid. Bij de wereld stond ik in minachting; maar deze inwendige regter prees mijn gedrag met vriendelijke woorden. Ik zag de vermaken der zondaars, en mijne oogen lieten zich verblinden door het schijngeluk der boozen; maar de Vriend in mijne borst beveiligde mijn hart, en leerde mij, dat godsvrucht alleen gelukkig maakt. Ik vergoot tranen, dewijl niets mij wilde gelukken, al ondernam ik het met den besten wil, en al zettede ik het voort met de uiterste inspanning; maar de stem Gods in mij gaf mij moed, door mij te zeggen: de wil is de uwe, en mijne stem is die van God. *Wil* slechts opregt, dan hebt gij het uwe *gedaan*, en God ziet met vaderlijk welbehagen op u neder. O! mogten wij deze stem altijd hooren en aandachtig zijn!

Drievoudig is het Woord des Heeren. Hij maakt zich bekend door zijne *werken*. Wat in het leven van gansche volken of afzonderlijke menschen voorvalt, is eene les, welke wij van Hem ontvangen. Even zoo predikt de natuur ons dagelijks den wil des grooten Scheppers en Onderhouders. Aanschouwt den hemel en de aarde! Van den opgang der zon tot aan haren ondergang, van de hoogste starren, en uit de diepste afgronden, even

als uit alles, wat ons omringt, spreekt de Onzigtbare en Alomtegenwoordige: Ik ben de Almagtige, de Wijze en de Liefderijke; Ik reik u de hand, neem die, en aan dezelve wandelende, zult gij groot zijn.

KERK-NIEUWS.

DRIEEENIGHEIDS KERK *(Trinity Church).*—Op Zondag den 5den Julij werd dit Kerkgebouw, ten dienste der Episcopaalsche gemeente, van welke de Wel-Eerw. T. H. BLAIR leeraar is, in Harringtonstraat, op eene plegtige wijze ingewijd. De dienst werd in den morgen verrigt door den Wel-Eerw. Heer E. JUDGE, die tot tekst had Ps. xxvi. 8: *Heer! ik heb lief de woning van uw huis, en de plaats des tabernakels uwer eer*; en in den avond door den Wel-Eerw. Hr. R. LAMB, die sprak over Ps. lxxxvii. 5, 6: *En van Zion zal gezegd worden: die en die is daarin geboren; en de Allerhoogsten zelf zal hen bevestigen. De Heer zal hen rekenen in het opschrijven der volken, zeggende deze is aldaar geboren.* De collecte bedroeg ongeveer £36; en de schuld alsnog hechtende op dat gebouw bedraagt £1,700.

OP Woensdag den 15den Julij werd het Schoolgebouw aan *Groenepunt,* dat mede tot een Kapel dienen zal ter waarneming van de openbare Godsdienst, op eene godsdienstige wijze ingewijd door de Wel-Eerw. Heeren T. BLAIR, A. FAURE en J. C. BROWN. De Wel-Eerw. T. BLAIR predikte in den morgen over de woorden, 1 Petr. iii. 8: *Zijt allen eensgezind, medelijdend, de broeders liefhebbende, met innerlijke barmhartigheid bewogen, vriendelijk,* in *het Engelsch.* De Wel-Eerw. A. FAURE, in den namiddag, in het Hollandsch, over Ps. cxix. 16: *Ik zal mij vermaken in uwe inzettingen,* terwijl in den avond de Wel-Eerw. J. C. BROWN de gemeente onderhield over 1 Kron. xxix. 20: *Looft nu den Heer, uwen God!*

De collecte bedroeg op dien dag £24.

BIJBELGENOOTSCHAP.

OP den 29sten dezer werd in de Koopmans Beurs eene algemeene Vergadering gehouden ter wederopritging van een Hulp-

Bijbelgenootschap, in vereeniging met het Britsche en Buitenlandsche Genootschap, bij welke gelegenheid het voorzitterschap door den Edelen Heer MONTAGU werd waargenomen, als plaats bekleedende van zijne Excellentie, Sir PEREGRINE MAITLAND, den President van het Genootschap.

De vergadering werd met het gebed geopend door den Wel-Eerw. Heer A. FAURE; en aanspraken werden gedaan door de Wel-Eerw. Heeren Dr. PHILIP, G. STEGMANN, G. LAMB, Dr. ADAMSON, J. C. BROWN, G. MORGAN, en de Wel-Ed. Heeren Dr. ABERCROMBIE, CHERRY en T. J. BOURNE, afgevaardigde van het Britsche genootschap, die sedert zijne aankomst alhier alrede verkocht en verspreidt heeft 6,460 exemplaren van de Heilige Schrift. Het was aangenaam de leeraars der onderscheiden Protestantsche gezindten dezer stad vereenigd te zien tot het gemeenschappelijke doel om het Woord des Heeren op eene meer krachtdadige wijze verspreid te krijgen in en buiten deze volkplanting. Voorspoed en zegen bekroone de werkzaamheden zoo van dit genootschap, als der hier bestaande Bijbelvereeniging!

MENGELINGEN.

HET is des waren Christens rein verlangen, om steeds getrouw te zijn aan het Eenige Woord van den Heer Jezus, hetwelk in het Evangelie onophoudelijk tot hem spreekt; hij is overtuigd, dat in hetzelve niets van hem wordt gevorderd, waartoe hem niet tevens de noodige krachten worden aangeboden, en op zijn gebed geschonken. Daarom is het dan ook de keuze van zijn hart, om steeds met het oog des geloofs op den gekruisten Jezus, het brandpunt der Eeuwige Liefde, waaruit alleen *licht* en *leven* straalt, te handelen, en niets te verzuimen wat slechts eenigzins tot zijne eigene volmaking en ter bevordering der belangen van het Rijk des Lichts dienstbaar kan geacht worden. Aan dit meest verheven gedeelte zijner roeping wijdt hij nederig, volgaarne de talenten, hem door zijnen Hemelschen Vader geschonken, en offert met de meeste bereidwilligheid, zonder van zich te doen spreken, van zijne goederen op het altaar der zuivere menschenliefde, om der weduwen, weezen, kranken en der nooddruftigen tranen

te droogen; ja, ieder beroep op zijne weldadigheid is hem welkom, wijl hij zich hierdoor weder in de aangename gelegenheid gesteld ziet, zijns Meesters sprekend voorbeeld volgende, om tot elke inrigting, die tot heil zijner hulpbehoevende natuurgenooten daargesteld wordt, met zoo vele zijner medeburgers te kunnen, ja te mogen bijdragen: "want," vraagt hij, "wie onderscheidt mij, en wat heb ik dat ik niet ontvangen heb? Aldus loopt de stroom des levens kalm voort: want God is met hem.—*God met hem!*—O! deze allesomvattende gedachte bezielt hem gedurig met nieuwen ijver, om steeds in alle omstandigheden naar zijnen wil te blijven handelen. Al ontmoet hij soms hinderpalen, hij weifelt niet, hij gaat rustig onbezweken voort: en moge het boek der toekomst voor hem gesloten zijn, hij weet dat zijn lot tot de beste doeleinden door den Alwijze bestuurd wordt. Vandaar zijne kalme, heldere gemoedsgesteldheid onder iedere lotwisseling en wederwaardigheid, welke hij, even zoo min als de godvruchtige Job, nimmer aan tweede oorzaken toeschrijft: "Neen," zegt hij, "de Heer heeft het gedaan, opdat mij alles, alles medewerke ten goede!"—Zóó nadert hij dan, zonder vreeze, met iedere schrede den stond der ontbinding zijner sterfelijke hut,—blijmoedig geloovende, niet haastende,—met het onwrikbare vertrouwen, dat uit kracht der opstanding en der schuldverzoening van zijnen nooit volprezenen Heiland en Heer, hij slechts dit land der schaduwen en des doods verlaat, om in nooit gekende reine vreugde en hemelsche blijdschap in de gewesten der onsterfelijkheid de vruchten in te oogsten van hetgeen hij hier gezaaid heeft.

Vlied de ledigheid!—Zij kweekt steeds ondeugden; werkt nadeelig op de gezondheid van ziel en ligchaam; doet de huisselijke en maatschappelijke verpligtingen verwaarloozen; voert met snelle schreden tot diepe armoede: want *luiheid doet in slaap vallen, en eene bedriegelijke ziel zal hongeren,*—en veelligt is het oogenblik niet ver meer af, waarin men, door angst en wroeging gefolterd, zich over de verschrikkelijke gevolgen zijner zucht tot *ledigheid* zal moeten beklagen.

Door den arbeidzamen Christen gaan de uren nimmer traag voorbij: hij weet dat *ledigheid* de moeder van den honger en de bron van vele afschuwelijke zonden is; daarom maakt hij het zich eene vaste gewoonte, steeds met lust en ijver te doen, wat zijne hand te doen vind; blijmoedig en opgeruimd, wars van alle hatelijke zelfsverveling, bewandelt hij het door hem ingeslagen pad; en hoewel hij doornen en distelen op hetzelve ontmoet, weet hij, dat niets bij geval gebeurt; dat iedere omstandigheid zijns levens hem moet medewerken ten goede, opdat hij zijner verhevene roeping getrouw, opgeleid en gevormd worde tot den staat van gelukzaligheid, welke den vromen strijder in het stof, om des lieven Heilands wil, op onbedriegelijke gronden verzekerd is.

Dat de Heer Jezus, het Al der Goddelijke Majesteit, buiten wien *noch* het eeuwige leven, *noch* de eeuwige zaligheid verkregen wordt, om zijne nederbuigende liefde, de zoodanigen zijne broeders, en zusters, en zijne moeder noemt, die naar den wil zijns Vaders, die in de hemelen is, ons in het dierbare Evangelie geopenbaard, handelen: hoe moet zulks niet aan ieder ten sterken spoorslag strekken, om eene der grootste genadegiften—zijn aanwezen—dat toch niet in gedurig genieten, zoo als bij de redelooze wezens, bestaat, geheel en al te wijden aan Hem, zonder Wien wij *niets,* maar met Wien wij *alles,* in den doolhof dezes levens en aan gindsche zijde des grafs zijn zullen.

Beklagenswaardig is het, dat verreweg de meesten minder gevoel hebben voor de weldaden, die hun met eene kwistende hand door de liefderijke Voorzienigheid geschonken worden, dan voor de weinige rampen, die hen, om hoogst gewigtige redenen, ter hunner opleiding en volmaking in de wedergeboorte, treffen.

Gedrukt bij Pike & Philip, 59, *St. Georgestraat; en te bekomen bij den Heer* J. H. Collard, 24, *Heerengracht, aan wien de Inteekeningen, moeten worden betaald, en Communicatiën voor den Redakteur ontvangen worden.—Prijs* Zes Shillings *per Jaar, en voor Inteekenaren in de Buiten-Districten, aan wien het* per Post *verzonden wordt,* Zeven Shillings.

DE HONIGBIJ.

MAANDSCHRIFT

VOOR GODSDIENSTMINNENDE LEZERS.

"De vrees des Heeren is wijsheid."

Deel II. AUGUSTUS, 1846. No. 7. 8

GODS GOEDHEID EN LANGMOEDIGHEID.

LEERREDE OVER JONA IV. 10, 11.

En de Heer zeide: gij verschoont den wonderboom, aan welken gij niet hebt gearbeid, noch dien groot gemaakt; die in éénen nacht werd, en in éénen nacht verging;

En Ik zou die groote stad Nineve niet verschoonen? waarin veel meer dan honderd en twintig duizend menschen zijn, die geen onderscheid weten tusschen hunne regterhand en hunne linkerhand; daartoe veel vee?

God is de liefde!—O! wie dit verstaat, hoe veel verstaat die! Wie dit slechts eenigzins bevindt, hoe gerust, o! hoe innigst kan die te vreden zijn! Wie dit gelooft, die gelooft, wat de geheele schepping, wat alle wegen van Gods Voorzienigheid, wat alle gewijde schrijvers eenparig leeren, betuigen en aandringen; wat de geheele inrigting onzer natuur ons geven moest, om te erkennen en te bevinden,—*God is de Vader der menschen; de menschen zijn kinderen Gods.* Hij bemint, Hij zegent ze allen vaderlijk; Hij wil het leven van allen; Hij wil niet den dood en het verderf van een eenigen; Hij straft niet van harte; Hij tuchtigt als een

Vader; Hij verwekt smart als een arts. *Hij twist niet altoos; Hij behoudt den toorn niet eeuwig. Hij doet ons niet naar onze zonden, en vergeldt ons niet naar onze ongeregtigheden* (Ps. ciii. 9, 10). *Want alzoo zegt de Hooge en Verhevene, die in de eeuwigheid woont, en diens naam heilig is: Ik woon in de hoogte, en in het heilige, en bij dien, die van eenen verbrijzelden en nederigen geest is, opdat Ik levend make den geest der nederigen, en opdat Ik levend make het hart der verbrijzelden. Want ik zal niet eeuwig twisten, noch Ik zal niet gedurig verbolgen zijn; want hun geest zoude van voor mijn aangezigt overstelpt worden, en de zielen, die Ik gemaakt heb. Ik ben verbolgen over de ongeregtigheid* der menschen; *Ik sla hem; Ik verberg mij en ben verbolgen.* Maar wanneer ik zijne regte *wegen* weder *zie;* dan *genees Ik hem: Ik leid hem, en geef hem weder vertroosting, met hunne treurigen. Ik schep de vrucht der lippen, vrede, vrede dengenen, die verre zijn, en denjenen, die nabij zijn, zegt de Heer* (Jes. lvii. 15—19).

Van deze gewigtige, heilrijke, onuitputbare waarheden is de geheele geschiedenis, die de voorzegging van Jona ons voor oogen legt, een heerlijk, ten uiterste merkwaardig gedenkteeken.

Van het begin tot het einde, niets dan bewijzen en verklaringen van Gods algemeene, alle verwachtingen verre te bovengaande goedheid. Jona moet den Niniviten prediken, wat is dit anders dan goedheid? Jona vliedt in een schip en maakt de vreemdelingen, welke hij daarin ontmoet, zijnen almagtigen en allesbestierenden God bekend; wat is dit van de zijde desgenen, die alles bestiert, anders dan goedheid? De groote storm, de aanleiding daartoe, wat anders dan goedheid? Dat het lot valt op Jona, op den schuldige, en geen onschuldige, wat anders dan goedheid? Dat hij in de zee geworpen en voorts door eenen walvisch levendig wordt ingeslokt, wat anders dan goedheid? Dat de zee, zoodra hij er in was geworpen, voorts stil stond van hare verbolgenheid, wat anders dan goedheid? Dat Jona in den buik des walvischs niet verstikte; dat hij nog opgewekt werd zijn vertrouwen op God te stellen; dat God zijn nederig vertrouwen aannam; dat de visch hem, na drie dagen, levendig weder op het drooge uitspuwde, wat anders dan goedheid? Dat God hem voor de tweede maal gelastte naar de stad Ninive te gaan en de

oordeelen, haar over het hoofd hangende, aan te kondigen; dat Jona zich opmaakt en henen gaat, dat de burgers te Ninive op zijne prediking ontroerd, en tot het geloof in God werden aangezet; dat een vasten werd uitgeroepen; dat zij zich bekeerden van hunnen boozen weg en van het geweld hetwelk in hunne handen was, wat anders dan goedheid? En, wat was het anders, ach! wat anders, dan onuitsprekelijke goedheid, dat *God hunne werken aanzag, en dat het Hem berouwde over het kwaad, dat Hij gesproken had, hen te zullen doen en niet deed?* Wat anders dan goedheid, dat Hij den ongeduldigen, den onmenschelijken en gemelijken profeet vermaande, en hem, op zijn spoorloos gebed, ten antwoord gaf: *Is uw toorn billijk ontstoken?*—Wat anders dan goedheid, dat God hem eenen wonderboom beschikte, die een verkoelende schaduwe over zijn hoofd maakte? dat Hij eenen worm beschikte, die den wonderboom stak, dat hij verdorde? dat de zon hem op het hoofd stak? dat eene zachte oostenwind waaide, welke hem amegtig maakte tot den dood toe? Dat God hem daardoor, op de beschamendste, eenvoudigste en liefderijkste wijze wilde onderrigten, hoe redeloos zijne misnoegdheid was; hoe lief Hij de menschen heeft; hoe dierbaar in zijne oogen al het leven der menschen, der kinderen en dieren zij? Ach! wat was dit alles anders dan goedheid? Wat anders dan goedheid, dat God deze gansche geschiedenis liet beschrijven, opdat zij ons tot onze leering ook in handen komen mogt?

En zoo kon ik, Geliefden! de geheele Schrift, van voren tot achteren, met u doorgaan; zoo bij alle geboden, waarschuwingen, schikkingen, oordeelen, leidingen, benevens alle soorten van Gods bekendmakingen, naar waarheid elk verstandig mensch durven en mogen vragen: wat is dit anders dan goedheid? bij alle gebeurtenissen der wereld, bij al uwe aangename en onaangename lotgevallen u mogen vragen: is dit geene goedheid, geene langmoedigheid en barmhartigheid?

Deze *goedheid* en *barmhartigheid van God* nu is het waarover ik thans in dit uur nog meen te spreken.

Dan van geene zaak valt moeijelijker te spreken, dan die waarover men allergemakkelijkst moest kunnen spreken.

En waarom valt het moeijelijk van de allerwegen omringende, allezins tegenwoordige en overal zigtbare

goedheid onzes Hemelschen Vaders te spreken? Daarom, omdat men ons, van onze teedere jeugd af, daaraan gewend heeft, zonder kennis, zonder aandoening daarvan te spreken en te hooren spreken. De woorden, die de allergewigtigste dingen beteekenen, zijn bijkans een enkele klank, een ijdele toon voor ons geworden. Wij hebben reeds zoo menigmaal van Gods goedheid zonder aandoening gesproken, en zonder aandoening hooren spreken. Wij zijn zoo weinig aangezet tot de bewijzen voor Gods goedheid door te dringen. Wij behelpen ons zoo gaarne met enkel vlugtige bespiegelingen, ach! niet bespiegelingen, slechts met bewoordingen, woordelijke teekenen van Gods goedheid, dat het ons bijna onmogelijk valt haar ooit met een gezond, bedaard en stilstaand oog, zoo lang en zoo naauwkeurig te beschouwen, dat ons hart daardoor tot eene levendige, aangename en dankbare aandoening opgewekt en ontstoken wordt.

En waarlijk, ik weet naauwelijks hoe ik met u over deze allergewigtigste zaak spreken moet; want ik wenschte niet slechts woorden bij u te gebruiken, die geene kracht hadden; ik wenschte wel uit mijn hart in uwe harten te spreken, en door aandoening ook aandoening te verwekken.

VERHANDELING.

Looft den Heer, want Hij is goed; want zijne goedertierenheid is in der eeuwigheid! Zesentwintig malen herhaalt de Psalmist deze woorden in den cxxxvi. Psalm, waarin hij voor zich en zijn volk menige algemeene en bijzondere weldaden optelt en vertegenwoordigt. En hoe menigmaal moesten wij ze herhalen; hoe menigwerf elkander met blijde harten toeroepen: *Gods goedertierenheid is in der eeuwigheid!* zoo wij ze bij elk nieuw bewijs, bij elke bijzondere merkwaardige blijk en bekendmaking derzelve aan ons wilden herhalen!

Onuitsprekelijk, Aandachtigen! is Gods goedheid en barmhartigheid aan ons, *ten opzigte van onze ligchamelijke behoeften en tijdelijke zaken.*

Onuitsprekelijk is ze jegens ons, *ten aanzien van onze geestelijke nooden, en de belangen van onze ziel,* of het onsterfelijke deel onzer natuur.

Onuitsprekelijk is zij *omtrent verstokte en zorgelooze zondaren;* onuitsprekelijker *jegens berouwhebbenden en*

boetvaardigen; en meest onuitsprekelijker *jegens hen, die Hem liefhebben,* en zich aan Hem, door het geloof in Jezus Christus, met eene eenvoudige kinderlijke liefde, in handelen en lijden, onderwerpen en naar Hem schikken.

Verwekt uwe oplettendheid, en opent uw hart voor de zachte en zoete aandoening der allesvervullende goedheid van God.

I. *Onuitsprekelijk* zeg ik dan is zij, *ten opzigt van onze ligchamelijke behoeften en tijdelijke zaken.*

Van ons allen, van alle menschen, van den grijsaard af tot den zuigeling toe, die tusschen zijne regter- en linkerhand geen onderscheid weet, is er geen één, die in dit opzigt niet kan zeggen: *Ik weet dat Gij een genadig en barmhartig God zijt, langmoedig en groot van goedertierenheid, en berouwhebbende over het kwaad.*

Wie onzer ware, wie leefde, zoo er geene *almagtige Liefde* ware, die, hetgeen niet was, geroepen hadt? Wie heeft u en mij zulk een wonderbaar gestel gegeven? Wie uw oog gemaakt? wie uw oor geplant? wie uw hand uit vleesch en beenderen zamengesteld? wie uwen mond geopend? Wie beweegt uwe tong? Wie heeft uw hart ten zetel en tot een bron uwes levens gemaakt? Wie geeft u den adem in uwe neus? Wie geeft de kracht en de gemakkelijkheid om te gaan? wie den slaap, wanneer gij moede zijt? Wie bereidt de zon en de schaduw? de lucht en den wind? de aarde en hare vrucht? den wijnberg en hare druiven? Wie geeft ons allen spijs en drank, woning en kleederen? Wie, dan de genadige en barmhartige, in welken wij allen leven, ons bewegen en zijn?

Waar kunt gij uw oog henen wenden, zonder Gods goedheid te zien? welk ligchaam beschouwen of aanraken, hetwelk niet een getuige zij van de goedheid des Aanbiddenswaardige? Wanneer zullen wij het eens merken, wanneer er met blijdschap en dankbaarheid aan denken, dat alles in en buiten ons, alles wat wij zien en hooren, wat wij proeven en ruiken, wat wij aanhebben en genieten; groot en klein, van den hoed af tot de schoenen aan onze voeten, tot den grond toe waarop wij staan, niets anders is dan zigtbare bewijzen der onzigtbare goedheid? Opent toch eens uw oog, mijne Geliefden! begint eens bij het eerste ding hetwelk gij

ziet of in de hand neemt, u te vragen: wat nut doet dit en waar komt het van daan? vanwaar het stof, vanwaar de gedaante? vanwaar de kracht en het verstand, welke zulks konden maken en vormen tot hetgeen het is? Noemt mij iets, groot of klein, hetwelk niet op deze of geene wijze, van God komt, en niet zijn nut heeft?

En sla nu mede nog een oog op de bijzondere ligchamelijke weldaden, die gij voor uw bijzonder persoon, den onzigtbaren Schepper en Regeerder aller dingen te danken hebt. Laat de dagen en jaren uwes levens voor uw verstand komen! Vernieuwt bij u zelven de geschiedenis uwer jeugd, en die van uwen rijperen ouderdom! Herdenkt uwe bestiering en lotgevallen! Zijt gij nooit ziek geweest, en weder gezond geworden? nooit arm, en God heeft u brood en woning en kleederen bezorgd? nooit verlaten en radeloos? nooit een hulpeloos weesje en ongelukkige, voor welken God menschen verwekte, die zijne zaak behartigden en u geraden en geholpen hebben? Waart gij nimmer in eenig gevaar van uw leven, of één uwer leden te verliezen, en heeft God dit gevaar niet afgewend, of u weer tot het vrij gebruik uwer leden geholpen? Maar zoo gij van al deze dingen niets bevonden hebt; indien gij steeds gezond, gezegend, rijk, beraden en buiten al het gevaar geweest zijt; hebt gij ditzelfde dan niet mede aan de goedheid uwes Gods, die u voor al het kwaad bewaarde, te danken? Zoo velen als gij hier tegenwoordig zijt, mijne Geliefden! zoo velen genieten, juist op dit oogenblik, menigerlei ligchamelijke weldaden van den goedertierenen en barmhartigen God. Hoe vele weldaden onderstelt zelfs dit, dat gij hier wezen kunt! Het onderstelt, dat gij kracht hebt om te gaan; dat gij oogen hebt om te zien, en ooren om te hooren: dat gij kleederen hebt; dat gij daarbij voor geen gevaar hebt te duchten. Hoe veilig, hoe gerust kunt gij hier zijn! Gij hebt voor geen vijand te vreezen; alles is ingerigt tot uw gemak: veilig komt gij hier heen, en veilig kunt gij weêr henen gaan.

O, mijne Dierbaarsten! erkent, bevindt met mij de onuitsprekelijke de onoverzienelijke goedheid van onzen Hemelschen Vader,—ten opzigt van onze ligchamelijke behoeften en tijdelijke zaken: *is God niet een barmhartig en genadig God, en van groote goedertierenheid?*

II. Dan, zoo *onuitsprekelijk* als de *goedheid* is van onzen allerbesten Vader jegens ons, ten aanzien van onze ligchamelijke behoeften; zij is het niet minder *ten opzigte van onze geestelijke behoeften en de belangen onzer ziel, of die van het onsterfelijke deel onzer natuur.*

Gestadig en op menigerlei wijze werkt God aan onze verlichting en verbetering. Hij maakt zich ons bekend door de fraaije natuur; Hij verheugt ons hart door de zegeningen zijner allesbestierende Voorzienigheid; Hij heeft ons zijne heerlijke woorden, met de geschiedenis zijner groote en zegenrijke daden in handen gegeven; Hij stelt ons voorbeelden van deugd voor; Hij geeft ons openbare en bijzondere leeraren; Hij schenkt ons trouwe vrienden, die ons opwekken, onderrigten, vermanen en ons den weg ten leven ongemeen gemakkelijk maken; Hij werkt aan ons verstand en hart; Hij spreekt met ons door ons geweten; Hij wijst ons den weg ter onsterfelijkheid door den dood, en tot de zaligheid door lijden! Hij geeft ons alles, vrijwillig en rijkelijk, wat dienen kan tot het leven en de godzaligheid. Even als de inschikkende goedheid van God een dwalenden en gemelijken Jona, op de beste en verstandigste wijze, teregt brengt, en hem daardoor tot eene betere kennis, ter bewondering en navolging der hemelsche liefde leidt, zoo leidt zij, op verscheidene wijze, elk eenen onzer tot wijsheid, deugd en zaligheid.

Doch deze eeuwige goedheid leidt ons niet slechts door hare algemeene Voorzienigheid, tot de allerhoogste zaligheid; zij is, zelfs in den persoon van Jezus Christus, zigtbaar, ligchamelijk en menschelijk, van den hemel op aarde tot ons naar beneden gekomen. Vol genade en waarheid kwam de Eeniggeborene des Vaders, het onmiddelijkste en volkomenste evenbeeld der oneindige liefde, der liefde in het handelen en der liefde in het lijden; en sprak liefde, ademde liefde, en bad liefde! Liefde, onvergelijkelijke, onuitsprekelijke liefde was het, die het land doorging, goeddoende, en leven en gezondheid, waarheid en deugd, kennis en aanbidding, liefde en navolging van God verbreidde;—liefde, die zich voor ons overgaf, opofferde, geenen wil had dan Gods wil, elk een ten dienst stond, alle krankheden, alle ellende, alle zonden op zich nam, en droeg, en uitdelgde;—liefde, alle verwachting, al het verstand en alle gewaarwording te bovengaande liefde, welke

zich aan de boosheid en woede harer vijanden overgaf; de handen liet binden, zich van den eenen naar den anderen regterstoel liet leiden en verdrukken, verbluffen, lasteren, veroordeelen, hoonen, bespuwen, mishandelen, onmenschelijk geeselen, ter doodstraf slepen, ontkleeden, nederwerpen, en aan een kruis liet hechten. De eeuwige, alle liefde op aarde, en alle liefde in den hemel te bovengaande liefde was het, welke voor hare moordenaars bad, die den laatsten droppel bloeds, ter uitdelging der zonden, en om den dood te niet te doen, vergieten wilde; liefde, die het hoofd boog en stierf, en opstond, en zich aan de zijnen levendig vertoonde, en de vingers en de likteekenen harer handen en voeten, en de handen in hare opene, doorboorde zijde liet leggen; liefde, die hen beval in de geheele wereld heen te gaan, en alle volken en tijden der wereld de blijde boodschap te brengen, dat elk boetvaardige vergeving der zonden en het eeuwige leven door haar verkrijgen, en God als Vader, als liefde beschouwen, aanbidden en aannemen mag; liefde, die van den grond der aarde ten hemel voer, om het onmeetbaar Rijk van God met leven en met zaligheid te vervullen, en haren navolgers eeuwige woningen, vol heerlijkheid en vreugde te bereiden. Liefde,—ach! welke trouwe teedere liefde, die wederkomen wil, om al hare vrienden tot zich te nemen en ze eeuwig met zich zelven te verzadigen.

Erkent, smaakt en bevindt, mijne Toehoorders! hoe veel, hoe onuitsprekelijk en oneindig veel de hemelsche liefde voor uwe ziel doet! hoe dierbaar gij in hare oogen zijt! hoe hoog zij u verheffen, hoe ongemeen zij u wil zaligen! Zij laat alles voor u terug, om u alles te schenken; zij wordt een sterfelijk mensch gelijk, opdat gij den onsterfelijken God gelijk moogt worden; zij wordt gehoorzaam tot den dood des kruizes, ten einde gij van eeuwigheid tot eeuwigheid kunt heerschen, zalig zijn en blijven. Loopt niet alle liefde, door de gansche natuur verbreid en allerwegen uitgegoten, in Jezus Christus zamen? En is zijn dood aan het kruis, niet het middenpunt, waarin zich al de stralen van Gods oneindige menschlievendheid vergaderen?

III. *Onuitsprekelijk,* mijne Geliefden! *is Gods barmhartigheid en liefde jegens ons allen, jegens elk een, naar de gesteldheid zijner natuur en zijns harte.* Zij strekt zich uit tot alle onmondige *kinderen;* en het redelooze

vee is zelfs daarvan niet uitgesloten; ook dit neemt God uitdrukkelijk mede in aanmerking, en voegt het bij de les, welke Hij den profeet geeft: ook zelfs het vee heeft Hij met zich in het algemeen verbond der genade en des zegens aangenomen,—hoe veel te meer den mensch! Ja, mensch! wie gij ook zijn, uit welk een volk gij ook afstammen moogt!—mensch! hoe godvergeten gij ook wezen moogt; zelfs gij, ligtvaardige en verstokte zondaar! gij zijt mede een getuige van Gods barmhartigheid, langmoedigheid en goedheid!

Even als de burgers te Ninive, in hunne ligtvaardigheid en met hunne verstokte harten, eerst vele jaren door Gods langmoedigheid verdragen werden, zoo wordt gij ook dagelijks en elk uur, door deze zelfde langmoedigheid en barmhartigheid gedragen: juist dat, wat gij veracht, draagt u! dezelfde goedheid, die gij niet kennen wilt; die barmhartigheid, welke gij trotseert; die langmoedigheid, welke gij als tracht af te matten; juist die is het, die u nog ter bekeering leidt en roept; die u nog tijd vergunt; u nog verschoonde; u nog niet midden in uwe zonden weggerukt, en aan de vreesselijke gevolgen van uw godvergeten leven overgegeven heeft! Of zeg mij toch, ondeugende! zoo gij u ooit bij dezen naam nog kent, of zoo gij u bij dezen naam niet kent! zeg mij, menschenhater, lasteraar, booswicht, trouwelooze, leugenaar, bedrieger, vrek, onbarmhartige, onmatige, dronkaard, overspeler, ontuchtige, die gij nog leeft en naar de leiding van Gods langmoedigheid nog hier zijt, en mijne heilzame vermaning nog aanhooren kunt! zeg mij, wie houdt u tot dit uur in het leven? Wie doet de zon voor u ook aan den hemel opgaan? Zijt gij het, die ze beveelt op en onder te gaan? Bestiert gij de wolken des hemels, dat ze ten regten tijd regen geven? Bepaalt gij den wind zijnen loop? Hebt gij de lucht uitgebreid, waaruit gij uwen adem mede schept? Maakt gij, dat u de bliksem des hemels nog nooit getroffen, en de aarde onder uwe voeten zich nog nooit heeft geopend, om u te verslinden? Of hebt gij dit alles aan dien rijkdom van Gods goedheid, verdraagzaamheid en langmoedigheid te danken, die gij tot nu toe zoo gering geacht hebt? Ach! dat gij ze erkendet, bevondt en aannaamt! Ach! dat gij haar te voet vielt, en met eene innige schaamte over uwe tot nu toe godvergetene

levenswijze, vol van gewaarwording, met Jona zeidet: *Ik weet*, ik heb het, tot dit oogenblik toe, op eene onverdiende wijze, bevonden, *ik weet dat Gij een genadig en barmhartig God zijt, langmoedig en groot van goedertierenheid, en berouwhebbende over het kwaad.* Dan zoudt gij de barmhartigheid uwes Gods, op eene geheel nieuwe en heerlijke wijze, als een boetvaardig zondaar ondervinden.

IV. Ja, *onuitsprekelijk* is zij mede, deze *goedheid en barmhartigheid jegens berouwhebbenden en boetvaardigen.*

Noemt mij, mijne Christelijke Toehoorders! noemt éénen eenigen boetvaardigen zondaar in de gewijde historie, die zich niet over Gods barmhartigheid verblijdde! Adam, David, Achab, Manasse, Petrus, Paulus, de bloedschender te Corinthe; geheele volken, de Israëlieten en Niniviten, zijn die alle niet getuigen en voorbeelden van de zich steeds gelijke, nooit genoeg te prijzen langmoedigheid en barmhartigheid Gods?

Is God goedertieren omtrent ondankbaren en boozen; zal Hij het dan niet veel meer jegens berouwhebbenden en boetvaardigen zijn? Verdraagt Hij den ligtvaardigen en verstokten zondaar, gunt en doet Hij hem goed; wat zal hij dan hebben te wachten, die zich over zijne ongebondenheid schaamt? die, na eene bedaarde overweging der ellende, waarin hij zich zelven door zijne eigene schuld heeft gestort, en na de bedenking van zijns Hemelschen Vaders overvloed in magt, barmhartigheid en algenoegzaamheid, tot zich zelven zegt: *Ik zal opstaan en tot mijnen vader gaan, en ik zal tot hem zeggen: Vader! ik heb gezondigd tegen den hemel en voor u; ik ben niet meer waardig uw zoon genoemd te worden* (Luk. xv. 18, 19)?

Hoe schielijk zal zich zulk eenen, indien hij nog verre is, Gods goedheid en barmhartigheid te gemoet haasten! hoe innig Hem omhelzen en tot het eeuwige leven verwelkomen!

Een nijdige, een onmenschelijke Jona, of wel een ouder broeder, of wie het ook zijn moge, zij over die barmhartigheid van God gestadig vertoornd, en over de blijdschap des hemels over den zondaar, die zich bekeert; God zal zich daardoor, in zijne barmhartigheid en de hemel in zijne vreugde niet in de war laten brengen; zoo min als zich de vader van den verloren zoon, daardoor in den war liet brengen, dat zijn ouder zoon

toornig was en niet wilde ingaan; zoo min als God deswege, dat Jona over deszelfs goedheid en langmoedigheid morde, de Niniviten, die zich van hunnen boozen weg bekeerden, aan den ondergang en het bederf overgaf. Begenadigd bleef de verloren zoon, begenadigd bleven de burgers te Ninive; en, die over hunne begenadiging morden, werden ook weder liefderijk te regt gebragt: de een met de vaderlijke woorden: *Kind! gij zijt altijd bij mij, en al het mijne is het uwe. Men behoorde dan vrolijk en blijde te zijn; want deze uw broeder was dood, en is weder levend geworden, hij was verloren en is gevonden;* en de andere met de goddelijke genadige onderrigting: *Gij verschoont den wonderboom, aan welken gij niet hebt gearbeid, noch dien groot gemaakt; die in éénen nacht werd, en in éénen nacht verging; en Ik zou die groote stad Ninive niet verschoonen? waarin veel meer dan honderd en twintig duizend menschen zijn, die geen onderscheid weten tusschen hunne regterhand en hunne linkerhand; daartoe veel vee?*

Spreekt, spreekt, boetvaardige zondaars! heeft God u niet aangenomen? van zijne barmhartigheid niet verzekerd? heeft Hij uwe tranen niet aangezien? uw gebed niet verhoord? u niet in het goede versterkt en verder gebragt? u niet middelen, en vrienden, en leeraren, en opwekkingen genoeg gegeven, welke u nader tot het doel, hetwelk gij zoekt, de deugd en zaligheid brengen?

V. Wat zal ik nu, Geliefden! eindelijk nog zeggen van *Gods onuitsprekelijke goedheid jegens zijne kinderen;* jegens hen, wier harten met eene eenvoudige kinderlijke liefde voor zijne liefde openstaan? jegens hen, die met Hem eensgezind zijn? welke Hem door geloof en liefde omhelzen, en de eigenlijkste en innigste gemeenschap met Hem hebben?

Geeft mij, geeft mij, gij gelukkige bekenden met God! gij zielen, Gode dierbaar! uwe gewaarwordingen, bij de verlichte, wijze beschouwing van Gods en deszelfs overheerlijke natuur, uwe edele en verhevene aandoeningen, in de stille en plegtige uren van godsdienstigheid, en bij het bedaarde lezen, hooren en overdenken der hemelsche openbaring;—geeft mij uwe bevindingen bij het vooruit denken en gelooven in een toekomenden staat, die op u wacht; bij het denken, beschouwen en aanbidden van Hem, wien gij gelijkvor-

mig zijt, met wiens liefdezin gij u bekleedt, en u daardoor als zelven vergeet! Geeft mij de goddelijke aandoeningen, die de zelfstandige eeuwige liefde in uwe zielen verwekt, waarmede Hij al uwe aandoeningskrachten drenkt, zaligt, en boven bidden en verstaan verzadigt! wanneer gij uwe broederen bemint met zijne liefde; wanneer gij, met de teederste genegenheid hun welzijn behartigt; wanneer gij voor hen, hetzij vrienden of vijanden, uw vurig gebed tot Hem opzendt; wanneer gij u zelven, om hunnent wil, als vergeet, alleen om hen te zegenen, gelukkig te maken, aan elk gevaar en elk bederf te ontrukken, alleen om ze bevorderd, vergenoegd en gelukkig te zien; wanneer gij in den geest der ondoorgrondelijke en onvergelijkelijke liefde van Christus, voor u zelven niets zijt en wezen wilt; maar verlangt in hope, geloof en vertrouwen, van verzadigd te worden, verlangt allen alles te zijn;— geeft mij uwe aandoeningen, die uwe harten alsdan bezielen, en boven de palen der menschheid als verheffen! En dan wil ik van uwe goedheid spreken, Gij Allerbeste! welke Gij voor hen hebt weggelegd, die U liefhebben en hen, die op U hopen, voor de kinderen der menschen bewijst!

O! mijne Geliefden! het is niet om uit te spreken, hoe eene ziel te moede zij, die in den Schepper aller dingen niets anders ziet, dan haren, haren eigenlijken Vader! die zich door den Vader van Jezus Christus zelven bezield en doordrongen voelt! O! wat zulk eene ziel heeft, geniet en is! O! hoe zij de natuur, de menschen, alle gevallen der wereld, en alle bekendmakingen van God, o! hoe ze dit alles, en zich zelven met geheel andere oogen beschouwt! Hoe ze allerwegen haren God, en haren God als liefde vindt! Hoe Hij haar de oogen opent, om te zien wat geen ander oog ziet, het hart roere om te bevinden, wat geen ander hart bevinden kan! Hoe Hij ze de gevaren en verzoekingen gelukkig weet voorbij te leiden! Hoe Hij haar wijsheid geeft, om op den regten tijd te spreken en te zwijgen! Hoe Hij aan al hare woorden kracht en zegen bijzet! Hoe Hij ze door hare vrienden, en hare vrienden door haar zegent! Hoe al hare vijanden met schaamte terugkeeren! Hoe alle beletsels harer deugd worden opgeruimd! Hoe alle droefenis en wederwaardigheid voor haar een oogschijnelijke zegen worden!

Hoe zij in zwakheid, sterk; in armoede, rijk; in hare schijnbare dwaasheid, wijs; in het lijden, blijde; in ziekte, gezond; in den dood, levendig zij! O! gij, die gij deze taal niet verstaat, omdat gij deze bijzondere bewijzen van Gods liefde en barmhartigheid niet bij bevinding kent; zoo gij ons niet gelooft, gelooft toch het getuigenis van God in Jezus Christus! Iets gewigtigs, iets onuitsprekelijks moet het toch zijn, hoe men het ook belasteren en bespotten moge, wanneer een mensch de waarheid en de kracht van deze goddelijke beloften en getuigenissen in zich zelven bevindt: *Komt herwaarts tot mij, Ik zal u rust geven; neemt mijn jok op u en leert van mij, dat ik zachtmoedig ben en nederig van hart; en gij zult rust vinden voor uwe zielen: want mijn jok is zacht en mijn last is ligt* (Matth. xi. 28—30). *Uit zijne volheid hebben wij allen ontvangen, ook genade voor genade; want de wet is door Mozes gegeven; maar de genade en waarheid is door Jezus Christus geworden* (Joh. i. 16, 17). *Die mijn woord hoort en Hem gelooft, die mij gezonden heeft, die heeft het eeuwige leven, en komt niet in de verdoemenis; maar is uit den dood overgegaan in het leven* (Joh. v. 24). *Die in mij gelooft, stroomen des levenden waters zullen uit zijnen buik vloeijen* (Joh. vii. 38). *Ik ben de goede Herder, en ik ken de mijnen en word van de mijnen gekend, Gelijkerwijs de Vader mij kent, zoo ken ik ook den Vader* (Joh. x. 14, 15). *Ik ben gekomen opdat zij het leven en overvloed hebben* (Joh. x. 10). *Zoo iemand mij dient, de Vader zal hem eeren* (Joh. xii. 26). *Die mij lief heeft, zal van mijnen Vader geliefd worden, en ik zal hem liefhebben, en ik zal mij zelven aan hem openbaren. Mijn Vader zal hem liefhebben, en wij zullen tot hem komen, en zullen woning bij hem maken* (Joh. xiv. 21—23). *Heilige Vader! bewaar ze in uwen naam, die Gij mij gegeven hebt; opdat zij allen één zijn, gelijkerwijs Gij, Vader! in mij en ik in U, dat ook zij in ons één zijn. Ik heb hun de heerlijkheid gegeven, die Gij mij hebt gegeven; opdat zij één zijn, gelijk als wij één zijn, ik in hen en Gij in mij, opdat ze volmaakt zijn in één, en de wereld bekenne, dat Gij mij gezonden hebt, en hen lief gehad hebt, gelijk Gij mij hebt lief gehad* (Joh. xvii. 11, 21—23).

Mogt gij allen die zaligheid kennen en volkomen genieten! *Amen.*

DE TOESTAND DER JODEN SEDERT DEN DOOD VAN CHRISTUS TOT OP DEZEN TIJD.

(Vervolg van No. VII., bladz. 213.*)*

HOEWEL de Joden vele eeuwen lang onder alle natiën verstrooid, meest overal veracht, gehaat en onderdrukt, van tijd tot tijd de wreedste vervolgingen hadden ondergaan; zoo maakten zij evenwel nog een talrijk volk uit, en hadden, in vele landen, door den koophandel groote rijkdommen verworven.

Als men aan twee hunner leeraren, R. Benjamin, van *Tudela,* die in de twaalfde eeuw leefde en eene reis zal gedaan hebben, om de overal verstrooide overblijfselen zijner natie op te zoeken; en R. Mozes Petachias, die met hetzelfde oogmerk vele landen doortrok, geloof mag geven, zoo waren er in de plaatsen, aan de oevers van den *Eufraat* en *Tigris* gelegen, gelijk ook in *Perzië,* in *Egypte* en andere Oostersche landen, zeer talrijke en bloeijende Joodsche gemeenten; en ofschoon niet alles, wat beide deze reizigers verhalen, genoegzaam zeker is, zoo schijnt het evenwel, dat de Joodsche natie in het Oosten, niettegenstaande zij, sedert de laatste vervolging haar, omtrent het midden der elfde eeuw, overgekomen, veel van haren luister en aanzien verloren had, nogtans, gedurende de twaalfde eeuw, in rust geleefd en de vrije uitoefening van hare godsdienst behouden heeft.

Ook schijnt het, dat in het gebeid der Mohammedaansche vorsten, gedurende de drie volgende eeuwen van dit tijdvak, geene nieuwe vervolgingen wegens de Godsdienst tegen de Joden zijn uitgebroken, en hoewel zij, deels door de oorlogen tusschen de Christenen en de Saracenen, deels door de staatsverwisselingen in de Oostersche landen voorgevallen, ook hier zeer veel geleden hebben, zoo bleef hun toestand evenwel meestal dezelfde; ten minste kan men, wegens de donkerheid, waarmede dit tijdvak van de geschiedenis der Joden in die landen omgeven is, niet met genoegzame zekerheid bepalen, of zij aldaar merkwaardige veranderingen ondergaan hebben.

Wij gaan daarom over tot de beschouwing van de lotgevallen, welke de Joden ten dezen tijde getroffen

hebben in die landen, waar de Christelijke Godsdienst als de heerschende was aangenomen.

In het Grieksche keizerrijk, hetwelk van tijd tot tijd, door de binnenlandsche onlusten, verzwakt, en door buitenlandsche vijanden aangevallen was, en, eindelijk, omtrent het midden der vijftiende eeuw, door de Turken geheel vernietigd werd, moesten de Joden wel in de algemeene volksrampen deelen, en hier en daar van de benden, die de kruistoehten ondernamen, mishandelingen ondergaan; doch schijnen evenwel toenmaals in deze landen ongestoorde vrijheid van Godsdienst genoten te hebben. Althans, bij de Grieksche schrijvers van dien tijd, treft men plaatsen aan, waarin zij duidelijk te kennen geven, geen genoegen te nemen in geweldenarijen, welke men in de Latijnsche kerk omtrent de Joden pleegde.

En inderdaad waren deze mishandelingen, welke de Joden in de Westersche landen, gedurende dit tijdvak moesten ondergaan, allerverschrikkelijkst, en met de kruistochten, welke thans ondernomen werden, begon voor de Joodsche natie, in alle landen van *Europa*, een allertreurigst tijdvak.

Nadat, op aansporing van Paus Urbanus, II., talrijke scharen, deels door blinden godsdienstijver, deels door baatzucht, ongebondenheid, navolging, smaak voor het wonderbare en dergelijke redenen meer, bewogen, zich uit *Italië*, *Frankrijk*, *Spanje* en *Engeland*, op weg begeven hadden, om naar *Palestina* te trekken, en het beloofde land, *Jeruzalem* en het *Heilige Graf*, op de Saracenen te veroveren, waren het de verstrooide Joden, die men als binnenlandsche vijanden aanzag, aan welke men de eerste proeve van dezen heiligen oorlog nemen moest.

In *Duitschland*, vooral in de steden aan den *Rhijn*, *Main* en *Donau* gelegen, hadden de Joden zich sterk vermenigvuldigd, en door hun buitensporig woekeren, vele rijkdommen verworven; doch moesten in het jaar 1096, toen de kruisvaarders deze landen overstroomden, het treurigste lot ondergaan. In het genoemde jaar werden er te *Mentz* over de duizend en vierhonderd Joden omgebragt. Ook werden zij te *Regensburg*, en in vele steden van *Beijeren*, wreedelijk vervolgd. Voorts viel men te *Keulen*, *Spiers*, *Worms*, *Trier* en *Praag*

met woedend geweld op hen aan, en er werden vele duizenden van deze natie vermoord.

Ook de tweede groote kruistocht, omtrent het midden der twaalfde eeuw ondernomen, kostede, op aanhitzing van den monnik Rudolf, aan vele Joden het leven, en zoude nog grootere vernielingen onder deze natie hebben aangerigt, zoo niet de Joden zich onder de bescherming van den keizer Koenraad III., die hun *Neurenberg* en andere steden als wijkplaatsen aanwees, begeven hadden.

Van dezen tijd af werden de Joden als een bijzonder eigendom der Duitsche keizers aangemerkt, en men gaf hun in de dertiende eeuw, onder de regering van Frederik II., den naam van keizerlijke kamerknechten, wordende zij door deszelfs zoon Koenraad IV., volgens eene hun in het jaar 1234 verleende oorkonde, in zijne en in des rijks bijzondere bescherming genomen. Ook Rudolf van *Habsburg* en zijne opvolgers behandelden de Joden als hunne lijfeigene slaven, over welker leven en goed zij alleen konden beschikken, totdat, door de zoogenoemde *goudene bulle*, in het jaar 1356, het regt om Joden te houden, ook aan de keurvorsten verleend werd.

Dat de Joden aldus, als een onmiddelijk eigendom des keizers en der vorsten, in welker gebied zij woonden, aangemerkt werden, bewaarde hen wel daarvoor, dat zij niet ten eenemaal werden uitgeroeid; maar voor deze bescherming moesten zij evenwel zware lasten dragen, en dikwijls een groot gedeelte hunner bezittingen opofferen, om hunne heeren, wanneer dezelve geld noodig hadden, daarmede bij te staan. Daarenboven moesten zij nog steeds vele vervolgingen verduren, daar zij, deels door hunne afkeerigheid van het Christendom, deels door den onmatigen woeker welke zij namen, en door de bedriegerijen in den koophandel, welke sommigen hunner pleegden, den haat der volken, onder welke zij woonden, tegen zich gaande hielden.

Voornamelijk, echter, werden zij, in deze tijden, menigmaal van het rooven en vermoorden van Christen-kinderen beschuldigd, wegens welke hun aangetijgde misdaad men velen hunner in het jaar 1285, te *Munchen*, om het leven bragt, en de overigen met derzelver Synagoge verbrandde. Op dezelfde beschuldiging zijn de Joden, in het jaar 1287, nadat velen hunner dood-

geslagen waren, uit *Bern* verjaagd. Een dergelijk lot trof hen in hetzelfde jaar te *Wezel*, en in het volgende te *Pacherat*, eene stad in het bisdom *Wurtsburg*. Even zoo bragten de *Nordlingers* in het jaar 1290 al de Joden, die in hun gebied waren, om het leven. Nog algemeener werd de vervolging der Joden, toen een boer, uit *Frankenland*, Rindvleisch genoemd, voorgaf, dat hij door goddelijke openbaring gelast was om de Joden overal uit te roeijen. Op het gerucht, dat zij eene gewijde hostie mishandeld hadden, viel het gemeen met woedend geweld op hen aan, en vermoordde en verbrandde hen bij groote hoopen te *Wurtsburg, Eichstaedt, Rotenburg, Neurenberg, Bamberg* en in andere steden van *Frankenland, Thueringen* en *Beijeren*, zoodat men rekenen kan, dat er toenmaals bijna honderd duizend Joden in dit gedeelte van *Duitschland* zijn om het leven gekomen, terwijl zij ook elders, bij voorbeeld, in de mark *Brandenburg*, op soortgelijke beschuldigingen zeer mishandeld werden.

Ook de veertiende eeuw was voor de Joden in *Duitschland* zeer noodlottig. Niet slechts verloren velen hunner in het jaar 1301 te *Maagdeburg* het leven; maar ook werden zij in het jaar 1303 in geheel *Thueringen*, behalve te *Erfurt*, uitgeroeid. Vervolgens werden er in het jaar 1331, te *Ueberlingen* en *Zwaben*, 300 Joden verbrand en de overige door het volk mishandeld en omgebragt. Eene vreesselijke slagting werd ook in het jaar 1337, onder de Joden in *Beijeren* aangerigt, op het voorgeven, dat zij te *Deckendorf* eene gewijde *hostie* gekocht en mishandeld hadden, bragt men hen daar en vervolgens in alle Beijersche en in vele Oostenrijksche steden om het leven. Ditzelfde gebeurde, in het jaar 1338 te *Pulke*, eene kleine stad in het bisdom *Passau*, waar men voorgaf, eene met bloed besprengde hostie, digt bij de woning van eenen Jood gevonden te hebben, welke ongerijmde beschuldiging voor het bijgeloof van die tijden genoegzaam was om allen, die tot deze natie behoorden, als doodschuldig aan te merken.

Zoo zwaar was vooral de vervolging welke de Joden in het jaar 1349 moesten ondergaan. Eene vreesselijke pest, welke reizende kooplieden van *Genua* uit de Oostersche landen hadden overgebragt, verwoestte toenmaals een groot gedeelte van *Europa*, en heerschte

verscheiden jaren met zoo veel geweld, dat in vele landen bijna het derde gedeelte der inwoners om het leven kwam, en sommige steden geheel ontvolkt werden. Weldra verbreidde men het gerucht, dat de Joden hiervan oorzaak waren, dat zij in grooten getalle in *Spanje* waren bijeengekomen, en de uitgezochtste soorten van vergif hadden toebereid, om dezelve vervolgens in putten, in bronnen en rivieren te werpen, en daardoor de Christenen geheel en al uit te roeijen. Hierop werden te *Straatsburg* tweeduizend Joden verbrand, en te *Mentz* omtrent twaalfduizend van deze natie omgebragt. En zoo moesten door geheel *Duitschland* heen, inzonderheid te *Augsburg, Frankfort, Worms, Heidelberg, Oppenheim* en in vele andere plaatsen, duizenden Joden op de ellendigste wijze hun leven verliezen.

Keizer Karel IV. betoonde wel zijn misnoegen daarover aan de inwoners van *Straatsburg* en van andere steden, en bewees den Joden aanmerkelijke gunsten, welk voorbeeld de markgraven van *Brandenburg* en de hertogen van *Beijeren* volgden, gelijk ook de verbondene rijkssteden in het jaar 1385, deze natie tegen openbare mishandelingen zochten te beschermen; doch kort daarna werd te *Praag*, in het jaar 1389, onder de regering van Wenceslaus, de Synagoge der Joden, terwijl zij hun Paaschfeest vierden, verbrand, en men bragt, op de beschuldiging, dat een priester door eenen Jood gehoond was, allen, die tot deze natie behoorden, aldaar om het leven.

Deze bloedige tooneelen duurden, ook in de vijftiende eeuw, in *Duitschland* voort. Op de beschuldiging, dat zij een Christen kind gekocht hadden, om het te vermoorden, werden zij in het jaar 1410, door de landgraven van *Meissen* en *Thueringen* verbannen; gelijk ook te *Regensburg*, in het jaar 1428, vele Joden, op het vermoeden, dat zij een doodgevonden kind omgebragt hadden, verbrand werden. In het jaar 1450 werden zij, na het ondergaan van vele mishandelingen, uit *Landshut* verdreven. Drie jaren later bragt het gemeen te *Breslau*, door Johannes Capistranus, een Franciskaner monnik, uit *Italië*, opgehitst, eene groote menigte van deze natie om het leven. Vervolgens werden er in het jaar 1475 vele Joden in het bisdom *Passau*, wegens het hun ten last geleide doorsteken van gewijde hostiën,

met gloeijende tangen vaneen gescheurd of verbrand, en de overigen verbannen. Ditzelfde lot trof hen in het jaar 1492, in het Mechlenburgsche, waar men hen van eene soortgelijke misdaad beschuldigde.

(Het vervolg hierna.)

KEN U ZELVEN.

(Vervolg van No. VII., bladz. 223.)

Onze regte zelfskennis bevordert de eere Gods.—Is dat waar, o! hoe veel kan er dan niet gewonnen worden voor *de eere Gods.* Het is wel jammer en misdadig tevens, dat die *eere Gods* zoo weinig menschen regt ter harte gaat; en dat de Hemelsche Vader, ook onder het, door het Evangelie, verlicht gedeelte des menschdoms, nog zoo vele reden heeft om te vragen: *Ben Ik dan een Vader, waar is mijne eer* (Mal. i. 6)? Onze dierbare Verlosser leerde ons toch allereerst bidden: *Onze Hemelsche Vader! uw naam worde geheiligd* (Matth. vi. 9); en aan zijne discipelen zeide Hij: (en dat staat immers ook voor *ons* in den Bijbel?) *Hierin wordt mijn Vader verheerlijkt, wanneer gij vele vruchten draagt* (Joh. xv. 8); en moeten wij dan ook ons *licht* niet *laten schijnen voor de menschen, opdat zij onze goede werken mogen zien, en zij den Vader, die in de hemelen is, verheerlijken zouden* (Matth. v. 16)? O! dat zou, veelmeer althans dan nu, gebeuren, wanneer wij ootmoedig den aangewezen weg volgden, tot onze volmaking voor onzen stand in dit leven, en tot onze verbetering en oefening voor het toekomende leven! Dat zou gebeuren, wanneer wij, in nederigheid, het geluk van anderen, gelijk van ons zelven, door ondergeschiktheid, gezeggelijkheid, hulpvaardigheid en verzoenelijkheid poogden te bevorderen, maar dan ook, (en dat zult gij mij gaarne toestemmen) wanneer wij, indien dan niet met ons lot, dan toch met God voldaan, in onderwerping aan zijn bestuur, onder alles, wat zijne vrijmagtige wijsheid over ons mogt bescheiden hebben, alles poogden te doen wat Hem behaagt. Het goed dat zijne genade ons op aarde ver-

leent, weegt het kwade gemakkelijk op hetwelk Hij over ons komen laat; die zich zelven kent, zal dat goede, dien voorspoed, niet aan zich zelven toeschrijven; en indien hij, bij voorbeeld, tot wederlegging van snooden laster en betamelijke zelfsverdediging, of om welke reden ook, nu en dan eens spreken moet van hetgene hij mogt gedaan hebben meer dan anderen, dan zal hij eindigen in den lof der genade, die hem daartoe de wijsheid, en de hulp, en den moed verleend heeft. Hij zal dan ook, wanneer zijn vermogen mogt aanwassen, bewust van zijne onwaardigheid, met Jakob betuigen, in opregtheid des harten: *Ik ben geringer, dan al die weldadigheden en trouw aan mij bewezen* (Gen. xxxii. 10[a].). Hij zal, wanneer hij in kennis en geloof, in wijsheid en heiligmaking mogt gevorderd zijn, zoo veel te meer uit dankbaarheid zoeken voort te gaan op dat heilrijk spoor, zich altijd houdende aan den grondregel van den Apostel, die zich dan *sterk* achtte, wanneer hij zich *zwak* gevoelde en levendig overtuigd was, dat hij de hulp en de kracht van zijnen Heer behoefde; en die (opdat ik er dit bijvoege), ons wel ten bewijs verstrekken kan, dat hij, die in de Christelijke leerschool de grootste vorderingen heeft gemaakt, daarom de ootmoedigste zijn zal, omdat hij zich zelven zoo veel te beter heeft leeren kennen; en omdat hij tevens meer in staat is, door zijn verhelderd oog, het een en ander, ook in zijns naastens doen en laten, naauwkeuriger te bezien en juister te beoordeelen.

Maar beschouwt ook nu den zoodanigen in het geval, dat Gods wijsheid hem mogt beproeven in zijne tijdelijke goederen, in zijne bloedverwanteu, in zijne huisgenooten, door derzelver ligchamelijke krankheid en afsterven; of hetgeen voor hem veel smartelijker is, door derzelver afwijking en zedeloosheid, dan zal hij, geleid door het licht van zijne *zelfskennis*, waardoor hij zich zelven als alles onwaardig voor God mogt leeren erkennen, trachten stil te zijn: op de inmengselen van zijne goedertierenheden gedurig opmerkzaam wezen, en voor elk blijk van te gemoetkoming, en voor de bevinding van zijne vertroostende nabijheid, den Hemelschen Vader danken. En al ziet hij dan zelf ook niet in *waarom* de Allerhoogste met hem dien weg verkiest te houden, hij zal zich dan zoo veel te meer zoeken op te bouwen en te versterken in het geloof, dat de vaderlijke

wijsheid die beschikking tot zijne vorming noodig keurt, en dat ook, hetwelk harten en nieren beproeft, ook zijn hart volkomen doorschouwt, voorzeker in hem verkeerdheden, zwakheden en gebreken waarneemt, voor welke hij zelve nog blind gebleven was, en van welke de ontfermende liefde hem van lieverlede volkomen genezen wil. Zoo, gelijk wij reeds te voren hebben opgemerkt, zoo is het toch: die zich zelven kent, is vatbaar voor den invloed van allerlei middelen tot verbetering; hij wordt ook gaande weg, somwijlen ongemerkt voor hem zelven, beter; en die wijzer en beter wordt, in den zin van het Evangelie, die wordt gewis ook gelukkiger en nuttiger; die wordt ongetwijfeld meer en meer eene eere van Christus, de blijdschap des Heiligen Geestes, en overvloediger werkzaam tot heerlijkheid van God.

III. *Middelen om tot de zelfskennis te geraken en daarin te vorderen.*—Heeft nu het *tweede* gedeelte van mijne voordragt u van de *belangrijkheid der zelfskennis* eenigzins overtuigd, dan zult gij, ik twijfel er niet aan, ook alreeds beginnen te vragen: *Hoe komt men daartoe?* en *hoe vordert men daarin?*

Welaan, leest dan hetgeen ik ter beantwoording van het *eerste* gedeelte van deze mijne *derde* vraag zoo aanstonds wil laten volgen; alleen verzoek ik u, dat gij gelieft te lezen, maar niet uit verlangen om te weten wat daarvan toch wel gezegd zal worden; maar met eene hartelijke en heilzame begeerte, en met een aan God geheiligd voornemen, om door het aanwenden van bruikbare herinneringen, onder inwachting van den bijstand des Geestes, ook zelve tot de *zelfskennis* te geraken.

Men moet erkennen, dat men zich zelven nog niet kent.—Ik geloof dan, lieve vrienden! dat hiervoor alle dingen, noodig is, eene opregte erkentenis, dat wij ons zelven *niet,* althans *nog niet regt,* kennen; en daarbij eene ongeveinsde innerlijke *begeerte* van het hart, om met ons zelven regt bekend te worden: Deze *twee* bijzonderheden treffen wij niet dikwijls aan, men zegt het wel eens: *Ik ken mij zelven niet,* maar de tong zegt wel eens meer, hetgeen het hart niet meent, en dat is, ook in dit geval, ten uiterste nadeelig. Oordeelt zelf, met zulk

eene meening blijft men immers van zich zelven af, en naar alles rond zien; men zal in zulk eenen toestand met genoegen eene lofspraak op de *zelfskennis,* en eene aanprijzing van dezelve hooren, lezen en herlezen, men zal misschien op dezelve eene tamelijke goede lofrede vervaardigen; maar bij dat alles met zich zelven niet bekend worden. Van hetgeen ik zeg gevoelt gij immers de waarheid? Die meent, dat hij gezond is, en geene verborgene kwalen onder de leden heeft, zal wel over de heilrijkheid en de kracht van een of ander geneesmiddel kunnen spreken, maar hij zal, al ziet iedereen dat hem iets deert, het een of ander zijne welvaart ondermijnt, daarvan voor zich zelven geen greintje gebruiken! Zou het dan niet veilig zijn, indien wij ons zelven willen leeren kennen, dat wij eerst bij ons zelven vast stellen: *Ik ken mij zelven nog niet;* en dat zoo veel te meer, als wij, door ons diep bederf, ieder oogenblik in gevaar zijn, om zelfs nopens de dingen, die het naaste bij, en die *in* ons zijn, schromelijk te dwalen.

Men moet met zich zelven bekend willen zijn.—Maar men moet ook *willen* bekend zijn met zich zelven. Daar is bij den mensch veelal eene zekere vrees voor de regte *zelfskennis,* en dus ook voor de middelen, die daartoe leiden. Men heeft toch doorgaans eene mindere of meerdere mate van besef bij zich zelven, dat men anders, beter, deugdzamer zou kunnen en behooren te zijn. Voor zich zelven beschaamd te worden, verwekt een onaangenaam gevoel; men ontloopt dikwijls eens de gelegenheid, bij welke men voorziet anderen, maar ook zich zelven te zullen uit de hand vallen. Waar dit nog het geval is, daar is de *zelfskennis,* hoe veel men ook van de overtuiging, dat zij voor ons hoogst belangrijk is, mogen voorgeven, tot dat tijdstip onmogelijk. Doch, zelfs verondersteld, dat gij inderdaad verlangt u zelven te leeren kennen, en dat gij, al zoudt gij dan ook met Paulus woorden, met nadruk op u zelven toegepast, moeten belijden: *Ik ben een ellendig mensch; onder de zondaren ben ik de ergste; ja, de voornaamste!* gij daarom toch van de waarneming en de beproeving van u zelven, u niet zult laten terug houden. Welnu, dan zou ik u ernstig aanraden, om eerst uw oog *naar boven,* dan uw oog *op het Woord van God,* en dan uw oog *naar binnen* te rigten.

Men moet bidden om zelfskennis.—Gij verstaat mij

immers wel, wanneer ik spreek van het oog *naar boven* te slaan? Gij begrijpt, dat ik niets minder bedoel dan het ernstig gebed tot God, den Vader der lichten, van wien alle goede gaven en volmaakte giften op ons nederdalen (Jac. i. 17). Dat gebed behoort men te doen, in den naam van onzen Heer Jezus Christus, en met het oog op zijne belofte, dat de Hemelsche Vader ons, die boos zijn, en onze kinderen niet te min eenige goede gaven geven, veelmeer den Heiligen Geest en deszelfs goede gaven dengenen, die Hem bidden, geven zal (Luk. xi. 13). O! die goede Vader kent ons zoo, als niemand zich zelven kent; Hij weet volkomen wat maaksel wij zijn; onze neigingen, ons eigendommelijk karakter, onze trefbaarste, onze ligtgeraakte zijde, ligt, gelijk alle dingen, naakt en geheel open voor Hem; en Hij kan ons ook zoo bestralen met zijn goddelijk licht, dat zelfs de diepste schuilhoek van ons hart, ook voor ons aanschouwelijk wordt.

Men moet daartoe den Bijbel lezen, met ingekeerdheid tot zich zelven.—Dat Hij dat doen *wil*, daarvan is de Bijbel ons een bewijs en een onderpand. Die geheele bundel heilige boeken is ons gegeven, ook om ons den mensch, de menschelijke natuur, ons zelven, zoo veel mogelijk, te leeren kennen. In dien Bijbel vinden wij, behalve zoo vele, onze natuur duidelijk ontvouwende, algemeene en bijzondere geschiedenissen van ondeugenden en welgezinden, van vijanden Gods en van menschen, die Hij tot zijne vrienden en liefhebbers en navolgers heeft gemaakt; ook Gods duidelijk geopenbaarden wil, aangaande hetgeen Hij wil, dat wij doen en dat wij laten zullen; wij vinden daarin, zoo als Jacobus dat noemt: *de volmaakte wet, die der vrijheid is* (Jac. i. 25), (die ons tot *vrij* worden van de zonde opleidt;) en wanneer wij die, als een' *spiegel* voor ons zelven opnemen, daarvoor staan, om ons daarin te bezien en al wederom te bezien, en ons zelven biddend blijven bezien, dan zullen wij onze aangeborene zielsgesteldheid, en wat er van ons geworden is en nu is, toch wel eenigzins ontdekken; ten minste dan wel, wanneer wij geene vergetelijke hoorders of lezers van Gods Woord zijn, en gedurig *naar binnen en in ons zelven zien.* Ja, ik geloof, wanneer iemand dagelijks bad: *Doorgrond mij, en ken mij, o God! maak mij aan mij zelven bekend, o Vader!* (Ps. cxxxix. 23)! en hij dan met aandacht de bergpredikatie

onzes Heeren (Matth. v.—vii.) zich zelven voor oogen hield, en hij gedurig acht nam op de uitgangen van zijn hart, dat hij alsdan niet blind voor zijne gebreken en voor zijne schadelijkste en schandelijkste begeerlijkheden, neigingen en bewegingen blijven zou.

Men moet daartoe bestendig op zijn hart acht geven.—Ondertusschen, daar het niet mogelijk is, om den geheelen dag door, *alzoo* aan die zelfsbeproeving bezig te zijn, en sommige, door inwikkeling en veelvuldige belemmeringen, zich naauwelijks tijd en rust gunnen, of door velerlei van buiten aankomende omstandigheden afgetrokken en gehinderd worden, om dit gezet alle dagen, op een bepaald morgen- of avonduur te doen, en het hart ook niet altijd even gemakkelijk zich daartoe schikt of schikken wil, kan u toch niet te dringend worden aanbevolen, om daartoe den tijd uit te koopen; en om u toch te gewennen, altijd, zoo veel mogelijk, *bij uw hart te blijven;* dat is, om onder allerlei voorvallen, telkens op uw gemoedsbestaan te letten, om wel te weten, welken indruk zij op u maakten en blijven maken. Dit moet men doen niet maar bij gewone en berekenbare voorvallen, lotbeschikkingen en lotverwisselingen, in eenzaamheid en in gezelschappen, tot stichting zoowel als tot uitspanning. Hoe dikwijls toch gebeurt het niet, dat eene onverwachte, eene, in haren aard anders niet zoo sterke, verzoeking, ons, óf in den strik der geldgierigheid, óf der eergierigheid, óf ook der zinnelijkheid en der wellust doet vallen; terwijl ons op eenen anderen tijd, voorziene en sterkere verzoekingen niet deden bezwijken. Gij komt van zelve hierbij op de geschiedenis van David en van Petrus terug; en indien gij het oogmerk der Voorzienigheid bevroedt, waartoe ook die verhalen ons in den Bijbel, zoo uitvoerig en zoo onbewimpeld vermeld en bewaard zijn, zult gij de waarschuwende, ontdekkende, onderwijzende en bemoedigende vaderliefde danken, en wakende en biddende daarmede uw voordeel trachten te doen.

Men moet zich met brave menschen vergelijken.—Als middel tot *zelfskennis* kan hierbij dan ook aangeprezen worden, het vergelijken van ons zelven, met menschen, die wij uitnemender achten dan ons zelven. Dat vergelijken heeft maar zelden plaats! Men vergelijkt zich wel, maar met wien? Men meet zich zelven met zich zelven, of met zulken meestal, van welke het openbaar

is, dat zij niet deugdzaam, althans niet uitmuntend zijn. Wat is daarvan het gevolg? Zelfsverheffing, niet waar? Gij denkt hierbij, gelijk ik hoop, aan die gelijkenis (Luk. xviii. 9—14), waarin, door onzen Heer, die Farizeër is voorgesteld, *die dankte, dat hij niet was gelijk de andere menschen, roovers, onregtvaardigen, overspelers, of ook gelijk de tollenaar, die* ter zelfder uur met hem *opging in den tempel om te bidden.* Zou die ongelukkige, die bij zich zelven vertrouwde, dat hij deugdzaam was, niet *anders* hebben geoordeeld, indien hij zich zelven had vergeleken met menschen, bekend als van een onberispelijk gedrag en van eene beproefde deugdzaamheid? Nu bleef en was zijne ware gesteldheid verborgen voor zijne oogen! terwijl hij den onbekenden boeteling, die tot God om genade riep, onregtvaardig veroordeelde.

Ik weet het wel, lieve vrienden! wij komen niet gemakkelijk tot eene welingerigte vergelijking van ons zelven met menschen, die lof hebben en lofwaardig zijn; onze verkeerde eigenliefde vervoert ons ligt, om, op de eene of andere wijze, van hunnen roem iets af te dingen; en dan blijft het daarbij! Maar gij kent toch, vertrouw ik, wel menschen, ook dezulken (en dat is van veel belang,) die met u van denzelfden stand, van hetzelfde beroep en van denzelfden leeftijd zijn, over welker kennis van God en goddelijke zaken, over wier geloof, hoop, liefde, naarstigheid, spaarzaamheid, lijdzaamheid en moed, over wier weldadigheid, hulpvaardigheid en andere blijken van een Christelijk bestaan, gij u dikwerf verwonderen moet. Gij hebt zeker wel gelezen in den Bijbel, of in afzonderlijke levensberigten, van zulke menschen, die billijk aanspraak mogen maken, op een iegenlijks ongekrenkte hoogachting, wat dunkt u? zou het herlezen, en herdenken, en vergelijken van ons zelven met de levensberigten der zoodanigen, ons niet kunnen dienen tot ontdekking van hetgene wij niet zijn, en wij toch zouden kunnen wezen? Ei! beproeft dan eens; nog onlangs schreef mij een achtenswaardig medebroeder: "De beschouwing van uitmuntende Evangeliedienaars en het lezen van hunne levensgeschiedenis, is menigmaal mij tot beschaming geweest."

Ik twijfel ook niet, of een iegelijk, die de geschiedenis van A. H. Franke, waaruit de kracht des *geloofs* en der *liefde,* en des *gebeds,* in *De Honigbij* van Februarij 1841, naar behooren en tot dat doel gelezen heeft, of

daartoe zal herlezen, zal ook daaruit dat voordeel trekken kunnen; terwijl een bezoek aan het ziekbed van eenen behoeftigen Christen, onder den goddelijken zegen, bij menigeen, zelfsveroordeeling over ongeduld, en over gebrek aan onderwerping ten gevolg zou kunnen hebben.

(Het vervolg hierna.)

IETS OVER DE WALDENZEN VAN DEN TEGENWOORDIGEN TIJD.

Naar het getuigenis van bevoegde reizigers, is het lot der Waldenzen thans, zonder uiterlijk nog veel veranderd te zijn, evenwel van dien aard, dat het met regt bekommering voor de toekomst baart. Er heeft nog wel geene dadelijke of geweldige vervolging plaats; men poogt nog wel niet, gelijk vroeger, den Protestant te vuur en te zwaard tot afval te brengen; maar, behalve de reeds bekende feiten, vertoonen er zich dagelijks meerdere, die maar al te zeer bewijzen, wat de toeleg is der vijanden van het verlichte en reine Christendom. Zoo is, bij voorbeeld, te *La Tour*, een Jesuiten klooster gebouwd, waarin zich reeds zeven missionarissen bevinden. Dit klooster is gesticht door de orde van St. Mauritius en Lazarus, waarin de koning van *Sardinië* grootmeester is; het werd in October des vorigen jaars, in tegenwoordigheid van zijne majesteit, met groote pracht ingewijd. Het draagt den naam van Convito, en heeft ten doel, door het uitzenden van priesters in de valleijen, de Protestantsche bewoners, zoo mogelijk, in den schoot der Roomsche kerk te brengen. Dit doel reeds kennelijk uit de heftige redevoeringen van den bisschop van *Pignerol*, spreekt zelfs uit een altaarstuk, in genoemd gesticht voorhanden. Op hetzelve ziet men de kleinere kerken der Protestanten in het donker liggen. Een licht, dat uit het klooster schijnt, komt ze bestralen, terwijl eenige engelen en priesters worden voorgesteld als om de bekeering der Protestanten te bidden.

Voegt men nu hierbij de treurige voorbeelden van kinderen, die onverhoeds worden weggevoerd; bedenkt men, dat de onverdraagzaamheid zoo ver gaat, dat de

Protestantsche eeredienst moet ophouden, wanneer een Roomsche processie de kerk voorbij trekt; en ziet men in meer dan een geval, duidelijk het opzet om de Protestanten in hun tijdelijk bestaan te benadeelen, ten einde hen te noodzaken het land te verlaten, of door armoede tot afval gebragt te worden: dan, voorzeker, moet men erkennen, dat er heimelijke aanslagen zijn, die eene onderhandsche vervolging kunnen heeten en bekommeringen wekken.

In dien toestand evenwel, worden onze Protestantsche broeders in de valleijen niet ontmoedigd, maar wenschen zij in de kracht Gods, aan hunne belijdenis getrouw te blijven. Daartoe zien zij uit naar des Heeren hulp, maar wachten ook op de medewerking van menschen.

Ook op onze voorbede (zoo schrijft een vriend uit *Holland)* en hulp blijven zij rekenen, en die zullen hen zeker niet onthouden worden. De naam van ons vaderland is in de valleijen in eere. De dankbare vreugde harer bewoners, bij het ontmoeten van eenen broeder uit deze gewesten, is roerend. In alles spreekt hunne overtuiging levendig, dat hun lot ons ter harte gaat. Wij stellen zeker op dien dank en dat vertrouwen hoogen prijs, en vereenigen ons in den broederlijken wensch, dat die gedenkwaardige oorden, waar het reine Evangelische geloof eeuwen lang te worstelen had tegen bijgeloof en vervolging, nimmer de prooi mogen worden van eene verderfelijke magt, die overal gretig om zich grijpt, en nimmer ophoudt den ondergang der Protestantsche Kerk te bedoelen.

DE HERLEVING VAN HET PAUSDOM.

HET pausdom is herleefd met een karakter, volkomen onveranderd. Dat hetzelve veranderd, verzacht en gezuiverd zij, is eene verklaring waartoe deszelfs staatkundige ondersteuners onder laauwe Protestanten gereed waren, en hetgeen eenige Roomschgezinden, hoewel zeldzamer en omzigtiger mede beweerd hebben; maar in tegenstelling van alle zoodanige meeningen, houden wij staande, dat het in volmaakt hetzelfde karakter is herleefd. Er is veel, met betrekking tot hetgene waar-

op het aanspraak maakt, om de onmogelijkheid eener verandering aan te toonen. Het is de onfeilbare kerk; indien zij derhalven ooit vastgesteld heeft, dat de ketter met den dood moet worden gestraft, zoo als zij ongetwijfeld gedaan heeft, dan moet haar oordeel nu nog waar en geldend wezen, of hare onfeilbaarheid is vernietigd. Zij beweert, dat zij elke leer en regel op Apostolisch gezag heeft aangenomen; en daarom kan zij, zonder af te wijken van het Apostolische geloof, niet die leeringen verlaten, waardoor Paulus den toekomstigen afval aanduidde—zoo als het verbod om te huwen, het gebod zich van zekere spijzen te onthouden, de weigering van den Bijbel, of het dwingen van menschen in de kudde der kerk door dierlijke dwang. Maar, om hierbij stil te staan, genoeg reeds is gebleken om te bewijzen, dat de tegenwoordige Roomsche kerk, als voorheen, leeringen handhaaft, eerroovend voor God en zijns Christus, nog even zoo zeer godsdienstige blindheid en bedrog lief heeft, en even zoo zeer een geest van vervolging bezit. Zij moet inderdaad omzigtig handelen en in menig geval hare wenschen beteugelen, totdat zij de magt bezit dezelve ten uitvoer te brengen, of het wagen durft haar masker af te leggen; nogtans is reeds genoeg aan het licht gekomen, tot staving dat zij onveranderd is, hoewel de omstandigheden eenigzins mogen zijn veranderd, en zij het gerader vindt voor het tegenwoordige te verlengen, hetgeen teregt tot algemeenen aanstoot zijn zou.

I. Zij is een stelsel van afgoderij en eigenwillige godsdienst—van Engelendienst, heiligendienst en priesterdienst. Vestig het oog op de taal harer godsdienstverrigting—ik meen niet zoodanige boeken, als de Psalmen van Bonaventura, of de Officia van St. Franciscus, maar hare geregelde en gewettigde formulieren. In het Formulier der Mis wordt der gemeente geleerd te zeggen: "Ik belijd aan den Almagtigen God, de gezegende Maria, eeuwig maagd, den gezegenden aartsengel, Michaël, den gezegenden Johannes den Dooper, de heilige Apostelen Petrus en Paulus, al de Heiligen, en aan U, Vader! dat ik uitermate zeer gezondigd heb, in gedachte, woord en daad, door mijne schuld, door mijne zeer zware schuld! Derhalve smeek ik de gezegende Maria, eeuwig maagd, den gezegenden aartsengel, Michaël, den gezegenden Johannes den Dooper, de heilige Apos-

telen Petrus en Paulus, al de Heiligen en U, Vader! bidt voor mij tot onzen Heer." Men doet geene meerdere belijdenis aan God zelven, dan aan de Engelen en Heiligen, ja zelfs aan den priester, die in de godsdienstverrigting voorgaat. Allen zijn juist op denzelfden voet geplaatst; want allen worden zij in *ééne en dezelfde aanbidding* vereenigd. Jehova wordt geheel en al van zijne eer beroofd en met zijne schepselen, ja zondige schepselen, gelijk gesteld; en Christus wordt van de zijne beroofd, want Hij wordt geheel en al uit oog verloren; terwijl tot de tusschenkomst van Engelen, Heiligen en den priester de toevlugt wordt genomen, om de gunst van God te erlangen. En deze geest heerscht gemeenlijk overal in, want kort daarop volgt: "Wij smeeken U, o Heer! om de verdiensten der Heiligen, wier overblijfsels hier zijn, en van alle Heiligen, dat Gij al mijne zonden mij genadig wilt vergeven."

Met voorbijgaan van zoo *vele* plaatsen, die slechts de transubstantiatie van het brood en den wijn, niet alleen in het vleesch en bloed, maar zelfs in de "godheid van Christus" verklaren of ingewikkeld te kennen geven (Paus Pius geloofsbelijdenis); alsmede, dat de ouwel, in de handen des priesters, moet worden "aangebeden." Zoo hebben wij de godslastering van een zondigen worm, die zich het regt aanmatigt een priester te zijn *over* den Hoogepriester der Christelijke belijdenis, en die zich verstout te zeggen: "Ontvang, almagtige en eeuwige God! deze onbesmette hostie (dat is offerande, namelijk, het brood in het ligchaam veranderd), *die ik, uw onwaardige dienaar, aan U opoffer voor mijne tallooze zonden,* gebreken en te kortkomingen, en voor allen hier tegenwoordig; alsmede voor alle geloovige Christenen, levenden en dooden, opdat dezelve *en* mij *en* hun ten eeuwigen leven strekke. Ontvang, o Heilige Drieëenigheid! deze offerande, die wij u aanbieden ter gedachtenis van het lijden, de opstanding en hemelvaart van onzen Heer Jezus Christus; *en ter eer van de gezegende Maria, eeuwig maagd, van den gezegenden Johannes den Dooper, de heilige Apostelen Petrus en Paulus, en al de Heiligen;* dat dezelve strekken moge *ter hunner eer* en onzer zaligheid; en dat zij genadig onze voorspraak zijn in den hemel, wier gedachtenis wij hier op aarde vieren."—"O God! wien het behaagd heeft, dat uw Woord, toen de Engel zijne boodschap overleverde

vleesch worden zoude, in het ligchaam der gezegende maagd Maria, geef gehoor aan onze ootmoedige smeekingen; en geef, dat wij, die gelooven, dat zij waarlijk de *moeder Gods* is, door hare gebeden worden geholpen." In de godsdienstverrigtingen op de dagen der tallooze heiligen, ontmoeten wij gedurig zoodanige gebeden, als: "Ontvang, o Heer! genadig, wij smeeken U, onze offeranden; en geef, door *de verdiensten van gezegend Anastatia,* de bloedgetuige, dat zij strekken mogen tot onze zaligheid." Neem eenige andere voorbeelden: "Verheug u, o maagd Maria! *gij alléén hebt alle ketterijen vernietigd.*"—"O, moeder Gods! bid voor ons." —"Verlos, o Heer! de zielen van alle geloovigen, die de banden der zonden reeds hebben verlaten."—"Aanzie het hout des kruises, waaraan de Zaligmaker der wereld gehangen heeft (zoo zegt men, terwijl het kruis op Goede Vrijdag, ontsluijerd wordt), komt laat ons aanbidden."—Wij *aanbidden uw kruis,* o Heer! en wij prijzen en verheerlijken uwe heilige opstanding; want *door het hout des kruises* is de geheele aarde vervuld met blijdschap." Dan hebben wij nog "jaarlijksche mis voor de dooden," "gewone mis voor de dooden," feestdagen eener menigte heiligen, als: het feest "van St. Petrus stoel te *Rome,*"—"van St. Petrus stoel te *Antiochië,*"—"de ketenen van St. Petrus,"—"de brandmerken van St. Franciscus," (e. e. de merken der vijf woorden van Christus, die, naar hun leugenachtig voorgeven, Christus zelf in het ligchaam van St. Franciscus en vele anderen gedrukt heeft). Nog hebben wij "de zegeningen van het vuur, der vijf wierook korrels, van de paaschkaars" enz. Men moet hierbij bedenken, dat dit slechts een gedeelte is van de godsdienstverrigtingen der Roomsche kerk, en in sommige opzigten niet eens het slechtste; en welk een wangedrogtelijk stelsel is het niet!—onteerende voor God, en Christus beroovende van den roem, die Hem alleen toekomt, als Middelaar tusschen God en den mensch; en derhalve noodzakelijkerwijze verderfelijk voor elke ziel, die hetzelve buiten eene stikdonkere duisternis en onkunde ontneemt.

(Het vervolg en slot in ons volgende.)

BIJBELVERBRANDING.

Voor eenige jaren deed een Roomsch Katholijke priester van een dorp, gelegen op het gebied van het voormalig bisdom *Royal,* alle *Nieuwe Testamenten,* welke in handen van de leden zijner gemeente waren, bijeenbrengen, en ze op Hemelvaartsdag in het openbaar verbranden. Hij ontdeed ze vooraf van de banden, en gaf die aan de eigenaars terug, zeggende, dat deze (doelende op de sloten) nog eenige waarde hadden, maar den inhoud er van onnut was.

Die Bijbelverbranding herinnert ons een merkwaardig verhaal, dat ten jare 1660, als waarachtige gebeurtenis bij eene dergelijke gelegenheid staat opgeteekend. De graaf Franciscus Nadesti, die het Protestantsche geloof had verlaten en een ijverig Roomschgezinde was geworden, deed op zekeren tijd, ten blijke van zijne regtzinnigheid, in zijne tegenwoordigheid vele Bijbels openlijk verbranden. Uit de vlammen vloog een blad in de lucht op, en viel eindelijk voor Nadesti neder. Een baron, die naast hem zat, raapte het op, doch de graaf ontrukte het hem met drift, en hetzelve inziende, las hij er de woorden op: "Het Woord des Heeren blijft in eeuwigheid!" Hij ontroerde en verliet sidderende het *Anto-da-fé,* dat hij bevolen had.

WAT IS MEER: HET GEZAG DER HEILIGE SCHRIFT OF DAT DER ROOMSCHE KERK.

Marnix van St. Aldegonde werd, als afgezant van Prins Mauritz, naar *Frankrijk,* te *Avignon,* bij den koninklijken veldmaarschalk ter maaltijd gevraagd, waarop, onder andere geestelijken, ook de Jesuit, Dr. Cotton, genoodigd was. Aan tafel vroeg deze den Heer van St. Aldegonde, of hij lust had om over een of ander godgeleerd onderwerp te redewisselen; en toen Marnitz zich niet ongenegen hiertoe verklaarde, stelde Cotton deze vraag voor: *Of het gezag der Roomsche kerk grooter is dan dat der Heilige Schrift?* Men nam hierin genoegen. Er werd nu een Bijbel ter tafel gebragt en de doktor voerde uit denzelven het bewijs voor het gezag der kerk boven dat der Schrift, zich beroepende op onderscheidene plaatsen, als Matth. xvi. 18: *Op deze*

Petra zal ik mijn gemeente bouwen; 1 Tim. iii. 5: *Zij is een pilaar en vastigheid der waarheid,* en dergelijken. Maar, eer Marnix hem antwoordde, wendde deze zich tot de overige gasten en zeide: "Ik wensch vooraf van u één ding te weten, namelijk, wat hooger staat, het gezag dat bewijst, of het gezag dat bewezen wordt?" Eenstemmig was het gevoelen der genoodigden, dat het gezag, dat bewijst grooter is. "Derhalve," hervatte de Heer Marnix, "leide ik hieruit het besluit af, dat het gezag der Heilige Schrift meer geldt dan dat der kerk. Dr. Cotton immers heeft uit de Heilige Schrift het gezag der kerk bewezen." Daar de Jesuit, door deze overrompeling, uit het veld geslagen was, zonder zich te kunnen herstellen, zoo barstte de gastheer met een schaterend gelach in deze woorden uit: "Ha, ha, mijne heeren! gij redetwist te vergeefs en vruchteloos; want gij, heer doktor! hebt den slag verloren, maar gij zult uw geloof niet veranderen, al werdt gij ook honderdmaal overwonnen." En hiermede nam het gesprek een einde.

BIJBELGENOOTSCHAP.

Op Woensdag avond den 12den Augustus werd eene openbare vergadering gehouden in het Schoolgebouw der Nederduitsche Gereformeerde Kerk, ten einde aldaar eene tak van het Hulp-Bijbelgenootschap op te rigten. Groot was de belangstelling, welke ter bevordering van deze heilige zaak door de talrijk te zamengevloeide menigte aan den dag gelegd is geworden; want hoewel de bijeenkomst tot zeer laat in den avond duurde, werd er geen het minste teeken van verveling of onverschilligheid gegeven. De vergadering werd geopend door den Wel-Eerw. Dr. Okes, het voorzittergestoelte bekleed door den Hoog-Achtbaren Heer Musgrave, en aanspraken in het Engelsch gedaan door de Wel-Eerw. Heeren Lamb, Elouis, Jackson, Wel-Ed. Heeren Hawkins, Bourne, en in het Hollandsch, door den Wel-Eerw. Heer P. E. Faure.

De werkzaamheden van deze tak der Bijbelverspreiding zijn bijzonder aan de jufvrouwen van den *Wijnberg* opgedragen geworden, die in dit werk alrede ijverig bezig zijn.

Gedrukt bij Pike & Philip, 59, *St. Georgestraat; en te bekomen bij den Heer* J. H. Collard, 24, *Heerengracht, aan wien de Inteekeningen, moeten worden betaald, en Communicatiën voor den Redakteur ontvangen worden.—Prijs* Zes Shillings *per Jaar, en voor Inteekenaren in de Buiten-Districten, aan wien het* per Post *verzonden wordt,* Zeven Shillings.

DE HONIGBIJ.

MAANDSCHRIFT

VOOR GODSDIENSTMINNENDE LEZERS.

"De vrees des Heeren is wijsheid."

DEEL II. SEPTEMBER, 1846. No. 9.

IK BEN HET!

LEERREDE OVER JOH. XVIII : 5.

WELK een verschil ontwaart ons oog tusschen de gezindheid en handelingen van den gezegenden Verlosser en tusschen die zijner vijanden? In welk een ongunstig licht plaatst zich het snood gedrag dergenen, die tegen Hem waren? Hoe in het oogloopend was de haat, dien de overheden der Joden, de Farizeën en Schriftgeleerden den heiligen Jezus toedroegen? Wat al pogingen stelde men in het werk, wat al middelen, die list en geweld ter hunner beschikking stelden, werden er beraamd om den goddelijken Verlosser, die steeds het land was doorgegaan, *goed doende*, aan hunne wraakzucht op te offeren? En nog waren zij beducht in hun boosaardig voornemen niet te zullen slagen; zoodat zij tot verraad de toevlugt namen. Jezus, echter, van alles wat over Hem komen zoude bewust, wacht met kloekmoedige bedaardheid de ure zijnes laatsten lijdens af; Hij deinst niet terug bij de gedachte aan den jammer, die Hem verbeidt; zijn hart is kalm; rust heerscht er in zijn binnenste in hetzelfde oogenblik, dat de gemoederen der Hem vijandige Joden, als eene golvende zee geschokt en voortgedreven worden. Hoe grootelijks verheft zich hier niet de vrome Lijder boven

zijne moordzuchtige vervolgers? Maar ook, hoe heerlijk openbaart zich reeds bij den aanvang des lijdens Jezus grootheid! Hoe zeer steekt zij af bij zijner vijanden nietigheid en geringheid! Ja, reeds bij den aanvang des lijdens ontdekt zich in des Heilands handelingen eene majesteit en liefde, die den roem van zijn lijden verhoogen en Hem te meer eerwaardig en aanbiddelijk maken in onze schatting.

Dit aan te wijzen, zietdaar ons doel en oogmerk.

Het woord, aan het hoofd dezes geplaatst, geeft ons daartoe gereede aanleiding. Het *Ik ben het!* die rondborstige verklaring van onzen gezegenden Verlosser, is een woord

I. *Edel in zijnen aard;*
II. *Krachtvol in zijne werking;*
III. *Zegenrijk in zijne gevolgen.*

Zietdaar den gang der denkbeelden, die ik, telkens met het oog op ons zelven, eenvoudig en gemoedelijk ontwikkelen zal, bij de beschouwing van dit woord des Heeren.

I. Wij noemden het woord van Jezus, in den tekst begrepen, *edel in zijnen aard.* Dit zal ons blijken, zoodra wij de *aanleiding* daartoe ons vertegenwoordigen.

Verplaatsen wij ons in den laatsten nacht zijns levens. —De boosheid had haar plan beraamd; alle maatregelen waren genomen, om den onschuldigen Jezus aan hare woede en wraakzucht op te offeren; zelfs een van zijne eigene *leerlingen* had zich daartoe verraderlijk aangeboden. Dit wist de Heer, die van geheel zijn lijden de naauwkeurigste kennis droeg. Zelf had Hij voorzegd—in overeenstemming met de taal der profetiën (Ps. xli. 10): *dat onder degenen, die met Hem brood aten, één was, die de verzenen tegen Hem zoude opheffen* (Joh. xiii. 18); en bij het houden van het Pascha, had Hij bepaald aangewezen, wie het was, die Hem verraden zoude (Matth. xxvi. 21—25). Nogtans verandert Hij niet van plan en oogmerk. Hij onttrekt zich niet aan het leed dat Hem verbeidt; Hij zoekt zich niet te verbergen. Had Hij dit gewild, gemakkelijk zoude het Hem geweest zijn. Hij had slechts de plaats, waar de verrader Hem dacht te ontmoeten, met eene andere behoeven te verwisselen, en de geheele onderneming der boosheid ware verijdeld; maar dan ook tevens de

raad des Eeuwigen, die de behoudenis van zondaren *aan zijn lijden* had verbonden (Jes. liii. 4—12; 2 Cor. v. 21; en 1 Petr. ii. 24).

Wel verre daarom van dit te willen, zette zich de Heiland geheel tot de volbrenging van den wil zijnes hemelschen Vaders. *Wetende, dat zijne ure gekomen was*, waarin Hij den bitteren lijdenskelk tot den bodem toe zoude ledigen, en dat Hij door dit zijn lijden tot zijne heerlijkheid zoude ingaan (Joh. xii. 23, 24; Luk. xxiv. 25—27), treedt Hij kloekmoedig het strijdperk binnen. Hij begeeft zich met zijne elf getrouwe leerlingen naar het den verrader welbekende Gethsemané. Hier, trouwens, was de Heer wel meer gewoon eenige oogenblikken in afzondering en rust met zijne discipelen door te brengen. Welligt behoorde die plaats in eigendom te dien tijde toe aan een' van zijne verborgene aanhangers; zoodat de vrije toegang daar vergund was. Aan acht zijner jongeren geeft Hij thans bevel Hem aan den ingang der hoeve te blijven wachten. *Zit hier neder*, dus spreekt Hij, *totdat ik henenga en aldaar zal gebeden hebben* (Matth. xxvi. 36); terwijl drie derzelve, Petrus, Jacobus en Johannes, Hem meer van nabij mogen volgen, om getuigen te zijn van den zwaren strijd, welken de Middelaar Gods en der menschen hier moest verduren.

Moeijelijk is dit oogenblik; boven alle beschrijving de angst, die het heilig gemoed des Verlossers hier vermeestert; maar ook dit hevig zielelijden is weldra geëindigd.

Naauwelijks echter is Hij uit het stof der aarde opgestaan, of ziet, daar vertoont zich reeds aan den ingang der hoeve de door de overheden der Joden afgezondene gewapende schaar, met den *zoon der verderfenis* aan het hoofd; en terwijl deze vooruitsnelt om den geliefden Meester den *Judaskus* aan te bieden, is het teeken gegeven, te voren door hem bepaald: *dien ik zal kussen, dezelve is het, grijpt hem* (Matth. xxvi. 47—49).

De bende nadert ...., maar geene vrees beklemt het hart van Jezus, geene ontroering bevangt thans zijnen geest. Hij zelf treedt haar te gemoet en vraagt, met eene vrijmoedigheid en gerustheid, als ware er niets te vreezen: *Wien zoekt gij?—Jezus den Nazarener!* is het antwoord.—*Ik ben het!* zegt de Heer (Joh. xviii. 4, 5).

Welk eene grootmoedigheid straalt er in dit woord

des Verlossers door! Hij biedt zich zelven zijnen vijanden aan, zelf levert Hij zich in de handen zijner moordenaars over! *Vrijwillig* treedt Hij hen te gemoet, die,—als ware Hij een der ergste en gevaarlijkste boosdoeners—gewapend waren afgezonden, om Hem gevangen te nemen! Zóó, zóó zien wij, dat het waarheid, goddelijke waarheid is, die Hij zelf te voren betuigde: *Niemand neemt het leven van mij, maar ik leg het van mij zelven af. Ik heb magt mijn leven af te leggen, en ik heb magt hetzelve wederom te nemen* (Joh. x. 18).

Maar niet alleen gaf Hij zich vrijwillig over aan zijne vijanden, maar ook—opdat wij hooger opklimmen met onze gedachten—*ter volvoering van den raad des Eeuwigen tot behoudenis. Dien raad*, hoe verborgen voor het vleeschelijke vernuft, moeten wij te gelijk hierin opmerken. Zonder dat zoude het lijden van *Gods Zoon* een onoplosbaar raadsel wezen; maar geleid door deze opmerking, wordt het de stof van onzen roem, de grond van onze blijdschap, dat Jezus zich thans overgaf, om als *het Lam Gods ter slagtbank te worden geleid—om de zonde der wereld weg te nemen aan het kruis* (Jes. liii. 7)! Welk eene liefde, welk eene grootmoedige zelfsopofferende liefde—en dat ten behoeve van schuldige, van God afgewekene, in zonde en ellende, verzonkene stervelingen! Wáár, wáár is er eene liefde, die hierbij kan worden vergeleken!

Hoe veel aanspraak maakt Jezus Christus daardoor, Geliefden! op onze erkentelijkheid en dankbaarheid! Hoe moet dit ons niet innemen voor Hem,—naderbrengen tot Hem—opwekken om dankbaar Hem te roemen!

O, indien wij slechts eenigzins beseffen, wat het is, *onschuldig* ter liefde van anderen te lijden: indien wij slechts eenigzins beseffen, wat het in zich sloot, dat de heilige, goddelijke Jezus, vrijwillig in onze plaats zich overgaf, aan smaad en hoon, aan verachting en verguizing, aan lijden en dood,—dan moet ons hart er door getroffen, dan moet onze gansche ziel er door met dankbaarheid vervuld worden. Snood ondankbaar is het, bij de voorstelling daarvan ongevoelig te blijven, zich dit niet aan te trekken! En nogtans is dit het geval met zeer vele menschen, met meer dan wij wel denken. Wie weet, hoe menigeen, zelfs in ons midden, zich onder dezulken moet rangschikken! O mogt de liefde van Christus, zijne grootmoedige zelfsopofferende liefde,

—die u wordt voorgesteld,—nu nog uwe harten treffen en verteederen, en met ootmoedige dankbaarheid aan *Hem* doen denken, die zich voor zondaren aan den smadelijksten kruisdood heeft overgegeven! Dan zoudt gij, met elk geloovig en erkentelijk Christen, ondervinden, dat de liefde van Christus *niet* met Hem aan het kruis is gestorven; maar dat Hij nog, ofschoon verheerlijkt in den hemel, *ieder oogenblik* gereed is om wel te doen, te helpen, te zegenen—dáár, waar het hart aan Hem verkleefd is,—Hem zoekt,—van Hem zijn heil verwacht. Maar laat deze liefde uw hart ongevoelig en koud, vreest dan voor zijne gestrengheid, en laat de schrik des Heeren u bewegen!

Zijn woord: *Ik ben het!* dat ons zijne zelfsopofferende liefde predikt, is ook

II. Een woord van *kracht;* ja *krachtvol in zijne werking.*

Dit ondervonden zijne *vijanden* in den hof Gethsemané. Hoe ook gewapend tegen Jezus in het strijdperk getreden—naauwelijks is het: *Ik ben het!* van zijne lippen, of dáár deinst de gansche schaar achterwaarts, en ligt, als door een orkaan getroffen, neêrgeveld ter aarde (Joh. xviii. 6)!

Zoo spreidt de Heer, zelfs in het diepste zijner vernedering, zijne goddelijke grootheid luistervol ten toon. Hij spreekt slechts—en voor zijne voeten kromt zich neder, al wat zich onderstaan durfde zich tegen Hem te verzetten! Zoo had Hij al zijne vijanden kunnen verdoen, en de regtvaardige straf hunner gruwelijke boosheid doen ondervinden. Maar, het is Hem genoeg, hun slechts te toonen wie Hij is, die zich vrijwillig in hunne handen overgeeft.

Zijn woord is *magtig!* Dit ervaart ook nog de booze, wanneer hij ondervindt, dat de sterkte des Heeren is; dat het vruchteloos is zich tegen zijnen raad te verzetten. Ook dan dringt het: *Ik ben het!* met verpletterende kracht in zijn hart; dan ligt de hoogmoedige sterveling als een nietig aardworm in het stof ter neder; en al bezat hij de grootheid van de magtigsten der aarde, al bezat hij de geheele wereld met hare volheid,—hij zou met Saulus ondervinden, dat het vruchteloos is *de verzenen tegen de prikkels te slaan* (Hand. ix. 6).

Heeft dit reeds in dit leven menig zondaar tot zijne beschaming moeten ondervinden; ééns, op den grooten

dag, wanneer de hier versmade, maar door lijden verheerlijkte Jezus, wederkomen zal op de wolken des hemels, zal zijn magtwoord: *Ik ben het!* al zijne vijanden aan zijne voeten nederwerpen; dan zal Hij in verblindenden glans ten gerigte verschijnen, en *vreesselijk, vreesselijk* zal het dan zijn voor allen, die Hem tegenstonden, *te vallen in de handen des levenden Gods* (Hebr. x. 31).

Hoor dit, o mensch! die u niet ontziet ligtzinnig dezulker spoor te betreden. Spiegelt u aan het tafereel dat wij u hebben voorgedragen, en denkt dat de verheerlijkte Jezus magtig is, ook u ieder oogenblik dit te doen ondervinden, en eens zeker,—zoo gij in uwen tegenstand volhardt,—als de regtvaardige Regter het vreesselijke vonnis ter uwe veroordeeling zal uitspreken.

Weest dan op uwe hoede, wat wij u raden, wat wij u bidden mogen! Dit zij in het bijzonder het geval in onzen tijd. Er is zoo veel afleiding, zoo veel verleiding rondom ons in de wereld; zoo veel aanleiding tot miskenning van den Heer, tot geringschatting van zijne dienst.—dat wij u wel ernstig mogen waarschuwen, om toch niet *mede te wandelen in den raad der goddeloozen, noch te staan op den weg der zondaren, noch neder te zitten in het gestoelte der spotteren* (Ps. i. 1); *noch in te stemmen met dezulken, die zamenspannen tegen den Heer en tegen zijnen Gezalfde* (Ps. ii. 2).

Denkt niet, dat wij hier alleen dezulken bedoelen, die aan openbaren tegenstand tegen Christus en zijne zaak zich schuldig maken; wij hebben het oog ook tevens op al de zoodanigen, die *de duisternis boven het licht beminnen, omdat hunne werken boos zijn* (Joh. iii. 19), *en vleeschelijke wijsheid najagen, die dwaasheid is bij God* (1 Cor. iii. 19). Wij waarschuwen u voor elke geringschatting van den persoon des gezegenden Verlossers,—voor elke miskenning van zijne eer,—voor elke verkleining van zijne majesteit,—voor alle wederstreven zijner geboden!

Wie gij ook zijn moogt, zoo velen gij, al is het slechts in de beginselen, u daaraan overgeeft, of zigtbare overhelling daartoe doet blijken,—wij raden u, valt biddend neder voor den troon van Christus, en zoekt in diepen ootmoed wegens de miskenning en smaad, ligtzinnig dien Middelaar aangedaan, bij Hem vergeving. *Kust den Zoon, opdat Hij niet toorne, en gij op uwen weg ver-*

gaat, wanneer zijn toorn maar een weinig zoude ontbranden (Ps. ii. 12). Brengt Hem de hulde en de grootheid toe, waarop Hij, als de Zoon van God, de éénige Redder van het zondig en verloren menschdom, de regtmatigste aanspraak maakt. Doet het niet slechts met uwe lippen, maar met uw gansche hart,—onder biddend opzien tot den Geest der genade, die ook in wederhoorigen het willen en volbrengen werken wil. Het blijke uit uwe gevoelens, uit uwe gezindheden en gedragingen, dat de eer van Christus u boven alles gaat; dat de lijdende Verlosser, ook te midden van zijne *vernedering*, ook als *man van smarte* door u worde hooggeschat, en dat gij niets vuriger wenscht, dan Hem te dienen en in den weg zijner geboden voor Hem te leven; dan hebt gij van Jezus niets te vreezen, maar veeleer alles te hopen. Zijn woord in Gethsemané uitgesproken, waarborgt het ons!

III. Trouwens, hoezeer dit woord tot verschrikking der boozen dient, het strekt ook ter geruststelling der vromen.—Dit zien wij in Jezus discipelen. Hoe *zegenrijk* was voor dezen dit woord *in de gevolgen!*

Naauwelijks heeft Jezus de onzigtbare boeijen, waarmede Hij zijne vijanden als aan de aarde vastgeklemd had, hun weder afgenomen, of Hij vat—bij hun herhaald voorwaarts treden, en na dezelfde vraag tot hen gerigt, en hetzelfde antwoord van hen ontvangen te hebben (Joh. xviii. 7)—aldus het woord op: *Ik heb u gezegd, dat ik het ben. Indien gij dan mij zoekt, zoo laat dezen henengaan* (Joh. xviii. 8).

Welk eene teedere zorg, welk eene grootmoedige liefde ademt deze verklaring des Heilands! Op het punt van zelf zijne vrijheid te verliezen, zorgt Hij voor die zijner discipelen! *Indien gij dan mij zoekt*, zegt Hij, *zoo laat deze*—op zijne jongeren wijzende—*heengaan!*

Dit woord werd geëerbiedigd; het oefende zelfs indruk op de woeste harten der gewapende schare; niemand hunner verstoutte zich er het minste tegen in te brengen. Zijne discipelen werden er door gered van het oogenschijnlijkste gevaar, en strekte het hun tot een vrijgeleide uit het midden hunner vijanden!

Zóó zal eens, in den dag der dagen, in het goddelijke gerigt, het zelfsopofferende lijden van Jezus alle geloovigen ter algeheele bevrijding en verlossing strekken van schuld en straf, ja van alle gevolgen der zonde. Hier

reeds aanvankelijk strekt het plaatsbekleedend lijden van den Verlosser elk geloovig Christen tot eenen vasten waarborg zijner schuldvergiffenis en verzoening met God; het geeft aan zijn hart de verlorene rust weder, en stort *dien vrede* uit in zijn gemoed, *die alle verstand te boven gaat* (Rom. v. 1; Fil. iv. 7); het geeft voorsmaak dier zalige hemelvreugde, die de Heer door zijne grootmoedige zelfsopoffering zelf geniet (Hebr. xii. 2), en voor zijne geloovige vereerders heeft verworven.

Doch ik zeg, voor zijne geloovige vereerders. Voor deze allen, maar ook voor deze alleen (Joh. xiv. 1—3)! Maakt gij dus daar geen staat op, vleit gij u niet met deze hope, onbedachtzame schijn- en naamchristenen! wier geweten zegt, dat gij in Jezus niet gelooft. Wat voordeel zal u het lijden van Gods Zoon aanbrengen, daar gij nog nimmer met de regte belangstelling daaromtrent verkeerd hebt,—daar uwe geheele beschouwing daarvan oppervlakkig is, en bloot het uitwendige betreft. Spreekt vrij: geeft zoodanige beschouwing rust aan uw hart? Bevredigt ze uw gemoed, wanneer ook slechts eene vlugtige gedachte aan u zelven, of aan dood en eeuwigheid bij u opkomt? Ondervindt gij niet dan reeds het onvoldoende en ongenoegzame van deze uwe voorstelling? En geeft zij u nu reeds geen genot, nog veel minder bij de eindelijke ontwaking van uw geweten en het onrustbarend gezigt van dood en eeuwigheid; nog veel minder in die beslissende oogenblikken, dat gij van hier zult gaan, en voor den Regter van hemel en aarde zult verschijnen! Neen, zal het lijden van Jezus u wezenlijk voordeel aanbrengen, tot wezenlijk nut kunnen dienen,—dan moet gij de volstrekte noodzakelijkheid daarvan met betrekking tot u zelven leeren kennen; dan moet gij, door geheel uw leven, *van niets willen weten, dan van Jezus Christus en dien gekruisigd* (1 Cor. ii. 2); dan moet het met den grooten Apostel niet slechts de taal uwer lippen, maar ook de taal van uw hart zijn: *Het zij verre van mij, dat ik zou roemen anders dan in het kruis onzes Heeren Jezus Christus, door welken de wereld mij gekruisigd is en ik der wereld* (Gal. vi. 14). Ei, laat u dan daaraan ernstig gelegen liggen. Nog is er mogelijkheid, nog gelegenheid. om tot zoodanige waardering van het kruis van Christus te geraken. Nog biedt God zelfs u daartoe de middelen aan; Hij wil u door zijn Woord en Geest

dit leeren inzien en behartigen! Ook u wordt het lijden van Christus verkondigd; doch *niet* om u met eene *ongegronde hope* te vleijen, *niet* om u in uwen *zorgeloozen toestand* gerust te stellen; maar om u op te wekken uit uwe *gevaarvolle sluimering*,—om u *te ontrusten.*

En hoe noodig is die *onrust* om een vernederend gevoel van uwe zonde en ellende, van uwe onwaardigheid en schuld bij u aan te kweeken; om u met eene ernstige bezorgdheid voor uw zielenheil te vervullen, en zoo u te brengen tot die gesteldheid des harten, die u naar Jezus Christus met ware belangstelling doet uitzien, en vatbaar maakt voor de geloovige erkentenis zijner zelfsopofferende en verzoenende liefde in zijn lijden. Wordt dit bij u bevorderd, worden de middelen der genade, die God u schenkt, tot dat einde bij u dienstbaar, dan zal datzelfde lijden, hetwelk u thans moet *verontrusten*—de zoetste *rust* u aanbrengen en eene bron van de bemoedigendste, hartverkwikkendste uitzigten u ontsluiten!

Dit ondervindt gij, die den Heer vreest,—gij allen, die Jezus Christus als uwen Verlosser eerbiedigt, en omtrent zijne grootmoedige zelfsopoffering met hartelijke belangstelling verkeert! U opent het lijden van onzen Heer eene overvloedige bron van geruststelling en blijmoedig genot.

Hier reeds geeft het rust aan uw hart bij alle onrust, die er in de wereld heerscht; vrede aan uw gemoed bij allen onvrede, twist en verdeeldheid, die van rondsom wordt waargenomen. Het geeft u de vrijmoedigheid om met betraande oogen en bewogene harten toe te gaan tot den troon der genade; het verbant de vrees uit uw binnenste, die de zonde er in gelegd heeft, en maakt u genegen, gewillig en bekwaam tot het blijmoedig en dankbaar betrachten van Gods geboden.

Gaat dan voort met *dit lijden* naar waarde te schatten, en in hetzelve uwe zielrust en uwe vrede te zoeken. Wat ook anderen mogen najagen, waarin ook anderen mogen roemen—het kruis van Christus zij en blijve het eenige voorwerp van uwen roem en van uwe blijdschap in den Heer! Het is het plegtanker uwer hope, waarop al uwe verwachting voor de toekomst gebouwd is! Daartoe uwe toevlugt dan genomen in die veege oogenblikken, wanneer de stem uwes gewetens zich soms ontrustend in u laat hooren! Daarop uw vertrouwen dan gevestigd, als alles u ontzinkt in dit leven!.... Jezus

Christus zal u niet beschamen. Zijn woord: *Ik ben het!* dat zijne discipelen ten vrijgeleide diende uit het midden hunner vijanden, waarborgt u zijne grootmoedige liefde en onvermoeide en trouwhartige zorg in de voorziening van al uwe behoeften; en eens, aan den avond van uw leven, wanneer uw hoofd ter ruste neigt, dan bane u dit—*Ik ben het!*—dat wij u thans hebben voorgedragen, den weg naar den hemel en tot het eeuwige zalige leven! *Amen.*

DE TOESTAND DER JODEN SEDERT DEN DOOD VAN CHRISTUS TOT OP DEZEN TIJD.

(Vervolg van No. VIII., bladz. 247.)

In de *Nederlanden,* waarheen de Joden ook in hunne ballingschap verstrooid waren, werden zij op vele plaatsen niet geduld. Uit *Utrecht* werden zij, in het jaar 1444 verdreven, en daar, waar zij de vrijheid hadden te wonen, moesten zij veelal verdrukkingen en mishandelingen ondergaan, hetwelk vooral een rijke Jood te *Heusden* ondervond, die in het jaar 1443, onder een nietig voorwendsel, van al zijne goederen beroofd werd, gelijk men ook eene aanzienlijke Geldersche jonkvrouw, omdat zij op eenen Jood verliefde, te *Keulen* verbrandde.

In Polen, waar de Joden zeer talrijk waren, en onder Kazimir III., in het jaar 1356, op voorspraak eener Jodin, groote voorregten genoten, bleven zij ook nu niet vrij van vervolging. Te *Cracow* werden zij in het jaar 1464, door woedende kruisvaarders aangevallen en vermoord.

Lodewijk de Groote, koning van *Hongarijë,* verdreef in het jaar 1382, alle Joden, die het Christendom niet wilden aannemen, uit het rijk. In het jaar 1494 bragt men hen te *Tyrnau* om het leven, onder het voorwendsel, dat zij eenen jongen Christen doodgeslagen en deszelfs bloed tot velerlei ongerijmde oogmerken gebruikt hadden.

Uit *Engeland,* waarheen zich vele Joden reeds in de achtste eeuw begeven hadden, waren zij wel in het jaar 1020 verbannen geweest; doch toen Willem, hertog van *Normandijë,* bijgenaamd de Veroveraar, in het jaar 1066 den Engelschen troon beklom, trokken zij, op des-

zelfs uitnoodiging, weder derwaards en daar zij hier een tijd lang tamelijk veel rust genoten, was hun getal zoo toegenomen, dat zij, onder Hendrik II., van de verpligting om al hunne lijken te *Londen* te begraven, ontslagen werden. Doch onder de regering van Richard I. trof de Joden eene zware vervolging. Het was hun, wegens de nadeelige uitwerking, welke men in die bijgeloovige tijden van hunne tooverkunsten vreesde, verboden de krooning van dezen koning in het jaar 1188 bij te wonen. Daar nu eenige Joden dit verbod overtraden, werden zij van de hovelingen zeer mishandeld, en daarop velen hunner door het graauw van *Londen* om het leven gebragt, terwijl hunne huizen uitgeplunderd en in brand gestoken werden. Weldra volgde men dit voorbeeld in gansch *Engeland* na, en toen twee jaren later, velen zich tot het ondernemen van eenen kruistogt verzamelden, viel men ook hier, gelijk voorheen in andere landen, het eerst op de Joden aan, wordende van dezelve eene groote menigte mishandeld en vermoord.

In de dertiende eeuw werd het lot der Joden in *Engeland* nog treuriger. Koning Johannes liet hen in den kerker werpen en hunne bezittingen wegnemen. En, gelijk elders, zoo was ook hier de meest gewone beschuldiging tegen hen, dat zij kinderen van Christenen heimelijk wegnamen en dezelve, tot smaad des Verlossers, mishandelden. Dit had vooral plaats onder de regering van Hendrik III., die hun groote geldsommen afperste, en hen eindelijk, nadat zij van alles beroofd waren, in het jaar 1255, aan zijnen broeder Richard, hertog van *Cornwallis*, voor vijfduizend marken verkocht. Ook onder Eduard I. moesten de Joden, terwijl men hen beschuldigde den hongersnood en de pest, die een gedeelte van dit land ontvolkten, veroorzaakt te hebben, de wreedste vervolgingen ondergaan, en werden eindelijk in het jaar 1291, ten getale van meer dan vijftien duizend uit geheel *Engeland* verdreven. Deze natie had ook hier, door het nemen van bovenmatigen woeker, door het maken van valsche munt, en door andere bedriegerijen, waaraan sommigen zich schuldig maakten, den algemeenen haat des volks op zich geladen; doch niet zelden ook vervolgde men hen, alleen met oogmerk, om zich derzelver rijkdommen toe te eigenen.

In *Italië* waren de Joden, die in de Roomsche pausen niet zelden hunne beschermers vonden, zeer vermenigvuldigd, en konden daar, gedurende de vreesselijke vervolgingen welke hunne natie, ten tijde der kruistogten, elders lijden moest, in rust leven. Zelfs verzekerde hen Alexander III., in het jaar 1179, van zijne bijzondere bescherming. Innocentius III. verbood in het jaar 1199 uitdrukkelijk, dat geene Joden door geweldige middelen tot den doop gedwongen, of op eenigerleiwijze mishandeld zouden worden, en Honorius II., Gregorius IX. en Innocentius IV., vernieuwden in de dertiende eeuw deze verordeningen. Hierom hebben de Joden zich toenmaals uit andere landen, in groote menigte, naar het gebied der pausen begeven, en zich vandaar ook in andere streken van *Italië* sterk uitgebreid.

In het koningrijk *Napels* waren de Joden zeer talrijk, voornamelijk in de hoofdstad en te *Trani*, in welke laatste plaats hen echter, omtrent het jaar 1260, eene zware vervolging trof. Een zekere monnik, nijdig over den voorspoed der Joden, had een kruisbeeld onder een mesthoop begraven, en vervolgens uitgestrooid, dat zulks door eenen Jood geschied was, waarop zij terstond door het gemeen met woedend geweld aangevallen, en velen hunner om het leven gebragt werden. Hetzelfde lot zoude hen te *Napels* getroffen hebben, zoo niet de voornaamste edellieden hen beschermd, en de rijkste Joden, waarop het doorgaans gemunt was, in hunne huizen verborgen hadden.

Ook waren de onlusten, die in het begin der veertiende eeuw *Italië* beroerden, terwijl Klemens V. den pausselijken zetel naar *Avignon* verplaatste, zeer nadeelig voor de Joden, die overal van het gemeen vele mishandelingen hadden door te staan, waartegen de verordeningen van den paus weinig konden baten. Deszelfs opvolger, Johannes XXII., die in het jaar 1316 tot paus verkoren werd, verbande de Joden uit den kerkelijken staat, op de beschuldiging, dat zij het heilige kruis beschimpt hadden, doch hij trok dit vonnis weder in, zoodra de Joden 100,000 guldens aan zijne zuster gaven.

Nog ongelukkiger voor de Joden in *Italië* was de vijftiende eeuw. Paus Johannes XXIII. maakte niet alleen in het jaar 1412, verscheidene voor hun zeer nadeelige wetten, en vervolgde hen in zijn eigen gebeid, maar ook drong hij bij het Spaansche hof daarop aan, dat men de

Joden tot het omhelsen des Christelijken geloofs zouden noodzaken, waartoe ook aldaar zestienduizend Joden gedwongen en de overigen ter dood veroordeeld werden. Intusschen dachten de opvolgers van dien Paus, vooral Martin V. en Nicolaus V. weder gunstiger omtrent de Joodsche natie. Doch onder Sixtus IV. trof de Joden, in het jaar 1472, eene zware vervolging. Te *Trente*, waar men hen beschuldigde den zoon van eenen handwerksman, voor bijna tweehonderd jaren, in een tooveroffer te hebben omgebragt, viel het gemeen, zoodra de paus dien gewaanden jongen martelaar onder het getal der heiligen had opgenomen, met woedend geweld op hen aan en bragt zeer velen om het leven. Welk onheil zich ook over de Joden, die in de Venetiaansche republiek woonden verbreid zou hebben, zoo niet de raad wijze maatregelen had genomen om zulks te verhinderen.

Ook verbanden de Maltheser ridders de Joden op het einde der vijftiende eeuw uit het eiland *Rhodus*, waar zij sedert vele eeuwen gewoond hadden, en uit al hunne overige bezittingen.

Geen tijdvak is voor de Joden in *Frankrijk* zoo noodlottig geweest als dat, hetwelk wij thans beschouwen. Gelijk in andere landen, zoo werden zij ook hier, ten tijde der kruistogten, wreed vervolgd, en zelfs door de koningen meermalen zeer hard behandeld, zoo zelfs, dat zij, die zich, om hun leven te redden, lieten doopen, al hunne bezittingen moesten afstaan, onder voorwendsel, dat een Christen geen met onregt verkregen goed behouden mogt. De koning Filip Augustus, daartoe door eenen zekeren monnik, Bernard, die als kluizenaar in het woud van *Vincennes* woonde, aangezet, gaf bevel, dat de Joden, binnen den tijd van drie maanden, al zijne staten moesten ruimen, terwijl hunne liggende gronden verbeurd verklaard, de schuldbrieven, welke zij in handen hadden, als onwettig aangemerkt, en de Fransche onderdanen, van elke verbindtenis, waarin zij met de Joden getreden waren, ontslagen werden. Deze verbanning was evenwel niet van langen duur. De Joden werden, op het aanbod van eene groote som gelds, naar *Frankrijk* teruggeroepen, en vermenigvuldigden zich daar weder zeer sterk, gelijk men uit verscheidene verordeningen, welke in de volgende dertiende eeuw tegen hen gemaakt werden kan afnemen. In het zuiden van *Frankrijk* werden zij, in het jaar 1235, door de kruis-

vaarders met ontmenschte wreedheid behandeld. Nadat hunne boeken verbrand en zij van alles beroofd waren, werden zij, zonder onderscheid van jaren of geslacht, ten getale van omtrent tweeduizend vijfhonderd, vermoord, ten deele met paarden vertreden, en hunne lijken aan wilde dieren en roofvogelen voorgeworpen. Deze woede zoude ongetwijfeld nog langer geduurd hebben, zoo niet paus Gregorius IX. eenige Fransche bisschoppen en den koning zelven aangemaand had, om deze woede tegen te gaan. Lodewijk IX., of de Heilige, was nu koning van *Frankrijk*, en zond derwaards, gedurende zijn verblijf in *Palestina*, in het jaar 1253, een bevel om de Joden te verbannen. Zij werden wel onder de regering van Filip den Stouten, in het jaar 1275, daarheen teruggeroepen; doch Filip de Schoone verdreef hen weder uit dat rijk, door een, in het jaar 1306, heimelijk gegeven bevel, naar hetwelk ieder Jood slechts zoo veel mogt behouden, als hij volstrekt noodig had, om naar elders te kunnen vertrekken, terwijl al hunne overige goederen verbeurd verklaard, en hun op levensstraf verboden werd, om ooit terug te komen. Zij werden evenwel, in het jaar 1315, op het aanbod van eene groote geldsom, onder Lodewijk X. weder aangenomen. Doch na verloop van vijf jaren, brak een nieuw onheil over hen los. De zoogenoemde *herdersbende* viel met woedend geweld op de Joden aan, plunderde derzelver goederen, en bragt duizenden van deze natie om het leven. Naauwelijks was deze storm voorbij of er ontstond een nieuwe. Op de beschuldiging, dat zij de rivieren, putten en bronnen vergiftigd hadden, viel men ook in *Frankrijk* overal op de Joden aan, en mishandelde, vermoordde en verbrandde hen door dit gansche land, behalve te *Avignon*, waar de pauselijke zetel was van Klemens VI., die deze Jodenvervolging niet goedkeurde. Eindelijk werden de overblijfselen dezer natie, onder de regering van Karel VI., die in het jaar 1380 den Franschen troon beklom, ten eenemaal uit dit rijk verbannen.

Wij komen eindelijk tot de beschouwing van den toestand der Joden in *Spanje*, gedurende dit tijdvak. Deze natie had hier, zoo lang het Pijreneesche schiereiland nog grootendeels onder de heerschappij der Mahomedanen stond, veel rust en voorspoed genoten. Maar in het jaar 1046, gaven de pogingen van eenen

rabbi, om de Muselmannen tot de Joodsche godsdienst te bekeeren, aanleiding, dat zij in het koningrijk *Granada* zeer veel lijden moesten. Doch nog algemeener werd het onheil dezer natie, toen men zich ook hier, in het jaar 1096, tot de kruistogten tegen de ongeloovigen gereed maakte. Voorts moesten zij onder Alfonso VIII., om zich van de vervolging, die een van des konings staatsdienaren tegen hen smeedde, vrij te koopen, groote sommen gelds opofferen. Doch vooral ondergingen zij, met den aanvang der dertiende eeuw, in dit land eene zware vervolging. De aartsbisschop van *Toledo* stelde zich aan het hoofd van het opgeruide gemeen, drong in de Synagoge, verstrooide de daar vergaderde Joden, en liet derzelver huizen plunderen. Hierna vielen de kruisvaarders, te *Toledo* verzameld, in het jaar 1212 op de Joden aan, bragten velen om het leven en verdreven, onder begunstiging van den koning Ferdinand eene groote menigte uit *Spanje*. Onder de regering van Jakob I., koning van *Arragon*, en van Alfonso X., koning van *Kastilië*, genoten de Joden wel vele voorregten; doch des niettegenstaande gebeurde het, dat men te *Orsana*, eene stad in *Andaluzië*, een lijk in het huis van eenen rabbi wierp, en denzelven van dien gepleegden moord beschuldigde, waarop het gemeen, in deze stad niet alleen, maar ook te *Palma*, tegen de Joden opstond en allen, die het aantrof, om het leven bragt. Nog zwaarder waren de vervolgingen, welke zij in de veertiende eeuw hebben ondergaan. Niet alleen werden hun ook hier door de beruchte *herdersbenden* de wreedste mishandelingen aangedaan; maar ook beschuldigde men hen, dat zij, door het vergiftigen eener rivier, de pest over dit land gebragt hadden, waarop men eene groote menigte Joden gevangen nam, en hoewel het duidelijk bleek, dat zij aan deze misdaad onschuldig waren, vijftienduizend van dezelve levendig verbrandde. Voorts ontstond er te *Sevilla*, in het jaar 1391, eene vreesselijke vervolging tegen de Joden. Nadat de aartsbisschop Martinez eene heftige redevoering tegen de halstarrigheid dezer natie en tegen het nadeel, dat het rijk van derzelver koophandel en woeker leed, gehouden had, viel het gemeen op de Joden aan, plunderde derzelver woningen, en bragt meer dan vierduizend van dit volk om het leven, zonder dat de overigheid in staat was zulks te verhinderen. Te *Cordua*,

Toledo, Valencia, Barcellona en in verscheidene steden van *Arragon*, trof hen een soortgelijk lot, terwijl zij, die naar *Andaluzië* gevlugt waren, door de inwoners verslagen werden. Eindelijk bragt ook, in het jaar 1461, een monnik, die te *Medina dell' Campo* predikte, zijne toehoorders zoodanig in woede tegen de Joden, dat een groot aantal dezer ongelukkige natie, te gelijk met derzelver boeken verbrand werd.

Zoo was dan de toestand der Joden in het tijdvak, hetwelk wij thans beschouwd hebben, allertreurigst. In de meeste landen waarheen zij verstrooid waren, gehaat, verdrukt en met verachting aangezien, stonden zij gedurig voor de wreedste mishandelingen bloot, en waren bijna geen dag of uur van hun leven en hunne bezittingen verzekerd, daar men het, in die bijgeloovige tijden, toen men van de zuivere leer des Christendoms zoo verre was afgeweken, zich veelal tot pligt en eer rekende, om met woedend geweld op de Joden aan te vallen, en hen zoo tot de aanneming van het Christelijke geloof te dwingen, of hen van lijf en goed te berooven en ten eenemaal te verdelgen. Daar het evenwel der Goddelijke Voorzienigheid, om wijze redenen, behaagde, de verstrooide overblijfselen dezer natie voor eenen geheelen ondergang te bewaren, zoo werden zij nu eens door keizers, koningen en vorsten tegen de vervolgingen der geestelijkheid, dan weder door pausen en bisschoppen tegen de geweldige maatregelen der overheden en de mishandelingen van het gemeen beschermd, en bleven zoo, niettegenstaande er telkens vele duizenden werden omgebragt, als een afgezonderd volk in talrijke menigte voortduren. Intusschen behielden de Joden steeds van de belijdenis des Christendoms, waartoe zij zoo menigmaal door geweldige middelen gedwongen werden, eenen onverwinnelijken afkeer, bleven nog gedurig hopen op de komst van den Messias, en gaven niet zelden gehoor aan bedriegers, die zich valsch daarvoor uitgaven, hoedanige er in dit tijdvak, inzonderheid in de twaalfde eeuw, niet weinige geweest zijn, die deze ongelukkige natie jammerlijk misleid en telkens tot nieuwe vervolgingen van dezelve aanleiding gegeven hebben.

Doch al deze en de overige vervolgingen, welke wij tot hiertoe beschouwden, waren gering in vergelijking met die vreesselijke rampen, welke zij in het jaar 1492 en vervolgens, in *Spanje* en *Portugal*, ondergingen,

welke de Joden zelve voor eene der gewigtigste gebeurtenissen in de geschiedenis hunner natie houden, en waarmede wij dus gevoegelijk een nieuw tijdvak in de beschouwing hunner lotgevallen kunnen aanvangen.

(Het vervolg hierna.)

KEN U ZELVEN.

(Vervolg van No. VIII., bladz. 254.*)*

Hoe men in de zelfskennis vorderen kan.—Het zou niet moeijelijk vallen bij deze weinige middelen meer te voegen: maar ik geloof, dat het voor eerstbeginnenden, die zich zelven willen leeren kennen, wel genoeg zal zijn; maar terwijl het toch zeker is, dat wij in onze *zelfskennis* gedurig moeten *toenemen*, wil ik het *tweede* gedeelte van mijne *derde* vraag, die ik mij zelven heb voorgesteld, ook trachten te beantwoorden, en aan uw verlangen pogen te voldoen, om tevens te weten, *hoe men daarin vorderen kan.*

Men moet blijven erkennen, dat men zich zelven nog niet regt kent en bidden.—Het spreekt van zelve, dat ook hierbij in ons de overtuiging zijn moet, dat wij ons zelven, hoe veel wij ook van ons innerlijk wezen kennen mogten, *toch noch niet grondig* genoeg, toch noch niet van *alle* zijden kennen; en tevens, dat wij stellig moeten *blijven begeeren*, om in die allerbelangrijkste *zelfskennis* waarlijk toe te nemen. En dan begrijpt gij toch ook wel, dat het *gebed* waarvan ik sprak, het gebed om meerder licht en de hulp van Gods goeden Geest, nimmermeer mag verzuimd worden. Ja, ik moet u verzekeren, dat zonder dien geduurzamen omgang met God, het overige nutteloos wezen zou; zijn licht en zijne waarheid moeten ons altijd geleiden; en gij moogt ook hierbij met verstand, en zonder misbruik voor traagheid, vadsigheid en lusteloosheid wel toepassen, hetgeen de Hervormde kerk, door het slot van het 107de gezang, aan hare leden heeft in den mond gelegd: '*Al ons trachten naar volmaking vordert niet, zoo uw Geest geen bijstand biedt.* En daarom, wilt gij vorderen? Houdt aan in het gebed met dankzegging voor verkregen licht en onderwijs, en inzien in uw hart. Houdt sterk aan in het lezen van

Gods Woord, en gewent u meer aan eene dagelijksche zelfsbeproeving en aan eene, zoo veel mogelijk, onafgebrokene oplettendheid op uw eigen hart.

Men moet nagaan, hoe men over anderen oordeelt.—Bij dit een en ander kunt gij dan nog voegen, een gedurig overzigt over uwe beoordeeling van andere menschen. Of men het al dikwijls in den Bijbel leest, en van den predikstoel hoort: *Oordeelt niet, opdat gij niet geoordeeld wordt,*" Matth. vii. 1; dit blijft toch, helaas! in de menschelijke maatschappij, en onder de belijders van het Christendom, zijn gang maar gaan!.... En waaraan zou het wel toe te schrijven zijn, dat diezelfde zwakheden en gebreken, diezelfde verkeerdheden en zonden, van welke wij ook ons zelven niet kunnen vrij pleiten, niet zelden nog wel eerst in anderen door ons worden opgemerkt, beoordeeld en somtijds scherp veroordeeld? Dat ons oog bedorven, dat ons hart partijdig is, dat kunnen wij ten minste bij deze waarneming opmerken; maar terwijl dat kwaad dan nu zoo bij ons in zwang is, doet er uw voordeel mede: neemt eens de moeite om met die menschen, die gij zelve, in een ander opzigt veroordeeld hebt, u zelven bedaard, naauwkeurig en onpartijdig te vergelijken: bij voorbeeld, merkt gij in uwen evenmensch lastige bemoeizucht, eene gedurige poging om in alles, altijd het eerste en het hoogste woord te hebben; ziet gij in eenen andere ijverloosheid en traagheid, losheid of nalatigheid, als de oorzaak van zijnen teruggang in zijn werk of beroep; hoort gij in eenen andere oneerbiedigheid omtrent Gods grooten en heiligen naam, en het schandelijke misbruik van denzelven, of wat het ook moge zijn; en hebt gij dit, niet te onregt dikwijls in de stilte in hem veroordeeld, misschien ook nu of dan uw afkeer daarvan aan hem betuigd, staat dan eens bij u zelven stil; ziet dan eens, met een, door het gebed, welgewapend oog, *op* en *in* u zelven: onderzoekt u zelven juist op *dat* punt het allernaauwste, of gij ook zelve niet met *dien lust* bevangen, en met *diezelfde* verkeerdheid ook zelve niet bezoedeld zijt; gaat verder en onderzoekt, indien gij u van het, in anderen veroordeelde, kwaad meent vrij te kennen, wat u toch daarvan wel terug houdt; of het bij u waarlijk deugd, christelijke deugd, ware godzaligheid is, die gij in dat opzigt beoefent; of gij *naar de les* van onzen Heer en van zijnen Apostel, u niet met eens anders doen be-

moeit; of dat het bij u voorkomt uit eenige vrees voor moeijelijkheden door inwikkeling in die dingen; of het in uw beroep en uw werk u beter gaat, door vlijtig en dankbaar gebruik van de middelen, die God u geeft; of dat gij niet Hem ter eere, maar om den lof van menschen te behalen, u zoo met inspanning van alle krachten beijvert. O, lieve vrienden! de behaagzucht, (om niet te zeggen *verdoemelijke hoogmoed)* meugt zich immers zoo ligt bij ons in onze heiligste bedrijven. Ja, er is voor een gedeelte grooten prijs te stellen op den invloed van de goede getuigenis van menschen: wij moeten ook daardoor de achting voor ons zelven aankweeken; maar wat beteekent het, en hoe moeten wij dit beoordeelen, wanneer wij door *die* drijfveer alleen datgene doen, hetwelk wij anderen zien verwaarloozen en wij in hen berispen?

Een gedurig overzigt dan over uwe oordeelvellingen van anderen, gepaard met zelfsvergelijking, kan u tot bevordering van zelfskennis voordeelig zijn; vooral dan wanneer gij u daarbij kunt verplaatsen in de omstandigheden van uwen veroordeelde; of wanneer u dezelfde verzoekingen en beproevingen, als hem wedervaren, dan (ik vrees het, indien gij niet op uwe hoede zijt) dan zal het welligt tot uwe diepe verootmoediging, en moeijelijk geleerde zelfskennis blijken moeten, dat het zaad van dezelfde verkeerdheid, hetwelk ook in ons hart is, door de levenwekkende kracht van een plotseling voorval, ongelukkig ontkiemen moest....

Men moet tot bevordering van zelfskennis zijne droomen herdenken.—Indien gij, wijders, in de zelfskennis vorderen wilt, dan moogt gij ook wel eens op uwe *droomen* letten. Spreekt de zeeman van storm en moeijelijke togten, de bouwman van zijn ploegen, zaaijen, maaijen, en de koopman van den handel: ligt het hart der meeste menschen, zelfs onder onbekenden en vreemden, veeltijds als op de tong; in den slaap heeft de menschelijke geest wel niet geheel vrij spel; evenwel dan worden wij, door de uitwendige omstandigheden, in ons willen en begeeren zoo niet geleid, als wanneer wij waken en onder menschen zijn. Zullen nu niet eenige droomen van den geldzuchtige, dooreengeslagen en vergeleken, zijne begeerte om rijk te worden of te blijven verraden? Geld invorderen, geld uitzetten is somwijlen ook het schijnbaar bedrijf van zulk eenen droomer:—dieven en

bankroeten zullen hem, op eenen anderen tijd, bezig houden; meer althans dan dien man, die met zijn dagelijksch brood wel te vreden, van *geld* geen hoofdzaak en geen afgod maakt. De liefhebber van spijsgenot en die verhit is op den wijn en op den sterken drank, gaat immers in zijnen droom wel eens meer te gast, of in het wijnhuis, dan zulk een arbeidzaam man, die het derlijke verdiende brood matig en dankbaar geniet en niet leeft om maar te eten en te drinken; maar eet en drinkt, opdat hij Gode tot eer, den naasten en zich zelven ten nut leven en werken moge.

De eerzuchtige verbeelt zich, in zijnen droom weleens tot eenen hoogen rang te zijn gestegen, of zijne verbeelding schept hem allerlei tegenstanders, die zijne bevordering beletten, terwijl de nederige van gemoed door deze lastige aanvallen voor het minst niet zoo dikwijls in zijnen droom zal gekweld worden.

Ik durf bij dit stuk niet treden in bijzonderheden van eenen meer kieschen aard; maar gij hebt welligt ook wel eens gemerkt, dat menschen, die te voren in nadruk slaven of slavinnen waren van den wellust en leefden in onkuischheid, bij verder gevorderde jaren, ook na de wezenlijke verbetering van hun bestaan, niet zelden ook nog te strijden hadden met de lusten eener onreine verbeelding, die hen tot in den slaap en in hunne droomen als vervolgden; hieruit kan men ten aanzien van zich zelven onderwijs en leering trekken. Evenwel moet ik u doen opmerken, dat deze dingen niet altijd plaats hebben, zoodat dan iemand, die, in den gezegden zin, en van dat een en ander, *niet* of zeer zelden droomt, daarom zich zelven *niet wel* zou kunnen houden, als rein van deze zonde. Hoe menigeen droomt ook wel, zonder dat hij bij zijn ontwaken weet, *dat* hij gedroomd heeft, of indien hij dit weet, dan toch niet weet *wat* hij gedroomd heeft.

Men moet opmerken wat onze vijanden van ons zeggen.— Een algemeen bruikbaarder en zekerder middel om tot de zelfskennis te geraken, is oplettendheid op het oordeel, hetwelk uwe *vijanden* over u vellen. Ieder heeft de zijne, verdiend of onverdiend; met of zonder eigen toedoen, dat is hier ook onverschillig; en schoon wij wel alles niet hooren, wat men van ons zegt, wij vernemen toch doorgaans daarvan het een of ander; en dikwijls meer dan ons lief is; maar wij zullen niet ligt

daarvan iets vernemen, of de ootmoedige Christen kan, om in zelfskennis te vorderen, daarmede toch eenig voordeel doen. Acht men dien man gelukkig, die een spiegel voor zich heeft, die niet vleidt; zulk een spiegel is de naspraak onzer vijanden. Wij kunnen althans dezelve daartoe dienstbaar maken: denkt dan ten minste, wanneer gij wilt toenemen in zelfskennis: *Al maken zij mij uit*, gelijk men spreekt, *voor al wat leelijk is*, en voor, ik weet niet welk een ondeugend schepsel;" en al schilderden zij uw karakter af zoo hatelijk, als u dat van den Satan is, denkt dan, zeg ik, toch ten minste, en wel in de stilte der door gebed geheiligde eenzaamheid: "Zou er dan ook eenige grond voor die beoordeeling zijn? Zou ik dan toch ook in eenig geval, en in mijn gedrag van hetwelk zij spreken, niet eenige aanleiding tot zulk een oordeel gegeven hebben? Heb ik mij niet wel wat dubbelzinnig, wat los, wat onkiesch, niet eenigzins beneden de verpligting en waardigheid van een Christen gedragen? Moet hun althans, die van hunnen kant op mij zien, mijn bestaan uit mijne handelingen niet alzoo en alzoo voorkomen?" En al ware het dan ook, dat van hetgeen men u te laste had gelegd, slechts iets, hoe gering ook, door u in u zelven mogt worden ontdekt, dan zoudt gij immers reden hebben om het bestuur der Voorzienigheid te danken, die u ook in de onaangename ondervinding van belasterd te worden, tot uw voordeel had laten deelen? En mag ik het hier niet bij doen? Indien de vitachtige bespieding van uwe wangunstige bedillers u eens, in Gods hand, een spoorslag werd, om hoe langer hoe naauwkeuriger op u zelven te letten, en toe te zien dat gij geen ergernis mogt geven in eenig ding, en om te waken en te bidden tegen u bekende en onbekende aanleiding en gevaar van te struikelen, dan zoudt gij, immer in het bestuur van uwen liefderijken en wijzen Heer, eene reden te meer vinden, om waar de gelegenheid zich mogt aanbieden u met uwe beleedigers op eene christelijke wijze te verzoenen; althans om hun het u veroorzäakt leed nimmermeer, uit bittere wraakzucht, of heimelijk of in het openbaar te vergelden.

Opregte vriendschap kan ons daarin helpen.—Maar gij dacht misschien bij dit alles: "Kan men tot bevordering van zelfskennis niet veel partij trekken van de vriendschap?" Vriendschap, lieve medemenschen! wat is

vriendschap? Alles, wat dien edelen naam draagt, verdient toch dezen eernaam *niet!* Hoe gelukkiger men in de wereld is, of althans uitwendig schijnt, hoe minder vrienden, ware vrienden, en hoe meer vleijers men doorgaans rondom zich ziet; en deze laatste gevaarlijke menschensoort verblindt veelal ons reeds door dwaze eigenliefde, bij den glans van de zoogenoemde fortuin, zoo beneveld oog dermate, dat het niet gemakkelijk kan genezen worden! Maar hebt gij *vrienden;* of liever, hebt gij *éénen waren christelijken vriend,* of zijt gij met eene, u hartelijk liefhebberde echtgenoot of eenen regtschapen bloedverwant, op eenen goeden *vertrouwelijken* voet, zoudt gij hare of zijne bestraffing kunnen verdragen? Ja, dan raad ik u ten sterkste aan, verzoek den zoodanige bij uwe natuurlijke of verkregene betrekking, bij uwe vriendschap, bij uwe onderlinge vereeniging in Christus, (die de grond en de band en het voedsel van de ware vriendschap zijn moet,) en bij de eer van God, en bij de liefde van Christus, dat zij u van tijd tot tijd, onbewimpeld mededeelen, wat door hen in u als niet betamelijk, als eene zwakheid, of als een wezenlijk bijgebleven en nog bijblijvend gebrek is opgemerkt; verzoek den zoodanigen dat men u, waar het te pas komt, op de daad zelfs, die naar hun begrip tegen u mogt getuigen, oplettend make: en indien dan de trouwhartigheid der vriendschap haren pligt vervuld mogt hebben, betuigt dan opregt uwen dank, en betoont uwe erkentenis door in de eenzaamheid het een en ander na te denken, tot u zelven in te keeren, en zoo getrouw met u zelven te handelen, als uw vriend, of broeder, of echtgenoot, of zuster, en de Voorzienigheid door dezelve, met u gehandeld heeft. En wanneer het mogt gebeuren (en hieraan kan ik niet twijfelen, indien men in ernst wil vorderen in kennis van zich zelven) dat die stille afzondering u tot nieuwe, meerdere en vastere overtuiging van uwe dwaling en verkeerdheid mogt gebragt hebben, en van uwe ongelijkvormigheid aan hetgene gij waarlijk reeds lang had moeten zijn, o zeg het dan aan hem of haar, die u tot meerdere kennis van uw bestaan de aanleiding gaf, opdat het tevens tot opwekking moge dienen, om bij nieuwe afwijkingen, en nieuwe waarneming van onvolkomenheden in uw karakter, de vriendschappelijke aanwijzing voort te zetten. Deelt zelfs op eenen anderen tijd aan uwen vertrouweling, de

gedachten van uw hart, uwe overleggingen, uwe plans, voor zoo veel die voor mededeeling mogten vatbaar zijn, met uwe beginselen, roerselen en oogmerken, die gij hebben mogt, ter toetsing en beproeving mede: dat zal het vertrouwen der vriendschap bevorderen; dat zal ongetwijfeld nieuwe aanleiding, nieuwe gelegenheid geven om u zelven van naderbij te leeren kennen, en uw hart van lieverlede te ontleeren zich voor u zelven te verbergen.

(Vervolg en slot hierna.)

DE HERLEVING VAN HET PAUSDOM.

(Vervolg en slot van No. VIII., bladz. 258.*)*

II. Er zijn zaken waarin het onveranderd karakter, dat wij het pausdom toeschrijven, door velen veel gereeder zal worden onderzocht, en die, hoe wel zij inderdaad niet belangrijker zijn, echter meer onze verwondering opwekken. Weinig is er, dat met meer duidelijkheid de zelfheid van het pausdom bewijst, of het aan ons in een meer verontrustend gezigtspunt vertoont, dan de wederoprigting der Jesuiten, hun spoedige aanwas en wijde verspreiding. Zoo lastig waren zij in hunne listen, zoo woelig, echter geheim en daarom nadeelig, was hunne bemoeijing met wereldlijke en kerkelijke zaken, zoo gevaarvol hunne inrigtingen, zoo verfoeijelijk hunne zeden—dat zelfs de gemoederen der Katholijken tegen hen vijandig werden. Vóór hunne afschaffing in 1773 was het zoo ver gekomen, dat men hen in verscheiden Roomsche landen in één ligchaam inscheepte en in de staten van den paus aan wal zette. Het was eene stoute stap eene orde als deze weder op te rigten. Het was der geheele wereld den handschoen toewerpen, en eene afkondiging, dat *Rome* niet van éénе harer aanmatigingen en eischen zoude afstand doen. Reeds zien wij overvloedig het vruchtgevolg van dezen stap; eerst in den voortgang van het pausdom, sedert dezelve genomen werd, en dan in de verwarringen, die zij niet alleen in *Frankrijk,* maar ook in *Zwitserland* hebben te weeg gebragt.

Laten wij onze blikken vestigen op eenige daadzaken, die betogen, dat het pausdom onveranderd is: 1. Deszelfs haat tegen het licht; 2. Deszelfs bedriegerijen, of in de taal des Bijbels, veinjngevingen; en 3. Deszelfs vervolgzieken geest.

1. Hoe veel waarheid er ook zij in de beschuldiging (en veel is er in), dat de Roomsche kerk ongunstig, ja vijandig is voor den voortgang van verlichting in het menschelijke hart, onze tegenwoordige beschuldiging is, dat zij aan alles tegenstand biedt, dat eenig licht over haar waar karakter zou kunnen verspreiden, en blinden tot de ware kennis der zaligheid zou kunnen brengen. Niemand late zich misleiden door al den ijver van het pausdom voor de opvoeding in sommige plaatsen. Het is alleen anderen verhinderen, deszelfs slaven en slagtoffers te onderwijzen. Het is iets dat gedaan moet, en gedaan zal worden; maar wordt het door anderen verrigt, dan zal het licht toegang kunnen vinden in alle harten, en dat zou hetzelve verontrusten. Het "Index Purgatorius" der Roomsche kerk, dat bijna al de voornaamste werken der Protestantsche godgeleerden, en vele boeken over de geschiedenis en over alle vakken der letterkunde insluit, zegt ons, hoe zij den menschelijken geest in boeijen ketenen, en in de duisternis bewaren zou. Daar de paus, nog maar één jaar geleden, de Geschiedenis der Hervorming van D'Aubigne, en de Geschiedenis der Hervorming in *Italië*, door M'Crie, verklaard heeft, als "allerverfoeijelijkst en eerroovend," strekt dit ten bewijs, hoe ijverig men er op uit is, om vrijheid van onderzoek te smooren, en onkunde te doen voortduren, die de moeder zou kunnen zijn, indien niet van ware godsdienstige gehechtheid, dan toch van gehechtheid aan den paus.

Maar boven alle daadzaken van dezen aard verheft zich het verbod der Heilige Schrift. Dit is geen dof geluid, eener gewezene vergadering reeds lang overleden en begraven. Het is niet alleen nog levend, maar in krachtige werking, waar men het ook wagen kan. Toen het gezantschap aan de Joden in *Livorno* aanlandde, namen zij er geen erg in om eenige traktaatjes in *eene vrije haven* uit te deelen. Zij gaven acht Evangelische traktaten aan zoo velen als hunne goederen droegen. Naauwelijks was er een uur verloopen, of een beambte verscheen om te onderzoeken of zij die hadden uitgedeeld. Alle boe-

ken werden zonder omweg hun ontnomen, en zij zelven dadelijk voor den commissaris van policie gedagvaard. Het gevolg was, dat op het rapport van den censor vele hunner traktaten werden teruggehouden, en daaronder een aantal exemplaren van Keith, over de voorzeggingen, als verklaringen bevattende, in strijd met die van de kerk van *Rome*; dat de leden der gezantschap veroordeeld werden dadelijk *Livorno* te verlaten, en tot altijddurende verbanning uit het Toskaansche gebied werden verwezen. In *Sardinië* worden alle Bijbels door de regering het volk uit de handen genomen.—Maar, instede van vele daadzaken op te noemen—laatstleden jaar gaf de paus een circulairen brief in het licht, waarin hij, na de Bijbelgenootschappen de verderfelijkste en gevaarlijkste van alle inrigtingen verklaard, en de bisschoppen en priesters vermaand te hebben op hunne hoede te zijn, en derzelver dienaren gade te slaan, hun gebiedt, waar zij ook den Bijbel in de volkstaal in bezit der geloovigen vonden, dezelve uit hunne handen te nemen, en al de kracht hunner herderlijke liefde te bezigen, om degenen, die door deze *slechte boeken* waren verleid geworden, tot een gevoel van de grootheid hunner zonde te brengen, en tot uitdelging hunner schuld, door eene heilzame boetedoening." Na hetgeen wij aangetoond hebben, is het geene zwarigheid te gelooven, dat het Protestantismus in *België* door den priester wordt tegengestaan, die ieder landeigenaar, die genegen schijnt een plek gronds tot het bouwen eener Protestantsche kerk af te staan, bedreigt met in de hel te zullen worden gestort, verstoken van de plegtigheden zijner kerk, eene bedreiging, die gewoonlijk doel treft—of te gelooven, dat bidvereenigingen in *Rome* zijn onderdrukt geworden. Dit echter weegt nog ligt in vergelijking van de verklaring van den paus zelfs in deze negentiende eeuw, dat Bijbels in de volkstaal *slechte boeken* zijn, en het bloote bezit daarvan eene *grove zonde*.

2. De Roomsche kerk is dezelfde in hare bedriegerijen —in hare *vrome*, liever goddelooze *listen*. Het is noodeloos stil te staan bij hare onheilige streken, zoo gewoon zelfs in onze dagen,—bij haren handel in haren, armen, nagels, bloed en beenderen van gewaande en ware heiligen—het hout van het heilige kruis—het huis van de maagd te *Loretto*—hare jubelfeesten, bedevaarten en de voorregten daaraan verbonden enz. Het heilige kleed te

Trier, dat, niettegenstaande zijne drieëntwintig mededingers, een wonderdoend vermogen bezit tot misleiding der zielen, en om de kisten van den paus en der priesters te vullen, maakt alle verdere bewijzen onnoodig. De tastbare valschheid der geheele geschiedenis—de verregaande schaamteloosheid waarmede zij wordt staande gehouden—de lage bedoeling waarmede dezelve verdicht en waaraan dezelve is dienstbaar gemaakt geworden—en de volslagene verlaging van het hart onder den invloed van een ongerijmd en verderfelijk bijgeloof, gebezigd, om een blijvend indruk te weeg te brengen,—kenmerken *Rome* duidelijk als nog de groote hoer, die "koophandel drijft met de zielen der menschen."

3. Het pausdom is herleefd, onveranderd in deszelfs vervolgzieken geest. Dit blijkt uit den circulairen brief zoo even aangehaald, die besluit met alle vorsten en burgerlijke magten op te roepen deszelfs uitspraak kracht te doen hebben, en door vrees hen daartoe zoekt over te halen, hen verzekerende, dat in geval zij aan de kettersche gezindten geen einde maakten, het volk weldra leeren zou, alle getrouwheid aan hen vaarwel te zeggen. Doch verreweg meer in het oogloopende daadzaken hebben bevestigd en bevestigen, dat de vervolgzieke geest des pausdoms onveranderd is. Zoo kort na het begin van deszelfs herleving als 1815, was het zuiden van *Frankrijk* vele maanden lang, het tooneel eener allerschandelijke en wreede vervolging der Protestanten, waarin hunne godsdienstoefening gestuit, hunne huizen verbrand, hunne bezittingen vernield en honderden ter dood gebragt werden. Ongetwijfeld nam men voordeel van de staatkundige veranderingen, die kort te voren hadden plaats gehad, om de zaken tot het uiterste te doen komen, hetwelk anders had kunnen vermeden worden; maar dit doet niets af van de waarheid, dat het de dienaren des pausdoms waren, die om hunner godsdienst wil, of, ten minste, onder dien naam, hunne weerlooze medeburgers plunderden en moordden. In *Toskanen* is het verzaken van het Roomsche geloof verboden, echter weten wij niet op straf waarvan; en zoo krachtdadig is dit verbod, dat men sedert vele jaren van geene bekeering te *Livorno* gehoord heeft, waar er steeds uitheemsche Protestanten zijn, die altijd een blijvend Engelschen leeraar hebben. Reeds hebben wij gewag gemaakt van de wet in *Oostenrijk*, met betrekking tot

bekeerlingen. Die wet is geene doode letter. In den loop van het laatste jaar, vertoonden er zich sommigen in het gebied van dien vorst, die op verscheiden zeer billijke veranderingen in de wijze van godsdienstoefening aandrongen,—dat, bij voorbeeld, de godsdienst niet langer in het Latijn, maar in de volkstaal zou geschieden, dat zoowel de gemeente als de priester van den beker in het Avondmaal zou deelhebben. Eene proclamatie was het antwoord van den keizer, die hen tevens vermaande alle begeerten naar veranderingen te vermijden, en hen op eene veelbeteekenende wijze aan de hierboven gemelde wet herinnerde. Ja, hoe kort is het niet geleden, dat de bekende inwoners van het *Zillerthal*, door de werking dier onregtvaardige wet, verpligt waren, ten getalle van eenige honderde huisgezinnen, den vaderlandschen bodem te verlaten, en geheel en al buiten het Oostenrijksche gebied eene rustplaats te zoeken. Wij maakten tevens melding van de wet van *Portugal*. En door die wet werd binnen deze weinige maanden, Maria Joaquina ter dood veroordeeld; terwijl tweeëntwintig personen in de gevangenis werden geworpen, om over het lezen van den Bijbel als eene misdaad te worden te regt gesteld. In *Sardinië* zijn alle Waldensers, zoo belangrijk voor een ieder, die de waarheid, zoo als die in Christus Jezus is, lief heeft, aan vele zeer grievende vervolgingen blootgesteld. Na den algemeenen vrede leden zij op juist dezelfde wijze als hunne broeders in het zuiden van *Frankrijk;* en nog korter geleden, heeft men door maatregelen gelijksoortig in beginsel, hoewel verschillend in gedaante van Farao, getracht om óf hunnen aanwas geheel en al tegen te gaan, óf hen tot afstand van hun aloud geloof te dwingen. En wij behoeven slechts de naam *Tahiti* te noemen, om ons te binnen te brengen, het afschuwelijkst verraad en onderdrukking en het vreesselijkste bloedbad—en dat alles ten doel en op bevel van het pausdom.

Zoodanige daadzaken verkondigen luide, dat de vrouw, die Johannes "dronken van bloed" zag, nog niet haren bloeddorst verloren heeft, en alleen naar een geschikten tijd wacht om dien ten volle te verzadigen.

Al de karaktertrekken van het oude *Rome,* waarop wij kortelijks den lezer gewezen hebben, zouden door tallooze daadzaken in *Ierland* kunnen worden opgehelderd. Bedreigingen van het altaar tegen hen, die den Bijbel geven en die hem lezen, het openlijk aanbevelen door

den aartsbisschop van *Tuam*, van den man, die een Engelschen Bijbel met eene tang in het vuur verbrandde, —de pogingen der priesters, om alle Bijbelscholen te onderdrukken, terwijl zij onderwijzers vervloeken, en soms de ouders, die hunne kinderen derwaarts zenden excommuniceren—dit alles verkondigt in trompetgeschal den haat des pausdoms tegen den Bijbel.

Van hunne *vrome listen* heeft men er niet weinig. Onlangs geleden ontvingen zij in *Dublin* een toevoer van reliquiën (dat is, beenderen van gestorvenen,) die zij met grooten eerbied verwelkomden. Zij hebben er hunne heilige putten en heilige muren; waarnaar de bedevaarten, en waarbij boetedoeningen gezegd worden, de zonden weg te nemen; en die, indien niet voordeelig voor het volk, dan toch voordeelig zijn voor de priesters in hun verkoop van absoluties, aflaten en dergelijke priesterwaren. Verder, wat aangaat den geest van vervolging dien het pausdom aldaar ademt, getuigen de ongemakken, gevaren en dooden, die de bekeerlingen tot het Protestanten geloof zoo vaak ondervonden—getuigen de langdurige teisteringen, vervolging en gepoogde uithongering van de bekeerlingen te *Achill*, en de vernieuwing der maatregelen tegen die van *Dingle*. De Roomsche kerk moge een masker dragen, zoo vaak het aan haar doel beantwoord; maar gedurig ontvalt haar hetzelve, en staat daar ontmaskerd, de oude norsche moeder der hoererij en gruwelen der aarde, zoo zeer als ooit tot de duisternis, bedrog en bloeddorst overhellende.

Terwijl het pausdom aldus met spoed herleeft, en deszelfs onveranderden geest aan den dag legt, is er tevens eene beweging en strijd tegen hetzelve. Wanneer er eene krachtige herleving van eenig beginsel ontstaan is, doet zij niet zelden ook het hier tegen strijdige beginsels herleven. Ongetwijfeld hebben de pogingen sedert 1800 in *Groot Britanje* tot verspreiding van Bijbels en zendelingen, eenigen invloed gehad om de inspanningen van het pausdom toen het begon te herleven, ten spoorslag te verstrekken. En wederkeerig hebben de pogingen van het pausdom in sommige landen eenen grooteren ijver en meer direkte aanvallen tegen hetzelve verwekt; waarvan de uitslag in sommige landen bijzonder gezegend was. Op deze wijze doet God zijn bevel hooren: "Gaat uit van haar, mijn volk! opdat gij van hare plagen niet ontvangt." En wordt het door *Hem* bekend gemaakt, dan is het niet eene bloote afkondi-

ging, maar een woord van kracht. Overal vergadert Hij zich zijn eigen volk uit dezelve. Nu eens door het onderwijs en den arbeid van anderen, zoo als de Bijbelscholen en zendelingen van de Christelijke Synode in *Ierland*; dan weder door eene in het oogloopende tentoonstelling van haar bijgeloof, en met den Bijbel strijdige gewoonten, als in het geval van het heilige kleed te *Trier*; soms, wanneer het licht door zijne Voorzienigheid eenen ingang vindt, zoo als CIOCCI dat uit den Bijbel ontdekte; soms door den ingeschapen tegenstand in het hart van den mensch, tegen de verlagende stelsels en ongerijmde zotheden van het pausdom, als treffend opgehelderd in de vroegere geschiedenis van RONGE, is er geen geest van onderzoek ontstaan, die dadelijk van de kluisters der Roomsche slavernij verlost, en niet toelaat, dat men rust, eer men gekomen zij tot den vrede en de vrijheid van het Evangelie. Overal ziet men dezen voortgang maken, met eenen spoed voor lang onbekend. In eigenlijk *Oostenrijk*, in *Duitschland*, in *België* en vooral in *Frankrijk* staan er ernstige vastberaden mannen op, die zich zelven hebben vrijgemaakt, en al hunne kracht aanwenden anderen vrij te maken van de slavernij waarin zij zoo lang gehouden waren. In meer dan eene ziel waggelt het gezag van den paus—in meer dan eene is hetzelve geheel en al omvergeworpen. Het geroep om Protestantsche leeraren, liever leeraren van het zuivere Evangelie—want als nog zijn er velen, die niet weten, dat dit Protestantismus is—verheft zich luider en sterker, in menige plaats, waarover onlangs eene doodsche stilte van een gerust pausdom leefde. Indien de Evangelisch-Protestantsche kerken, in dit belangrijk tijdsgewricht, niet ontrouw aan zich zelve en ontrouw aan haren Heer zijn, zal menig voet gronds van verloren gebied, op den Antichrist kunnen worden herwonnen. En alhoewel geene hinderpaal zijnen voortgang moge stuiten, totdat hij die hoogte bereike, vanwaar hij met haastig verderf zal nederploffen, zal nogtans des Heeren uitverkorenen er uit worden vergaderd; en buiten de bedekten, die Hij voor zich zelven bewaren moge, zullen vele getuigen worden opgewekt, om tegen Antichrist, al ware het ook in zak en assche, te profeteren, en uit zijne hand de martelaars kroon te ontvangen, in die donkere dagen, wanneer er op nieuw getuigen zullen worden ter dood gebragt.

KAN DE GEEST DER WAARHEID ZICH ZELVEN TEGENSPREKEN?

Een Roomsch-Katholiek, die in de onfeilbaarheid zijner kerk gelooft en hare uitspraken als die des Heiligen Geestes eerbiedigt, moet deze vraag met ons ontkennend beantwoorden. De eerwaardige vaders, zegt hij, wanneer zij in hooge kerkvergaderingen over geloofszaken handelden en hunne besluiten uitbragten, spraken niet uit zich zelven, maar de Heilige Geest sprak door hen, en bij gevolg zijn hunne uitspraken de eigene uitspraken des Geestes, die daarom als goddelijke voorschriften gelden en een verbindend gezag hebben. En echter heeft de geschiedenis dier kerkvergadering meermaal de stelligste tegenspraak van de kerk met zich zelve bewezen. Wij zouden dit met onderscheidene proeven van vroegere en latere Conciliën kunnen staven; maar vóór alle andere getuigen dat de besluiten omtrent *de beeldendienst.*

De moedige keizer Leo III., bijgenaamd de Isauriër, zag het bijgeloof van de vereering der beelden, ter kerke allengs ingeslopen, helder in, en besloot er zich tegen te verzetten. Hij verbood dezelve en liet zelfs, verbitterd door den tegenstand, dien hij hierin ondervond, alle beelden uit de kerken en van heilige plaatsen wegnemen. Dat verwekte groot misnoegen bij de bijgeloovige ijveraars voor hunne vereering; maar Leo liet zich niet tot andere gedachten brengen en bleef ten einde toe een ijverig tegenstander van alle beeldendienst. Zijn zoon, Constantinus Copronymus, trad in de voetstappen zijns vaders, doch sloeg eenen anderen weg in, om het doel te bereiken. Hij riep in het jaar 754 eene kerkvergadering te *Konstantinopel* zamen, om te beslissen, of de vereering van beelden al of niet geoorloofd was. De uitspraak des Geestes door de kerk was: afschaffing, streng verbod van alle beeldendienst!

Nu wist men dan waaraan zich te houden. Maar ziet! in plaats van dit besluit te eerbiedigen, verzette men er zich tegen, en de beeldenstrijd werd op nieuw met heftigheid gevoerd. De opvolger van Constantinus, minder standvastig en meer toegevend, kon het dan ook niet keeren, dat de beeldendienst wederom toenam en allengs de overhand kreeg, totdat de even

bijgeloovige als zedelooze keizerin IRENE het pleit beslechte. Zij liet in het jaar 787 te *Nicea* eene kerkvergadering beleggen, waarin de zaak andermaal zou beoordeeld worden. En welke was nu de uitspraak des Heiligen Geestes? Deze: dat men de beelden als voorwerpen der godsdienstige vereering erkennen en aannemen moest.—Dus in een tijdsverloop van 30 jaren eerst JA, en later NEEN!

Wat zullen wij nu hiervan zeggen? De geschiedenis spreekt en de lezer oordeele, wat er van de voorgewende onfeilbaarheid der Roomsch-Katholieke kerk, in tegenspraak met zich zelve, te gelooven zij, of de Geest der waarheid moet zich zelven kunnen tegenspreken.

N. H.

HET LIED VAN MOZES,

NA DEN DOORTOGT DER ISRAËLIETEN DOOR DE ROODE ZEE.

Exodus XV.

Ik zal JEHOVA's naam bezingen,
Den hoogen en verheven God;
Die onder 's levens wisselingen
Ons heeft beschikt een heilrijk lot.

Zie, Isrêl! zie thans uw' benijder:
Geworpen in het hart van 't meer
Heeft JOVA 't paard en zijn' berijder.
JEHOVA zij dan lof en eer!

God is mijn kracht: ik zal Hem loven;
Hij is tot redding mij geweest,
Hij sloeg op mij het oog van boven,
Den God der vaad'ren vier ik feest.

Een held, een krijgsheld is de Heere:
JEHOVA wordt zijn naam genoemd.
Houd Isrêl dezen naam in eere,
Dien naam, zoo groot, zoo wijd beroemd.

Hij zag uit zijn verheven woning
Des trotschen Faroos euvelmoed,
En wierp den pligtvergeten koning,
En zijne benden in den vloed.

Daar dekken hen de zilte golven;
Gelijk een steen ten afgrond vaart,
Zij zijn voor eeuwig daar bedolven,
Verdwenen is hun roem van de aard.

JEHOVA ! God ! uw hand verheerlijkt door vermogen,
Uw regterhand verbrak 's vermeet'len vijands kracht,
Gij zond uw toornegloed, verschrik'lijk uit den hoogen,
Als stoppels van het vuur verteerde die zijn magt.

't Gesnuif uws adems jaagt de wateren te hoope :
De golf staat overeind, gelijk een pijler staat :
De baren zijn verstijfd : het bed des strooms ligt open,
Door 'twelk uw Israël gerust en veilig gaat.

" Ik zal ze vervolgen : ik zal ze achterhalen en deelen den buit :
Mijn moed aan hen koelen : mijn zwaard roeit hen uit,"
Dit was des vijands leus : dit was zijn krijgsgeschrei :
Maar Gij waart in den nood uw Israël nabij.

Daar verheffen zich uw winden ; en de golven keeren weêr ;
En als lood zinkt 's vijands leger in 't geweldig water neêr.
Wie onder al de Goôn, die 's aardrijks volken eeren,
Is, JOVA ! U gelijk in heil'ge majesteit ?
Wie zóó geacht in roem ? wie zóó de Heer der heeren ?
U, wonderdoende God ! zij lof en heerlijkheid !

Uw' arm hebt Ge uitgestrekt, en de aard heeft ze verslonden ;
Maar 't volk, door U verlost, geleid Gij met de hand.
Zijn' Herder zijt Gij, Heer ! op dezen togt bevonden,
En veilig voert uw staf het naar uw heilig land.

Dat hooren de volken : zij sidd'ren en beven,
Zie reeds *Palestina* door angsten geprangd :
O ! zie, hoe de schrik reeds de vorsten van *Edom*,
De helden van *Moab* en *Kanaän* bevangt.

Verschrikking en wanhoop, laat die op hen vallen !
De grootheid uws arms verstijft ze als een steen !
En voer Gij uw volk, uw Israël, Heere !
O ! voer het, Almagtige ! veilig daarheen !

O ! breng het en plaatst het op 't heilig gebergte,
Uw erfenis, U tot een woning gesticht,
Het heiligdom, Heer ! dat uw hand U bereidde,
Daar word' ras voor U het outer opgerigt !

Dáár zal JOVA, God regeren,
Dáár glanst eens zijne majesteit.
Hem, wien eens de volken eeren,
Hem zij lof in eeuwigheid !

VAN R., V.D.M.

Gedrukt bij PIKE & PHILIP, 59, *St. Georgestraat ; en te bekomen bij den Heer* J. H. COLLARD, 24, *Heerengracht, aan wien de Inteekeningen, moeten worden betaald, en Communicatiën voor den Redakteur ontvangen worden.—Prijs* ZES SHILLINGS *per Jaar, en voor Inteekenaren in de Buiten-Districten, aan wien het* PER POST *verzonden wordt,* ZEVEN SHILLINGS.

DE HONIGBIJ.

MAANDSCHRIFT

VOOR GODSDIENSTMINNENDE LEZERS.

"De vrees des Heeren is wijsheid."

DEEL II. OCTOBER, 1846. No. 10.

ASAS ZIEK- EN STERFBED.

LEERREDE OVER 2 KRON. XVI : 12—14.

Asa nu werd, in het negen en dertigste jaar van zijn Koningrijk, krank aan zijne voeten; tot op het hoogste toe was zijne krankheid: daartoe ook zocht hij den Heer niet in zijne krankheid, maar de medicijnmeesters.

Alzoo ontsliep Asa met zijne vaderen; en hij stierf in het eenenveertigste jaar zijner regering.

En zij begroeven hem in zijn graf, dat hij voor zich gegraven had in de stad Davids, en leiden hem op het bed, hetwelk hij gevuld had met specerijen, en dat van verscheidene soorten, naar der Apothekerskunst toebereid; en zij brandden over hem eene gansch groote branding.

DIT was een aandoenlijk ziekbed! En nog aandoenlijker was het uiteinde! Al ligt het lijk op een koninklijk praalbed; al brandt men ter eere van den afgestorvene kostbare specerijen, hij is echter een allerbeklagenswaardigste doode. In zijne jeugd en vroegeren leeftijd beloofde de man zoo veel goeds; hij werd geteld onder de voortreffelijkste en godsdienstigste menschen in

Juda; hij deed, vele jaren lang, deze zijne godsdienstigheid gestand, en scheen steeds nog vromer en voortreffelijker te worden. Maar—nu vergeet hij bij toenemende jaren zich zelven en zijnen God. O zoo zeer! hij vergeet Hem hoe langer hoe meer; Hij blijft Hem vergeten—ook op een langdurig ziekbed; hij blijft Hem vergeten tot zijnen dood toe! Kon het erger?

Wij hooren dagelijks van zieken in de gemeente, wij bezoeken dezelve, wij hebben ze wel mogelijk onder onze huisgenooten, bloedverwanten of bekenden; wij waren zelf ook wel eens krank, of zullen, na korter' of langer' tijd, krank worden, en eenmaal, zoo wij hopen, *op een krankbed* sterven. Maar dit een en ander werkt veelal weinig bestendigen ernst en nadenken, en evenwel behooren wij in gezonde dagen, ons voor een ziek- en sterfbed te bereiden; daarom wilde ik u, terwijl wij nog gezond zijn, een goed woord van leering en waarschuwing toespreken.

Ik wil u *eerst*, naar het verhaal van den heiligen schrijver, met Asa en de geschiedenis van zijn ziek- en sterfbed bekend maken. *Dan* zullen wij ons met nadenkende aandacht nader bij dit ziek- en sterfbed plaatsen, opdat wij, ellendige zondaren, broze stervelingen, daar ootmoedige wijsheid, bedachtzaamheid en godzaligheid leeren mogen.

Asa, de derde koning in het rijk van Juda, was in de eerste jaren zijner regering een voortreffelijk vorst. *Hij deed dat goed en dat regt was in de oogen zijns Gods;* hij vernielde alle afgoderij en beeldendienst in het land; hij wekte zijn volk op, om den God hunner vaderen te zoeken en te dienen; met kloek beleid versterkte hij de steden, om dezelve in veiligheid te stellen tegen alle vreemd geweld (2 Kron. xiv. 1—7). Hij gaf nog duidelijker blijken van zijne verkleefdheid aan God. Aangevallen door eenen woesten vijand, die veel magtiger was dan hij, vreest hij niet, maar neemt de toevlugt tot zijnen God; hij vertrouwt op Hem en verslaat zijne vijanden (vers 8—15). En deze heerlijke overwinning maakte Asa niet ijdel of trotsch; integendeel, nu verbindt hij zich zelven en zijn volk bij vernieuwing nog naauwer aan den Heer, en doet met Juda, bij plegtigen eed, de gelofte, dat zij den God hunner vaderen zoeken zouden met hun gansche hart

en met hunne gansche ziel, en dat al wie ontrouw was aan deze belofte en andere Goden diende, wie hij ook ware, aanzienlijk of gering, met den dood zou gestraft worden. Zoo verbond vorst en volk zich met groote vreugde en geheel hun hart aan de dienst des Heeren (Hoofdst. xv. 12—16).

Maar, zoo veel te onbegrijpelijker, en te gelijk zoo veel te onverschoonlijker is het, dat deze Asa, deze voorbeeldige man, voor de tweedemaal aangevallen door vijandelijk geweld, nu zijne hulp niet zoekt bij zijnen God, die hem in vroegeren nood zoo heerlijk geholpen had, maar bij een mensch, bij den Syrischen koning! Wat nog erger was: op eene slinksche wijze kocht hij dien koning met de tempelschatten om, voor zijne belangen. En, of dit nog niet boos genoeg ware, toen een profeet, dat is te zeggen, een gezant van God, hem, in Jehovas naam, deswege bestrafte, verbitterde hij zich zoo zeer tegen dien trouwen man, dat hij hem laat gevangen zetten, en te gelijk een verdrukker werd van allen, die hem en zijne verkeerdheden toonen af te keuren (Hoofdst. xvi. 1—10).

Wie zou dat van Asa gewacht hebben?—Maar misschien was dit slechts een vlaag van onbedachte drift? misschien had hij spoedig een diep berouw en keerde terug van deze boosheden? Wij zouden het gaarne willen, maar wij lezen daar niets van en durven het ook niet denken. Veelmeer hebben wij reden om het tegendeel te vreezen; immers, hij werd, drie jaren na dit gebeurde, krank—langdurig krank—tot stervens toe, maar hij is en blijft op zijn ziek- en sterfbed—wij kunnen het naauwelijks zeggen, wij zeggen het zoo ongaarne—hij blijft onder alle tucht en beproeving dezelfde godvergetende mensch. Of bezwaar ik misschien den man al te zeer? Dit wilde ik niet. Hoort zelve de aandoenlijke geschiedenis!

In het negenendertigste jaar zijner regering; in den tijd zijns ouderdoms, zegt een ander gewijden schrijver (1 Kon. xv. 23), in een leeftijd dus, dat men van den reeds bedaagden man veel ernst en bedachtzaamheid mogt verwachten, *werd hij krank aan zijne voeten.* Welk eene krankheid dit geweest zij, weten wij niet, misschien het voeteuvel, misschien eene andere kwaal; *tot op het hoogste toe was zijne krankheid,* zij werd hoe langer hoe heviger, zij klom hoe langer hoe hooger.

De uitdrukking van den geschiedschrijver zou ook kunnen te kennen geven, dat de kwaal van de voeten steeds hooger in het ligchaam opklom, dus de teederdere deelen aantastte en daardoor hoe langer hoe moeijelijker en gevaarlijker werd. Merkt intusschen, het waren geene bedwelmende koortsen, of zoodanige toevallen, die het gebruik der verstandelijke vermogens krenkten, en daardoor het redelijk nadenken zouden gehinderd hebben. Ook moeten wij niet voorbij zien dat, naar vs. 13 berekend, de ziekte ongeveer twee jaren geduurd heeft. Zoo had de kranke koning dan nu veel tijd en gelegenheid om tot zich zelven te komen, daar hij zoo lang als buiten zich zelven geleefd had; zoo had hij dan nu vele aanleiding en opwekking om na te denken over zijn vroeger en later doen; om na te denken, wie de Heer voor hem geweest was, en wie hij voor den Heer; veel aandrang om terug te zien op zijnen tot hiertoe afgeloopen levensweg, en zich daarbij te herinneren, hoe blijmoedig en hartelijk hij zich in vroeger jaren aan den Heer zijnen God verbonden, maar hoe schandelijk en ondankbaar hij die belofte, gedurende zijne laatstverloopene dagen, geschonden had. En hij moest zich hiertoe te meer gedrongen voelen, daar, bij reeds gevorderden leeftijd, de krankheid niet alleen aanhield, maar meer en meer toenam, en dus ligt in den dood eindigen kon.

Maar, hoe gedroeg Asa zich nu op dit langdurige ziekbed? *Hij zocht den Heer niet*, dat is, hij zocht de hulp des Heeren niet *in zijne krankheid, maar de* hulp der *medicijnmeesters*. Ongelukkige man! . . . . Het zou reeds zeer dwaas en slecht zijn, indien Asa zijne genezing *meer* bij de medicijnmeesters dan bij den Heer gezocht had, maar hij maakte het nog erger; terwijl de kundigste en beroemdste geneesheeren die men kende, van alle kanten naar Jeruzalem, op des konings bevel, werden ontboden, zag hij den Heer, den eenigen waren God en Helper in allen nood, voorbij. Asa handelde even alsof, niet de Allerhoogste, maar de geneesmeesters, ziekte en gezondheid, leven en dood in hunne hand hadden.

Maar, vanwaar toch zulk eene verregaande en voortdurende afwijking, zulk een godvergetend bestaan in een man, die een voorbeeld van vromen ijver voor geheel zijn volk geweest was? Ik schroom dit bepaald te

zeggen. Misschien *durfde* Asa zich niet naar God wenden; een beschuldigend en beangst geweten kan hem alle vrijmoedigheid ontnomen hebben. Misschien had hij zich herinnerd de godspraak, die de profeet Azaria in vroegere dagen tot hem gebragt had: *Zoo gij den Heer zoekt, Hij zal van u gevonden worden; maar zoo gij Hem verlaat, Hij zal u verlaten* (Hoofdst. xv. 2). Dit woord kon hem nu wel zwaar op het hart liggen; misschien meende hij dit nu in zijne moeijelijke omstandigheden aan zich bevestigd te zien. Daar lag hij nu, regtvaardig verlaten van zijnen God! Hoe zou hij nog iets goeds van Hem kunnen verwachten! Dit is het gunstigste dat wij van Asas bestaan en gedrag denken kunnen. Asa *durfde* niet met zijne woorden tot God komen; hij had daartoe geen *moed*. Maar waarschijnlijker is het, Asa *wilde* zich niet tot God wenden; hij had daartoe geen *lust*. Nadat hij de goddelijke waarschuwing en bestraffing door Hanani boos en bitter van zich gestoten, en dezen man Gods in de gevangenis gezet had, schijnt hij daarover niet tot berouw en ware verootmoediging gekomen te zijn, maar veeleer de stem van zijn geweten moedwillig gesmoord te hebben; immers, hij ging toen nog verder voort om ook anderen te mishandelen. Dit gaf toen reeds eene slechte hoop, want als bij den diep gevallen zondaar het berouw en verootmoediging ontbreekt, als hij zich integendeel verhardt in de ondeugd, dan gaat het met hem van kwaad tot erger; hij is gelijk een hollend paard, dat den toom heeft losgerukt. Zoo rent dan de mensch hoe langer hoe meer in de zonde voort, zoo geraakt hij hoe langer hoe meer van God vervreemd; de gedachten aan God zijn hem meer en meer onaangenaam en vreesselijk, en zijn arglistig hart wijst dezelve terug. Dus is het misschien ook met Asa gegaan; althans, Asa was geheel van God vervreemd geworden.

Maar, hij ondervond nu ook, dat buiten God geene hulp, en dat menschenheil ijdelheid is. Na twee jaren lijdens, na twee jaren vruchteloos onderscheidene geneesheeren geraadpleegd, en allerlei middelen gebruikt te hebben, bezweek hij onder zijne kwaal. De geschiedschrijver zegt (vs. 13): *Alzoo ontsliep Asa met zijne vaderen.* Gij moet op het woord *alzoo* niet te veel hechten, alsof dit zou te kennen geven, dat Asa *alzoo*, zonder op den Heer te vertrouwen, gestorven was; er staat

in den grontekst eenvoudig: *En* Asa ontsliep met zijne vaderen; *hij stierf in het eenenveertigste jaar zijner regering,* en zijn dood was voor de inwoners van Jeruzalem en voor geheel Juda een leerbeeld, dat er geene wijsheid, raad of verzinning is tegen den Heer.

Hoe zeer zullen de godvruchtigen onder het volk hebben getreurd bij dezen dood; zij vooral, die den koning in zijnen eersten en besten tijd gekend en zich menigmaal over hem verheugd hadden; zij die voorheen getuigen waren geweest van zijnen vromen ijver en van zijn edel vertrouwen op den Heer; zij, die den vorigen bloei van het vaderland onder zijne vroegere regering nog mede beleefd hadden! Moeijelijk zal het hun gevallen zijn, eenen koning, dien zij voorheen zoo zeer bemind en geschat hadden, dus te zien wegsterven. En hoe veel zal de vrome Josafat, Asas edele zoon en opvolger, daaronder geleden hebben! Ook wij betreuren dien doode. Hoe gaarna hadden wij het gezien, dat hij den trouwen Hanani tot zich had geroepen; dat hij, gelijk zijne opregte voorvader David, voor den Heer en deszelfs profeet zijne schuld beleden had! Hoe gaarne zouden wij op zijn ziekbed de blijken van zijnen ootmoed en boetvaardigheid bemerkt, en de bede om genade en barmhartigheid uit zijne mond gehoord hebben! Maar wij zien hem sterven zonder eenig bewijs van berouw, zonder openlijke verootmoediging en schuldbelijdenis, hetwelk toch aan hem, die openlijk gezondigd en velen geërgerd had, zoo zeer betaamde.

De geschiedenis vermeldt ons nog ten slot Asas begrafenis (vs. 14). *Zij begroeven hem in zijn graf.* De oorspronkelijke tekst doet ons hier aan een praalgraf denken, *dat hij voor zich zelven,* en waarschijnlijk ook voor het koninklijke geslacht, *uitgegraven had, in de stad Davids.* Voor dat zij hem begroeven, *legden zij hem op het bed,* zij legden het lijk ten toon op een praalbed, hetwelk hij in zijn leven, misschien wel gedurende zijne laatste ziekte, zich had laten bereiden; het was *gevuld met* kostbare welriekende *specerijen, en dat van verscheidene soorten, naar der apothekerskunst toebereid,* en door bekwame kruidmengers vervaardigd. *En zij brandden over hem eene gansch groote branding.* Gij moet niet denken, dat men het lijk zelve zou verbrand hebben; het was eene branding *over hem,* dat is, ter zijner eer. Men zal in de nabijheid van het praalbed en ter wering

van alle onaangename reuk, vele kostbare en welriekende speecerijen aangestoken en gebrand hebben.

O! dat de man aan eene goede rustplaats voor zijne onsterfelijke ziel gedacht had!

Wij mogen het ziek- en sterfbed van Asa nog niet verlaten. Ik wilde integendeel u, mijne Hoorders! en mij zelven er nog nader bijbrengen, om op den zieken, den stervenden en met groote eer ter aarde bestelden vorst acht te slaan, en over het een en ander ernstig na te denken. Gaat dan met mij in het prachtige paleis van Judas koningen! treedt met mij den zieken kamer binnen; hier zult gij een zieke, welhaast een stervende vinden. Wij willen bij dat ziek- en sterfbed ootmoedige wijsheid en bedachtzaamheid leeren, die ons op ons ziek- en sterfbed te stade kome.

Daar ligt iemand krank aan eene smartelijke kwaal. Het is de koning des lands zelf; hij lag daar reeds twee jaren lang. Al is hij koning, al heeft hij de beste hulp, al moet alles hem ten dienste staan, dat kan hem niet hoeden, niet genezen; deze ziekte draagt hij en moet hij dragen, want hij is een Adamskind, gelijk gij en ik. Welk een beschamend en vernederend gezigt! Zoo kwam met en door de zonde allerlei ellende in de wereld, en onder dezelve beslaan de ontelbare kwalen en krankheden waaraan ons ligchaam bloot staat, eene voorname plaats. Dit ligchaam, het pronkstuk der goddelijke schepping hier op aarde, wordt daardoor gefolterd, verzwakt, ontsierd, onbruikbaar gemaakt en ten laatste geheel gesloopt. Ziet den mensch daar liggen, oorspronkelijk Gods stedehouder in deze benedenschepping! hij droeg eenmaal Gods onsterfelijk en heerlijk beeld, en daar ligt hij nu magteloos kwijnend neder, meer dan het redelooze dier dan aan zijnen Schepper gelijk. O lelijke, bittere zonde! hoezeer hebt gij den mensch vernederd: hoe ongelukkig maakt gij ons! Waarlijk! hier moet onze hoogmoed vallen; hier moeten wij ons schamen en diep vernederen voor den hoogen en heiligen God!

Gij merkt, deze zieke zoekt hulp bij de geneesheeren. Zij staan er, meer dan één, rondom zijne legerstede; zij onderzoeken de kwaal met alle naauwkeurigheid; zij raadplegen malkander met de hoogste belangstelling; zij zouden den zieke zoo gaarne helpen. Het ontbreekt hier ook niet aan geneesmiddelen, aan verkwikkingen;

daar staan zij in menigte van allerlei soort. Dit mag ons verblijden; dezelfde hand, die ons met ziekten en smarten bezoekt, schiep ook liefderijk de wortelen en kruiden, die tot verzachting en genezing onzer smarten en krankheden dienen kunnen. Hij gaf aan den mensch de gelegenheid en de wijsheid om deze geneesmiddelen te onderkennen en tot zijn nut te gebruiken. Deze ontfermende zorg van God willen wij dan ook hier dankbaar opmerken, en ons verblijden, als niet alleen de aanzienlijken, maar ook geringe en behoeftige menschen in hunne krankheden willige en geschikte hulp vinden kunnen. Een verstandig en deelnemend geneesheer is eene goede gave Gods, en het is een groot voorregt, als wij zoodanig eenen in onze ziekten tot ons roepen mogen. Maar wij behooren dan ook naar zijnen goeden raad te luisteren, en met Asa de geneesmiddelen die hij ons voorschrijft, getrouw te gebruiken; als wij hiertoe onwillig zijn, als wij onzen geneesheer willen bedriegen, miskennen wij de weldadigheid Gods, en kunnen niet met vrijmoedigheid om genezing bidden noch daarop hopen. Hoezeer Hizkia, door de zigtbare hand van God zelven, binnen korten tijd zou opgerigt worden van eene doodelijke krankheid, moest hij echter naar het bevel van den profeet, een klomp vijgen op zijne buile leggen, niet, alsof de Heer den zieke zonder dat middel niet genezen konde, maar omdat Hij hem zonder hetzelve niet genezen wilde (2 Kon. xx. 7).

Maar wij moeten ook aan den anderen kant niet minder toezien, dat wij niet al te zeer van den geneesheer en zijne middelen afhangen. Ei! ziet nog eens op dezen kranke! Daar ligt hij al twee jaren lang; de kundigste geneesheeren bezoeken hem dagelijks, maar de hardnekkige kwaal bespot de beste hulp, de zieke is hoe langer hoe erger en gevaarlijker geworden, en welhaast zal hij moeten bezwijken. Dit zien wij gedurig gebeuren; de geneesheer kan meermalen wel geschikte middelen geven, maar derzelver gelukkige uitwerking is niet in zijne hand; het kostbaarste en schijnbaar geschiktste middel is dikwijls vruchteloos, terwijl een behoeftige en geringe, die dáar hulpeloos ligt, in doodelijke ziekte, soms in eene ruime teug koud water, bijna gelijk Hizkia in den vijgenklomp, zijne genezing vindt. Menigmaal ook is de oorzaak der ziekte voor het scherpziende oog verborgen, en hoe zou men dan de geschikste

middelen kunnen toedienen? Menigmaal is de ziekte in haren aard doodelijk, en welk geneesheer kan van den dood redden? Zoo zijn wij dan op een ziekbed niet in der menschen, maar in Gods hand, en hoezeer wij in zulk een zwakken en behoeftigen toestand van het ligchaam, dubbel van de liefde onzer medemenschen afhankelijk zijn, nog veel meer hangen wij dan ook van God af. *Hij alleen doodt en maakt levendig; Hij verandert in krankheid ons gansche leger* (1 Sam. ii. 6). Zoo hebben dan de rijken en aanzienlijken in krankheden niet *zoo veel* boven de behoeftigen vooruit, als wel schijnt; want den besten Helper ziet men niet, en deze is het onzachte en sobere ziekbed van den geringen wel eens het naaste bij. Dit een en ander had Asa op zijn tweejarig krankbed ook kunnen en moeten leeren, maar helaas! hij heeft het niet geleerd.

Hij zocht in zijne krankheid zijn troost en hulp niet bij God, maar bij de geneesheeren. Van Jehova, die in vroegere jaren de God van zijn vertrouwen, zijn magtige Helper in den nood geweest was, hoort gij hem geen woord spreken; den trouwen Hanani of eenigen anderen profeet des Heeren te raadplegen, komt in zijne gedachte niet op, of indien dit ook al bij hem is opgekomen, hij geeft daaraan geen gehoor; al wordt de kwaal steeds erger, evenwel drijft het klimmend gevaar hem niet naar God. Ongelukkige man! leeft dan Jehova, Israëls God niet meer? Hoe kunt gij Hem zoo vergeten? Wilt gij dan niet meer van Hem geholpen zijn?

Tot nu toe merkten wij bij dit ziekbed alleen op, wat wij in krankheden en kwalen, die ons naar *het ligchaam* treffen, moeten bedenken en in het oog houden; maar wij ontvangen hier nog eene andere herinnering. Soms —mag ik niet zeggen: dikwijls?—zijn ook onze *zielen* zeer krank. Ziet hier zulk een ellendeling! hij is krank, beide naar ziel en ligchaam. Dat noem ik zielekrankheid, als de mensch *buiten God* in de wereld zoekt en blijft zoeken, wat alleen *in God* te vinden is; dat noem ik zielekrankheid, wanneer de mensch, als een zinnelooze, op een krankbed en in doodsgevaar nog ongevoelig en onverschillig blijft omtrent God en deszelfs gunst; wanneer hij ook de gedachte aan Hem van zich zet, en ongaarne van Hem hoort. Zulk een bestaan is veelal een bewijs, óf van de diepste onkunde in de goddelijke en eeuwige dingen, óf van een hoog bezwaard geweten,

hetwelk de gedachte aan den Alwetende, Heilige en Regtvaardige, tegen wien men zoo zeer heeft overtreden, niet verdragen kan. De genadige God behoede u en mij voor zulk een ziek- voor zulk een sterfbed! Hoe aangenaam, hoe heilzaam is het tegendeel, als uit het kranke ligchaam de ziel zich ootmoedig opheft tot haren God, zich gemakkelijk aan Hem verhecht en onder Hem buigt. Dit leert de ongemakken des ligchaams biddend en dankend dragen; dit maakt gedwee en geduldig in het lijden; dit bewaart van gemelijkheid en onvergenoegdheid tegen degenen, die ons helpen; dit geeft goeden troost en hoop in het hart. Zoo bevordert de krankheid des ligchaams den welstand der ziel; zoo leert men in mindere of meerdere mate met Paulus zeggen: *Hoewel de uitwendige mensch verdorven wordt, zoo wordt nogtans de inwendige vernieuwd van dag tot dag* (2 Cor. iv. 16).

En wat zullen wij zeggen, als wij dezen kranke, na zijn langdurig lijden, den laatsten snik zien geven? Het bevreemdt ons niet, dat hij sterft, want dit is eenmaal ons aller lot; ieders dagen zijn geteld, en tegen dien vijand hebben wij geen wapen; maar het moet ons zeer bedroeven, dat hij sterft zonder ons eenig blijk te hebben gegeven van berouw en boetvaardigheid voor God. En wat zullen wij nu van den man en zijnen uitgang oordeelen? Liefst niets! Ik althans durf dit niet doen. Ook komt dit oordeel ons niet toe. Wij mogen hem niet zalig spreken, want de profeet Ezechiël zegt in den naam des Heeren: *Als de regtvaardige zich afkeert van zijne geregtigheid en onregt doet, doende naar al de gruwelen, die de goddelooze doet, zoude die leven? Al zijne geregtigheden, die hij gedaan heeft, zullen niet gedacht worden; in zijne overtreding, waardoor hij overtreden heeft, en in zijne zonde, die hij gezondigd heeft, in die zal hij sterven* (Hoofdst. xviii. 24). Moeten wij dan den man de zaligheid ontzeggen? Dit even min, dit nog minder; de ootmoedige liefde, die zoo gaarne het beste hoopt, velt zulk een vonnis niet; de Apostel Paulus waarschuwt ons hier tegen, als hij met strengen ernst zegt: *Gij, wat oordeelt gij uwen broeder? of ook gij, wat veracht gij uwen broeder? Want wij zullen allen voor den regterstoel van Christus gesteld worden* (Rom. xiv. 10). Niet groot is het getal van hen, die zoo ootmoedig en geloovig, zoo naauwgezet vroom, zoo voorbeeldig in allerlei omstan-

digheden leefden tot hunnen dood toe, dat zij ontegenzeggelijke getuigen waren van de kracht der goddelijke genade, en men na hun verscheiden, gelijk reeds bij hun leven, van hen zeggen kan, zonder dat iemand, die hen kende, ons wil, ons durft tegenspreken: *Let op dien vrome, en ziet naar dien opregte! het einde van dien man zal vrede zijn* (Ps. xxxvii. 27). Maar ook niet zeer groot is het getal derzulken, die tot hunnen dood toe God zoo geheel vergeten, aan de zonde zoo geheel vasthouden, en alle vermaning en waarschuwing van zich stooten, dat ook hunne liefste betrekkingen niets goeds van hen kunnen of durven hopen; ook is de band, die een mensch aan God en den Heer Jezus Christus bindt, soms zoo fijn, dat geen menschelijk oog dien kan bemerken. Wij beslissen dan over Asas uiteinde niets. Neen! wij willen den afgestorvene niet veroordeelen, maar ook niet zoo ras en gemakkelijk zalig spreken. Dit laatste schijnt mij toe tot de ongelukkige ligtzinnigheid van onzen tijd te behooren, en aan de ons bijliggende zorgeloosheid een gevaarlijk voedsel te geven.

Er is bij dit ziek- en krankbed nog iets anders op te merken. Schoon wij den man niet mogen, niet willen veroordeelen, wij kunnen echter niet nalaten bij ons zelven te denken: O! hoe zeer kan de mensch, kunnen de beste menschen achterwaarts gaan! hoe zeer heeft deze Asa de verwachting, die men in vroeger jaren, niet zonder grond, van hem koesterde, teleurgesteld! Mijne Toehoorders! Al weten wij eenigermate wie wij nu zijn; wij weten niet, wat er vóór onzen dood nog van ons worden kan, hoe ver wij zouden kunnen wegdwalen. Al hebben wij dan misschien eenigen godsdienstigen ernst bekomen; al geven velen ons een goede getuigenis; wij willen daarom niet meenen dat de strijd gestreden, dat het einde gewonnen is. Ootmoed en bedachtzaamheid betaamt het altijd zwakke en dwaalzieke Adamskind. Niemand onzer, al is hij ook een man van aanzien naar de wereld, al heeft hij hier ook een zeer goeden naam; niemand onzer zij zoo stout en trotsch, dat hij, gelijk Asa, de welmeenende bestraffing en vermaning van een trouwen leeraar of godvreezenden vriend van zich stoote, opdat men niet bij onzen dood van ons zegge: hij is achterwaards gegaan; hij heeft zijnen vorigen goeden naam bevlekt. O! dat hij vroeger

gestorven ware! Dit ziek- en sterfbed roept ons allen, roept den besten onzer toe: Ziet toe! waakt en bidt!

Veel hebben wij reeds bij dit sterfbed kunnen leeren, dat ons tot een rustig en zalig ziek- en sterfbed zou kunnen helpen en voorbereiden. Wij willen het lijk tot aan het graf volgen. Ook hier zal nog wel iets nuttigs zijn op te merken. Ziet eens wat toestel, wat praal, wat kosten! Hoe velen zijn er in beweging om dien doode te eeren! Maar dit hindert ons niet; wij gunnen den ontslapene dien wierook en specerijen, wij gunnen hem die prachtige graftombe; vorsten en aanzienlijken mogen wel ook in hunnen dood geëerd worden; maar wij gevoelen niet te min hierbij, hoe weinig de eer en achting, die men na onzen dood aan ons lijk bewijzen zal, ons geeft en doet, als onze ziel niet dáárboven genadig in gunst en eer wordt aangenomen; wij gevoelen hoe veel verkieslijker het is, met den armen en vergeten Lazarus, dan met den prachtlievenden rijken man te sterven en begraven te worden.

En nu zouden wij kunnen henengaan, indien nu maar de herinneringen, waarschuwingen en opwekkingen, die wij aan dit sterfbed opzamelden, ons bijbleven en van ons regt ter harte genomen wierden. Maar, bezochten wij niet menigen kranke en stervende; stonden wij niet bij menig lijk, bij menig graf, ook wel met een bewogen hart, met goede voornemens? En echter leeren de minste menschen ziek te zijn, eer zij sterven moeten. Ik kan u dan niet van hier laten gaan zonder u nog een trouw woord te hebben toegesproken.

Wij allen mogen tot deze uur toe, eene mindere of meerdere mate van gezondheid genieten, misschien wel reeds vele jaren lang. Sommigen, zeer velen onder ons waren zelden, anderen nooit ziek. Dat wij die gezondheid hoogschatten; wij kunnen met al onze voorzigtigheid en zorg ons dien schat niet toebrengen; het is God, die ons zulk een gezond en welgesteld ligchaam geven en bewaren wilde. Gaat in de Bethesdas van kranken en verminkten, in de ziekenkamers van doodbleken en waggelenden, die maanden en jaren lang door hunne kwalen in hunne woningen waren opgesloten! Deze lijdenden moeten wij bezoeken, om te zien wat gezondheid is, om ons te schamen voor God over de vrije gunst, die Hij ons bewijst. Maar dat wij dan ook leer-

den, die gezondheid en krachten voorzigtig, ijverig en getrouw te gebruiken, elk in dien kring en dat werk, waarin de voorzienigheid Gods hem geplaatst heeft. Een tijd van ziekte is een tijd van dulden en dragen; maar de gezonde dagen zijn de tijd om te arbeiden, om wat goeds te doen voor den Heer en voor onze medemenschen, om te zaaijen voor de eeuwigheid. Als het onze lust en toeleg is, om onze gezondheid Hem ten dienste te stellen, dan zullen wij op een ziekbed de gedachte aan Hem niet vreezen noch van ons zetten, maar vrijmoedigheid hebben voor Hem, en de ziekte gemakkelijker dragen kunnen.—Och! hoe menigeen verliest niet alleen, maar verderft zich zelven den kostelijken tijd, den dag van zaligheid, dien Gods genade hem schenkt, jaren lang!

Of hoopt gij misschien op een langdurig ziekbed, om dan vrede met God te maken? Ei! leert dan hier, dat men twee jaren lang ziek kan zijn en het gebruik hebben van zijne redelijke vermogens, zonder zich voor God te verootmoedigen, zonder zijne gunst te zoeken. Dit gebeurde aan Asa, een man, in wiens hart zulke edele godsdienstige begrippen en overtuigingen gewoond hadden, en kunt gij dan van uw aardschgezinde en aan de zonde verslaafde hart wat beters verwachten? Ik wil niet ontkennen, dat de goddelijke barmhartigheid den verstokten en ligtzinnigen zondaar in de laatste levensdagen nog tot zich trekken kan, en hem als een vuurbrand uit het vuur kan rukken; maar als wij de zaak beschouwen van der menschen zijde; als wij bedenken, hoe vele zegeningen en kastijdingen, hoe vele vermaningen en waarschuwingen er vruchteloos aan hem, jaren lang, zijn te koste gelegd, dan is er waarlijk weinig hoop, dat een ziekbed dit stugge hart buigen en voor God gewinnen zal. En zult gij dan nu op eene enkele mogelijkheid (want waarschijnlijk is het niet), uwe kostelijke ziel wagen en de genade Gods misbruiken tot zorgeloosheid? Of is het u zoo onaangenaam en lastig, aan dien goeden en grooten God, aan den dierbaren Verlosser, uw hart en vertrouwen, uwe liefde en dienst te schenken, dat gij dit wilt uitstellen, zoo lang gij kunt? Neen! verblinde mensch! *Zoek den Heer, terwijl Hij te vinden is; roep Hem aan, terwijl Hij nabij is. Nu is het de welaangename tijd; nu is het de dag van zaligheid* (Jes. lv. 6; 2 Cor. vi. 1, 2).

Ik zie er verscheidenen onder mijne hoorders, die reeds bedaagd zijn en niet veel levenstijd meer te goed hebben. U zou ik wel met te luider stem willen toeroepen, omdat gij het woord van vermaning en opwekking niet dikwijls meer hooren zult. Denkt gij wel gedurig aan uw naderend ziek- en sterfbed? Zijt gij al bereid om hetzelve te beklimmen, om er u gerust op neêr te leggen? Het is veiliger dat wij dit ons zelven nu vragen, dan wanneer die noodlottige dag zal gekomen zijn. Zult gij op uw ziekbed gelegenheid, hart en lust vinden om den Heer te zoeken en uwe ziel aan zijne genade aan te bevelen? Lieve menschen! onze tijd nadert! Och! een oude zondaar is een alleraandoenelijkst gezigt. Ik mag u niet hard bestraffen; de Apostel Paulus verbiedt mij dit; ik doe het ook ongaarne; maar ik mag u echter liefderijk en medelijdend vermanen, of ik u nog voor den liefhebbenden Zaligmaker, en, langs dien weg, voor de dienst van God en voor den hemel gewinnen mogte.

Er zijn ook onder mijne hoorders, die langer of korter tijd geleden, op een gevaarlijk krankbed werden neêrgelegd en zich in doodsgevaar bevonden; maar de goede hand Gods over u heeft u weêr opgerigt. Ik wilde u dit ziekbed, dit doodsgevaar, die gunstige genezing herinneren. Denkt gij er nog wel eens aan, hoe gij toen gestemd waart? hoe gevoelig voor Gods goedertierenheid, toen het doodsgevaar geweken was en de herstelling aanbrak? wat goede voornemens gij hebt opgevat? wat beloften gij misschien hebt gedaan, en hoe gij aan dit alles hebt beantwoord? Een ernstig ziekbed, van hetwelk wij ons herstellen, behoort blijkbaar onder de middelen, die de langmoedige en genadige God gebruikt om den slapenden zondaar wakker te maken, om den ligtzinnige tot ernstig nadenken te brengen. Misschien heeft uw krankbed geenerlei bestendige vrucht bij u nagelaten; misschien denkt gij er niet gaarne aan, omdat dit krankbed u beschaamt en veroordeelt. Zoo zijt gij dan te vergeefs getuchtigd, te vergeefs verschoond? neen erger dan te vergeefs. O mensch! als gij niet komt tot ware verootmoediging en bekeering, zou het u beter zijn geweest, indien gij toen gestorven waart.

Of was een vorig ziekbed goed voor uwe ziel? zocht gij op hetzelve al uw hulp en heil alleen bij uwen God? hadt gij in uwe krankheid en smarten de ondervinding van zijne onderwijzing en vertroosting? Vergeet deze

genade niet! Laat dit ziekbed bij u in gedachtenis blijven, als een onderpand van Gods liefde en trouw jegens u, om voor het overige van uw leven, bij alle bezwaar, ook bij de aannadering van uw laatste ziekbed, van uw sterfbed, op Hem te hopen.

Ja! eenmaal zal men ook van ons, gelijk van Asa zeggen: hij stierf, maar niemand onzer weet wanneer, en bij de minste menschen nadert de dood zoo langzaam, als bij dezen kranke. Ieder zij dan op zijne hoede en ter aller ure bereid! Voor uw graf hebt gij misschien ook gezorgd, en dit is goed. Al verlangen wij niet met een blind en beklagelijk bijgeloof in zoogenoemde gewijde aarde begraven te worden, het behoeft ons daarom evenmin als aan Asa onverschillig te zijn, waar ons ligchaam liggen zal. Wij moeten echter niet te zeer aan deze of die plaats hangen, en mogen ook wel toezien, dat ons graf op geenerlei wijze getuigenis geve van ijdelen hoogmoed. Onze grafplaats zal goed zijn, al wierd ze ook van niemand opgemerkt, indien maar ons ligchaam daar veilig en in goede hoop rusten kan. En het kan dus rusten en zal dus rusten, al werd het ook in de zee geworpen, als maar dit ligchaam, zoo lang wij gezond in hetzelve leven mogten, Gode en den Verlosser toegewijd en gaarne dienstbaar was; als maar de dan geslotene oogen dikwijls naar boven zagen, omdat dáár Jezus Christus is; als maar de dan verstijfde tong gaarne en bij alle gelegenheden sprak tot eer van God, tot hulp en troost van bedroefden en ellendigen, tot stichting van onze broeders; als de dan slaphangende handen zich dagelijks gereedelijk uitstrekten tot eerlijken arbeid, tot dienstvaardige hulp; als de dan krachtelooze voeten zich spoedden naar plaatsen, waar wat goeds, wat Christelijks was te leeren of te doen; met één woord, als wij *onze ligchamen stelden tot eene levende, heilige, Gode welbehagelijke offerande* (Rom. xii. 1). Dit moet dan de groote zaak zijn, waaraan wij dagelijks denken, waartoe wij ons gedurig beijveren; dan zal de dood ons wel verrassen, maar niet overvallen, niet schaden kunnen, want het ligchaam gaat rusten in het stille graf, en—wat veel meer zegt, de kostelijke ziel, die aan God en den Verlosser toebehoort, vindt eene zalige woonstede en rustplaats in den hemel bij haren Heer.

E.

DE TOESTAND DER JODEN SEDERT DEN DOOD VAN CHRISTUS TOT OP DEZEN TIJD.

(Vervolg van No. IX., bladz. 277.)

Nadat koning Ferdinand, die door zijn huwelijk met Izabella de beide koningrijken *Arragon* en *Kastilië* vereenigde, en zich, door zijnen ijver in het vervolgen der ongeloovigen, den vleijenden tijtel van Katholieke Majesteit verwierf, de Moren overwonnen en zich van de hoofdstad meester gemaakt had, gaf hij op den 30sten Maart, in het jaar 1492, het bevel, dat alle Joden binnen den tijd van vier maanden het Christelijk geloof omhelzen, of al hunne goederen verkoopen en het land ruimen moesten. Kort daarna werd hun hiertoe slechts eene maand vergund, terwijl in naam der *Inquisitie*, onder bedreiging van de zwaarste straffen, verboden werd aan de Joden, na verloop van dien tijd, eenige levensmiddelen te laten toekomen. De Joden boden wel groote geldsommen aan, om dit onheil van zich af te wenden, maar Thomas van Torquemada, Groot-Inquisiteur van *Arragon*, *Valenza* en *Catalonië*, wist bij het koninklijke paar te bewerken, dat de verbanning dezer natie dadelijk werd doorgezet. De Joden moesten nu het rijk verlaten, en het werd hun bij levensstraf verboden, om ooit, onder welk voorwendsel ook, derwaards weder te keeren, tenzij zij bij hunne terugkomst, zich terstond genegen betoonden het Katholieke geloof te omhelzen. Het getal van hun, die thans uit *Spanje* verdreven werden, wordt door geloofwaardige schrijvers op zeventigduizend huisgezinnen geschat, terwijl het door anderen nog hooger wordt aangegeven.

Van dit ongelukkig volk begaven zich velen naar *Portugal*, waar nog een treuriger lot op hen wachtte. Aan drie en tachtig duizend van dezelven werd wel, door koning Johannes II., de vergunning gegeven om in dit rijk te komen, op voorwaarde, dat ieder voor zijn hoofd acht dukaten moest betalen; doch binnen eenen bepaalden tijd moesten zij allen het rijk weder verlaten. De koning had wel bevolen, dat men hen ongehinderd zoude laten trekken, en voor eenen billijken prijs overschepen; maar er werden zoo bovenmatige hooge prijzen van hen gevorderd, dat zij bijna al hunne bezittingen daaraan moesten te koste leggen. Daarenboven deed

men hun op de schepen de grootste mishandelingen aan, en zoo werden zij eindelijk, arm en van alles ontbloot, aan land gezet. Die nog in *Portugal* gebleven waren, uit vrees van een soortgelijk lot te ondergaan, en de armen, die de kosten der reis niet dragen konden, geraakten alle in lijfeigendom des konings, die hen overal door het gansche land heen voor zijne rekening liet verkoopen, uitgenomen degenen, die, om de slavernij te ontgaan, zich hadden laten doopen.

Het lot van deze natie in *Portugal* scheen wel, na den dood van Johannes II., dragelijker te zullen worden, toen deszelfs opvolger, Emmanuël, in het jaar 1495, aan de teruggeblevene Joden hunne verlorene vrijheid wedergaf, en eene aanzienlijke som gelds, welke zij hem daarvoor uit dankbaarheid aanboden, afsloeg. Doch weldra wisten Ferdinand en Izabella den koning tot het nemen van andere maatregelen te bewegen. De Joden moesten derhalve binnen eenen bepaalden tijd het rijk verlaten, en toen zij zich van alle kanten naar de zeehavens begaven, hield men hen onder allerlei voorwendselen terug. Van de drie havens, welke hun aangewezen waren, bleef *Lissabon* de eenige plaats waar zij mogten ingescheept worden, en toen hier eene groote menigte van Joden ten dien einde zamenvloeide, behandelde men hen met de uiterste wreedheid. Al hunne kinderen, welke niet boven de veertien jaren oud waren, werden hun ontnomen, om in het Christendom opgevoed te worden, en allen, die zich daartegen verzetteden, of hunne kinderen nog eens wilden omhelzen, werden met slagen teruggedreven. Dit bragt die ongelukkige natie zoo zeer in vertwijfeling, dat velen hunne eigene kinderen in putten wierpen, of zich zelven om het leven bragten. Intusschen wilde men hen, onder voorwendsel, dat nu de vastgestelde tijd verloopen was, niet laten trekken, en dwong hen, om, óf zich te laten doopen, óf slaven te worden. De meesten, door zoo vele vervolgingen geheel ter neder geslagen, kozen het eerste, en namen voor het uitwendige de Christelijke Godsdienst aan, waarop men hen hunne vrijheid en kinderen wedergaf.

Maar deze nieuwe Christenen volhardden meestal in het geheim bij hunne voormalige godsdienst, en bleven daardoor nog steeds het voorwerp van den algemeenen haat. Zoo werden er te *Lissabon*, in April van het jaar

1506, tweeduizend van dezelve binnen den tijd van drie dagen vermoord, alleen daarom, dewijl een bekeerde Jood niet instemde met het dom gemeen, hetwelk zich verbeeldde een kruisbeeld wonderwerken te zien verrigten. Ook moesten zij vervolgens in de zestiende en zeventiende eeuw van de Inquisitie zeer veel lijden, weshalve zij, in het jaar 1641, nadat *Portugal*, hetwelk, sedert Filip II., onder de heerschappij van *Spanje* gestaan had, door Johannes, hertog van *Bragance*, tot een onafhankelijk koningrijk gemaakt was, onder het aanbod van groote geldsommen, de vrije en openlijke uitoefening van hunne Godsdienst zochten te verkrijgen. Maar dit verzoek werd hen afgeslagen, waarop eenigen van dezelve deel namen in eene zamenzwering tegen het leven van den koning, welke evenwel aan het licht kwam, eer zij kon ten uitvoer gebragt worden.

Intusschen hadden vele Joden zich, na hunne verdrijving uit *Spanje*, behalve naar *Portugal*, ook naar andere landen begeven ; doch derzulker toestand was ook zeer ellendig. Vele schepen, waarop zij zich bevonden, geraakten in brand, andere waren zoo overladen, dat zij in de zee verzonken. Op de vaartuigen welke behouden bleven, kwamen velen door besmettelijke ziekten om het leven, en de overgeblevenen, die aan de noordkust van *Afrika*, gewoonlijk *Barbarijë* genoemd, aan land gezet werden, vonden daar hun graf, of werden tot ellendige slaven gemaakt, terwijl eenigen, van alles beroofd en geene uitkomst ziende, naar *Spanje* terugkeerden en zich lieten doopen.

Een gedeelte der gevlugte Joden zocht eene schuilplaats in het koningrijk *Napels*, waar de Inquisitie hen, in het jaar 1510 zeer hard behandelde, en de onderkoning hen vervolgens uit het rijk verbande, wordende dit vonnis naderhand, in het jaar 1534, bekrachtigd door Karel V., die hen ook *Sicilië* deed ruimen.

Beter was het lot van hen die zich naar den kerkelijken staat begaven, waar Paus Alexander VI. hen niet alleen gunstig opnam, maar ook pogingen in het werk stelde, om hen in de overige staten van *Italië* in rust te doen leven. Voorts werden zij door den paus, Paulus III., zeer begunstigd, en hoewel Julius III. den Joodschen Talmud liet verbranden, zoo leest men evenwel niet, dat hij deze natie zelve vervolgd heeft. Maar het lot der Joden werd treuriger onder Paulus IV., die, in het jaar

1555, twee zeer scherpe bullen tegen hen liet uitgaan; volgens welke zij zware belastingen betalen, zich door eene bijzondere kleeding van de Christenen onderscheiden, en allen omgang met dezelve vermijden moesten. Ook mogten zij slechts in die gedeelten der steden, welke hen waren aangewezen, wonen, en moesten al hunne vaste goederen binnen den tijd van zes maanden verkoopen. Dergelijke besluiten tegen de Joden nam ook de kerkvergadering, in het jaar 1565 te *Milaan* gehouden. Met nog grootere gestrengheid behandelde Pius V. deze natie, daar hij dezelve uit geheel zijn gebied, *Rome* en *Ancona* uitgezonderd, verbande. Onder Sixtus V., die het voordeel, dat de Joden aan zijne geldmiddelen aanbragten, te wel kende, werden zij niet vervolgd. Maar Klemens VIII. vernieuwde in het jaar 1593 de bul van Pius V., en bande hen uit de landen van den kerkelijken staat, terwijl hij hen niet slechts te *Rome* en *Ancona*, maar ook te *Avignon* in rust liet wonen. En zoo bleef de toestand der Joden in het pausselijke gebied, gedurende de zeventiende eeuw, bijna dezelfde.

In *Venitië*, waar de Joden tegen het einde der vijftiende eeuw met veel billijkheid behandeld waren, was hun getal zeer sterk toegenomen, en er bloeijden, gedurende de zestiende en zeventiende eeuw, zeer velen hunner beroemdste geleerden in dezen staat. Ditzelfde had plaats in de overige landen van *Italië*, waar zij vele beroemde scholen en synagogen hadden, zoo als te *Imola*, *Modena*, *Padua*, *Mantua*, *Pesaro*, *Turin*, *Florence*, *Livorno*, *Reggio* en andere plaatsen, waar deze natie, zonder aanmerkelijke vervolgingen te ondergaan, door dit gansche tijdvak heen in rust en veiligheid heeft kunnen leven.

In *Duitschland* en de daaraan grenzende rijken, waren de Joden, in het eerste gedeelte van dit tijdvak niet zoo gelukkig. In het jaar 1498 werden zij uit het Saltzburgsche verjaagd, vervolgens, in het begin der zestiende eeuw, uit *Merzeburg* en in het jaar 1519 uit *Regensburg* verdreven. In de mark *Brandenburg* werden zij, onder de regering van Joachim I., in het jaar 1510, van het mishandelen eener gestolene hostie beschuldigd, en daarop bragt men eenigen hunner op de wreedste wijze ter dood, en verbande de overigen. Reeds in het begin der zestiende eeuw had hen de bisschop van *Keulen* uit zijn

gebied verjaagd, en in het jaar 1509 werd door Maximiliaan I., daartoe door eenen gedoopten Jood, Pfefferkorn genoemd, opgezet, het bevel gegeven, dat in gansch *Duitschland* alle boeken der Joden, uitgezonderd hunne Heilige Schriften, verbrand zouden worden, welk bevel in het volgende jaar herhaald werd. Doch de geleerde en beroemde Johannes Reuchlin toonde het onbillijke van deze verordening zoo duidelijk aan, dat dezelve niet ten uitvoer gebragt werd. En gelijk deze man, die het licht begon te ontsteken, hetwelk de zoo gelukkige kerkhervorming in de zestiende eeuw te weeg bragt, zich tegen de onregtvaardige behandeling der Joden durfde verzetten, zoo werd van dezen tijd af eene meer gematigde denkwijze omtrent dezelve heerschend. Luther zelf was, wel is waar, zeer tegen deze natie ingenomen, en gaf in verscheidene zijner schriften gestrenge maatregelen tegen dezelve aan de hand; maar de Joden hadden evenwel van de hervorming der Christelijke kerk, in alle landen, en voornamelijk in *Duitschland*, een zeer groot voordeel. Nu hadden de priesters en monniken, die het dom gemeen zoo menigmaal tot het vervolgen der Joden hadden aangezet, geenen invloed meer; nu hield men op deze natie te beschuldigen van het mishandelen der hostiën, het ontheiligen der kruisbeelden, het vermoorden van Christenkinderen, het vergiftigen van rivieren, putten en bronnen, en het vervaardigen van tooverdranken, welke misdaden men voorheen op rekening der Joden gesteld, en als een voorwendsel gebruikt had, om hun bloed te doen stroomen en hunne bezittingen te rooven. Men gebruikte nu niet meer zoo geweldige middelen, om hen tot den doop te dwingen, maar begon zich meer daarop toe te leggen, om hen op redelijke gronden van de waarheid des Christendoms te overtuigen. En zoo bleek het duidelijk, dat de wreedheid en onregtvaardigheid, waarmede de Joden tot hiertoe meermalen vervolgd en mishandeld waren, geenszins aan het Christendom zelf, maar aan de onverdraagzaamheid des bijgeloofs, en aan het groot bederf, hetwelk in de duistere eeuwen vóór de kerkhervorming overal was doorgebroken, te wijten zij.

Met dit alles evenwel volhardden de Joden nog steeds in hun ongeloof, bleven ook, door hunne onverdragelijke trotschheid, door den onmatigen woeker, welken zij namen, en de bedriegerijen waaraan velen zich schul-

dig maakten, nog steeds in de meeste staten van *Duitschland* een voorwerp der algemeene verachting, en veroorzaakten daardoor meermalen, dat zij niet slechts onder Roomschgezinde, maar ook onder Protestantsche vorsten gebannen en verjaagd werden.

(Het vervolg hierna.)

KEN U ZELVEN.

(Vervolg en slot van No. IX., bladz. 283.)

Men moet in de oefening van zelfskennis volharden.— Van lieverlede; ja dat mag ik nog wel eenmaal zeggen; want door het bijblijvend bederf van ons hart, en door de arglistigheid en de bedriegelijkheid der eigenliefde, blijft er doorgaans deze of gene partij van hetzelve als in de schaduw liggen; en ik twijfel niet of men zal in gevorderde jaren, en na veeljarige oplettendheid op zich zelven, op de vraag: *Kent gij u zelven?"* niet wel anders durven betuigen, dan dat men nog *in de school* is, om zich zelven te leeren kennen: en het is daarom, dat ik bij het oog naar boven, of het gebed, en bij het aanhoudend lezen, hooren, overdenken en bepeinzen van des Heeren wet, en bij de naauwkeurigste vergelijking van u zelven met al derzelver eischen, en bij de overige hulpmiddelen, die gij om te kunnen vorderen hier opgegeven vondt, u dringend aanbeveel, om toch in de studie van u zelven, of in de oefening van de zelfskennis te *volharden.* Ei zeg eens, waarom komt er van dezelfde school tegen twee, drie uitmuntend bekwame discipelen, een hoop half bedrevene knapen? De onderwijzer heeft hen *niet* verzuimd; hunne krachten en vermogens waren niet zeer ongelijk aan die der bekwaamste; hun leertijd was dezelfde, hunne ouders spoorden hen nog meer, dan die der andere tot leeren en tot zelfsoefening aan; maar de ijver, die bij den aanvang der lessen hen scheen te ontvlammen, was spoedig bekoeld en verflaauwd; wispelturigheid en speelziekte, ook de zucht om *van alles* iets te willen leeren, heeft hem bedorven; de schooltijd is voorbij, en zij weten niet wat zij weten konden en weten moesten. Zoo gaat het ook met velen in de Christelijke school, of

wilt gij liever in dit gedeelte van de christelijke loopbaan: men loopt niet wel, men houdt niet vol, en hier is het toch ook waar: *Die volhardt tot het einde toe, die zal de kroon verwerven.*

Raad van eenen beroemden zelfsbeschouwer.—Ik kan niet afzijn wat mij onlangs iemand mededeelde hier nog ten slotte bij te voegen: "Om den toestand van zijn hart te leeren kennen, teekene men slechts," zegt een beroemd zelfsbeschouwer, "een zeker getal van namen op, als goudrang, roem, wetenschap, kunst, beroep, mensch, dieren, liefhebberijen, vrienden, vriendinnen, wellust, spijs, drank, kleederen, vermaken, vrome vrienden, Bijbel, Christus, gebed, hemel, toekomst, God, onzigtbare wereld, opstanding, eeuwig leven; en schrijve zeven of acht dagen na elkander onder elken dezer namen, hoe veel men zich met het een of ander in zijne gedachten heeft bezig gehouden; o hoe ligt zal een ieder ontdekken, wat eigenlijk zijn schat, dat is, zijn hoogste goed en zijn God is."

Zulke en dergelijke hulpmiddelen, waarvan ik alleen nog maar noemen wil, het acht geven op- en aanteekenen van zijne gedachten op *verjaardagen*, zoo van *ons zelven* als van *onze* dierbaarste panden; alsook op Christelijke feestdagen, inzonderheid ook *voor* en *na* het houden van het heilige *Avondmaal*, en het vergelijken van hetgene men daartoe betrekkelijk voorheen geschreven had, en nu naar waarheid zou kunnen en moeten schrijven, prijzen zich tot het groote doel, immers als van zelve aan. En ofschoon ik wel overtuigd ben, dat, om dezelve daartoe *wel* aan te wenden iets meer noodig is, dan men bij alledaagsche, en met *veel werk* overladen menschen, pleegt aan te treffen; durf ik evenwel met volkomen gerustheid verzekeren, dat hetgeen men, onder opzien tot de hulp van Gods goeden en heiligen Geest, naar tijdsgelegenheid doelmatig poogt, en met volstandigheid beproeft, *niet* zonder vrucht zal blijven, en dat ook in deze soort van oefening der godzaligheid, men juist door gedurige *oefening* volmaakter worden zal.

Met dezen wensch over u, die dit lezen mogt, leg ik de pen, onder opzien tot den hemelschen Vader, neder; want waartoe zoude ik meer schrijven? Indien van het opgegevene *niets* baat; wanneer men het, in afhankelijkheid van den Geest aller genade wel gebruikt, dan zullen vermenigvuldigde voorschriften het groote oog-

merk ook niet doen bereiken. Ik beveel dan aan dien goeden Geest, mijne wel zwakke, (en wat wacht gij anders van eenen sterveling en medezondaar?) maar toch welgemeende poging, ootmoedig en eerbiedig aan; maar ik verzoek ook u, om dit stuk, of het u *thans* van eenige dienst mogt geweest zijn of niet, *naderhand nog eens* te lezen en te herlezen; en indien het u bruikbaar mogt zijn voorgekomen, hetzelve dan ook te doen bekend worden aan menschen, die gij mogt oordeelen hetzelve tot zelfskennis of vordering in dezelve meerder of minder te behoeven. Geeft het dan met de bede tot God, dat die het hun ten zegen stelle: dan zult gij misschien eene wezenlijke dienst doen aan uwe medemenschen; dan zult gij een medewerker zijn met hen, die voornamelijk pogen te arbeiden om anderen te brengen tot de kennis onzes Heeren; en die zoo gaarne den wasdom en den bloei en de vruchtbaarheid van het Christendom zouden willen bevorderen, helpt ons daarin, en wie weet, voor hoe velen gij worden zult een medewerker van eeuwige blijdschap in den hemel! Mogten wij ook malkanderen daar ontmoeten! Wenscht gij dat ook, ons bekende of onbekende lezer! Neem dan tot besluit, ook nog deze opwekking ter harte: tracht toch van nu af aan, en zonder uitstel u zelven te leeren kennen: van uitstellen komt afstellen; gij weet dat immers? *Morgen, morgen,* zegt de trage, en zoo gaat de kostelijke tijd verloren. *Heden,* zoo luidt de stem der genade, *heden, indien gij goeden raad hoort, verhardt uw hart niet: bedenk in dezen uwen dag, wat tot uwen eeuwigen vrede dient* (Ps. xcv. 7, 8; Luk. xix. 42). Die zich zelven niet leert kennen als zondaar voor God, zal tot het bloed der verzoening en den Geest der bekeering de toevlugt niet nemen, en wat dan? .... Spreekt gij van de moeijelijkheden, die aan deze taak verbonden zijn? Ik sprak van de *belangrijkheid* der zaak; legt spoedig het een tegen het ander in eene effen schaal, en laat dan het zwaarste het zwaarste wegen. Wanhoopt niet aan Gods genade; uw verzuim ten opzigt van uwe zelfskennis wordt u nu nog vergeven: wanhoopt ook niet aan den bijstand dien gij behoeft; twijfelzucht ook hieromtrent zou Godonteerend en u verderfelijk zijn. Komt tot God, waarlijk Hij is een belooner dergenen, die Hem zoeken (Hebr. xi. 6). Ik beken gaarne, dat hoe ouder men geworden is, zonder zich zelven te kennen,

de arbeid daartoe, vooral bij den aanvang, des te moeijelijker wezen zal! Maar hetgeen bij de menschen onmogelijk is, is mogelijk bij God (Matth. xix. 26): aldoende zal men leeren. Dat zal in nadruk de ondervinding zijn van de leergrage discipelen van den besten meester. Herdenkt dikwijls, wat Hij voor zijne discipelen, toen Hij hier op aarde was, en met hen verkeerde, ook bij al hun gebrek, bestendig was: wat was Hij niet voor de zonen van Zebedeus, wat voor Petrus, ja voor elk in het bijzonder, naar hun onderscheiden karakter; wat voor de Marias, wat voor de Marthas, wat voor de hooggevoelenden, en wat voor de kleinen: heeft Hij niet als de goede Herder zijne hand gedurig tot hen gewend, en zich omtrent allen liefderijk geschikt naar den gang van het werk? En zou Hij dat ook nu niet willen? Niet kunnen? Zijne liefde ging met zijn sterfuur niet verloren; zijn heengaan was geen verlaten, en zijne almagt behoudt immers den toegang tot ieder hart, hetwelk Hij als Schepper vormde? Waarlijk, Hij verdient in alle opzigten ons aller onbepaald vertrouwen, Hij is de geneesmeester onzer zielen. De keus der middelen en de tijd en de wijze van de aanwending van dezelve tot uwe zelfsontdekking, tot uwe zelfskennis en tot uwe vordering in dezelve, moeten wij ook maar aan Hem biddend overlaten: bij den een toch zal meer *dit*, en bij een ander wederom een *ander* middel meer te stade komen: ook hier zullen wij wel eens bij ons zelven en in ons eigen lot *duisterheden* aantreffen; maar ook daarover zal, uit het *heiligdom*, wanneer wij daarin gedurig, gelijk Asaf (Ps. lxxiii.), trachten in te gaan, *licht* genoeg aanstralen: en wanneer het ons mag gebeuren, dat wij, al is het dan ook door diepe en donkere dalen, en over hooge en steile bergen geraken tot *eenige kennis van ons zelven*, en wij van die kennis de heilzaamste gevolgen bij aanvang en bij voortgang mogen smaken, dan zullen wij dikwijls met ootmoedigen dank ontboezemen: "Zijne is de wijsheid, en zijne is de kracht!" en wij zullen langs dien weg voorbereid worden tot hooger lof in zijne onmiddelijke nabijheid; want die hier het meest zich zelven zal hebben leeren kennen, zal in de eeuwigheid het diepste gevoel met zich overbrengen van den rijkdom der genade, die hem als zondaar kennende, nogtans zich heeft willen verheerlijken, om ook hem te doen deelen in al de zegenrijke vruchten van zijn kruis!

Of wie zal meer lief hebben, dan die zich zelven het meest bewust is, dat hem boven duizenden veel vergeven is (Luk. vii. 47)?

Gij, die u zelven bij aanvang kent, en dagelijks in die kennis vorderingen poogt te maken, kent gij niet reeds iets van die onuitsprekelijke en heerlijke vreugd? Leert gij daardoor uwen Verlosser, in wien gij gelooft, die u dierbaar is, hoewel gij Hem niet hebt gezien, niet hartelijker beminnen en volvaardiger gehoorzaam zijn en dienen en gewilliger volgen? Zoo moet het zijn. Benaarstigt u dan daartoe zoo veel te meer in den, van nieuws ook u aanbevolen, pligt; immers naar de mate van ons toenemen, ook in zelfskennis, en van ons opwassen in de kennis en in de genade van onzen Heer Jezus Christus zal onze kracht ten goede, onze vertroosting in leven en sterven en onze zaligheid in den hemel zijn!

ADMIRAAL DE COLIGNY.

Het is bekend, dat in het jaar 1572, den 24 Augustus, dus op den Bartholomeus dag, laat in den nacht, vele duizenden Hervormden te *Parijs*, door de Katholijken zijn vermoord geworden, en dewijl juist eene koninklijke prins bruiloft hield, gevolgelijk er vele vreemdelingen in de stad waren, zoo noemt men dezen moord, de *Parijssche Bloedbruiloft*, of den *Parijsschen Bartholomeus nacht*. De gruwelen welke daarbij zijn gepleegd, laten zich niet beschrijven: het bloed stolt ons in de aderen, als wij het lezen. Toen ter tijd bevond zich te *Parijs* een zeer voornaam heer van koninklijke en vorstelijke afkomst, namelijk Admiraal Casper de Coligny, welke onder de daar zijnde Hervormden een der voornaamsten en hunne grootste steun was. Deze heer kwam den 22sten Augustus, dus twee dagen voor den verschrikkelijken nacht uit het koninklijke paleis, van de bruiloft, en reed naar huis. Onderweg trof hem een schot uit een venster, waardoor hij met twee kogels gevaarlijk gekwetst werd. Eenige edellieden en bedienden, die bij hem waren, ontstelden zeer; doch de gewonde grijsaard verschrikte in geenen deele, maar wees hun met een onveranderd gelaat het huis, uit hetwelk het schot geko-

men was, en liet daarvan aan den koning berigt geven. Toen men hem naar huis voerde en een van zijne lieden de gedachte uitte, dat de kogels met welke hij getroffen was, wel vergiftigd konden zijn, gaf hij tot antwoord: "Mij zal niets overkomen, dan hetgeen God over mij besloten heeft." Toen men hem den gekwetsten vinger moest afzetten, omdat dezelve door het koud vuur was aangetast (waaruit men mogt besluiten, dat de kogels werkelijk vergiftigd waren, omdat anderzins het bederf zoo spoedig de overhand niet zoude bekomen hebben), leed hij groote smarten, maar droeg dezelve met onveranderlijke standvastigheid; zoodra hij de tranen en klagten der omstanders, zelfs van den leeraar Merlin vernam, vraagde hij hen: "Mijne vrienden, waarom weent gij? Wat mij betreft, ik acht mij gelukkig deze wonden om den wil van Gods naam ontvangen te hebben." Wanneer men eindelijk in dien verschrikkelijken Bartholomeus nacht in zijn huis inbrak, en zoo aanstonds, na het openen van de deur, alles wat de moordenaren ontmoetede, gedood werd, werd hij en de zijnen door het schieten gewekt. In hetzelfde oogenblik vielen allen plotselijk ter aarde, om zich biddende aan Gods ontferming aan te bevelen. Hij zelf beval den predikant een luid gebed voor hem te doen, en beval zijnen geest met diepe zuchten in de handen des Verlossers. Een zijner bedienden, welke daarop de kamer intrad, riep hem toe: "Mijn Heer! God roept ons tot zich! het is niet mogelijk weerstand te bieden." Hierop antwoordde de admiraal: "Ik heb mij reeds langen tijd tot den dood voorbereid. Zorgt gij allen slechts voor uwe behoudenis, zoo veel gij kunt; want mijn leven zult gij te vergeefs trachten te redden, ik beveel mijne ziel aan Gods barmhartigheid."—Terwijl hij dat sprak, bemerkte men in zijn gelaat zoo weinig verandering, alsof er in het minst niets buitengewoons was voorgevallen. Allen, tot op eenen eenigen dienaar, die getrouw hem bijbleef, volgden zijnen raad, en een gedeelte van hen ontvlugtte door het bovenste deel van het huis. Nu kwamen de moordenaars de trappen op. Een Duitscher, met name Behme, die een huisgenoot van den Hertog de Guise was, trad het eerst in de kamer des admiraals: hij vond hem op eenen stoel zittende, en vraagde hem of hij de admiraal was? "Ik ben het!" zeide deze. "Maar gij, jong mensch! zult toch mijne

grijze haren en mijnen ouderdom eerbiedigen!" Op dit oogenblik sloeg hem de moordenaar op het hoofd, en de overigen kwamen toeloopen en doodden hem met vele wonden. Zelfs een der moordenaren heeft naderhand getuigd, dat hij nooit een mensch bij naderend doodsgevaar standvastiger gezien had.

Ziet, mijne geliefden! welke kracht de ware vroomheid, zelfs in de verschrikkelijkste oogenblikken, schenkt, en daar wij nu allen niet weten kunnen, welk lot ons nog te wachten staat, (want de toekomst is in onze tijden donker en zeer bedenkelijk,) zoo laat ons toch met ernst ons bekeeren, en de genade Gods in Christus zoeken; laat ons ware Christenen worden, dan hebben wij niets te vreezen; en wanneer wij dan ook moeten sterven, al geschiedde dat ook op de verschrikkelijkste wijze, zoo is dat altoos nog slechts een korte overgang, en wat daarop volgt is eene oneindige zaligheid, welker gewin met geene aardsche genoegens vergeleken kan worden.

WACHT U VOOR DE JESUITEN.

GEENE orde heeft op den staatkundigen, maatschappelijken, zedelijken en godsdienstigen toestand van *Europa* zulk een' verbazenden invloed geoefend, als de orde der Jesuiten. Onder alle standen, in alle betrekkingen des levens, in den biechtstoel en op den kansel, in de pleitzaal, op de tribune der volksvertegenwoordiging, in den binnenkamer en bideel, in de bijeenkomsten der vrouwen, op de school en in het kindervertrek wisten zij dien invloed te doen gelden. Als wereldlijken en geestelijken, als geleerden en staatslieden, als onderwijzers en opvoeders der jeugd, als miskapellaans der hoogaanzienlijken als vleijende hovelingen en biechtvaders der koningen, als kooplieden en beoefenaars der wetenschappen, als monniken en Christen zendelingen onder de heidenen, zag men hen optreden en werkzaam zijn. Als Briarius vertoonden zij eene honderdarmige gedaante, maar bestuurd door één hoofd. Als de Proteus der oudheid wisselden zij van gedaante. Als de cameleon namen zij de meest verschillende kleuren. Zij beoefenden de wetenschap, om de wetenschap

met hare eigene wapenen aan te tasten. Zij waren beurtelings verduisteraars of voorstanders der verlichting, maar beide om het licht te bekampen; republikeinen of koningsgezinden, bewerkers of bestrijders der omwenteling, verkondigers van het wangezag of verdedigers van des koningsmoord, zoetfluitende vogelaars, of grijpende wolven, regtzinnigen of ongeloovigen, Farizeën en Sadduceën, zwart of wit, ja of neen, Christus of Beliäl. Bij den gestreng en gemoedelijk deugdzame vertoonden zij zich als gestrenge zedemeesters; maar veelmeer en doorgaans was het hun toeleg, de gemoederen van de Hervorming en strenge godsvrucht afkeerig te maken. Zij schroomden niet het bederf, dat in de kerk was doorgedrongen, met de gedrogtelijkste schijngronden te verdedigen. Zij streken den Christelijke alle stroeve rimpels uit het gelaat. Zij maakten hare moeijelijkste voorschriften gemakkelijk, of liever krachteloos, door hunne bepalingen. Zij lieten bij elke schrede op den weg, dien zij aanwezen tot zaligheid, een bloemruiker vallen. *Smal is de weg en eng is de poort, die ten leven leidt*: zietdaar de leer des Evangelies. *Breed is de weg en ruim is de poort, die naar den hemel leidt*: zietdaar de leer der Jesuiten. "*Niemand kan twee heeren dienen*: zietdaar de leer van het Evangelie; *gij kunt God dienen en den mammon tevens*: zietdaar nog eens de leer der Jesuiten, gelijk wij die uit hunne eigene schriften kennen—daarom wacht u voor de Jesuiten—want hun ijver is thans ontstoken,—en gij vindt ze thans, waar gij niet veronderstellen zult ze aan te treffen.

GEDACHTE.

Ziet nooit iets gebeuren in de wereld, of denkt aan dat Wezen, dat alles regeert; doet u iemand ongelijk aan, bijt niet op den steen, maar ziet op hem, die ze geworpen heeft; en in plaats van die mensch te schelden, schelt u zelven, die verdient bezocht te worden. Vergenoegt u met uw deel, zoo zal God lust hebben u wel te doen, en Hij zal de mate zijner zegeningen verdubbelen.

D. H.

KERK-NIEUWS.

Met de *Woltemade* arriveerde alhier op den 13den dezer, de Wel-Eerw. Heer Andries Conradus Stucki, geordend leeraar der Nederduitsche Gereformeerde Kerk, die op Zondag den 25sten dezer de dienst in de *Kaapstad* vervulde, predikende over Joz. xxiv. 15, het laatste gedeelte: *Aangaande mij en mijn huis, wij zullen den Heer dienen.* Moge zijn Wel-Eerw. zich weldra verheugen in eenen bepaalden werkkring als leeraar en herder der gemeente!

De gewone jaarlijksche Vergadering van den Kaapstadschen Ring werd gehouden op Dingsdag den 13den dezer, wordende het voorzitterschap waargenomen door den Wel-Eerw. P. E. Faure. Onder andere zaken welke de aandacht dier vergadering bezig hielden, werd melding gemaakt van eene inschrijving in de Paarlsche gemeente geschied, om een fonds te scheppen ter oprigting van eenen Theologischen Leerstoel, en de vergadering, overtuigd van de noodzakelijkheid dat er worde gezorgd voor de opleiding van toekomstige godsdienst leeraars, besloot de Synodale Commissie te verzoeken, dat dezelve werkzaam moge zijn, opdat in de eerstvolgende Synode daaromtrent iets bepaalds tot stand moge worden gebragt.

Tot lid der Synodale Commissie werd herkozen de Wel Eerw. Heer T. J. Herold, en tot leden der Rings Commissie, de Wel-Eerw. Heeren Dr. S. P. Heijns, G. W. A. van der Lingen en P. E. Faure.

Op den zelfden dag vergaderde, onder voorzitterschap van den Wel-Eerw. R. Shand, de Ring van *Tulbagh*, en werd na drie zittingen besloten. In deze vergadering werd eene Commissie benoemd om de grensscheiding te bepalen voor de nieuwe parochie van *Hantam*, *Rogge-* en *Bokkeveld*, welke van *Clanwilliam* zoude worden afgescheiden. Dat ook eene tweede gemeente in dat uitgestrekte distrikt, en vooral in *Namaqualand*, worde gesticht, is allernoodzakelijkst.

Tot lid der Synodale Commissie is de Wel-Eerw. Heer J. C. Lafebre Moorrees verkozen geworden; terwijl de Rings Commissie bestaat uit de Wel-Eerw. Heeren R. Shand, Dr. J. W. L. Scholtz en de Heer J. Kellerman.

De gewone Vergadering van den Ring van *Swellendam* werd gehouden op den 13den en 14den October. Er waren afgevaardigden van al de kerken tot dezen Ring behoorende, behalve van *George*, welker afgevaardigden bekend stelden, dat zij door aanhoudende regen verhinderd waren, tegenwoordig te zijn. De Wel-Eerw. Heer Brink, van *Bredasdorp*, heeft de werkzaamheden

geopend met eene leerrede over Joh. xvi. 33. De handelingen der Rings Commissie, betrekkelijk het verdeelen van de gemeenten van *Mosselbaai* en *George*, werden ten volle goedgekeurd, terwijl de vergadering aan derzelver commissie opdroeg, om met de commissie van den Ring van *Albanië* in briefwisseling te treden, betrekkelijk het stichten eener gemeente tusschen *George* en *Uitenhage*. Ook heeft de Ring aan deszelfs Commissie opgedragen om met de kerkeraden van *George* en *Mosselbaai* te trachten te bewerken, dat het kerkgebouw aan de *Grobbelaarsrivier*, thans, door de scheiding der gemeente, aan de grenzen der Georgesche gemeente gevallen, door de leeraren der beide gemeenten gebruikt worde.

Ten opzigte van een verschil ontstaan tusschen den predikant der Episcopaalsche kerk te *George* en den kerkeraad der Gereformeerde kerk dier gemeente, betrekkelijk de som door den laatstgenoemden gevorderd, wegens het afkondigen van huwelijksgeboden, werd aan den scriba opgedragen, om den leeraar der Episcopaalsche gemeente, den Wel-Eerw. Scott, bekend te maken met de wetten en gebruiken der Gereformeerde kerk, in de bedoelde zaak, hetgeen, de vergadering hoopte, het misverstand uit den weg zou ruimen,

Omstandigheden hebbende het opstellen en drukken van den Herderlijken Brief in het vorige jaar verhinderd, zoo werd dezelve door deze vergadering goedgekeurd, en naar de drukpers overgezonden.

De Wel-Eerw. Heer T. J. van der Riet is tot lid der Synodale Commissie benoemd; en de predikant van *Bredasdorp*, met deszelfs ouderling en den scriba tot de Rings Commissie.

Uit sommigen van de verslagen van den staat der godsdienst vernam men, met een dankbaar gevoel, het goede, dat onder den zegen en het bestuur des Allerhoogsten in de gemeenten merkbaar is; terwijl men, echter, met leedwezen opmerkte, dat er nog veel te wenschen overig is. Bij het verantwoorden van de penningen het Synodale en Predikants Weduwen Fonds toebehoorende, werd bepaald, dat de verantwoording voor het aanstaande jaar, gedurende de Synode, in de *Kaapstad*, geschieden zal.—*(Van eenen Correspondent.)*

BIJBELVEREENIGING.

In de jaarlijksche Vergadering van het Bestuur en Leden der Bijbelvereeniging, welke op Woensdag avond, den 14den October, in het Luthersche kerkgebouw werd gehouden, en alwaar de Wel-Eerw. Heer Morgan het voorzitterschap bekleedde, werd de opwekkingsrede gehouden door den Wel-Eerw. J. Edgar, naar aanleiding van Micha vi. 6—8: *Waarmede zal ik den Heer*

tegenkomen, en mij bukken voor den hoogen God? zal ik Hem tegenkomen met brandofferen? met eenjarige kalveren? Zou de Heer een welgevallen hebben aan duizenden van rammen? aan tienduizenden van oliebeken? Zal ik mijnen eerstgeborenen geven voor mijne overtreding? de vrucht mijns buiks voor de zonde mijner ziel? Hij heeft u bekend gemaakt, o mensch! wat goed is: en wat eischt de Heer van u, dan regt te doen, en weldadigheid lief te hebben, en ootmoediglijk te wandelen met uwen God? Deze vereeniging, welke zich, volgens het verslag, dat door den secretaris werd voorgelezen, in het afgeloopene jaar, al meer en meer had uitgebreid, heeft alsnog op sommige plaatsen geen vertegenwoordigend lid, waardoor dan ook, volgens gerucht, in dezelve groote behoefte aan het "Woord van God" bestaat. Daar de Heilige Schriften nu alom en voor dien goedkoopen prijs te bekomen zijn, behoorde GEEN Christenbelijder buiten het bezit te blijven van dien schat des hemels. Elk zie toe, dat hij dien zelve bezitte, en dat zijn naaste daarvan niet verstoken zij; en het blijke, dat dit woord de regel zij van elks gedrag en wandel!

ZENDELING-GENOOTSCHAP.

OP Woensdag avond, den 9den September, werd in de jaarlijksche Vergadering van het Zuid-Afrikaansche Zendelinggenootschap het voorzitterschap bekleed door den Wel-Eerw. Heer G. W. STEGMANN, en de opwekkingsrede gedaan door den Wel-Eerw. Heer J. M. KLOEK VAN STAVEREN, naar aanleiding van Rom. i. 6: *Onder welken gij ook zijt, geroepenen van Jezus Christus!* Het verslag meldt, dat in het afgeloopene jaar de gemeente door nieuwe leden niet is vermeerderd. Aan negen kinderen was de doop toegediend geworden, en de Avond- zoowel als de Dagschool werd door *eenhonderd vijfentwintig* kinderen bijgewoond. Op den 16den September werd de vergadering in het Engelsch gehouden, de opwekkingsrede geschiedde door den Wel-Eerw. J. C. BROWN, en aanspraken gedaan door den Wel-Ed. Heer J. T. BOURNE (voorzitter), en de Wel-Eerw. Heeren NIVEN, Dr. ADAMSON, SERGEANT en J. PHILIP, terwijl, door verloop van tijd, eenige andere leeraars, die er tegenwoordig waren, verhinderd werden de vergadering toe te spreken.

JONGELINGS CHRISTELIJKE VEREENIGING.

OP Dingsdag avond, den 13den October, had de jaarlijksche Bijeenkomst plaats van "De Jongelings Christelijke Vereeniging" in het kerkgebouw der Luthersche gemeente. De Wel-Eerw. Dr. ADAMSON, voorzitter bij die gelegenheid, deed eene

toespraak in het Hollandsch. Uit het verslag bleek, wat door den Heer SMIT, die te *Clanwilliam* door deze vereeniging wordt ondersteund, was verrigt geworden, en hoe vele Traktaten en exemplaren der Heilige Schrift in het afgeloopene jaar waren verspreid geworden.

MENGELINGEN.

DAT de jaren, welke gedurende den tijd onzer jeugd zich schijnen uit te strekken en te verlengen, in den lateren tijd van ons leven te zamen krimpen en gelijk eene schaduw voorbijsnellen, is zeer natuurlijk; want hoe meer wij in jaren vorderen, hoe nader wij tot de eeuwigheid komen, waar duizend jaren gelijk zullen zijn aan één dag.

MEN kan in dit leven niets, volstrekt niets, behalve het heerlijkste vinden. Men vindt het geluk niet, dat men zoekt, men vindt de volmaaktheid niet, waarnaar men hijgt. Maar men kan Christus vinden, welke zaligheid en volmaaktheid geven zal, al had men Hem ook nog niet eens gezocht.

HET behoort al veel daartoe, zegt een vrome man, tot het zoo ver met ons komt, dat de bezoeking ophoudt een vreemdeling voor ons te zijn, tot zij een welbekend huisgenoot wordt, wiens komst men zoo gewoon is, dat men niet eens opstaat om hem te ontvangen. Het wordt veel daartoe vereischt, tot het zoo ver komt; maar het kan nogtans zoo ver komen!

HEBBEN wij niet zeer ongelijk, indien wij ons daarover beklagen, dat menigeen eer en rijkdom, zonder zijne verdienste, alleen door gunst der voornamen, ten deel valt, omdat wij hopen, dat wij eens de kroon der eer en de schatten des hemels, ook zonder onze verdiensten en waardigheden, alleen uit genade des Heeren zullen ontvangen?

Gedrukt bij PIKE & PHILIP, 59, *St. Georgestraat; en te bekomen bij den Heer* J. H. COLLARD, 24, *Heerengracht, aan wien de Inteekeningen, moeten worden betaald, en Communicatiën voor den Redakteur ontvangen worden.—Prijs* ZES SHILLINGS *per Jaar, en voor Inteekenaren in de Buiten-Districten, aan wien het* PER POST *verzonden wordt*, ZEVEN SHILLINGS.

DE HONIGBIJ.

MAANDSCHRIFT

VOOR GODSDIENSTMINNENDE LEZERS.

"De vrees des Heeren is wijsheid."

Deel II. NOVEMBER, 1846. No. 11.

DE GAAF VAN TE VERTROOSTEN.

LEERREDE OVER JOB II: 11—13.

Als nu de drie vrienden van Job gehoord hadden al dit kwaad, dat over hem gekomen was, kwamen zij, ieder uit zijne plaats, Elifaz, de Themaniet, en Bildad, de Sukiet, en Zofar, de Nanaämathiet; en zij waren het eens geworden, dat zij kwamen om hem te beklagen, en om hem te vertroosten.

En toen zij hunne oogen van verre ophieven, kenden zij hem niet, en hieven hunne stem op, en weenden; daartoe scheurden zij een ieder zijnen mantel, en strooiden stof op hunne hoofden naar den hemel.

Alzoo zaten zij met hem op de aarde, zeven dagen en zeven nachten; en niemand sprak tot hem één woord, want zij zagen, dat de smart zeer groot was.

Het is, voorwaar, eene groote en zeldzame gaaf, bedroefden te kunnen vertroosten. Hoe vele gelegenheden bieden zich in dit treurige leven ons aan, om die aandoenlijke roeping te vervullen; maar hoe weinig slaagt men er, over het algemeen, in. Zoude dit niet grootendeels hieruit voortvloeijen: dat men dezen pligt

voor zeer gemakkelijk houdt, terwijl er welligt geen is onder die, welke het Evangelie den Christenen voorschrijft, die meer liefde, voorzigtigheid, bescheidenheid en *tact* vereischt? De vrienden van Job kunnen ons hiervan ter proeve dienen. Zij openbaarden inderdaad niet altijd die wijsheid, welke zij aan den dag legden in het roerend tooneel, ons in de woorden van den tekst beschreven; en te dien opzigte kan men zeggen: dat zij in hunne vertroostingen beter aanvingen dan eindigden. Dan, welke onvoorzigtigheid en hardheid hunne latere gesprekken inhielden, kan men evenwel niet loochenen, dat zij bij het naderen tot hunnen in rouw gedompelden vriend, de ondubbelzinnigste blijken gaven, zoowel van diepe menschenkennis als van teeder medelijden. Op de eerste tijding zijner rampen—en welke rampen? eensklaps en in korten tijd was Job van al zijne goederen en van al zijne kinderen beroofd geworden, en, tot overmaat van ramp, met eene zware, smartelijke, afzigtelijke ziekte bezocht, welke hem geene hoop op genezing overliet—op de eerste tijding *dezer* rampen kwamen zij toegesneld: zij treden over den drempel van zijne woning; zij zoeken hem alom en vinden hem op de assche. Maar de verliezen, welke hij geleden heeft, zijn zóó talrijk en zwaar; zijne wonden zijn zóó versch en smartelijk; zijne droefheid is zóó diep—dat zij zich ook met zak en asch bedekken, en zich naast hem op den grond werpende, zwijgen, en niets anders kunnen dan weenen: *niemand sprak tot hem één woord*, zegt de Schrift, zóó groot was zijne droefheid.

Ontdoen wij den rouw der vrienden van Job van al het Oostersche, hetwelk daarmede gepaard ging, scheiden wij het wezen af van den vorm, waardoor hetzelve zich openbaart, om alleen op het menschelijke, ja op het Christelijke, en derhalve op het ware, op het voor alle tijden en voor alle landen toepasselijke te letten, hetwelk op den bodem dier droefheid lag; en terwijl wij de oorzaken van dat stilzwijgen—treffende uitdrukking van waar medelijden! welke slechts door de weeklagen afgewisseld wordt—nagaan, trachten wij er heilzame lessen voor ons zelven uit af te leiden.

De droefheid van Job aanschouwende, zwijgen Elifaz, Bildad en Zofar, en kunnen niet anders dan weenen.— Zouden zij bij dit schouwspel der smarte niet reeds

dadelijk door Godsdienstige ontroering bevangen zijn? Verdrukking verlevendigt de gedachte aan kastijding; kastijding doet aan geregtigheid denken; geregtigheid doet het denkbeeld aan vervloeking oprijzen. Geen lijden, van welken aard ook, ligehamelijk of zedelijk,—het zij het onmiddelijk van God kome of middelijk door de menschen berokkend—geen lijden zonder zonde; geene zonde zonder dood; geen dood zonder de tallooze smarten, welke hem voorafgaan bij degenen, die zijn slagtoffer worden, of welke hem volgen voor degenen, die overblijven. Zietdaar den loop der daadzaken in het koningrijk der Waarheid. Het is wel waar, dat er voor den Christen, eigenlijk gezegd, geene straf meer is; dat hij geene wraakoefenende geregtigheid te vreezen, geene vervloeking te duchten heeft, vermits hij, volkomen en voor altijd met God verzoend zijnde, ten prijze van het bloed van zijnen genadigen en ontfermenden Verlosser, weet dat de straf, die op hem had moeten komen, door Jezus Christus is gedragen geworden; dat de geregtigheid welke hem moest veroordeelen, den Onschuldige en Regtvaardige heeft getroffen, en dat de vervloeking, welke op zijn schuldig hoofd had moeten nederkomen, op den Godmensch viel; maar niettegenstaande dit alles, de verzoende staat, in welken hij zich bevindt, gedoogt geene uitzondering op de onveranderlijke wetten, welke de eeuwige Geregtigheid eene aan de zonde onderworpene wereld heeft opgelegd; en even als alle andere menschen, ondervindt hij in dit leven daarvan alle, ja tot de laatste gevolgen. Wanneer hij lijdt of een ander ziet lijden, kan hij in zijnen geest niet volkomen afscheiden van het denkbeeld eener onkrenkbare Geregtigheid, welke zich van de smart bedient om de zonde te straffen, van dat der oneindige Liefde, welke, onder de bedeeling van genade en zaligheid, de droefheid voor de uitverkorenen in een middel tot heiligmaking herschept. Vandaar dien onbeschrijfelijken, niet minder plegtigen, als teederen indruk, welken de zoo verscheidene rampen, die hij bijna dagelijks moet zien, hem geven. Men spreekt dikwerf van het heiligende der beproeving;—wij juichen dit denkbeeld toe; dan men onderzoeke zich zelven of men wel verstaat wat deze woorden inhebben. En nu vraag ik u: Hebt gij nimmer in het midden eens wouds de overblijfsel, van eenen statigen eik gezien, welke door den bliksem

vaneen gespleten en als versplinterd is geworden? Het denkbeeld, dat de hand Gods op dien eik was, waarvan zij den kruin wit gemaakt heeft en het spoor harer vernielende kracht heeft achtergelaten, heeft dat niets tot uwe ziel gezegd? heeft het u niet te binnen gebragt wat gij moet gevoelen, wanneer, geene werktuigelijke ligchamen, maar geestelijke wezens, geen hout of steen, maar menschen, geene loutere ligchamen, maar harten en zielen, als voor uwe oogen geslagen en omvergeworpen worden? Beoordeel hiernaar de diepte en de echtheid van het godsdienstige gevoel in den mensch. Eene ontzettende ramp heeft in de stad uwer woning, in den kring uwer betrekkingen, plaats gegrepen; hare mare is tot u gekomen, en dadelijk spoedt gij u naar het tooneel der verwoesting. Ziet dien Christen, die zich met de menigte daarhenen begeeft. Hij nadert met trage schreden, tot zich zelven ingekeerd, de oogen naar de aarde geslagen, het voorhoofd als bedekt met den sluijer eener eerbiedwekkende droefheid; hij laat geen geluid hooren. Men zoude zeggen dat hij het spraakvermogen verloren had, en alles spreekt toch in hem: zijne oogen, zoo onbewegelijk en bevochtigd door de tranen; zijne houding, zoo plegtig en ernstig, welke nog meer rouw te kennen geeft, dan al de rouwfloersen der wereld zouden kunnen doen; die handen, welke krachteloos neêrhangen of zich slechts bewegen om uit te drukken hetgeen de mond weigert uit te spreken.... die man—en zoude ik mij hierin vergissen?—moet veel gedacht, veel gevoeld, veel ondervonden hebben. Ziet dien andere, die met haastige schreden komt toeschieten, met de levendigste begeerte om bij die hartverscheurende droefheid troost aan te brengen. Hij is ook een Christen. De vurigste ijver bezielt hem, de grootste welwillendheid straalt in hem door; hij heeft behoefte om te spreken, te betuigen, uit te drukken; hij twijfelt niet aan de kracht der vertroostingen, welke hij gaat toedienen: daar hij derzelver invloed naar de opregtheid zijner begeerte, naar de zuiverheid zijner voornemens afmeet. Wie zoude hem geloof en ijver ontzeggen? Maar bezit hij in dezelfde evenredigheid, die inwendige kennis der zaken, dat innige gevoel van de wezenlijkheid der wisselingen des levens, die proefondervindelijke kennis en bewustheid der rampspoeden, en van de bevindingen van het menschelijke hart?

Maar de stilzwijgendheid der vrienden van Job schrijven wij ook toe aan hun onvermogen (en hetwelk trouwens een iegelijk nadenkend mensch gevoelt) om eene groote droefheid eenigzins te verligten. Wij zijn ongetwijfeld elken dag in de gelegenheid, om de beperktheid onzer vermogens te erkennen, en als met den vinger de zwakheid onzer hulpmiddelen en de ongenoegzaamheid van de meeste onzer pogingen te tasten. Maar waar en wanneer moet niet het gevoel onzer groote zwakheid levendiger en duidelijker uitkomen, dan als wij de plegtige roeping ontvangen hebben om te vertroosten, en dat wij, als ware het, handgemeen worden met de droefenissen van anderen? Ik zie u bij een krankbed, hetwelk nacht en dag door het zweet en de tranen van eenen armen lijder bevochtigd wordt. Gij spant al uwe krachten in om hem te vertroosten; gij vermaant hem; gij bewijst hem uw medelijden; gij bidt zelfs met hem; —maar, te midden van die betuigingen uwer liefde, in weerwil uwer onvermoeide en verlichte zorgen, in weerwil der inwendige smarten van een medelijdend hart, hetwelk als in barensnood is, en zich zelf ganschelijk zoude willen opofferen, om, al ware het dan maar slechts één uur, ja eenige minuten van verademing in die onuitsprekelijkste foltering te geven, wordt de smart heviger, de crisis neemt toe; de verschijnselen der kwaal worden angstverwekkender; terwijl het gekerm van den lijder, hetwelk uwe ziel doorboort, u nog heviger en verscheurender voorkomt. Bezoek met mij dien ongelukkige, geteisterd door het gevoel zijner schulden, en gebukt gaande onder den last zijner overtredingen. Gij predikt hem de vergiffenis, welke God in het Evangelie de boetvaardige zondaren aanbiedt, en—hij vervloekt zich zelven. Gij zegent hem in den naam des Heeren;—hij verwenscht zich. Gij brengt al de beloften der genade en der ontferming, welke de Bijbel oplevert te zamen en gebruikt ze als een wapen om dien onverklaarbaren wederstand aan te vallen en te vernietigen;—maar hij grijpt die beloften aan, niet als eene goede tijding om zich te vertroosten, maar als zoo vele bliksemen om zich zelven te verpletteren. Laat ons verder gaan. Een zware rouw, een ontzettende en diepe rouw, heeft dat huis bezocht; het Evangelie wordt er beloofd; Christus wordt er aangebeden; gij zegt al wat gij zeggen kunt; gij betuigt al wat gij betui-

gen kunt; gij verrigt al wat gij verrigten kunt;—en evenwel, bij het weggaan draagt gij de smartelijke bewustheid met u mede, dat die alleengelatene ziel van nu af in droefheid zal gedompeld blijven, te midden van nog zoo veel stof van vreugde; ledig, bij het bezit van alle goederen; ongelukkig, in weerwil van al de blijken van liefde; en dat, gelijk gij niet voor deze wereld het onherstelbare kunt herstellen, door hem datgene terug te geven, waarvan het verlies zijn aardsche leven een gansch ander aanzien gegeven heeft, diezelfde ramp ook, welke u genoopt heeft hem te komen vertroosten, u hem als ongelukkige weder doet verlaten.—O Heer! bij het gezigt uwer oordeelen en mijner onmagt, keer ik in mijn niet terug, en ik leg den vinger op den mond. Spreek, Heer! want Gij alleen kunt spreken; werk, want Gij alleen kunt werken. Wat is ons woord bij het uwe?—wat anders dan dwaasheid?—Wat is onze kracht bij uwe kracht?—wat anders dan zwakheid?

Die stilzwijgendheid der liefde, welke Jobs vrienden meenden te moeten in acht nemen, is de levendige overtuiging, dat men metderdaad tot degenen, die in eene diepe droefheid zijn gedompeld, om het even of zij al dan niet Christenen zijn, weinig zeggen kan. Zijn het kinderen dezer wereld, aan welke gij, daar zij ter prooi zijn van den rampspoed, vertroosting moet toedienen; o! hoe beklaag ik u; hoe zwaarwigtig en netelig is uwe taak. Vóór de bekeering is er geene vertroosting mogelijk: namelijk, geene wezenlijke en gegronde vertroosting. Is het het oogenblik, dat de arme ongelukkigen zich krommen en krimpen onder de slagen, die hem getroffen hebben; dat gij met eenige vrucht, ja zelfs met eenige welvoegelijkheid, hun vroegere zonden kunt herinneren, hen opmerkzaam maken op de afgoderij, in welke zij geleefd hebben, hen tuchtigen met het zwaard des Woords;—is het in het oogenblik dat zij, verzonken in hunne droefheid, niets anders ziende, niets anders hoorende, niets anders gevoelende dan die smarte, zich daaraan zoo zeer overgegeven hebben, dat zij onvatbaar zijn geworden voor alle andere gedachten en gewaarwordingen:—is dat het oogenblik om hen van waarheden te overtuigen, of hun vertroostingen toe te dienen, welke zij zelfs in veel kalmer oogenblikken naauwelijks zouden kunnen verstaan? Zij verwachten van u woorden des vredes; en gij behoordet hen eigen-

lijk over die geregtigheid te onderhouden, welke aan een iegelijk vergeldt naar zijne werken; die den mensch straft in hetgeen hij zondigt; die in zijne handen de afgoden verbreekt, welke hij gemaakt heeft, en die hem daardoor leert dat er maar één God is, die men moet liefhebben met zijne gansche ziel, en dienen met al zijne krachten—namelijk: den Almagtigen Schepper van hemel en aarde. Zij wenschen door u vertroost te worden; dan, als bekwaam geneesheer, als getrouw Evangeliedienaar, moest gij beginnen, met hunnen valschen vrede te verstoren, met den blinddoek, die hun oog overdekt, af te rukken, met hen uit te noodigen tot het berouw en met de tranen, welke zij over verlorene schatten of neêrgehouwene afgoden storten, te droomen, opdat zij overal en uitsluitend over hunne zonden en dwaasheden zouden kunnen weeklagen. Schoon kinderen der aarde, willen zij als kinderen des hemels behandeld worden; en gij zoudt hen moeten aanzeggen, dat zij zich titels aanmatigen, waarop zij geen regt hebben,—voorregten, waarop zij geen aanspraak kunnen maken. Zij voeren beloften aan uit het Woord Gods, die slechts aan geloovigen gedaan zijn; bemoedigingen, alleen aan de verlosten van Christus, alleen aan de uitverkorenen des Vaders gerigt; en gij zoudt hen ten dezen opzigte uit hunnen waan moeten brengen en hen overtuigen, dat zij dit alles verkeerd op zich toepassen, hun verklarende, dat zoo lang zij zich niet bekeerd hebben, eerder de bedreigingen dan de beloften hen raken; dat zij zich veeleer onder eene straffende Geregtigheid dan onder de schaduw van het verbond des Evangelies moeten achten. Zij smeeken u, hen gerust te stellen over den eeuwigen staat dergenen, die hen verlaten hebben; en niets bewijst u dat deze als Christenen gestorven zijn. Zij dwingen u als het ware, hen van den gelukkigen staat hunner zielen te verzekeren; en alles zegt u dat zij in het ongeloof leven. Woning der droefheid, in welke Christus niet gekend, God niet bemind wordt, waarin alles dikke duisternis is, zonder eenigen straal van licht en hoop! dat uwe deuren zich niet voor mij ontsluiten; ik zoude vreezen, u binnen te treden; ik voel mij onmagtig aldaar de ontzettendste van alle bedieningen te vervullen. Dan, veeleer, o, mijn God! daar wij nimmer moeten zoeken hetgene ons vleesch behaagt of mishaagt, maar alleen en altoos

hetgene Gij wilt en beveelt, indien gij mij gebiedt, getuigenis der waarheid te geven, ter plaatse dier afgrijzelijke verwoestingen, o! dat ik er niet alleen ga; vergezel mij; spreek er door mijnen mond; en geef mij, aldaar, even getrouw als liefderijk, even liefdelijk als getrouw te zijn.

Maar ik veronderstel dat de bedroefde, dien gij vertroosten moet, een Christen, een echt Christen, zij; wat zult gij dezen zeggen, of herinneren, hetwelk hij niet gevoelt, gevoelt gelijk gij en zoo goed als gij? Zult gij hem spreken van beproevingen, als zoo vele blijken der vaderlijke goedheid Gods en welke Hij aan degenen, die Hij lief heeft, toezendt?—Dit gelooft hij; hij heeft er nimmer aan getwijfeld; en toch weent hij. Zult gij hem toeroepen, dat *alle dingen moeten medewerken ten goede dengenen, die God liefhebben* (Rom. viii. 27), en dat dus de droefheid, welke hij thans ondervindt, even als al het overige, daartoe zal medewerken?—hiervan is hij overtuigd; nogtans zucht hij. Zult gij hem zeggen, dat het groote doel Gods met het kastijden zijner kinderen mede is om hen los te maken van de wereld, hen nader te verbinden aan Hem, hen te doen rijpen voor den hemel?—hij hoopt door de genade Gods dit doel der beproeving in hem verwezenlijkt te zien; evenwel klaagt hij. Zult gij hem herinneren, dat de Heer in zijne liefde den invloed zijner genade altijd evenredigt naar de behoefte zijner arme kinderen, die met het lijden worstelen?—hij heeft dit vertrouwen, en het is juist dat vertrouwen, hetwelk hem ondersteunt; maar het verzacht zijn lijden niet, neemt hetzelve niet weg. Zult gij hem eindelijk zeggen, dat het leven weldra voorbij zal zijn; dat de tijd ras plaats zal maken voor de eeuwigheid, en dat in den hemel, waarin wij binnen kort zullen overgebragt worden, geen lijden, geen rouw, geene tranen, geene moeite meer zullen zijn?—die hoop bezielt hem: immers zonder haar zoude hij reeds voor lang in zijne droefheid vergaan zijn; maar, van dit oogenblik tot het tijdstip dat de poorten des hemels zich voor hem openen zullen, zal hij den weg, die derwaarts henenleidt met zijne tranen bevochtigen. Wilt gij iets vruchtbaarder, iets proefhoudender, iets indrukwekkender dan al die toespraken en redeneringen, hoe waar, hoe welsprekend zij ook mogen zijn? wilt gij weten wat—meer dan al die waarheden, welke

gij in allen gevalle hem niet kunt leeren, en welke God alleen hem leeren kan—zijne droefheid zal stillen en er de bitterheid van wegnemen zal?—toon hem de tranen in uwe oogen; of zoo gij dien niet schreijen kunt, want dit is niet aan een iegelijk gegeven, komt tot hem, met de tranen des harten, welke nog sprekender, nog ondubbelzinniger, nog vertroostender zijn: de uwen ziende, zullen welligt de zijnen minder bitter, meer verligtend, worden.

Eindelijk, het stilzwijgen der vrienden van Job kan ontstaan zijn uit de opmerking, welke zij ongetwijfeld meer dan eens hadden kunnen maken, dat eene groote ramp de gevoeligheid zeer opwekt, en dat eene hevige smart aan de ziel eene buitengewone aandoenlijkheid, eene (zullen wij zeggen, niet benijdenswaardige?) fijnheid van gewaarwordingen schenkt, waardoor zij zoo dadelijk, en in de woorden welke men haar toespreekt, en in de vertroostingen welke men haar aanbiedt, en in de liefde blijken waarmede men haar overlaadt, het ware van het valsche weet te onderscheiden; of het alles gevoeld of niet gevoeld wordt; of het voortvloeit uit de ondervinding des harten, of slechts vlugtig en oppervlakkig zij; terwijl zij tevens op het oogenblik zelf, naar de gepastheid of naar de ongepastheid der vertroostingen, eene merkbare verligting of eene verdubbeling van lijden gevoelt. Bedient u, bij voorbeeld, voor uwen in rouw gedompelden broeder nimmer van de uitdrukking, welke men voor altijd uit het woordenboek en uit de taal der droefheid moest bannen: *"dat gij vermijden zult, over deze of gene zaak te spreken, om niet zijne wonden op nieuw te openen;"* terwijl hij nogtans die wond voelt bloeden, en de bewustheid met zich omdraagt, dat zij zoo spoedig niet genezen zal zijn. Spreekt hem niet van eene verledene gebeurtenis, als van eene voorbijzijnde droefheid, welke hem echter nog tegenwoordig is, ja zóó tegenwoordig, dat zij tevens zijne gansche toekomst in zich besluit, en hij al hare gevolgen doorziet. Verbeeldt u ook niet, dat hij aan Gods trouw wanhoopt en zich van Hem verlaten gevoelt, omdat gij hem in zijne droefheid den vrijen teugel aan zijne smarten ziet geven; en vermoeit u niet, met hem waarheden en vertroostingen te herinneren, welke hij zoo goed kent als gij, en, welligt nog beter dan gij, gevoelt; kortom: zoo gij niet zeker

van u zelven zijt, weest dan zeer voorzigtig in het gebruiken der vertroostingen, welke gij dien lijdende zoo gaarne wenscht toe te dienen; en laat u door een voorbeeld voortlichten. Gij hebt nimmer in de zalen dier uitgestrekte gestichten, in welke al de ellenden der menschelijke natuur zich schijnen te vereenigen en op te hoopen, den gevaarlijk gewonde gezien, op het oogenblik dat hij aldaar ingebragt wordt; dit ziet men echter in andere landen. Men gaat zijn leger heen en weêr voorbij; en onder degenen, die hem omringen, zijn deskundigen, geoefende en wijze mannen; treft men er aan, die onderzoeken, die zich onder de leiding der eersten vormen en bereids eenige behandeling verkregen hebben; terwijl men er eindelijk eene derde soort vindt— nieuwelingen, die de loopbaan eerst intreden. Men heeft opgemerkt de kalmte of onrust, de stilte of het hevige gekerm van den kranke, naarmate dat eene bekwame of ongeoefende, behendige of onbehendige hand zich uitstrekt om hem te verbinden, of maar aan te raken.— Maar zie nu in het gewonde hart van dat liefhebbend wezen, die nog oneindig heviger bloedende en smartelijke wond. Ach! zoo gij nog niet door het geloof het Evangelie doorgrondt, en door het leven met God nog geen' doorzoekenden blik in het binnenste van uw eigen hart geslagen hebt; ach! ik bid u, raak niet met uwe hand de inwendige wond van dien bedroefde aan; of wilt gij, doet het dan toch met de uiterste voorzigtigheid; anderzins zult gij zijn lijden verergeren en hem nog heviger doen kermen.

Welk besluit moeten wij nu trekken uit hetgene wij u voorstelden?—Om de ware vertroostingen te kunnen toedienen, om voor de ware vertroostingen toegankelijk te zijn, moet men Christen wezen. Want zijt gij geen Christen, wat zult gij dan zeggen aan den mensch, op wien de hand Gods drukt?—dat hij gelaten moet wezen in zijn lot? dat het te vergeefs is tegen den wil van den Allerhoogste te worstelen? dat de waardigheid van den mensch het medebrengt, zich niet door het ongeluk te laten ter neêrslaan? dat men zich boven de rampen verheven moet toonen? en meer dergelijke algemeene grondbeginselen eener verkeerde dus genoemde wijsbegeerte?—IJdele woorden, aan welker kracht zelfs niet degene, die ze uitspreekt, gelooft! Armzalige vertroostingen, die zelve zoo vele oorzaken van droefheid zijn,

over welke men zoude moeten vertroost worden!—En zoo gij geen Christen zijt, hoe zult gij dan de Christelijke vertroostingen kunnen ontvangen, die altijd geloof, hoop, onderwerping en geestelijke gezindheid veronderstellen en vorderen, zonder welke zij toch niet in de ziel zouden kunnen doordringen en aan hare behoeften voldoen. Is het vermetel, onredelijk en hoogst zondig, de bekeering tot het sterfbed uit te stellen, zoo is zulks evenzeer om het wederkeeren tot God tot de dagen der beproeving te verschuiven. En zoo het dengenen, die nog maar nieuwelingen zijn op den weg der genade, maar die reeds evenwel eenige kennis van God verkregen hebben, in wier harten eenige liefde voor Christus ontstaan is, en die zich aan een leven des gebeds en der godvruchtige bepeinzingen bereids hebben overgegeven, zeer moeijelijk valt, in het oogenblik, wanneer de verzoeking hen aangrijpt, hunne krachten te verzamelen, zich vroegere ondervindingen te binnen te brengen, de beloften des Evangelies te omhelzen, om niet geschokt te worden, maar standvastig te blijven;—wat moet het dan niet zijn bij hen, welken het ongeluk overrompelt, zonder dat zij voorbereid zijn, noch met wapenen en kracht toegerust! Laat ons dan Christenen worden, zoo wij het nog niet zijn; worden wij het, zonder uitstel; worden wij het heden! Wachten wij het niet te zijn, totdat dit werk, reeds zoo moeijelijk in zich zelf, niet nog moeijelijker worde, door de hindernissen, welke wij zouden moeten overwinnen. Worden wij het niet alleen om ons zelve te vertroosten, maar ook *om te kunnen vertroosten degenen, die in allerlei verdrukking zijn* (2 Cor. i. 4).

Hetgeen wij gezegd hebben, biedt nog eene andere leering aan; namelijk, in de hooge en teedere roeping van vertrooster, moeten wij veel meer rekenen op de kracht der medegevoeligheid dan op die der woorden; veel meer op den overvloed van de liefde des harten, dan op den overvloed van de woorden des monds. Het is die *sympathie*, welke onze harten zal openen, die anders voor ons zouden gesloten zijn gebleven. Zij is het, die ons het geschikte oogenblik van te spreken of te zwijgen zal aanwijzen. Zij zal ons de denkbeelden en gevoelens ingeven, die het meest geschikt zijn om te bedaren en te verzachten, en zal wederom deze denkbeelden en gevoelens in uitdrukkingen omkleeden, welke in den

toestand van deze of gene ziel meest vertroostend zijn. Zij zal aan een' teederen blik, aan een hartelijk woord, aan eenen handdruk, eene onfeilbare vertroostende kracht mededeelen. Zij is het, eindelijk, die zelfs ons stilzwijgen zal verlevendigen en heiligen, en, wanneer de hevigheid eener groote ramp ons de treurige erkentenis zal afpersen, dat wij tegenover zulk eenen onspoed niets kunnen zeggen, ons nog welsprekender, nog overtuigender, nog stichtender zal maken, dan wij door de treffende toespraken hadden kunnen zijn. Laat ons derhalve liefhebben, liefhebben in Christus, veel liefhebben—liefhebben, gelijk de Heer zelf ons heeft lief gehad. Dit is het groote geheim om geene moeijelijke vertroosters te zijn!

Doch onze liefde is altijd onvolkomen; en zelfs al ware zij dit niet, blijft zij nog magteloos. Wij moeten derhalve tot het gebed de toevlugt nemen, hetwelk, de adem des Christelijken levens zijnde, ook de kracht en het leven der Christelijke liefde is. Bidden wij, alvorens het huis des rouws binnen te treden. Dit zal het middel wezen om er eenen gereeden ingang te vinden, en harten, door den Heer gunstig gestemd, om naar ons te hooren. Bidden wij, na het huis der droefenis te zijn ingetreden, en gedurende al den tijd, dat wij er vertoeven; opdat elk woord, hetwelk onzen mond zal uitgaan, een woord der waarheid; opdat elk bewijs, hetwelk wij van onze medegevoeligheid zullen geven, blijkbaar eene uitlating der liefde zij; en dat wij, naar de vermaning van den Apostel, *weenende met degenen die weenen* (Rom. xii. 15), den last hunner droefheid mogen verligten, door op ons het deel daarvan te nemen, hetwelk ons toekomt. Bidden wij eindelijk bij het verlaten van het huis der smarte, opdat de God, die er met ons inging, er niet met ons uitga, maar dat Hij er woning make; aldaar de liefelijkheid zijner tegenwoordigheid en de kracht zijner werken doe gevoelen, zelfs wanneer wij er niet meer zijn, en onze stem en zuchtingen, onze vertroostingen en gebeden er niet meer gehoord worden.

Het is alzoo, o Heer! dat ik alles door het gebed wilde volbrengen, niets ondernemen, niets voltooijen, zonder hetzelve. Ik ben verzekerd, dat al mijne voornemens welgelukken zullen, de moeijelijkste pligten gemakkelijk zullen worden, en dat ik daarin mijne zaligheid zal vinden, wetende dat ik uwen heiligen wil vol-

breng. Ondersteun mij hierin, ja in alles, o mijn God! Dat uw Geest die verzuchtingen in mij opwekke, welke U aangenaam zijn! Dat Jezus, mijn Zaligmaker, U dezelve aanbiede, om de oneindige waarbij der verdiensten van zijn lijden en van zijne gehoorzaamheid; en dat het U behage, o Vader! dezelve te verhooren om zijnentwille. Amen!

DE TOESTAND DER JODEN SEDERT DEN DOOD VAN CHRISTUS TOT OP DEZEN TIJD.

(Vervolg van No. X., bladz. 313.*)*

Uit *Beijeren* werden de Joden in het jaar 1551 door Hertog Albert V., gelijk ook uit de *Paltz*, in het jaar 1555, onder de regering van Otto Hendrik verdreven, wordende deze verordeningen tegen de Joden naderhand in beide die landen, gedurende de zestiende en zeventiende eeuw, meermalen vernieuwd.

In de mark *Brandenburg* hadden de Joden zich, onder de regering van den keurvorst Joachim II., weder sterk vermenigvuldigd; doch onder deszelfs opvolger Johann Georg werden zij in het jaar 1573 op nieuw verjaagd, en hoewel hen naderhand van tijd tot tijd vergund werd, de jaarmarkten te bezoeken en koophandel te drijven, zoo werd de inwoning hun evenwel geweigerd tot het jaar 1670, toen de keurvorst Frederik Willem, om zijne door den dertigjarigen oorlog ontvolkte en verarmde landen weder in bloei te brengen, aan vijftig Joodsche huisgezinnen de vergunning gaf, in zijn gebied hun verblijf te nemen. Weldra vermenigvuldigde de Joden zich aldaar weder, en uit eene in het jaar 1700 gemaakte berekening, blijkt het, dat zij in de mark *Brandenburg*, in de hertogdommen *Cleve, Pommeren* en *Maagdeburg*, in de vorstendommen *Halberstad* en *Minden*, en in het graafschap *Mark*, zeer in getal waren toegenomen.

Niet zoo spoedig werden de Joden weder toegelaten in andere staten van *Duitschland*, waaruit men hen gedurende dit tijdvak verdreef. De keurvorst Johan Frederik verbande hen in het jaar 1541 uit *Saxen*, zij moesten toen ook de hertogdommen *Coburg* en *Wurtenberg* verlaten.

In de *Brunswijk Luneburgsche* landen, waaruit de Joden tot in de zestiende eeuw waren verbannen geweest, werden zij wel door den hertog Hendrik Julius in het jaar 1578 toegelaten, doch de vorst herriep, op het dringend verzoek zijner overige onderdanen, deze zijne verordening, in het jaar 1591, van welken tijd af het de Joden verboden was hun verblijf aldaar te hebben, wordende dit verbod ook in de zeventiende eeuw meermalen vernieuwd.

Voorts was de inwoning in verscheidene rijkssteden, zoo als te *Augsburg*, *Noerdlingen*, *Aken*, *Keulen*, *Neurenberg*, *Lubeck* en *Bremen*, den Joden volstrekt verboden.

Doch de verdrijving dezer natie uit enkele landen en staten was nu voor haar niet meer zoo drukkend als voorheen, en zij konden nu niet meer zoo willekeurig gebannen worden. Er was toch bij de oprigting van het Kamergerigt, in het jaar 1495, vastgesteld, dat geen vorst of overheid in het Duitsche rijk bevoegd zou zijn de Joden willekeurig te mishandelen of te verjagen. Daarenboven hadden verscheidene Duitsche keizers, bij voorbeeld, Frederik III., in het jaar 1470; Karel V., in het jaar 1544, en Ferdinand I., de Joden in hunne bescherming genomen, en streng verboden dezelve, wegens onbewezene misdaden te vervolgen. Zelfs gaf hun de laatstgenoemde keizer, in het jaar 1563, de vrijheid eenen *vorst der gevangenis* te hebben.

Deze begunstiging was oorzaak, dat het getal der Joden in de Oostenrijksche staten zeer toenam, en deze natie, gedurende de zestiende en zeventiende eeuw, aldaar vele leeraren had, die zich beroemd hebben gemaakt. In het jaar 1660 werd hun vergund in de hoofdstad van het Duitsche keizerrijk eene prachtige synagoge te bouwen; doch naauwelijks was dezelve voltooid, of keizer Leopold I. verjaagde hen uit *Weenen*, voornamelijk op aanraden van de keizerin, die eene Spaansche princes was, en, als het ware, eenen aangeboren haat tegen de Joden uit haar vaderland medebragt. Doch, deze vorstin gestorven zijnde, werden zij, in het jaar 1673, weder te *Weenen* toegelaten, en genoten vervolgens in het Oostenrijksche gebied eene tamelijke rust, zoodat zij in *Servië*, *Croatië*, *Moldavië* en *Wallachië* zeer in getal toenamen.

In *Boheme* trof hen tegen het einde der zestiende

eeuw eene zware vervolging. Op de beschuldiging dat zij brand gesticht hadden, werden eenige hunner ten vure gedoemd, en de overigen door Ferdinand verjaagd; doch als het, na verloop van eenigen tijd, bleek, dat de Joden aan deze misdaad onschuldig waren, werden zij terug geroepen, en keizer Ferdinand III. verleende hen in de zeventiende eeuw groote voorregten, omdat zij, toen *Praag*, in het jaar 1648. door de Zweden belegerd werd, veel ter verdediging dezer stad toebragten.

In *Moravië* werd onder de Joden in het jaar 1574, een vreesselijk bloedbad aangerigt, en men zou hen allen in dit land hebben uitgeroeid, zoo niet keizer Maximiliaan II., door medelijden met deze ellendigen bewogen, aan de verdere vervolging van dezelve een einde gemaakt had.

Uit *Silesië* echter werden de Joden door keizer Rudolf II., in het jaar 1582, geheel en al verbannen.

In *Hongarijë* werd deze natie, in het jaar 1595, zeer gedrukt door eene belasting, welke de laatstgenoemde keizer haar opleide, en waardoor hij velen noodzaakte het rijk te verlaten. Intusschen bleven zij in dit land nog zeer talrijk, en verwierven zich, door het pachten van de openbare tollen, zoo vele rijkdommen, dat de keizers in de eerste helft der zeventiende eeuw, verscheidene verordeningen tegen hen maakten, waarbij zij evenwel hunne godsdienstige vrijheid behielden.

Naar *Polen* hadden zich velen uit andere landen verdrevene Joden begeven, doch waren ook daar niet vrij van alle vervolging. Te *Posen* werden in het jaar 1590 hunne huizen in vlammen gezet, en, uit vrees, dat het oproerig gemeen op hen zoude aanvallen, durfden zij geene middelen aanwenden, om dien brand te blusschen; voor het overige had deze natie in dit rijk, niettegenstaande zij wegens hare woekerzucht zeer gehaat en veracht was, en van de invallen der Muskowiten en Kosakken zeer veel leed, zich gedurende de zeventiende eeuw sterk vermenigvuldigd, bleef zich op den koophandel, als eene rijke bron van gewin, toeleggen, en had scholen, welke in grooten bloei waren.

Ook in de *Ukraine* genoten de Joden in de zestiende eeuw vele voorregten, en stonden in groot aanzien. Maar voor het overige hadden de Muskowiten van de Joodsche natie eenen zeer geweldigen afkeer, dat zij dezelve in hun gebied niet toelieten, en de czaar Alexius

Michaëlowitz wilde, in het jaar 1644, eene tot hem overloopende bende Kosakken niet aannemen, dan op voorwaarde, dat zij geenen Jood onder zich mogten dulden. Vervolgens evenwel werd aan de Joodsche kooplieden vergund, te *Riga* en te *Reval* handel te drijven.

Ook in *Denemarken* werd hen door Christiaan IV., in het begin der zeventiende eeuw vergund, zich in eenige steden neder te zetten, en hoewel zij door Frederik III., in het jaar 1651, verbannen werden, zoo gaf hen toch Christiaan V., in het jaar 1684, weder vrijheid in eenige koopsteden hun verblijf te hebben.

In *Zweden* werden zij gedurende dit tijdvak niet toegelaten, en volgens eene door Karel XI. in het jaar 1695 gemaakte wet, was het de Joden verboden in dit rijk te wonen.

Vele Joden hadden zich, na hunne verdrijving uit *Spanje* en *Portugal*, naar de *Nederlanden* begeven, waar zij wel een geruster verblijf vonden, doch hen eerst in het jaar 1619 de vrijheid van openbare godsdienstoefening gegeven werd. Voorts bewerkten de staten van *Holland*, door hunne tusschenkomst, dat de Nederlandsche Joden, die in *Spanje* handel dreven, aldaar in het jaar 1657 veiligheid voor hunne personen en goederen verkregen. Zij bouwden vervolgens verscheidene synagogen, waaronder die uitmunt, welke in het jaar 1675 voor de Portugeesche Joden, te *Amsterdam*, voltooid en ingewijd werd. Ook aan de zoogenaamde Hoogduitsche Joden, welke naderhand, en vooral sedert den Zweedschen oorlog, in dit land talrijk zijn geworden, werd vrijheid van godsdienstoefening gegeven. Zij hebben zich in al de provinciën der *Vereenigde Nederlanden* uitgebreid, en bleven zich op den koophandel toeleggen, waardoor eenigen zich grooten rijkdom verwierven.

Om in *Engeland*, waaruit de Joden sedert langen tijd waren verbannen geweest, aan deze natie weder ingang te verschaffen, gaf een harer beroemdste leeraren, Manasse Ben Israël, in het jaar 1656 een geschrift uit, waarin hij zijne geloofsgenooten verdedigde, en de ongunstige gevoelens, welke men in dit land omtrent deze natie had, poogde weg te nemen. Hij bewerkte ook bij den protector Cromwel, dat den Joden vergund werd, zich in *Engeland* neder te zetten en hunne godsdienst uit te oefenen. Voorts was hij aan het hoofd van

een gezantschap, hetwelk in naam der verstrooide Joden in *Azië* aan Cromwel gezonden werd. Deze nam hen in het eerste jaar zeer gunstig op, en trad met hen, over het verkoopen van de beroemde boekverzameling van *Cambridge*, in onderhandeling. Doch toen deze gezanten, die van de begunstiging van Cromwel iets groots verwachtten, naspoorden, of hij niet van Joodschen afkomst was, en zij daardoor tot vele spotternijen met den protector aanleiding gaven, werd hij zeer op hen verbitterd. Intusschen behield deze natie in *Engeland* vrijheid van godsdienstoefening en vermenigvuldigde zich sterk, zoodat er, op het einde der zeventiende eeuw, een groot getal van Duitsche en Portugeesche Joden gevonden werd, die vele voorregten genoten en zich op den koophandel bleven toeleggen.

Ook in *Frankrijk* liet men de Joden in dit tijdvak weder oogluikende toe, en zij werden sedert het jaar 1550 altijd tegen vervolgingen beschermd, uit kracht van opene brieven, die bij elke regerings verandering vernieuwd werden.

(Het vervolg hierna.)

WAT WEERHOUDT U VAN DEN HEMEL EN DE GELUKZALIGHEID?

De Heer heeft ons allerduidelijkst geleerd, dat het optreden van den weg des levens niet onverzeld is van moeijelijkheid; niet zonder inspanning kan geschieden. Op dien weg toch worden wij niet medegesleept in het gedrang der groote menigte, noch gebragt door het vermogen van natuurlijke neiging. Geen wijde en bebloemde ingang trekt het oog; geen sirenengezang van wereldsch vermaak streelt het oor; maar *de poort is eng en de weg naauw, die tot het leven leidt, en weinigen zijn er, die denzelven vinden* (Matth. vii. 14) Vandaar de vermaning: *Strijdt om in te gaan door de enge poort; want velen zullen zoeken in te gaan, en zullen niet kunnen* (Luk. xiii. 24). Hierin ligt opgesloten, dat er hinderpalen zijn, die opgeruimd en overwonnen moeten worden.

De voorname, aan al de andere ten grondliggende en algemeene hinderpaal, met welken een iegelijk te wors-

telen heeft, en die alleen kan worden opgeruimd door de kracht des Heiligen Geestes, is de duisternis en verdorvenheid door den zondeval over de menschelijke natuur gebragt; het is de ingewilligde zinnelijkheid, vooroordeel en afkeerigheid van het vleeschelijke gemoed. Maar deze heerschende verdorvenheid openbaart zich in verscheidene soortlijke vormen, naarmate der verschillende omstandigheden, gestellen, leeftijden, vochtmengsels van die aan haar onderhevig zijn. Het is een in- en uitwendige kwaad, dat zijn weêrbarstigheid tegen de Godsdienst op eene oneindige verscheidenheid van wijzen aan den dag brengt.

1. *Zelfbedrog* is hetgeen men niet zelden in het karakter van jonge menschen waarneemt, en den geest der ware godsvrucht geen geringen tegenstand biedt.

Het is eene soort van besmettelijke ziekte, welke bij menschen van uwen leeftijd eene bijzondere vatbaarheid vindt om er door te worden aangegrepen. Jong van jaren en ondervinding, zijn zij met dat al zeer gereed nog al te hooge denkbeelden van zich zelven op te vatten en zich in te beelden, dat zij bevoegde regters zijn over alle waarheid en gedrag. Zij beslissen, waar wijzer menschen in overweging nemen. Zij spreken, waar ervaring zwijgt; zij snellen met drift voort, waar hunne vaders ter naauwernood kruipen; zij achten zich zelven even bevoegd om te besluiten en te handelen, als zij die een vijf maal vijftien jaren achter den rug hebben. Deze stemming komt in handelszaken ongemeen dikwijls aan den dag; en de lijst der bankroetiers heeft duizendmalen de gevolgen geopenbaard. Maar zij vertoont zich op gewigtiger punten dan handelszaken. In de vrolijkheid hunner harten, in den bloeitijd der jeugdige geestkracht, zien de zoodanigen de groote noodzakelijkheid der Godsdienst om hen gelukkig te maken, niet in, of indien er al *eenige* Godsdienst noodig is, zij stellen zich niet voor, dat zij al die bezorgdheid en omzigtigheid vereischt met welke andere Christenen haar behartigen; *zij* verkeeren niet in zoo groot gevaar als sommigen het willen doen voorkomen; *zij* zullen zich niet inlaten met de verootmoedigende, zelfvernederende, boetvaardige godsdienst van hunne vaderen, maar eene meer redelijke aannemen; *zij* hebben rede, die hen bestieren zal, sterkte, om al het noodige te volbrengen, en kunnen daarom niet zien, dat er zoo

veel vreezen en beven, zoo veel omzigtigheid en afhankelijkheid noodig zouden wezen.

Mijne lezers! weest nederig; hoogmoed en zelfbedrog zullen anderzins uw verderf zijn. Gedenkt uwer jongheid, uwer ervaringloosheid. Hoe dikwijls zijt gij door de vurigheid uwer jeugd van het spoor gebragt, in gevallen, waarin gij de volkomenste gerustheid had ze aan het regte einde te hebben! Als de Atheensche redenaar gevraagd werd, welke de eerste gave was in de welsprekendheid? antwoordde hij: de uitvoering; de tweede? de uitvoering; de derde? alweder de uitvoering; zoo ook, indien men mij vraagt, welke is de eerste gave in de godsvrucht? antwoord ik, nederigheid; de tweede? nederigheid; de derde? alweder nederigheid. En zelfbedrog is de eerste, tweede en derde hinderpaal.

2. *Liefde voor wereldsche vermaak* is een groot beletsel voor de godsvrucht. Het is een zeer onheilige gezegde: “ De jeugd is de tijd voor het vermaak; de mannelijke leeftijd voor zaken; de ouderdom voor godsdienst.” Maar hoe pijnelijk is het te zien, dat ofschoon na deze rolverdeeling de mannelijke leeftijd en de ouderdom al eens den hunnen vergeten, de jeugd de haren niet verzaakt? Jongelieden beantwoorden al te vaak aan de beschrijving des Apostels (2 Tim. iii. 4): *Meer liefhebbers der wellusten dan liefhebbers Gods.* In de jeugd zijn er vele verzoekingen om aan deze neiging te voldoen; de zinnen zijn in hun kracht, de geest is levendig, de verbeelding gloeijend, de driften vurig, en de zorgen des levens weinig en gering. Vandaar dat zoo velen zich aan de inblazingen hunner verdorvene natuur overgeven, en door liefde tot pret van een leven van godsvrucht worden teruggehouden. Sommigen worden geheel medegesleept door eene ijdele en kleingeestige ingenomenheid met kleeding en uiterlijk; anderen door vermaak in tafelvreugde en partijtjes; anderen door bals en tooneelvertooningen; anderen door jagen, visschen, vogelen, rijden en rossen; anderen door onmatigheid en losbandigheid.

Ik stem toe, dat al deze genoegens op zich zelven niet gelijkelijk vernederend zijn, noch even verderfelijk voor goeden naam en gezondheid; maar indien men er aan toegeeft als aan het hoogste goed, kunnen zij allen het

gemoed wederhouden zich de zaak der godsdienst aan te trekken. Een overheerschende liefde voor wereldsche genoegen, van wat soort ook, is in ieder opzigt verderfelijk. Zij maakt u ongeschikt voor de behandeling van zaken en ongeneigd tot de moeiten daaraan verbonden, en is dus uwer tijdelijke belangen vijandig; zij brengt u dikwijls van genoegens, welke in het oog der wereld betamelijk en zedelijk zijn, tot dezulken, die goddeloos en onzedig zijn; zij is onbestaanbaar met de pligten en genoegens van het huisselijke leven; zij verhindert de vorderingen des verstands en houdt de ziel dor en ledig; zij houdt ons terug van de weldoeners van ons geslacht te worden; maar het grootste kwaad dat zij te weeg brengt, is, dat zij het gemoed volkomen ongezind maakt tot godsdienst, en alzoo onze verkeerdheid tot de eeuwigheid uitstrekt. In een woord, indien zij wordt gekoesterd en bij haar volhard, brengt zij de ziel voor altijd ten verderve.

Lezers! wacht u voor deze allergevaarlijkste neiging; neemt in aanmerking waar zij op uitloopt; stuit haar ten sterkste; en bidt om genade van boven om eenen beteren smaak te ontvangen. "Welk eene ijsselijke toestand is deze, zoo verlaagd te zijn in den geest uws gemoeds, dat gij al de loffelijke begeerten en voorregten eener verstandelijke natuur verliest, en afdaalt tot de afzigtelijkheid van een duivel en de laagte van een dier! zoo in kwaadaardige genoegens, en in zinnelijke, en het ligchaam verflensende en verwoestende vermaken verzonken te wezen, dat gij alle wezentlijke en eeuwige genoegens daarvoor voorbijziet, en u door hen onverdragelijke en eindelooze ellenden op den hals haalt!" Ja, indien gij voor wereldsche vermaak leeft en de godsdienst verwaarloost, geeft gij een uitnemend groot en eeuwig gewigt van heerlijkheid ten beste voor wufte en nietige ketelingen, die slechts een oogenblik duren. Gij berokkent u, om den wil van een jaar, of wat ledige vreugd, eene altijddurende eeuwigheid van ongelenigde pijniging.

Daarenboven, schoon wereldsch vermaak streelt, het bevredigt niet! Als al de honig opgezogen is, blijft er een angel na. En dan, wat zijn dan de genoegens der wereld vergeleken met die der godsdienst, dan een schaduw bij het ligchaam; dan het stilstaand moeras bij

de frissche en levendige bron; dan de walmende kaars bij het middagzonlicht? Moet wereldsch vermaak u de zaligheid ontspelen?

3. *Vooroordeel tegen de wegen der Godsdienst als somber*, weêrhoudt menigeen den voet er op te zetten.

Vele jongelieden schijnen de godsdienst te vergelijken bij een donker onderaardsch hol, waar wie er in afdaalt al wat blijde en vrolijk is verlaat; een hol dat ontoegankelijk is voor het licht des hemels, en niet genaakbaar voor de zangtoonen der schepping; waar niets het oog bejegent dan tranen, niets het oor dan zuchten; waar de inwoners in zak en assche gedoscht, alleen in gekerm tot elkander spreken; waar, in een woord, een glimlach eene beleediging is tegen het bijgeloof dat daar regeert, en een vreugdeklank door den ontzaggelijken genius van het oord, met de uitbanning van hem, die zich onderwonden had vrolijk te zijn, zou worden gewroken. En zou *dit* godsdienst zijn? Neen, mijne lezers! ik wil u een ander tafereel voorstellen (Spreuk. ix. 1—5): *De opperste Wijsheid heeft haar huis gebouwd; zij heeft hare zeven pilaren gehouwen; zij heeft haar slagtvee geslagt; zij heeft haren wijn gemengd; ook heeft zij hare tafel toegerigt; zij heeft hare dienstmaagden uitgezonden*; *zij noodigt op de tinnen der hoogten der stad: komt, eet van mijn brood en drinkt van den wijn, dien ik gemengd heb.* Dit is een overdragtelijke beschrijving der godsdienst onder den naam van wijsheid, en de voorstelling van een feest. De openbaring verklaart, en alle heiligen in het heelal zullen de waarheid dier verklaring onderschrijven, dat *de wegen der wijsheid zijn wegen der liefelijkheid, en al hare paden vrede* (Spreuk. iii. 17).

4. *Een achteloos, onbedachtzaam gestel* is voor velen een hinderpaal der vroomheid.

Daar is meestal bij menschen van uw leeftijd en omstandigheden, een eigenaardige gedachteloosheid der ziel; een gebrek aan bedaarde overweging en geregeld nadenken. Zij overleggen niet, zij staan niet stil bij een punt. Hun gemoed schijnt zoo licht als distelvlas, en zoo wuft als een vlinder te wezen. Zij zijn altijd aan het wandelen, aan het praten, aan het lagchen, maar zelden aan het denken. Een peinzende luim, een bespiegelende stemming komt nooit eens. Begeert gij hen te zien, zoekt ze nimmer te huis, maar altijd bij

den weg. Hun uiterste wuftheid verbiedt hen van immer betamelijk acht te slaan op hunne tijdelijke belangen, en wat de *godsdienst* betreft, schoon zij onsterfelijke schepselen zijn en verloren zondaars, tot zaligheid uitgenoodigd, voor de eeuwigheid bestemd, en op weg naar hemel of hel, naauwelijks hebben zij ooit op dit punt eene ernstige gedachte gekoesterd; zelfs *deze* gewigtige punten worden met de uiterste ligtvaardigheid behandeld.—Indien het oog van den een of ander van dit slag op deze bladeren vallen mogt, laat ik hem bezweren zijn beeldtenis gade te slaan en zich af te vragen of hij haar bewonderen kan. O! mijn jonge vriend, die dit leest, kunnen de hooge belangen der eeuwigheid u niet ernstig maken? Geplaatst als gij op deze aarde zijt, tusschen de pijnigingen der rampzaligen, en de zaligheden der verlosten; terwijl de toebereidselen tot het oordeel vast hun gang gaan, en de eeuwigheid haar verschiet voor u opent; wilt gij uw klein aandeel van bestaan ten einde toe doorlagchen en door het leven heenfladderen, totdat gij als een vliegende vogel, die boven een volkaan komt en nedervalt, in den bodemloozen afgrond stort! Laten deze dingen uwe verwilderde gedachten ontnuchteren, en u met eene ten minste eenigzins ernstige gezindheid bij het onderwerp der godsdienst bepalen.

(Het vervolg en slot hierna.)

INVLOED VAN GODS WOORD OP EENEN ROOMSCHEN PRIESTER.

Men hebbe zich niet te verwonderen over de vijandschap der Roomsche Kerk tegen het verspreiden van den dierbaren Bijbel, wanneer wij zien welken invloed het lezen van denzelven, onder Gods zegen, heeft op de gemoederen, zelfs van priesters, weshalve elke getrouwe volgeling van Jezus zich opgewekt behoorde te gevoelen, zoo veel immer in zijn vermogen is, mede te werken tot ondersteuning van Bijbelgenootschappen, opdat die schat des hemels door eenen iegelijken moge worden bezeten. Het navolgende vinden wij medegedeeld in de "*Archives du Christianisme*" (een Fransch Protestantsch Godsdienstig weekblad), van 24 Januarij

1846. Het is een brief door den priester ENGOLRAS, uit *St. Etienne,* aan den bisschop van *Viviers* geschreven:

" *Monseigneur !*

" Gij hebt ongetwijfeld vernomen, dat ik te *Espernon,* waarheen gij mij, ingevolge van eenen brief van den grootvicaris, gezonden hebt, niet gebleven ben. Het zal u zeker niet verwonderen. Ik heb berouw, dat ik er de mis de laatste reis gevierd heb. Ik heb God om vergeving gebeden, dat ik ze reeds zoo lang gevierd had. De ure was gekomen om den stand te verlaten, waarin ik op eene huichelachtige wijze, met betrekking tot menschelijke inzettingen, leefde. Ik, ellendige! ik hoorde slechts naar de stem des vleesches, instede van den Geest Gods te volgen! Door duizend banden werd ik weerhouden, en ik had den moed niet deze te verbreken; maar eindelijk heeft God mij dien moed geschonken, met het vaste voornemen, om in het vervolg de Heilige Schrift alleen als den regel van mijn geloof en leven te beschouwen.

" *Alle menschen zijn leugenachtig.* Daarom is hun getuigenis van geene waarde, indien het niet op de Heilige Schrift gegrond is, veel minder, indien het met dezelve strijdt. Sedert ik die Heilige Schrift gelezen en overpeinsd heb, heb ik bemerkt, dat de kerk van *Rome* vele voorschriften, onder vloekbedreigingen, verpligtend heeft gemaakt. Ik heb onderzocht, of zij daartoe het regt had,—of die voorschriften op de Schrift gegrond waren, en ik heb mij van het tegenovergestelde overtuigd: weshalve ik ze verwerp.

" Wanneer ik, bij voorbeeld, in de Heilige Schrift lees: dat JEZUS CHRISTUS *door één offerhande in eeuwigheid volmaakt heeft degenen, die geheiligd worden* (Joh. xix. 30; Hebr. x. 14), waarom zoude ik dan verpligt wezen deze offerande te herhalen? Zoude zij niet genoegzaam wezen, om de zonden dergenen, die op Hem vertrouwen, uit te wisschen? Wanneer ik zie, dat er één God is, en één Middelaar tusschen God en de menschen: waarom word ik verpligt velen te erkennen, en nog wel de Heiligen, die met mij aan denzelfden Middelaar behoefte hadden? Dit is zelfs hoonend voor CHRISTUS, want daardoor wordt zijne tusschenkomst als ongenoegzaam beschouwd. Wanneer ik het vagevuur in de Schrift nergens vermeld vind, en daarentegen lees, dat

het bloed van Jezus *van alle zonden reinigt, en de boom blijft liggen, waar hij valt;* waarom zou ik dan het bestaan van het vagevuur erkennen? Wanneer ik lees, dat Jezus, van het Heilige Avondmaal sprekende, tot zijne Apostelen zegt: *De woorden, die ik tot u spreek, zijn geest en leven* (Joh. vi. 63); waarom ben ik dan verpligt aan de *transubstantiatie* te gelooven, en zoude ik die plegtigheid niet als eene herinnering van zijn lijden beschouwen, dewijl Hij zelf zeide: *Doet dat tot mijne gedachtenis?* Wanneer ik de oorbiecht nergens voorgeschreven vind; zoude ik dan het regt niet hebben haar te verwerpen, terwijl ik buitendien zie, dat zij voor de herders, even als voor de kudden, een steen des aanstoots is, en Jezus Christus zelfs den Apostelen het bevel gaf: *Predikt het Evangelie aan alle schepselen. Die geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn, zal zalig worden; maar, die niet geloofd zal hebben, zal verdoemd zijn* (Mark. xvi. 15, 16)? Wanneer ik, eindelijk, de volken gebogen zie gaan onder den last van duizend ijdele dienstplegtigheden, en hunne leidslieden, die de sleutelen der kennis hebben, zelven niet ingaan en anderen verhinderen in te gaan, komt de vraag bij mij op, of dit de kerk is van den Zoon Gods? Wat mij betreft, het is mij niet mogelijk te gelooven, dat zij door Hem voor de zijnen erkend zoude worden.

Diensvolgens, Monseigneur! heb ik de eer u te melden, dat ik de mis niet meer vieren en onder u geenerlei gedeelte van de heilige dienst meer verrigten zal. Ik zoude tegen mijn geweten handelen, indien ik mij langer aan uwe gebruiken van menschelijke uitvinding hield. Beter is het op God te vertrouwen, dan op menschen. Gods Woord zal mijne kracht en mijn schild zijn. Met en door hetzelve zal ik mij aan Jezus Christus verbinden, die alleen is *de weg, de waarheid en het leven.*

"Ik heb de eer te zijn,

(Get.) "ENGOLRAS."

EEN VERHAAL UIT DE GESCHIEDENIS DER VERDRUKKING VAN DE PROTESTANTEN IN FRANKRIJK.

Toen bij de vroegere verdrukking der Protestanten in *Frankrijk* vele van hen tot de galeijen veroordeeld waren, trokken zich hunne geloofsgenooten uit alle oorden medelijdend hun lot aan, en trachtten hen te bevrijden, of te ondersteunen. Men zond geld voor hen, maar het was moeijelijk hun dat in handen te brengen, dewijl dit verboden was. Het kon dus alleen in het geheim geschieden, en men moest menschen vinden, die dat op zich wilden nemen. Maar die moesten ook zeer voorzigtig te werk gaan, om zelve niet ongelukkig te worden, want naar niets wenschte men meer, dan om zulke mededoogende te vinden, ten einde hen, tot afschrik van anderen, streng te straffen. Hier openden zich dus tooneelen, die van de eene zijde de menschheid vereeren, maar ook van den anderen kant haar diep vernederen.

Onder anderen bevond zich in het jaar 1702 te *Duinkerken* een rijk negociant, P** geheeten, die het gevaarlijk werk der liefde ondernam, om aan de gevangen Protestanten het geld uit te reiken, dat hem daartoe door zijne correspondenten gezonden werd. Hij had dit reeds dikwijls gedaan, toen een bevel van het hof op nieuw scherp verbood, de ongelukkigen zelfs het geringste niet te geven. Hij durfde het dus niet langer wagen, en gaf daarvan aan J** M**, met welken gevangene hij in geheime verstandhouding stond, kennis. En wat zou deze nu doen, om voor zich en zijne lotgenooten het geld te ontvangen? Zij waren te zamen aan eene bank gesloten, zonder de vrijheid te hebben om in de stad te komen, hetwelk aan de andere galeislaven, die wegens misdrijven veroordeeld waren, toegestaan werd, als zij een *sou* (stuiver) betaalden aan hunnen bewaarder, en even zoo veel aan den soldaat, die hen begeleide, maar dat de geestelijkheid belet had aan hen, die om hunne belijdenis op de galeijen zaten, toe te staan. In dezen nood liet de Heer P** zeggen, dat zij naar een regt trouwen man moesten uitzien, die zij tot hem zenden konden, om het geld af te halen: maar hoe zouden zij dien op de galleijen vinden? Tot hun geluk waren er verscheiden Turken, die met hen een gelijk lot deelden, op de roeibanken. J** M** waagde het een derzelven, die met hem aan dezelfde bank vastgesloten was, aan te

spreken, en deze greep met groote blijdschap de gelegenheid aan, om hem eenige dienst te bewijzen. Hij legt de hand aan zijn tulband—waardoor de Turken willen te kennen geven, dat zij aan God de gedachten van hun hart openbaren—en dankte Hem van ganscher hart voor de gunst, die Hij hem bewees, deze liefdedienst, met gevaar van zijn eigen leven te kunnen bewijzen, want hij wist zeer wel, dat wanneer hij ontdekt werd, men hem zoo lang stokslagen (bastonnade) geven zou, totdat hij den koopman genoemd had, die het geld aan de Protestanten uitbetaalde. Deze Turk, Isouf geheeten, bewees de Protestanten, jaren lang, de trouwste dienst, zonder daarvoor de geringste belooning zelfs te willen aannemen, omdat hij geloofde, dat hij daardoor zijn goed werk vernietigen en Gods toorn op zich laden zou. Eindelijk kwam deze edele Turk om het leven, en de Protestanten waren weder hulpeloos. Maar zij hadden niet lang in den druk gezeten, toen reeds eenige Turken, 10, 12 te gelijk, zich aanboden, om het gevaarlijk werk van Isouf op zich te nemen. Dit kan geene bevreemding baren, want als de Turken eenig liefdewerk verrigten, geven zij in de vreugde van hun hart daarvan aan hunne papa's—godsdienstleeraars, wier eenige bezigheid het is de koran te lezen—kennis, om hunne meening over het goede werk, dat zij verrigten willen, te vernemen. Ofschoon nu M** zijnen goeden Isouf ernstig gebeden had, aan niemand iets te zeggen van de dienst, die hij bewees, had deze, naar de grondbeginselen zijner godsdienst, dit toch aan zijnen papa medegedeeld, gelijk M** dit na zijnen dood vernam. Vandaar, dat vele Turken door dezen werden opgewekt om het voetspoor van Isouf te drukken. Zij betuigden alle, dat zij de Protestanten, de hartelijkste liefde toedroegen, zoodat M** door hunne betuigingen geroerd werd, en eindelijk zich aan zekeren Ali toevertrouwde, die buiten zich zelven van vreugde was, dat hem zulk een gevaarlijk werk werd opgedragen. Hij verrigtte het vier jaren lang, toen hij van de Protestanten gescheiden werd. Schoon hij arm was, en M** hem verscheiden malen een of twee daalders wilden opdringen, zeggende, dat zij, die het geld gaven, verlangden, dat zij, die de Protestanten dienden, er ook wat van genieten zouden, Ali weigerde standvastig er iets van aan te nemen. Hij meende, dat het geld hem in de handen een kool vuurs

worden zou. En toen M** zeide, dat als hij het niet aannam, hij dan naar een ander zou omzien, bad en smeekte Ali, dat hij hem den weg naar den hemel niet zou sluiten. Zoo dacht deze Turk.

Zoo gelukkig nu M** door Gods genade, en de trouw van Isouf en Ali was, in het ontvangen en uitdeelen van het geld, zoo ongelukkig was een zijner lotgenooten, Sabatier, die op de galeijen te *Marseille* zich bevond. Door een vertrouwden Turk ontving hij het geld, zonder veel moeite, maar in het uitdeelen moest hij zeer voorzigtig zijn. Sabatier wikkelde het geld, dat op de galeijen moest uitgedeeld worden, in een papier, op hetwelk de namen zijner lotgenooten stonden, die hun aandeel daarvan ontvangen moesten, en bezorgde het door zijnen Turk aan de Protestanten op iedere galei. Doch dewijl de Turk om die reden dikwijls met Sabatier spreken moest, kreeg de kommandant der galei argwaan, en gaf daarvan aan den opperbevelhebber kennis. Deze gaf order, om den Turk naauwlettend gade te slaan, en hem, wanneer hij van de galei ging, in hechtenis te nemen en naauwkeurig te onderzoeken, of hij geld bij zich had. Dit gebeurde; de Turk had een klein pakje ontvangen, en was van zins dit naar eene andere galei te brengen, toen hij aangehouden en onderzocht werd. Men vond bij hem het geld en de lijst dergenen, aan welken het moest worden uitbetaald. Men vroeg hem van wien hij dat geld had ontvangen? Hij wilde het niet zeggen, maar men had ook zijne bekentenis niet noodig; want men had gezien dat hij van Sabatier kwam, die ook aanstonds beleed, het pakje met geld aan den Turk gegeven te hebben. De intendant, hiervan onderrigt, verheugde zich en hoopte, dat men eindelijk den bankier zou leeren kennen, die het geld aan de Protestanten uitbetaalde; en daar hij het podagra had, en zich dus niet begeven kon naar de galei, op welke Sabatier zich bevond, beval hij, dat men hem aan een Turk vastgesloten en door een soldaat geleid, tot hem brengen zou. Toen Sabatier tot hem gebragt was, sprak hij hem vriendelijk aan en zeide hem, dat, daar hij voorgaf de waarheid te belijden, hij dan ook verwachtte, dat hij op de vragen, die hij doen zou, naar waarheid zou antwoorden. Sabatier antwoordde, dat hij met betrekking tot zijnen persoon, de waarheid onbewimpeld zeggen zou, al moest hem dat

ook op zware ligchaamssmart, zelfs op zijn leven te staan komen. Als gij mij de waarheid zegt, hernam de intendant, dan hebt gij niets te vreezen. Vooreerst dan vraag ik u, of dit pakje met de lijst van u komt? "Ja, mijnheer!" was het antwoord. "Voor wie is dit pakje?" —"Voor een van onze geloofsgenooten, die het geld aan hen, die op de lijst staan, uitdeelen moet." "Waartoe wordt dat geld gebruikt? Is het eene weldaad, die men u in uwe ellendige slavernij bewijst? Vanwaar komt dit geld?"—"Uit *Geneve*." Hoe dikwijls ontvangt gij het?"—"Zoo dikwijls als onze vrienden gelooven dat wij het noodig hebbên." "Op welke wijze bekomt gij het?"—"Door een bankier uit *Geneve*, die het door een kantoor te *Marseille* ons doet betalen." "Hoe heet die bankier?"—"Tot hiertoe," zeide Sabatier, "heb ik u naar waarheid kunnen antwoorden; ik heb u beloofd alles te zullen zeggen wat mij betreft, en wanneer gij mijne handelwijze strafbaar keurt, tuchtig mij dan naar uw welgevallen; maar den man te noemen, die uit liefde, en om ons eene weldaad te bewijzen, deze gevaarlijke taak op zich genomen heeft, en dien ik, door zijnen naam te noemen, diep ongelukkig maken zou, dat doe ik nooit." "Hoe, booswicht! gij zoudt mij niet zeggen wat gij weet? Ik zal u laten doodslaan, als gij het mij niet zeggen wilt."—"Al laat gij mij nog zoo martelen, verwacht niet dat ik iets meer zeggen zal." De intendant, buiten zich zelven van woede, beval den soldaat, die Sabatier geleid had, hem ter aarde te werpen. Maar deze, die den ongelukkige jaren lang gekend had, werd diep bewogen en zeide: "Genadige heer intendant! hij is een zeer braaf mensch; dien kan ik niet slaan." "Ellendeling!" riep de intendant uit, geef mij uwen stok." De soldaat deed het, en de wreede intendant liet Sabatier bij zijne leuningstoel brengen en sloeg hem erbarmelijk, zonder dat de ongelukkige zich daarover in het minste beklaagde, of de slagen van den barbaar trachtte te ontgaan. Toen hij zich moe geslagen had, liet hij Sabatier naar de galei terug brengen, en beval den bevelhebber hem zoo lang de *bastonnade* te laten geven, totdat hij den bankier, die het geld gegeven had, zou genoemd hebben. Het bevel werd zonder uitstel volbragt, Sabatier stond de gruwzame pijniging geduldig door, en zoo lang hij spreken kon, riep hij

bestendig God aan en bad Hem om genade, dat hij tot zijnen dood toe standvastig mogt blijven, en beval zich geheel aan de goddelijke barmhartigheid. Onder het slaan verloor hij de spraak. Toch ging men voort. De heelmeester der galei, die hem gade sloeg, zeide tot den bevelhebber, dat wanneer hij zoo voortging, hij weldra den adem uitblazen en zijn geheim in het graf zou medenemen; maar als men hem eenigen tijd rust liet, men op nieuws met slaan beginnen kon, om uit te vorschen wat men weten wilde. De bevelhebber handelde naar dit *advis*. Men bestreek den doorwonden rug met azijn en zout, en dit veroorzaakte Sabatier zulk eene hevige smartelijke aandoening, dat hij weder tot bewustheid kwam, maar zoo zwak was, dat men de straf niet herhalen kon, indien men hem niet met den eersten slag dooden wilde. Men liet hem dus naar het hospitaal brengen om weer kracht te bekomen, waardoor hij nieuwe marteling zou kunnen doorstaan. Lang zweefde hij tusschen leven en dood, en schoon hij in krachten toenam, was hij toch zoo zwak en gekrenkt in de vermogens, dat hij vele jaren lang, tot aan zijnen dood, afgezonderd leven moest, en sprak zoo zacht, dat niemand hem verstaan kon. Zietdaar een der voorbeelden van de gruwelen aan Protestanten gepleegd in *Frankrijk*.

De *bastonnade*, van welke in dit verhaal gesproken wordt, was eene gruwelijke straf. Men kleedde hem, die ze ondergaan moest, geheel uit. Het ligchaam werd uitgerekt, terwijl de armen en beenen los van de bank afhingen, op welke hij gelegd was, en vastgehouden werden door drie knechts. Een sterke Turk moest hem dan met alle geweld slaan, en was zelf ook naakt, om, zoodra hij eenig medelijden toonde, oogenblikkelijk dezelfde straf te ondergaan. Zelden behielden de gepijnigden, na 10 of 12 slagen ontvangen te hebben, het vermogen om te kunnen spreken en zich te kunnen bewegen. En met dat al moesten hen de bepaalde slagen toegedeeld worden. 20 of 30 werden voor geringe misdrijven uitgedeeld; maar er waren, die 70, 80 tot 100 slagen ontvingen. Stond men de straf door, dat zelden gebeurde, dan werd het ligchaam met azijn en zout bestreken, om het gevoel weer op te wekken en het koud vuur voor te komen. Deze was de gruwelijke

straf op de galeijen, die Christenen aan Christenen, omdat deze van den Bijbel geen afstand wilden doen, en de zaligheid alleen in Jezus Christus zochten, uitoefenden! Wie deinst niet voor eene kerk terug, die meent, dat zij de zaligmakende is?

GEBEURTENIS TE TEXEL.

Hoe schadelijk het is voor Protestanten huwelijken aan te gaan met personen van eene geheel verschillende geloofsbelijdenis, leert de volgende gebeurtenis, welke wij medegedeeld vinden in de *Evangelische Kerkbode*, door eenen Gereformeerden Predikant:—

"In het vorige jaar (1845) trouwde een Gereformeerde jongman met eene Roomsche jongedochter. Na de voltrekking van hun huwelijk maakten zij met onderling goedvinden de bepaling, dat het eerste kind, hetwelk hun zou geboren worden, den vader volgen, en dus naar de Gereformeerde geloofsbelijdenis zou worden opgevoed. Overeenkomstig deze afspraak werd hetzelve, den 8sten Februarij dezes jaars, ter wereld gekomen, niet terstond, naar Roomsch gebruik, gedoopt. Maar ziet! eenige dagen daarna ontving de moeder, bij afwezigheid van den vader, een bezoek van den pastoor der gemeente, ten gevolge waarvan de vrouw haren man dringend verzocht, de gemaakte bepaling te veranderen, en het kind in de Roomsche kerk te laten doopen. Toen echter de vader stellig en beslissend weigerde hieraan te voldoen, berustte de vrouw in zijnen verklaarden wil. Maar wat gebeurt er? Weinige dagen later, komt er, terwijl de man des morgens naar eene nabijgelegen plaats gegaan was om te werken, eene Roomsche vrouw, welke aan den pastoor veel verschuldigd was. Zij neemt het kind met zich, brengt het naar den pastoor,—deze doopt het, tegen den stelligen en hem bekenden wil des vaders. Des avonds te huis komende en het gebeurde vernomen hebbende, begeeft de man zich met een geschokt gemoed terstond naar zijnen leeraar, om hem raad te vragen wat hieraan te doen. Zonder het kind te herdoopen, heeft de predikant, op Zondag den 8sten Maart, den vader met hetzelve in de openbare gods-

dienstoefening ter kerk laten komen, en hem, aan den voet van den predikstoel, voor de gemeente doen antwoorden op de tweede en derde vraag van het Kerkelijke Formulier bij de toediening van den doop aan kinderen in de Gereformeerde kerk gebruikelijk. De man heeft dit gewillig gedaan, en zich daardoor plegtig verbonden zijn kind in de leer dier kerk op te voeden—het kind is alzoo in dezelve opgenomen."

Deze maatregel komt ons voor goed te zijn gekozen, en dient ter waarschuwing tegen gemengde huwelijken, waarbij de Roomsche geestelijken, gelijk op vele plaatsen, waar zij hunne kerken bouwen, zich niet ontzien, tusschen echtgenooten in te dringen, en, helaas! den huisselijken vrede in menig gelukkig huisgezin jammerlijk te verwoesten.

KERK-NIEUWS.

Ringsvergadering van Graaff-Reinet.—Wegens de onlusten op de grenzen is de Ringsvergadering van *Albanië* in dit jaar niet gehouden. Door de pogingen van de Ringsvergadering van *Graaff-Reinet*, welke op den gewonen tijd werd gehouden, zijn, zoo wij vernemen, de verdeeldheden, welke sedert eenigen tijd in de Colesbergsche gemeente heeft bestaan, uit den weg geruimd geworden, zoodat wij voortaan vrede en eensgezindheid heerschappij hopen te zien oefenen, alwaar twist en tweedragt den een van den andere verwijderde. Die leden, die in het voorleden jaar benoemd waren de emigranten over de grenzen te bezoeken, verhinderd geworden zijnde de vergadering bij te wonen, bleef men onkundig van vele omstandigheden, welke noodig waren te weten, om voor de toekomst maatregelen te nemen, ten einde in de godsdienstige behoeften dier duizenden te voorzien. De zaak der opleiding van godsdienst leeraars in de volkplanting vond bij den Ring bijval, en men besloot de gemeenten op te wekken tot ondersteuning van het plan, dat daaromtrent door de Synode mogt wórden aanbevolen. De Ring werd vermeerderd met eene nieuwe gemeente aan *Stormbergspruit*, voor welke gemeente door de Ringsvergadering tot ouderlingen werden benoemd de Heeren P. van der Walt en J. H. Steenkamp; en tot diakenen, de Heeren J. C. Grijling, P. Henning, A. J. Koetzee en Jac. Smit; en tot consulent der gemeente, de Wel-Eerw. Heer J. Taylor, terwijl eene commissie werd benoemd tot bepaling der grensscheiding. Ook werd eene commissie benoemd, om, in vereeniging met gecommitteerden uit den Ring van *Albanië*, eene

kerk te stichten tusschen *Graaff-Reinet* en *Uitenhage.* Tot lid der Synodale Commissie werd herkozen de Wel Eerw. Heer A. MURRAY, en tot leden der Rings Commissie, de Wel-Eerw. Heeren J. PEARS, P. KUIJPERS ALBERTIJN en de Heer B. PIENAAR.

ZENDELING-NIEUWS.

OP Vrijdag avond, den 6 November, werden in de Luthersche Kerk, tot zendelingen georde d en ingezegend, met oplegging der handen, door de Wel-Eerw. Heeren J. M. KLOEK VAN STAVEREN, G. W. STEGMANN, PHILIP en Dr. ADAMSON, de Heeren S. STEGMANN (lidmaat der Luthersche), en H. SMIT (lidmaat der Gereformeerde kerk), de eerste om te arbeiden op *Klein Drakenstein,* en de laatste te *Clanwilliam.*

MENGELINGEN.

SLUIT niet alleen uw *oor,* maar ook uwe *deur* voor achterklappers; want, zonder het te weten of te willen, wordt men door zulk gezelschap besmet.

BEHOEDMIDDEL TEGEN HET KWAADSPREKEN.—"Gewen u om zoo veel mogelijk over *zaken,* minder over *menschen* te praten."

DE groote GELLERT zegt: "Wij moeten op God vertrouwen, alsof wij niets konden, en te gelijk zoo veel ijver van onze zijde aanwenden, alsof wij alles alleen doen moesten."

HET is op den weg des *ootmoedigen* geloofs en der *werkdadige* godzaligheid, maar ook op dien weg *alleen,* dat wij ons verzekeren mogen: God is onze God. Het is op dezen weg alléén dat wij kunnen heen gaan in *vrede.*

Gedrukt bij PIKE & PHILIP, 59, *St. Georgestraat; en te bekomen bij den Heer* J. H. COLLARD, 24, *Heerengracht, aan wien de Inteekeningen, moeten worden betaald, en Communicatiën voor den Redakteur ontvangen worden.—Prijs* ZES SHILLINGS *per Jaar, en voor Inteekenaren in de Buiten-Districten, aan wien het* PER POST *verzonden wordt,* ZEVEN SHILLINGS.

DE HONIGBIJ.

MAANDSCHRIFT

VOOR GODSDIENSTMINNENDE LEZERS.

"De vrees des Heeren is wijsheid."

DEEL II. DECEMBER, 1846. No. N. 12

DE VOORTREFFELIJKHEID VAN HET EVANGELIE.

LEERREDE OVER HAND. X: 43.

Dezen geven getuigenis al de Profeten, dat een iegelijk, die in Hem gelooft, vergeving der zonden ontvangen zal door zijnen naam.

STELLEN wij groot belang in de geschriften der Apostelen en Evangelisten, die, met zoo veel trouw, ons de berigten aangaande Jezus Christus, den grooten Stichter van onze dierbare godsdienst, zijne leer, en de lotgevallen der eerste Christenkerken hebben medegedeeld, dan verdient het hoofdstuk, waaruit wij onzen tekst hebben genomen, in geen geringe maat onze aandacht. Hoewel onze Heer, bij meer dan eene gelegenheid, gedurende zijn verkeer hier op aarde met de Apostelen, hun had te kennen gegeven, dat de blijmaar van het Evangelie niet slechts binnen de grenzen van het Joodsche land moest bepaald blijven;—hoewel Hij hun onder zijne laatste bevelen had gezegd: *Predikt het Evangelie aan alle volken;* nogtans verliep er eenige tijd, eer wij hen dit bevel zien volbrengen. Hunne denkbeelden desaangaande waren nog te Joodsch, en al het

vooroordeel omtrent de Heidenen nog niet weggenomen. De wijze nu waarop het den grooten Herder onzer zielen behaagde, die andere schapen ook tot zijne kudde te brengen, vinden wij alhier vermeld. En wie uwer zoude met het treffend verhaal van den Evangelist Lukas, aangaande den Romeinschen hoofdman van Cesarea onbekend zijn? Slechts kortelijk zal ik dus dit hoofdstuk met u doorloopen, waarin de eerste Evangelieprediking, op buitengewoon goddelijken last aan Heidenen geschiedde, en daardoor u mijne tekstwoorden in derzelver verband doen beschouwen. Naauwelijks had de vriendelijke Hemelbode zijn' last bij Cornelius verrigt, van wien ons in het 2de vers zulk een goed getuigenis wordt gegeven, of de godvreezende krijgsman gehoorzaamt terstond, vaardigt mannen af naar het stedeken Joppe, en ontbiedt vandaar, volgens aanwijzing van den Godsgezant (in het 5de en 6de vers), den Apostel Petrus, om van hem te hooren, wat hem te doen stond. Terwijl de afgezondenen Joppe naderden begaf zich Petrus naar het platte dak om te bidden, en geraakte aldaar in eene heilige verrukking van zinnen, in welke hem op eene duidelijke wijze werd te kennen gegeven, dat hetgeen bij God rein was, die God in zijne zegeningen wilde doen deelen, door hem niet onrein geacht en dus van die zegeningen uitgesloten moest worden. Petrus tot drie malen toe hetzelfde vernemende, geraakte in vertwijfeling en peinsde wat toch wel het gezigt, dat hij had gezien te beduiden had. Niet lang echter werd hij in deze onzekerheid gelaten, de Geest, die hem in alle waarheid leiden zoude, sprak tot hem: "Zie, drie mannen zoeken u, gij dan, maak u op, vertrek met hen, niet twijfelende, zie ik heb hen gezonden." Nu was alle onzekerheid weggenomen, voor altijd weggenomen. Nadat de reizigers een gastvrij onthaal hadden genoten, maakte hij zich op, vertrok en vond alles, zoo als men hem had berigt; en in plaats van slechts één heidensch huisgezin aan te treffen, ontmoetten hem aldaar velen van des hoofdmans bloedverwanten en vrienden, alle Heidenen, begeerig om van hem onderrigt ten eeuwigen leven te ontvangen. En hier is het, Geliefden! dat wij in den Apostel, nu hij eenmaal tot eene vaste overtuiging is gekomen, wederom dien Petrus van het Pinksterfeest herkennen; met waardigen ijver zijnen mond openende, betuigt hij

aan allen, dat het hem op dat oogenblik duidelijk wordt, dat God geen aannemer des persoons is, maar dat onder alle volken, die Hem vreest en geregtigheid werkt, Hem aangenaam is. Hij maakt hen bekend met den naam, de lotgevallen en de verdiensten van Jezus Christus, van vers 38—42; en deelt in ons tekstvers, den volledigen inhoud van de Evangelieprediking hun mede, wanneer hij verklaart, dat op profetisch gezag vergeving van zonden wordt aangeboden aan een iegelijk, die gelooft in den naam van Jezus Christus.

Het is naar aanleiding van deze verklaring van den Apostel, dat ik,

I. In de eerste plaats, zal trachten u de hooge voortreffelijkheid van de Evangelieprediking voor te stellen, waarvoor ons de volgende gronden in den tekst worden opgegeven:

1. Ten opzigte van haren inhoud, namelijk, de vergeving der zonden wordt in dezelve aangeboden;
2. Die vergeving der zonden staat in verband met Jezus Christus *door zijnen naam;*
3. Zij rust op de zekerste gronden. De Profeten gaven hiervan getuigenis;
4. Zij is voortreffelijk om de voorwaarde die zij maakt, aan een iegelijk, die *gelooft;*
5. Om de uitgestrektheid dier voorwaarde, een *iegelijk* die gelooft.

II. In de tweede plaats zullen wij onze rede, met toepasselijke aanmerkingen uit het verhandelde besluiten.

1. Wij noemden, *ten eerste,* de Evangelieprediking voortreffelijk, omdat zij vergeving der zonden aankondigt. Wilt gij al het gewigt hiervan gevoelen, Toehoorders? vestigt dan met mij een blik op ons zelven, en ziet wat rede, ondervinding en de Heilige Schriften ons zeggen. Op de eerste vraag, die wij ons zelven doen: *Wat zijn wij?* antwoorden zij allen ons: Gij zijt door de Almagt zelve voortgebragte wezens; gij staat in betrekking tot God als het schepsel tot zijnen Schepper; als beweldadigde tot eenen Weldoener, als onderdaan tot eenen Heer. Gij hebt niets van u zelven, maar alles wat gij bezit, is u enkel uit genade en onbegrijpelijke liefde geschonken; gij hebt dure verpligtingen te vervullen jegens God in den hemel, die al uwe werken

gadeslaat, die overal u nabij is; en gij bezit eene onsterfelijke ziel! wat meer is, van al uwe genoegens, waarmede gij zijt gezegend, van elk woord dat gij spreekt, ja, van uw geheel leven zult gij rekenschap moeten afleggen voor Hem, die te rein is van oogen dan dat Hij het kwaad niet zoude straffen. Want het is den mensch gezet eenmaal te sterven en daarna volgt het oordeel, en God laat zich niet bespotten, maar zoo wat de mensch zaait, zal hij zeker eenmaal maaijen! En wie uwer, Geliefden! met deze waarheden bekend, voelt zich den boesem niet jagen, wanneer hij hiermede zijne handelingen vergelijkt? In bijzonderheden u dit aan te toonen acht ik onnoodig; slechts deze vraag stel ik u voor: Stemt gij niet met mij in, wanneer ik voor God betuig: "Het gedichtsel van des menschen hart is boos van zijne jeugd af aan. In zonden zijn wij ontvangen en in ongeregtigheid geboren; allen zijn wij afgeweken van uwe wet: daar is niemand, die goed doet, ook niet tot één toe! Handel met ons niet naar onze zonden, vergeld ons niet naar onze ongeregtigheden! Genade en geen regt!?" Ik smeke van God, dat er toch onder ulieden niet zullen gevonden worden, zoo als er waren in de dagen van onzen gezegenden Verlosser, die het durfden onderwinden zich voor God te regtvaardigen met het waarnemen van eenige plegtigheden en het bijwonen van de openbare Godsdienst. Als gij alles gedaan hebt, zegt dan nog: *wij zijn onnutte dienstknechten!* Onze toestand, wij aan ons zelven overgelaten zijnde, is dus ellendig, vervreemd van het burgerschap Israëls en zonder Christus levende; geen hoop, geen uitzigt hebbende. Doch, Geliefden! juist dit is het, waarom het Evangelie des te voortreffelijker voor ons is. Het voldoet aan onze grootste behoefte, het bevat in zich een schat, dat te vergeefs elders gezocht is en nog gezocht wordt, die des te dierbaarder is, naarmate de ondervinding van eeuwen zekerder heeft bewezen, dat zij nergens elders te vinden is. Het predikt vergeving van zonden; deszelfs hoofdinhoud is: daar is balsem voor u, o zondaar! in Gilead; al waren uwe zonden zoo rood als scharlaken, zij kunnen witter worden dan sneeuw; want God doet alom verkondigen: *dat Hij geen lust heeft in den dood des zondaars; maar daarin, dat hij leve en zich bekeere.* Onze tekstwoorden zeggen ons,

dat van de welverdiende straffen zal worden bevrijd, van den toorn Gods zal worden verlost een iegelijk, die gelooft in den naam van den Heere Jezus Christus.

2. En hierom roemden wij, in het *tweede punt*, de hooge waardij van het Evangelie. De zondaar ontvangt vergeving van zonden *door zijnen naam*, dat is, *door Hem*. En dit, Geliefden! moet u allen twijfel benemen, dat tegen deze belangrijke waarheid zoude kunnen worden ingebragt. Wel mogten wij vragen, hoe de heilige en regtvaardige God, voor wiens oogen de hemelen zelfs niet rein zijn, aan snoode zondaars hunne misdaden kan vergeven? wel vragen, of zijne door ons zoo menigmalen geschondene majesteit, niet strengelijk moet worden gestraft, en dit vooral, wanneer wij door Gods genade eenigzins hebben leeren inzien, hoe groot een kwaad de zonde is? Het Evangelie laat u deze vragen niet onbeantwoord. Slaat de gewijde bladeren op, en hetgeen menschelijk verstand nooit kon bepeinzen, wordt u daar geopenbaard. De volmaakt regtvaardige God is tevens de liefde zelf! Ja, toen wij door ongehoorzaamheid aan Gods wijs gebod van het geluk vervielen, waartoe wij waren geschapen, moest reeds terstond het eerste menschenpaar in den straffenden Regter den liefderijken Vader erkennen; de beloften aan hen, zoo wel als aan volgende geslachten gedaan, kregen hunne vervulling in de volheid der tijden; en Hemellingen mogten in Bethlehems velden het welbehagen Gods aan het menschdom verkondigen. Jezus Christus, de eeniggeboren Zoon van God, verliet den troon zijner heerlijkheid, die Hij bij den Vader had, werd mensch, werd onze broeder; en gaan wij Hem na in zijne aardsche verrigtingen, vertegenwoordigen wij ons Hem, wanneer Hij zijne heilrijke leer der wereld verkondigde, verplaatsen wij ons bij de tooneelen, die in den laatsten nacht zijnes levens voorvielen, en vergezellen wij Hem den volgenden dag op Calvariën berg, dan zien wij waarom het Evangelie vergeving der zonden aankondigt in den naam van Jezus Christus. *Hetgeen der wet onmogelijk was, terwijl zij door het vleesch krachteloos was, heeft God zijnen Zoon zendende in de gelijkheid des zondigen vleesches, en dat voor de zonde, de zonde veroordeeld in het vleesch.* Zijn naam, Geliefden! is *Jezus, Zaligmaker;* Hij kwam om te vervullen, hetgeen voor ons ondoenlijk was. Daarom zegt de Apos-

tel Paulus: *dat Hij ons verlost heeft van den vloek der wet;* de wet immers spreekt veroordeeling uit over elken overtreder. Wat dus geëischt werd voor de vergeving onzer zonden, aan dit alles zien wij Jezus voldoen. Toen Hij Johannes den Dooper naderde om gedoopt te worden, zeide Hij: *Alzoo past ons alle geregtigheid te vervullen;* nimmer zien wij Hem eenig gebod overtreden, neen! *het Woord dat vleesch geworden is, heeft onder ons gewoond, en wij hebben zijne heerlijkheid aanschouwd, eene heerlijkheid als des eeniggeborenen des Vaders, vol van genade en waarheid.* Zijn geheel leven was eene vernedering, als die eens dienstknechts. *De Zoon zijnde, heeft Hij gehoorzaamheid geleerd uit hetgeen Hij heeft geleden;* zijn eigen getuigenis is, *dat Hij gekomen is om zijne ziel te geven tot een rantsoen voor velen,* en voor het leven der wereld. En nu, mijne Hoorders! nu wordt het ons duidelijk, waarom die vernedering, dat lijden, die dood geëischt werden; wat de woorden beteekenen, die de liefdestem van Jezus stervende heeft geuit: *Het is volbragt!*—Dáár werd de losprijs onzer zielen betaald,—dáár werd de zonde te niet gedaan, door de offerande, die Jezus Christus, als onze Hoogepriester, voor ons heeft opgeofferd,—dáár scheurde het voorhangsel des tempels van boven tot beneden, en wij verkregen de vrijmoedigheid om in te gaan in het Heiligdom, door het bloed van Jezus. Met *Petrus,* Toehoorders! mogen de dienaars van het Evangelie u vrede toeroepen in Jezus Christus. Zij rigten uwe blikken naar Golgotha, en als gezanten van Christus wege, alsof God door hen bade, bidden zij u toe, laat u met God verzoenen; *want dáár werd Hij, die geen zonde gekend heeft, zonde voor ons gemaakt, opdat wij zouden worden regtvaardigheid Gods in Hem.*

3. Onze *derde* opmerking is, dat deze waarheid, die het Evangelie verkondigt, op de zekerste gronden rust. "Aan Jezus *geven getuigenis al de Profeten,* dat een iegelijk, die in Hem gelooft, vergeving der zonden ontvangen zal door zijnen naam."—En dit is vooral onze aandacht waardig. Christus zelf beriep zich meermalen op het getuigenis der oude Godsmannen, en toonde in de opmerkelijkste gebeurtenissen in zijn eigen persoon de overeenkomst der uitkomsten met de voorzeggingen aan; en de Apostelen hechtten er zoo veel waarde aan, dat zij niet slechts Joden, maar ook Heidenen, aan wien

zij voor het eerst Christus predikten, hierop opmerkzaam maakten. Toen de Apostel Paulus te Rome kwam, poogde hij de menschen te bewegen tot het geloof in Jezus Christus, beide uit de Wet van Mozes en de Profeten; en in den brief aan de Corinthers verklaart Hij, dat Christus heeft geleden, is gestorven, begraven en opgewekt, naar de Schriften; hetzelfde geschiedt in ons tekstvers, en de Heiland spoort allen aan, de Schriften te onderzoeken, omdat zij van Hem getuigden. En dit onderzoek, Geliefden! in de Schriften des Ouden Testaments, zal ook deze uitspraak van onzen Heer bevestigen. Ons tijdsbestek laat niet toe al deze voorspellingen te doorbladeren, en daarin de waarheid onzer stelling aan te toonen; maar vergunt mij eenige der voornaamste met u te overdenken. Waren niet de meeste Joodsche inzettingen schaduwen van hetgeen eenmaal verwezenlijkt moest worden? Wij immers offeren geene stieren en bokken meer; want *met ééne offerhande heeft Hij, de groote Hoogepriester, over het huis Gods, in eeuwigheid, voor eens en voor altijd, volmaakt degenen, die geheiligd worden.* Wijst niet de Evangelist Mattheus ons op de Godspraak: "Ziet! eene maagd zal zwanger worden, en zij zal eenen Zoon baren, en zijnen naam Immanuël, God met ons, heeten?" Hoort het onderwijs dat Filippus aan den kamerling gaf, toen deze uit den Profeet Jesaja las: "Hij is als een schaap ter slagting geleid; en gelijk een lam stemmeloos is voor het aangezigt zijner scheerders, alzoo deed Hij zijnen mond niet open." Op de vraag van den leergragen Moorman, *van wien* de Profeet zeide, wordt hem, naar aanleiding van die zelve plaats Christus gepredikt. Hij werd geplaagd, geslagen, verdrukt, verwond, verbrijzeld, maar dit alles om onze overtredingen. *De straf, die ons den vrede aanbrengt, was op Hem.* Hetgeen die Godsman in het 53ste hoofdstuk zegt, herhaalt de Apostel Petrus in zijnen eersten brief: *door zijne striemen worden wij genezen.* Om dit alles, *om den arbeid zijner ziel, zal Hij zaad zien, de dagen verlengen, en het welbehagen des Heeren zal door zijne hand voorspoedig voortgaan.* Zoo, mijne Hoorders! verhaalt ons de Profeet Micha de plaats zijner geboorte, zoo teekenen anderen ons den aard zijner werkzaamheden, schetsen ons zijn leven in de kleinste bijzonderheden, stellen ons zijn lijden en sterven, en de vruchten van zijnen arbeid zoo duidelijk

voor, dat zij bijna gelijkstaan met de juistheid eener geschiedenis. Menigmalen, zoo als wij reeds hebben aangemerkt, beroept zich Jezus zelf op hetgeen in die geschriften van Hem gesproken wordt; en dit doet Hij, omdat *de Profetie niet is voortgebragt door den wil van een mensch; maar omdat de heilige menschen Gods, door den Heiligen Geest gedreven zijnde, die gesproken hebben.* Het zijn dus de woorden Gods, zijne beloften, die *ja* en *amen* zijn, waarop de Heiland, en op zijn voorbeeld de Apostelen ons terugwijzen—en wij, Geliefden! wij danken onzen God en Vader, die op zulke zekere gronden ons doet aankondigen, dat een iegelijk, die in Christus gelooft, vergeving der zonden ontvangen zal door zijnen naam!

4. De voorwaarde waarop ons deze onschatbare weldaad wordt aangeboden is dus *het geloof*; en ook om die voorwaarde, wilde ik, *ten vierde*, het Evangelie u als voortreffelijk voorstellen. Gij gevoelt van zelven, Toehoorders! wanneer hier van *geloof* gesproken wordt als voorwaarde van de vergeving onzer zonden en eene eeuwige zaligheid; dat het veelmeer beteekent dan eene verstandelijk voor waar houden dezer gewigtige waarheden, waarbij verder niets zoude worden gevorderd. Dit zoude zulk eene blijde boodschap geheel onwaardig zijn! Geheel anders was het geloof dier lijders en lijderessen tot wien Jezus zeide: *Uw geloof heeft u behouden!* Het is, gelijk het in den brief aan de Hebreën geleerd wordt, *een vaste grond,* zekere overtuiging, *der dingen, die men hoopt, en een bewijs,* verzekering, *der zaken, die men niet ziet.* Het is eene toestemming van het verstand, die invloed heeft op het hart, en zich openbaart in de handelingen. Zulk een geloof is het, dat tot onze zaligheid vereischt wordt! een geloof in Jezus Christus! En wilt gij iets redelijker dan dit? Let slechts voor een oogenblik op den ongeloovige, en gij ziet terstond, hoe onbestaanbaar het zijn zoude met Gods regtvaardigheid den zoodanigen te vergeven; ja, hoe onmogelijk voor hem zelven in het geluk der hemellingen te deelen. Hij heeft voor zich de uitspraken der Heilige Schriften; bemerkt daaruit zijn eigen toestand; vindt zich in betrekking gesteld tot God, maar, helaas! in eene beklagenswaardige betrekking;—hij hoort wat God gedaan heeft en nog doet, ten einde hem te verlossen uit zijne ellende. Hij wordt bekend met eenen

Middelaar, met eenen algenoegzamen Zaligmaker; met den weg dien hij te bewandelen heeft;—doch alles te vergeefs!—niets, niets heeft invloed op zijn verstokt gemoed; eene eeuwigheid van vergelding jaagt hem wel schrik aan, maar het geeft hem geene wijsheid, hoe hij den toekomenden toorn kan ontvlugten;—de stemmen, die tot hem in de Goddelijke openbaring geschieden, worden in den wind geslagen;—hij wil van geenen Jezus hooren, veel minder den gekruisigden als Heer erkennen;—hetgeen het onderwerp moet zijn van zijn eeuwigen lof en prijs, is hem ten spot en ergernis, het bloed waarmede ook hij is gekocht geworden, wordt door hem vertreden en onrein geacht. En, Geliefden! tot den zoodanige zoude de regtvaardige Regter kunnen zeggen, "Gij goede en getrouwe dienstknecht, ga in in de vreugde uws Heeren!" Zoude het voor hem eene vreugde kunnen zijn? Immers neen, het ware dan dwang. *Een* naam is er slechts onder den hemel gegeven, waardoor wij kunnen zalig worden; en dien naam wil hij *niet* erkennen; op de wijze waarop hij alleen kan gelukkig worden, wil hij niet gelukkig zijn; en hoe zoude hij zich kunnen vereenigen in de gedurige hallels, die worden opgezongen ter eere van het Lam, dat geslagt werd om de zonden der wereld weg te nemen? Eer moest de orde der dingen verkeeren, ja, God konde geen God meer zijn, en zijn Heilig Woord moest onwaarheden behelsen, eer zonder geloof de zondaar door Hem kon geregtvaardigd worden. Heerlijk is het Evangelie, ons van God geschonken! hoe meer wij hetzelve leeren kennen, des te meer rede om uit te roepen: *O diepte des rijkdoms beide der wijsheid en der kennis Gods!*

5. Eindelijk. Het Evangelie wordt voor *allen* des te dierbaarder, daar de voorwaarde waarop de weldaad van vergeving der zonden en het eeuwige leven wordt aangeboden van algemeenen omvang is. De tekst zegt: "dezen geven getuigenis al de Profeten, dat *een iegelijk*, die in Hem gelooft, vergeving der zonden ontvangen zal door zijnen naam! En wie stemt niet met ons in, dat dit van het hoogste belang is?—Wat toch zoude het u, Geliefden! kunnen baten voor de rust uwer zielen, het Evangelie des vredes te hooren verkondigen,—van verlossing en vergeving te hooren spreken,—en met eenen Zaligmaker bekend te worden, indien gij niet wist of dit ook alles voor u zoo was? Misschien zoude deze

onzekerheid u in nog ellendiger toestand brengen dan gij te voren waart, hoop en vrees zouden zich bij u afwisselen. Doch neen, Toehoorders! dit behoeft geen plaats te hebben, gij moogt, gij kunt gerust zijn! Hoort uwen Verlosser zelf spreken, let op hetgeen zijne Apostelen hiervan zeggen, en gij ziet dat u en mij, dat den grootste der zondaren, dat aan een iegelijk, die gelooft, vergeving der zonden wordt aangeboden in Jezus Christus. *Zoo lief had God de wereld, dat Hij zijnen eeniggeboren Zoon gezonden heeft, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe! Hij wil dat alle menschen zalig worden en tot de kennis der waarheid komen, en het is zijne zaligende genade, die aan alle menschen verschenen is. Gaat henen door de geheele wereld, predikt het Evangelie aan alle schepselen!* is de last die de Verlosser zelf aan al zijne dienaren heeft opgedragen, met bijvoeging van de heerlijke belofte: *Ik ben met ulieden al de dagen tot aan de voleinding der wereld.* En hoe zouden nu uwe leeraren dezen last met vrijmoedigheid en trouw kunnen volbrengen, zonder aan elken zondaar te zeggen, "daar is redding voor u in Jezus Christus;" het offer dat Hij eenmaal geofferd heeft, verzoent ook uwe zonden,—de toegang, die door Jezus Christus tot God is daargesteld, staat ook voor u open;—gij allen moogt, gij allen kunt gered worden,—God is om het bloed zijns Zoons gereed u in genade aan te nemen, alleenlijk gelooft het Evangelie! laat u allen met God verzoenen; *want gelijk door eenen mensch de* SCHULD *gekomen is over alle menschen tot verdoemenis; alzoo ook door eene regtvaardigheid,* de regtvaardigheid van Jezus Christus, *komt de genade over alle menschen tot regtvaardigmaking des levens. God was in Christus, de wereld met zich zelven verzoenende.* Of twijfelt gij nog, Geliefden? Wilt gij ook uwen eigen naam hooren noemen?—maar is uw naam dan niet zondaar?—*En is het dan geen getrouw en aannemingswaardig woord, dat Jezus Christus in de wereld is gekomen om zondaars zalig te maken?* De uitnoodiging is algemeen, *alle gij dorstigen komt tot de wateren!* Gij, die geen geld hebt, koopt en eet, zonder prijs en zonder geld! Allen, die vermoeid en belast zijt, gaat tot Jezus, Hij zal, Hij alleen kan, Hij wil u rust schenken!

II. In het andere deel mijner rede wensch ik het verhandelde op ons zelven toepasselijk te maken, door

ernstig te overdenken welke verpligtingen op ons rusten, nu zulk een voortreffelijk Evangelie ook aan ons wordt gepredikt. Verleen mij hiertoe uwe godsdienstige aandacht, wanneer wij elkander zullen opwekken:

1. *Tot het geloof in dat Evangelie;*
2. *Tot dankbaarheid jegens God, die ons hetzelve heeft geschonken;*
3. *Tot eene gedurige verheerlijking van God onzen Vader, voor de verlossing ons aangebragt in den Heer Jezus Christus.*

Gij hebt, geliefde Hoorders! u het Evangelie om zoo vele onderscheidene redenen als voortreffelijk hooren voorstellen; redenen welke u niet onverschillig kunnen zijn, maar veeleer met uw tijdelijk en eeuwig belang in het naauwste verband staan; en gij verwondert u dus niet, dat het onder uwe duurste verpligtingen gesteld wordt, dat gij dat Evangelie met een opregt en geloovig hart aanneemt. De zaken, die door hetzelve worden aan het licht gebragt, zijn van te ernstigen aard, dan dat men er ligtzinnig mede zoude kunnen te werk gaan. Van de wijze waarop gij die behartigt, hangt eeuwige zaligheid of eeuwige veroordeeling af. Jezus Christus, in wiens mond nooit eenig bedrog is geweest, verklaart met hoogen ernst, *die geloofd zal hebben zal zalig worden, maar die niet geloofd zal hebben zal verdoemd worden.* Schrikkelijk denkbeeld! Verbeeldt u wat wroegend zelfverwijt het zijn zoude, door eigen hardnekkig ongeloof, Jezus Christus, de oneindige Liefde, onzen Verlosser, in eenen straffenden Regter te veranderen; door eigen schuld de stem, die eenmaal voor ons aan het kruis "het is volbragt" uitriep, te noodzaken ons toe te roepen: *Gaat weg van mij, vervloekten, in het eeuwige vuur, ik heb ulieden nooit als de mijnen gekend!* Want gij hebt niet willen erkennen, dat ik voor u heb voldaan. Gij hebt u zelven bakken uitgehouwen, gebroken bakken, die geen water kunnen bevatten. Het zware en lastige zondenjuk hebt gij gekozen voor mijn juk, dat zacht en mijn last, dat ligt is. Niet alzoo wij, Geliefden! Nu het de dag van zaligheid is, nu God tot ons gesproken heeft door zijnen Zoon, en in dien Zoon alles ons doet aanbieden wat wij noodig hebben, nu toegetreden met een opregt geloof! Nu Jezus erkend als eenige Middelaar Gods en der menschen, als een

Heer der gemeente, als overste Leidsman onzer zaligheid. Nu de toevlugt genomen tot den Troon der Genade, zonder iets van ons zelven mede te brengen dan zware en menigvuldige zonden, pleitende op het bloed des Lams, dat reinigt van alle zonden. Stelt, dit bid ik u van God, stelt toch niet langer uit, gij, die tot nog toe het aanbod van zaligheid niet hebt aangenomen; want gij zoudt eene dwaasheid begaan, waarop eene eeuwigheid van berouw zoude kunnen volgen. Hoe zoudt gij kunnen ontvlieden, indien gij op zoo groote zaligheid geen acht geeft?—Dagelijks zij voortaan uwe hartelijke bede: *Ik geloof, Heer! kom mijn ongeloof te hulp!*

Groot is de weldaad welke het Evangelie den geloovige aanbiedt. Het is de verlossing uit den ellendigen staat waarin wij ons zelven door de zonde hebben gebragt. Niemand, Geliefden! zal beter in staat zijn over de waarde dier verlossing te oordeelen,—niemand kan die hooger schatten dan hij, die wel bewust is van het gevaar waarin hij verkeerde en bekommerd naar redding heeft uitgezien. En zal de zoodanige niet met den Apostel Paulus gereed zijn uit te roepen: "Ik danke God door Jezus Christus, den Heer, voor zijne onuitsprekelijke genade." De grootste minachting immers keuren wij onzen natuurgenoot waardig, die door ons met weldaden overladen zijnde, niet bij elke gelegenheid bewijzen zijner dankbaarheid geeft; en zoude dan de Christen het niet onder zijne aangenaamste verpligtingen rekenen, met waren dank bezield te zijn jegens den *eenigen* en *eeuwigen* oorzaak van al zijn wezenlijk geluk? Gedurig zal zijne bede tot God zijn: "Vermeerder Gij, o Vader! dat gevoel van dankbaarheid in mij, opdat het heerschende in mij worde en zigtbaar zij in al mijne handelingen!" En dat gebed, Geliefden! zal verhoord worden zoo gij slechts volhardt. Ziet dan met welgevallen neder op uwen Bijbel, waarin uwe grootste schat ligt opgesloten,—verzuimt vooral niet een getrouw gebruik van hetzelve te maken,—en wanneer gij uwe knieën buigende, om den verlichtenden invloed van den Heiligen Geest vraagt, dankt dan met de uwen den Vader der lichten van wien deze geestelijke gaven nederdalen, dat gij boven zoo vele uwer medemenschen, met zulken rijkdom zijt gezegend geworden. Want in dat Evangelie, Geliefden! vindt gij raad in den nood, vindt

gij rijkdom in armoede, vindt gij troost in droefenis. Werden u dierbare panden ontnomen, dat Evangelie leert u, niet te treuren als degenen, die geen hoop hebben; maar het wijst u eenen weg hoe gij met hen kunt worden vereenigd, die in Christus zijn ontslapen. Het spoort u aan tot het geloof in Jezus Christus; en zoo gij overeenkomstig deszelfs voorschriften leeft, voert de dood u eenmaal uit het gebrekkige tijdelijke in het volmaakte eeuwige. Dat Evangelie zij uwe gids door dit leven, en lichte u voor tot over het graf, tot in de gewesten van stoorelooze zaligheid. Wat aardsche weldaden gij moogt ontvangen,—hoe zeer deze ook uwe erkentenis vorderen, vergeet nooit voor de grootste aller gaven uw hart in dankbaarheid uit te storten,—*want, wat zoude het den mensch baten, indien hij de geheele wereld won en hij lijdt schade aan zijne ziel?*

Eindelijk, mijne Toehoorders! past het ons, God gedurig te verheerlijken voor de weldaad der verlossing in Jezus Christus. Of zoude de Evangelieprediking bij ons die uitwerking missen, die zij had op den hoofdman van Cesarea en zijne vrienden? Lezen wij niet van hen het lofwaardig berigt, *dat zij God grootmaakten?* dat is, Hem lof en eer toebragten om zijne groote werken aan hen gedaan? Dit kan niet zijn, indien wij eenigzins beseffen wat ons hiermede geschonken wordt; indien wij eenig belang stellen in eene zaligheid, die ons zoo liefderijk wordt aangeboden. Gelijk de eerste Christenen na het Pinksterfeest in den tempel volhardende waren en God prezen, zoo wordt ook door u de bijeenkomsten ter eere van Hem, die ons zoo uitnemend heeft lief gehad, niet verzuimd;—zoo zij voor u de Dag des Heeren, die ons aan zijne heerlijke, voor ons zoo gewigtige opstanding herinnert, eene Hem gewijde dag. Stelt u gedurig voor den geest wat de inhoud van het Evangelie is, "de dood van Jezus Christus uw leven," en verkondigt met blijdschap dien dood aan zijnen disch totdat Hij ook tot u komt. Dat veelmaal in uwe binnenkamer en in uwe huisgezinnen uw hart zich tot God verheffe, en uwe uitspraak zij: *Loof den Heer, mijne ziel! al wat binnen in mij is, prijst zijnen heiligen naam! vergeet geene van zijne weldaden!* Schaamt, schaamt u toch nooit het Evangelie van Christus, maar wandelt waardig uwe heilige roeping; *acht voortaan*

alle dingen schade om de uitnemendheid der kennis van Christus Jezus, uwen Heer,—en rigt uw gedrag zoodanig in, dat het eene voorbereiding zij voor dat leven, waar alle tongen Jezus Christus zullen erkennen als Heer, tot heerlijkheid Gods des Vaders. Zoo doende, Geliefden! is ons leven eene reis naar hetzelfde Vaderland der ruste, is ons doel één, en één zal ook eenmaal ons deel zijn. En hoezeer wij hier nog gebukt gaan onder den last van gedurige zwakheden,—de dood, die voor ons door den Eersteling, Jezus Christus, is verwonnen, zal ons de eindpaal van al het gebrekkige zijn. Wat nu nog ten deele is, zal dáár volmaakt worden; het geloof verwisselt in aanschouwen, en wij, wij zijn deelgenooten van eene ongekende zaligheid. Hereenigd met dierbare betrekkingen, die ons zijn voorgegaan, hereenigd ook met hen, die wij vroeger of later hier zullen achterlaten, brengen wij dáárboven lof, eer en heerlijkheid toe, aan den God en Vader van onzen Heer Jezus Christus, tot in alle eeuwigheid. *Amen.*

DE TOESTAND DER JODEN SEDERT DEN DOOD VAN CHRISTUS TOT OP DEZEN TIJD.

(Vervolg van No. XI., bladz. 341.*)*

In het voorgaande bepaalden wij ons alleen bij de lotgevallen der Joodsche natie in die landen van *Europa*, waar de Christelijke Godsdienst de heerschende is. Daar de Joden echter ook in het gebied der Ottomansche Porte zoowel, als in vele gewesten van *Azië*, *Afrika* en *Amerika* verstrooid zijn, zoo moeten wij nog kortelijk zien, hoedanig de toestand dezer natie aldaar, sedert de vijftiende eeuw tot op den tegenwoordigen tijd geweest zij. Niemand zal intusschen hier eene aaneengeschakelde geschiedenis der Joden in alle landen verwachten, en, naar het doel dezer verhandeling, zullen enkele aanmerkingen over hunnen toestand in die gewesten genoegzaam zijn om te doen zien, dat de overblijfselen dezer natie overal verstrooid en in afhankelijkheid leven.

In het Europesche gedeelte van het Ottomansche of Turksche rijk, waren de Joden in dit tijdvak zeer talrijk, en velen namen, vooral ten tijde hunner verdrijving uit *Spanje* en *Portugal*, daarheen de toevlugt. Zij bouwden in de voorsteden van *Konstantinopel* en in de naburige dorpen verscheiden synagogen, en konden, hoezeer zij ook door de Turken veracht, en tot allerlei lage diensten gebruikt werden, in tamelijke rust leven. Vervolgens werden hun van de zestiende eeuw af meer vrijheden verleend en zij vermenigvuldigden zich zoodadig, dat men op het einde der zeventiende eeuw hun getal te *Konstantinopel* en te *Salonichi* op tachtigduizend rekende. Sedert dien tijd zijn zij in het Turksche gebied, en voornamelijk in de koopsteden, nog talrijker geworden, zoodat men, volgens nieuwere berigten, rekent, dat er meer dan duizendmaal duizend Joden in dat rijk wonen.

Zij worden toch ook in die landen van *Azië*, welke tot het Ottomansche rijk behooren, bijna overal gevonden, doch de meesten leven daar in armoede en verachting. Het jaar 1666 was voor de Joden in *Klein-Azië* een jaar van groote verwachting. Te *Smyrna*, de voornaamste koopstad in dat gewest, waar vele Joden wonen, verscheen een bedrieger, Sabatai Zevi, genoemd, die zich voor den Messias uitgaf, door een groot gedeelte van het Turksche rijk reisde en overal onder de Joden eenen grooten aanhang maakte. Doch toen hij eindelijk, na vele bewegingen te hebben veroorzaakt, voor den sultan gebragt werd, en deze gelastte, dat men met pijlen op hem schieten zoude, om te beproeven of hij onkwetsbaar was, vond hij geen behagen deze proef door te staan, en nam het Mahomedaansche geloof aan.

Ook in *Georgië* wonen vele Joden, en hebben zich aan den voet van den berg *Kaukakus* uitgebreid.

In *Palestina*, het oorspronkelijke vaderland der Joden, treft men hier en daar ook van hunne verstrooide overblijfselen aan. Vooral waren zij langen tijd zeer talrijk te *Safet*, eene stad in *Galilea*, waar zij eene school hebben, die voorheen zeer beroemd was. Te *Jeruzalem* zijn zij zeer behoeftig, en moeten eenige weinigen, die geringe bedieningen hebben, uitgezonderd, meestal van aalmoezen leven, die hun uit andere landen door de Joden worden toegezonden. En niettegenstaande hun toestand in latere jaren eenigzins verbeterd is, zoo leven

zij ook daar, gelijk in de overige steden van *Palestina*, zeer afhankelijk, en moeten aan de Turken schatting betalen.

In *Syrië* zijn zij talrijk, hebben te *Damaskus* en *Aleppo* aanzienlijke synagogen, en nemen hunne godsdienstplegtigheden met groote gestrengheid waar.

In *Damaskus* hebben zij in 1840 eene zware vervolging geleden, onder voorgeven, dat zij een kind op Pascha geslagt en gegeten hebben.

Door tusschenkomst van Sir Mozes Montefiore en de hulp der Europesche mogendheden, zijn deze strenge bevelen tegen de Joden herroepen en genieten zij er volkomene vrijheid.

In de bergachtige streken van het landschap *Hedsjas*, en voornamelijk in den omtrek van *Cheibar*, treft men vele Joden aan, die onder den naam van Beni Cheibar bij de Arabieren zeer gehaat zijn, en van het overvallen en plunderen der karavanen beschuldigd worden. Zij staan met de Joden, die op de grenzen van *Arabië* wonen, in geene gemeenschap, en worden aan de oost- en westzijde door groote woestijnen afgescheiden. Ook in de overige landen van *Arabië* zijn overal Joden verspreid, en zij hebben hier en daar hunne synagogen. Volgens opgaaf der Joden, leven er alleen in het gebied van den Imam van *Sanna* nog vijfduizend huisgezinnen van deze natie.

In *Perzië*, waar de Joden van ouds af zeer talrijk waren, werden zij ook in lateren tijd gevonden, doch bleven ook daar niet vrij van alle vervolging. In de zeventiende eeuw stelden de regenten, Abbas I. en II., pogingen in het werk om deze natie het Mahomedaansche geloof te doen omhelzen, en toen de Joden zich daartoe niet lieten bewegen, leden zij, van het jaar 1663 af, eene zware vervolging. Deze hield wel, na verloop van drie jaren, weder op, en men gaf hen de vrijheid van godsdienstoefening, zoodat zij in vele steden van *Perzië*, gelijk ook van *Armenië*, synagogen hebben, doch meestal zijn zij zeer arm, moeten van geringe handwerken leven, en zich door een bijzonder teeken aan hunne kleederen van anderen onderscheiden.

In het noordelijke gedeelte van *Perzië* worden ook vele Joden gevonden, die bij enkele horden verstrooid zijn, zich meest aan de zeekusten ophouden, en gedeel-

telijk van den akkerbouw en de veefokkerij, gedeeltelijk ook van den koophandel leven. Zij zijn ook hier bij de overige inwoners in groote verachting, en worden niet zelden zeer mishandeld.

Ook in *Zuid-Azië*, of *Oost-Indië*, wonen Joden, vooral op de kusten van *Malabaar* en *Coromandel*, waar men ook eenige dezer natie aantreft, die zwart zijn. Veel talrijker evenwel zijn daar de blanke Joden, die in het jaar 1511 uit *Spanje*, en vervolgens uit *Polen*, *Duitschland*, *Engeland* en *Turkijë* derwaards zijn gekomen.

Inzonderheid zijn er te *Cochin* zeer vele van deze natie. Intusschen is het voorgeven, dat deze afstammen van voorvaderen, die zich derwaards zullen begeven hebben, toen het heilige land door de Romeinen veroverd werd, zeer onwaarschijnelijk; gelijk ook het vermoeden, dat deze Joden nog overblijfsels zijn van de tien stammen Israëls, die eertijds door de Assyriërs waren weggevoerd, van allen grond ontbloot is. Waarschijnelijk zijn zij ten tijde van Mahomed uit *Arabië*, *Chaldea* en den omtrek van *Babylon* derwaards gekomen, en hebben zich ook te *Cranganar* uitgebreid.

In het gebied van den vorst van *Travancore* vond men onlangs nog zeventig Joodsche gemeenten, die het gezag van den patriarch van *Antiochië* erkennen, en zich beroemen eene overzetting des Bijbels te bezitten, welke ouder zoude zijn dan de Babylonische gevangenis.

Ook in *China* treft men de Joden aan. Reeds in het jaar 73, kort na de verwoesting van *Jeruzalem*, hebben zeventig huisgezinnen van de stammen van Juda, Benjamin en Levi zich uit het westen (waarschijnelijk uit *Perzie*), over *Korazan* en *Samarkand*, naar *China* begeven, en in *Peking* en nog vier andere steden hun verblijf genomen. Zij genoten aldaar langen tijd veel voorspoed, en werden somtijds tot aanzienlijke eereposten verheven. Doch daar velen hunner de Mahomedaansche godsdienst hebben aangenomen, is hun getal vervolgens zeer verminderd geworden, zoodat er in de zeventiende eeuw niet meer dan acht, en in de achttiende eeuw slechts zeven familiën, die omtrent zeshonderd personen uitmaken, in de stad *Cai-fong-fou* overig waren. Onder de rampen welke deze natie in dit rijk getroffen hebben, is merkwaardig het verbranden hunner synagoge in de twaalfde eeuw, waarbij een gedeelte hunner heilige boeken verloren ging, gelijk ook bij eene overstrooming van de rivier *Hoang-ho*, in het jaar 1446. Ook werd

tegen het einde der zestiende eeuw, hunne synagoge aldaar wederom verbrand, en in het jaar 1642 door eene overstrooming ten tweedemaal vernield. Naderhand hebben zij aldaar weder eene groote synagoge, of tempel, gebouwd, die nog in wezen is, schoon het getal der Joden daar zeer klein is geworden.

Ook in *Afrika*, vooral in die landen, welke voor den koophandel het best gelegen zijn, treft men vele van deze natie aan.

Vooral was derzelver getal van ouds af zeer groot in *Egypte*, waar zij in het jaar 1524 met eene zware vervolging bedreigd werden door Achmed, den stadhouder van Soliman II., die tweehonderd talenten van hen eischte en hen, toen zij deze niet betalen konden, ter gevangenis veroordeelde; doch Achmed, vóór de voltrekking van dit bevel, om het leven gebragt zijnde, zagen de Joden zich van dit onheil bevrijd, en hun toestand in *Egypte* bleef langen tijd dragelijk, zoodat zij zich sterk vermenigvuldigden, en in het jaar 1673 rekenden een grooter getal uit te maken dan eertijds hunne voorvaderen, die onder het geleide van Mozes waren uitgetogen. In lateren tijd evenwel is het getal der Joden aldaar zeer verminderd. Zij houden zich het meest op in de hoofdstad *Kairo*, waar zij zesendertig synagogen hebben, vele rijkdommen bezitten en meer voorregten genieten dan in eenig ander land van het Ottomansche rijk, zoo zelfs, dat op hunnen Sabbat de koophandel stilstaat en het tolhuis gesloten is. Ook in de overige aan de zee gelegene steden van *Egypte* wonen vele Joden; doch in de binnenlandsche plaatsen waren zij voorheen zoo gehaat, dat zij daar hun verblijf niet konden nemen, en zelfs, wanneer zij wegens den koophandel derwaards moesten reizen, genoodzaakt waren, zich door verkleeding voor de inwoners verborgen te houden.

In de staten *Algiers* en *Tunis*, op de noordkust van *Afrika*, sedert vele jaren algemeene wijkplaats der Joden, die uit *Europa* verdreven werden, had deze natie langen tijd veel voorspoed genoten, en zich door den koophandel grootelijks verrijkt. Doch in den eerstgenoemden staat trof hen in het jaar 1805 eene zware vervolging. Een zekere Jood, Naftali Busnah genoemd, die het volkomen vertrouwen van den Deij bezat en alles bestuurde, had zich zoo gehaat gemaakt, dat hij door eenen Turk werd doodgeschoten, waarop het gemeen ook op de overige Joden te *Algiers* aanviel, derzelver

ruizen plunderde en velen om het leven bragt. Om de ust te herstellen moest de Deij beloven alle Joden te zullen verbannen, uitgezonderd een bepaald getal derzulken, die zich met het eene of andere handwerk bezig hielden, welke verbanning ook weldra ten uitvoer gebragt werd, zoodat er meer van dan veertienduizend Joden, die te *Algiers* woonden, slechts weinigen overbleven, van welke er in de maand Maart 1806, op nieuw tweehonderd zijn om het leven gebragt. Zij hebben er thans eene synagoge, en genieten dezelfde vrijheid als de Christenen, sedert de verovering door de Franschen.

Voorts is de Joodsche natie op de westkust van *Afrika*, in de koningrijken *Fez* en *Marocco*, en de aangrenzende landschappen in groote menigte verspreid. In het landschap *Tafilet* zijn zij, wegens de groote diensten, die een Jood in het jaar 1666 aan den koning Mouleij Archey bewees, sedert dien tijd zeer begunstigd en daardoor sterk vermenigvuldigd. Doch vooral zijn zij talrijk in het koningrijk *Marocco*, waar men Aziatische en Europesche Joden vindt. Die, welke uit *Azie* derwaards zijn gekomen, hebben, daar zij door de inwoners vervolgd werden, de wijk genomen naar het gebergte, waar hunne nakomelingen nog onder de Breberen of Berberen wonen, en *Pilistin*, of afstammelingen van Joden uit *Palestina* genoemd worden. De Europesche Joden maken daar het grootste getal uit en stammen af van dezulken, die uit *Italie*, in het jaar 1342, uit de *Nederlanden*, 1350, uit *Frankrijk*, 1403, uit *Engeland*, 1422, uit *Spanje*, 1494, en uit *Portugal*, 1496 daar aan gekomen zijn, vanwaar de Spaansche taal ook nog bij hen in gebruik is. Zij moeten zware lasten betalen en leven in zeer groote verdrukking. Zelfs heeft de keizer van *Marocco* nabij zijn paleis eenen onderaardschen leeuwenkuil, waarin somtijds Joden geworpen worden en ellendig omkomen.

Aan de echtheid van het berigt, door eenige zendelingen van de Evangelische broedergemeente gegeven, dat er in *Loango*, een koningrijk in *Neder Guinea*, of op de kust van *Kongo*, zwarte Joden gevonden worden, schijnt men met rede te mogen twijfelen. Waarschijnelijker is het, dat diegenen, welke men vóor zwarte Joden aanzag, Arabische Mahomedanen zijn, die in een groot gedeelte van *Afrika* verstrooid leven.

Zeer talrijk waren de Joden sedert langen tijd in *Abyssinie*, en wel voornamelijk in *Dembea*, *Wegara* en en *Samena*, in welk laatstgenoemden landschap zij

ontoegankelijke bergen bewoonden. Derwaards nam Klaudius, de zoon en regtmatige erfgenaam van den Abyssinischen koning David in het jaar 1539 zijne toevlugt, toen hij door zijnen broeder Jakob vervolgd werd, waarvoor hij naderhand, aan de regering gekomen zijnde, de Joden begunstigde. Deze waren hier, in het jaar 1607 en 1608, nog zeer talrijk en magtig; doch Susneus, die in het jaar 1611 over *Abyssinie* regeerde, deed hun den oorlog aan en verstrooide hen door het gansche rijk. Zij hebben vervolgens onder de Abyssiniërs in rust geleefd en zich vermenigvuldigd, zoodat zij in het gebergte van *Samena*, waar zij hunne eigene regenten hebben, die aan de koningen van *Abyssinie* cijnsbaar zijn, en het aanzienelijke getal van tienduizend uitmaken.

Er wonen ook Joden op het eiland *Madagaskar*, waar zij zich op den landbouw en veefokkerij toeleggen. Intusschen kan men den tijd, wanneer zij derwaards zijn gekomen, onmogelijk bepalen. In deze volkplanting neemt hun getal, zoo in de westelijke als oostelijke provincie van tijd tot tijd toe, waartoe zij uitgelokt worden door de voordeelen, welke de handel aanbiedt. Geene synagoge hebben zij echter alsnog gebouwd, wordende de godsdienst in een bijzonder huis verrigt.

Eindelijk treft men de Joodsche natie ook in *Amerika* aan. De Joodsche schrijvers hebben willen beweeren, dat hier nog overblijfselen gevonden worden van de tien stammen Israëls, die derwaards door *China* zouden getrokken zijn. Doch dit voorgeven is reeds voor langen tijd wederlegd, en men weet, dat de Joden, die in *Amerika* wonen, afstammen van voorvaderen, die derwaards uit *Europa* gekomen zijn, en op de Engelsche bezittingen in *West-Indien, Jamaika, Barbadoes,* en andere eilanden hun verblijf genomen hebben. Te *Kingston,* de hoofdplaats van *Jamaika,* gelijk ook te *Suriname,* hebben zij synagogen. In de meeste overige bezittingen der Europeanen in de *West-Indien* treft men deze natie aan, behalve in die, welke voorheen aan *Spanje* en *Portugal* behoorden.

In de Vereenigde Staten van *Noord-Amerika* zijn de Joden niet zeer talrijk. Zij leggen zich daar op den koophandel toe en genieten dezelfde vrijheden als de overige burgers. Te *Newport,* de voormalige hoofdstad van *Rhode-Island,* te *New York, Savannah, Charles Town* en *Philadelphia* hebben zij synagogen.

(Het vervolg hierna.)

WAT WEERHOUDT U VAN DEN HEMEL EN DE GELUKZALIGHEID?

(Vervolg en slot van het vorige Nommer.)

5. *Slecht gezelschap* is dikwijls gebleken een hinderpaal voor jongelieden te zijn op den weg der godsvrucht. Jongelieden zijn gewoonlijk tot gezelschap genegen, en maar al te dikwijls blijkt het voor hen een strik te zijn. Menig jongeling van groote verwachting, die eenmaal de wegen der godsvrucht scheen op te treden, is in zijn loop gestuit door een of ander ongeschikten makker, met wien hij banden van vriendschap had aangehaald; en alzoo eindigde hij met het vleesch, die met den geest scheen te beginnen, zijne vrome vrienden daar latende om op den toon van smart en teleurstelling uit te roepen: "Gij liep wèl, wie heeft u verhinderd" (Gal v. 7)? Hoe moeijelijk is het, wanneer een jong mensch pas onder den invloed der echte vroomheid gebragt is, met zijne vroegere blijde gezellen af te breken! En toch als hij in zijne nieuwe loopbaan wil volharden, *moet* het geschieden. In zulke gevallen *moeten* de banden der verbroedering losgerukt worden. Gij moet uw gezelschap of uw zielsbehoud opgeven; en kunt gij aarzelen?

6. *Het wangedrag van zich noemende Christenen, bepaaldelijk indien zij onze ouders zijn,* blijkt voor vele jongelieden bij hun optreden van het pad der godzaligheid een steen des aanstoots te wezen.

Zij hebben de openlijke zedeloosheid, of de heimelijke huichelarij gezien van hen, die voorgeven de ware godvruchtigheid deelachtig te wezen, en onder invloed van den afkeer of de teleurstelling, welke de zoodanigen bij hen hebben opgewekt, zijn zij gereed het besluit op te maken, dat allen even eens zijn, en dat er in de Godsdienst niets wezenlijks, in de openbaring niets waars is. Ik weet dat deze dingen dikwijls blijken moeten beletselen in hun weg te wezen, en in sommige gevallen ook metterdaad een onverwinnelijke afkeer tegen de wegen der godzaligheid hebben opgewekt. Maar is het billijk onze ziel te laten innemen tegen het Christendom, door de afvalligheden van hen, die alleen voorgeven deszelfs discipelen te zijn?—Maar, roept gij uit: kan dat stelsel goddelijk zijn, onder welks volgelingen zoo vele huichelaars gevonden worden?—Kan dat stelsel, antwoord ik, *anders* dan goddelijk zijn, hetwelk

hen allen overleefd heeft, en triomfeert zoowel over den afval van zijn zich noemende vrienden, als over den tegenstand van zijne vijanden? Als ik de tallooze voorbeelden, welke de vroegste tijden hiervan reeds hebben opgeleverd in aanmerking neem, ben ik te meer overtuigd, dat, indien het Christendom niet door de Almagt geschraagd was, niets meer dan de naam er van, als eene oude begoocheling, onze negentiende eeuw zou hebben bereikt. Alleen dat, wat door een beginsel van goddelijk leven ondersteund wordt, is instaat zoo veel inwendig geweld door te worstelen. Daarenboven, bewijst niet de onophoudelijke inspanning om het na te maken, deszelfs wezenlijke uitnemendheid? Want wie bootst na hetgeen geene waarde heeft? Beschouwt zoo wel de licht- als de schaduwzijde. Monstert, tegen over de benden van deserteurs en renegaten, de gelederen der tienduizenden, die de verzoeking wederstaan, en getrouw tot den dood volhard hebben; dagvaart het edel keurlegioen der martelaren, wie noch kerkerhol, noch boei, schavot noch schandpaal kon doen sidderen; die aan hunne beginselen vasthielden te midden van ongehoorde kwellingen, en den koning der verschrikking niet toelieten de leerstukken huns geloofs uit hunne stervende handen los te wringen.

Toets de Godsdienst aan haar billijken toetsteen, haar eigen bewijzen; en niet aan het gedrag van hare belijders. Beschouwt haar in haar eigen licht, en dan zult gij eene overtuiging van hare waarheid en belangrijkheid bekomen, die u aan haar in beslissende oogenblikken zullen doen vasthouden, al zou de gansche wereld haar verloochenen. Hoe! de Godsdienst zou bedrog wezen, omdat sommige van hare belijders bedriegers zijn! Even redelijk moogt gij het besluit opmaken, dat er geen wezenlijke zonneschijf is, omdat er somtijds door een optisch bedrog bijzonnen in den dampkring gezien worden.

Bedenkt, dat uw verzuim van de Godsdienst niet verschoond zal worden, op grond dat uwe vooroordeelen zich aan het wangedrag van zich noemende Christenen geërgerd hadden. Uwe verpligtingen zijn voor geen breedte afhankelijk van de wijze waarop anderen er zich van kwijten.

7. *Een geest van uitstel* heeft aanmerkelijken invloed in het wederhouden van jongelieden op de eischen der Godsdienst acht te geven.

Dit is het verderf geweest van gansche scharen, die

nu de hel bevolken. Hoe vele onder de verlorene geesten in de gevangenis betreuren nu het spel, dat met hun gezond oordeel gespeeld werd, als men hen overreedde de dingen der eeuwigheid tot eenen anderen tijd uit te stellen! Misschien is er niemand rampzalig, of hij heeft het voornemen gehad, in een toekomstig tijdvak godsdienstig te zullen zijn. Van ARCHIUS, een Grieksche magistraat, wordt verhaald, dat er een zamenzwering tegen zijn leven gespannen was. Een vriend, die van het complot wist, zond een renbode met het berigt af, die, in zijne tegenwoordigheid toegelaten, hem een pakket overgaf met deze boodschap:—"Heer! de man, die u dezen brief schrijft, bezweert u hem dadelijk te lezen; hij behelst ernstige dingen." ARCHIUS, die op dit oogenblik ten feestmaal aanlag, antwoordde lagchende: "Ernstige dingen tot morgen!" lei het pakket ter zijde en ging voort met zijn feestgenot. Dienzelfden nacht werd de zamenspanning ten uitvoer gebragt, de magistraat vermoord, zoodat ARCHIUS op den morgen waarop hij van plan is geweest de brieven te lezen, een verminkt lijk was, der wereld een ontzettend voorbeeld van de gevolgen des uitstels nalatende. Lezers! indien God en de Prediker zeggen, wijdt *heden* uw aandacht aan de Godsdienst, zoo antwoord niet: *morgen;* want, helaas! op dat morgen zoudt gij kunnen zijn in de EEUWIGHEID.

Jonge menschen zijn zeer genegen op een lang leven te rekenen; maar op wat grond? Hebben zij eenige zekerheid? Neen voor geen enkel uur. Is het voor jonge menschen iets zeldzaams te sterven? Gaat op welke begraafplaats gij wilt, en leest het tegendeel in hetgeen op de zerken te lezen staat. Hebt gij in uw krachtig gestel eenigen grond van gerustheid tegen de treurige verandering welke ziekte en dood te weeg brengen? Zoo zag ik eenmaal een roos, pas uit de plooijen van haar sluijer te voorschijn komende. Zij was schoon als de morgen, en als een lammervacht glinsterende van des hemels dauw; maar als een ruwer ademtogt haar maagdelijke schuchterheid had aangeraakt, en haar ontbloot van haar nog te jeugdige en onvolgroeide windsels, begon haar schoonheid te betrekken, en tot zwakheid en verschijnselen van ziekelijken leeftijd te vervallen; zij boog haar hoofd en knakte haar stengel, en des avonds, als zij reeds eenige van hare bladeren en al hare schoonheid verloren had, verviel zij onder een hoop onkruid en verteersel.

Maar daarenboven, genomen dat gij lang leven zult, is het niet waarschijnelijk, dat uw neiging tot de Godsdienst nog altijd minder worden zal? Uwe zondige daden zullen tot gewoonten versterkt worden. Uw hart zal harder en harder worden, want het is in den aard der verdorvenheid altijd toe te nemen. Indien gij wenschtet een vuur uit te dooven, zoudt gij wachten tot het in laaijen gloed stond? Zoudt gij om een gevatte koude te genezen, het blijven aanzien tot het een koorts geworden was?

Wat, indien het God behaagde zijnen geest terug te nemen en u over te geven aan eene volslagene gevoelloosheid! Want bedenkt dat zijne genade noodig is tot uw behoud. De Godsdienst is een werk Gods in de ziel der menschen. Heden versmaad en verworpen, is het niet waarschijnelijk, dat zij u morgen aan u zelven overlaten zal? En in welk een toestand zult gij dan verkeeren? Als een kale rots, ongevoelig beide voor zonnegloed en onweder. Onder zulke omstandigheden moogt gij u zelven geluk wenschen met verlenging des levens, maar het is u ten vloek en niet ten zegen. Gij zoudt voor eene onbeschrijfelijk ijzing sidderen, op de gedachte van in het eerstvolgende uur te worden overgeleverd aan de vlam, die nooit zal worden gebluscht! Gij zoudt het als het toppunt van rampzaligheid beschouwen. Neen, dat is het niet. Ik kan u iets schrikkelijkers aanwijzen dan zelfs dat. Hoe! iets schrikkelijkers dan onmiddelijk ten afgrond verwezen te worden? Ja. Dit: Langer door God verlaten te leven; overgegeven aan de trouweloosheid der zonde, de hardheid van uw hart en aan het ijsselijke lot om altijd weder ten boorde toe te vullen de maat van ongeregtigheid; zietdaar, zietdaar wat schrikkelijker is dan oogenblikkelijke verdoemenis. Afgrijsselijk als het schijnt, is het echter waar, dat velen, die nu in de pijn zijn, wenschen zouden er reeds vroeger in te zijn geweest; en dat het hun niet ware toegelaten voort te leven, en die zonden te begaan, welke oorzaak zijn van hun bitterst lijden.

Dit zijn de meest heerschende hinderpalen welke jongelieden, en ook meer gevorderden in jaren, dikwijls wederhouden van een leven van godsvrucht aan te vangen. Gelukkig zij, die door Gods genade in staat zijn gesteld ze te boven te komen, en door deze beletselen heen zich een weg te banen tot het Koningrijk Gods.

HERDERLIJKE BRIEF.

DE LEERAARS EN OPZIENERS DER NEDERDUITSCHE GEREFORMEERDE KERK, WELKE HET RINGSBESTUUR VAN SWELLENDAM UITMAKEN,

Aan de Gemeenten van Christus, die te Swellendam, Caledon, George, Riversdale, Bredasdorp en Mosselbaai zijn:

GENADE EN VREDE ZIJ U VERMENIGVULDIGD!

In onze laatste bijeenkomst elkander naarstiglijk ondervraagd, en alles medegedeeld hebbende, wat wij wisten van uw geloof en van uwen wandel; zoo hebben wij oorzaak gevonden om ons te verblijden, dat onze arbeid niet ijdel is geweest in den Heer. Doch wij willen niet, dat gij onwetend zijt, dat wij ook sommige dingen met droefheid hebben vernomen: waarom het ons goed gedacht heeft, vooral hierover aan u te schrijven, opdat onze blijdschap over u des te grooter moge zijn. Wij bidden u dan, Broeders! verdraagt het woord dezer vermaning.

Vooreerst is het ons ter kennis gekomen, dat velen uwer de kinderen, welke God u gegeven heeft, veronachtzamen. Weet gij dan niet, Ouders! dat zoo gij begeerig zijt uwe kinderen gelukkig te maken,—en hieraan twijfelen wij geenszins,—gij hen leeren moet in de dagen hunner jongelingschap aan hunnen Schepper te gedenken? Hoe kunt gij dan van hen vorderen, dat zij den kostbaren tijd der jeugd, welke eens, met al deszelfs voordeelen vervlogen zijnde, nimmer terugkeert, geheel en al besteden tot het verrigten van der arbeid welke gij hun oplegt? Het is wel goed, dat zij u de behulpzame hand bieden in het volbrengen van uw werk, en vroegtijdig leeren op eene eerlijke wijze hun brood te verdienen; maar het is niet goed, dat zij al hunnen tijd daaraan geven; want zij hebben nog vele andere dingen van meer gewigt te leeren. Zij moeten ook zulke zaken leeren, waardoor hun verstand verlicht, en hun hart verbeterd kan worden: bovenal moeten zij leeren God uit zijn Woord en uit zijne werken te kennen en lief te hebben; zonder wiens zegen al hun arbeid vruchteloos blijft; zonder wiens genade, in hunne harten uitgestort, de vruchten daarvan met geene ware vreugde kunnen genoten worden; zonder wiens bewaring zij alles, wat gij hun na uwen dood achterlaat, in

een oogenblik kunnen verliezen, of in korten tijd doorbrengen, ter voldoening aan zondige begeerten. Maar deze tijdelijke nadeelen, aan de verwaarloozing van God en zijne dienst verbonden, komen in geene vergelijking met het eeuwigdurende nadeel hetwelk hunne onsterfelijke zielen daardoor lijden. Want al konden zij de geheele wereld winnen, en te gelijkertijd al het geluk genieten, hetwelk de wereld oplevert, en zij leden schade aan hunne zielen ; wat zou dit hun baten ? Kan het genot der wereld, dat hoogst zeventig of tachtig jaren duurt, vergeleken worden met eene hemelsche en eeuwige gelukzaligheid, of opwegen tegen de eindelooze rampzaligheid der hel ?

Wij erkennen dat het zeer moeijelijk is, bekwame en godsdienstige onderwijzers der jeugd te bekomen ; maar moeten ook aan den anderen kant verklaren, dat er, door *velen* althans, weinig wordt gedaan, om deze en andere zwarigheden uit den weg te ruimen ; en dat pogingen, daartoe in het werk gesteld, niet genoegzaam worden ondersteund. Maar, hoe dit zij ;—gedenkt dat gij, van wege den tijd, zelven leeraars behoordet te wezen. Meent gij echter daartoe niet geschikt te zijn, doet wat gij kunt ; want gij hebt plegtig beloofd uwe kinderen naar uw vermogen te zullen onderwijzen.

Wij hebben verder met innig leedwezen vernomen, dat er onder u zijn, die zich onwaardig gedragen, en aan ondeugden schuldig maken, welke onder Christenen niet eens genoemd moesten worden. Zoo hooren wij, dat velen zich somtijds in den wijn te buiten gaan, terwijl eenigen zich geheel aan dronkenschap hebben overgegeven. Wij treuren om het lot dezer laatsten, wanneer wij bedenken, dat Gods Woord uitdrukkelijk verklaart, dat geene dronkaards het Koningrijk der Hemelen zullen beërven ; en toch zoo weinig mogelijkheid zien, om hen van hunne dwaling terug te brengen. Doch, de dingen, die onmogelijk zijn bij de menschen, zijn mogelijk bij God. Weshalve wij hen bidden hunne knieën voor den Almagtige te buigen, en Hem ernstig en aanhoudend te smeeken, door zijne kracht de ijzeren boeijen, waaronder zij magteloos verkeeren, te willen verbreken, en hen uit het geweld der duisternis te verlossen. De eersten, die nog zoo verre niet gegaan zijn, maar toch somwijlen, door het gebruik van sterke dranken, zich zelven van het verstand berooven, of gedu-

rig in eenen zekeren staat van bedwelming verkeeren, wijzen wij op die beklagenswaardige slaven hunner begeerte, opdat zij intijds terugdeinzen van het verderf dat ook hen wacht, indien zij voortgaan op het ingeslagen pad. Want niet alleen zondigen zij grootelijks tegen God, zoo dikwerf zij zich zelven in zulk eenen jammerlijken toestand dompelen; maar de dronkenschap bindt hen ook telkens met eene nieuwe, ofschoon onzigtbare keten; en vóór dat het gevaar bemerkt wordt, zijn zij vastgekluisterd met onverbreekbare banden, waardoor zij verhinderd worden het Koningrijk der Hemelen binnen te gaan.

Met blijdschap hebben wij ook vernomen, dat gij vele van de vooroordeelen ten opzigte van de Heidenen, welke u vroeger hebben aangekleefd, reeds hebt afgelegd. Doch wij willen, dat gij hierin meer overvloedig wezen zult. Weest dan indachtig, Geliefden! dat, hoe zeer het Gode behaagd heeft hunne ligchamen met eene andere kleur te werven dan de onze, zij, des niet te min, met ons van één geslacht zijn. Bij God is er immers geen onderscheid des persoons; en indien wij den persoon aannemen, zoo doen wij zonde en worden van de wet bestraft als overtreders. Christus is ook voor hen gestorven; en zullen wij dan diegenen verachten voor welke Hij zijn dierbaar bloed heeft gestort? Velen hunner zijn begeerig te eten van de kruimelen welke van onze tafelen afvallen;—verre van hun die te weigeren, laat ons, ter volle verzadiging hunner zielen, met hen deelen het hemelsche brood, dat wij zonder prijs en zonder geld van den Heer bekomen; en wij zullen, in plaats van zelven honger te lijden, des te overvloediger van Hem ontvangen. Zelfs wanneer zij niet hongeren en dorsten naar de geregtigheid, laat ons, die den schrik des Heeren weten, indachtig zijnde dat zij onsterfelijke zielen hebben, door de liefde van Christus gedrongen worden, om alles aan te wenden, ten einde hen tot het geloof te bewegen, opdat zij zalig worden.

Wij kunnen dezen brief niet besluiten, zonder u vooraf gewezen te hebben op den toestand waarin ons land eenigen tijd reeds verkeerd heeft, ten einde u daardoor op te wekken, u zelven en uwe wegen naauwkeurig en als in de tegenwoordigheid van den Alwetende te beproeven; voor den Heilige schuld te erken,

nen; voor den Almagtige u te verootmoedigen; den Barmhartige om genade te smeeken, en u zelven tot meerder trouw en gehoorzaamheid te verbinden: opdat Hij zijnen krachtigen arm uitstrekke, en den woesten vijand in zijnen moedwil stuite;—en zijne milde hand over ons nog verder ontsluite, om ons, met zijne overige gaven, ook den vrede en alle zegeningen daaraan verbonden, weder te schenken. Zoo worden wij, door de ondervinding zijner goedheid en liefde, tot meerder dankbaarheid en vurige wederliefde opgewekt; en onze Heidensche naburen, door het aanschouwen van zijne magt en van de gunst, die Hij ons bewijst, gedrongen, om onzen God en Vader, als den eenigen waarachtigen God te erkennen; zoo zoeken zij tot Hem hunne toevlugt te nemen; zoo worden zij tot Hem gebragt door Jezus Christus, door wien alleen wij tot den Vader kunnen komen; zoo worden zij onderdanen van den grooten Vredevorst, en leeren niet alleen den vrede na te jagen, maar ook verkrijgen dien vrede der ziel, welke alle verstand te boven gaat!

Vergeten wij eindelijk niet, Gode onzen dank te betalen, voor al de zegeningen, die wij nog bij voortduring genieten; inzonderheid, ook voor al de zigtbare bewijzen ons alrede gegeven, dat wij niet te vergeefs tot Hem hebben geroepen in den dag der benaauwdheid.

Hem nu, die magtig is u van struikelen te bewaren, en onstraffelijk te stellen voor zijne heerlijkheid in vreugde, den alleen wijzen God, onzen Zaligmaker, zij heerlijkheid en majesteit, kracht en magt,—beide nu en in alle eeuwigheid!—*Amen.*

J. J. BRINK, V.D.M., *Præses,*
C. J. TALJARD, *Ouderling,*
J. CASSIE, V.D.M.,
H. C. DE WET, *Ouderling,*
P. B. BORCHERDS, V.D.M.,
F. H. BADENHORST, *Ouderling,*
T. J. VAN DER RIET, V.D.M.,
P. J. DU TOIT, *Ouderling,*
WM. ROBERTSON, V.D.M., *Scriba.*

Swellendam, den 14den October 1846.

DE PROTESTANTEN IN DE NEDERLANDEN.

Als een bewijs hoe in sommige streken, ook in de *Nederlanden,* de Protestanten beginnen te ontwaken, en de zuivere leer des Evangelies, ontdaan van het Roomsche Katholieke bijgeloof, op prijs te stellen, mogen wij vermelden, dat in de laatste drie, vier weken van de maand Mei, te *Sas van Gent,* drie Protestantsche vaders, hebbende te zamen negen kinderen, welke niet alleen in de Roomsche kerk gedoopt waren, maar van welke ook sommigen alrede op het punt hadden gestaan om er in aangenomen te worden, geheel uit eigen beweging, hunne ernstige en dringende begeerten hebben te kennen gegeven, om deze kinderen tot de Protestantsche kerk overgebragt te zien. De leeraar der gemeente tot wien zij zich wendden, hun de rede van deze begeerte gevraagd hebbende, ontving tot antwoord, dat zij innig overtuigd waren, dat het Roomsche Katholieke geloof te vele en te grove dwalingen bevat; dat zij een te diep gevoel hadden van hunne dure verpligting, om hunne kinderen in een echt godsdienstigen en christelijken zin op te voeden, terwijl zij zeker verwachtten, dat wanneer zij de hunnen aan de verdere leiding hunner geestelijke onderwijzers overlieten, deze hun, geheel in strijd met het uitdrukkelijke bevel van God: *Eert uwen vader en uwe moeder,* leerstellingen zouden inprenten, waardoor zij, hunne vaders als onwaardige doemelingen beschouwende, het ouderlijke gezag zouden versmaden en hen zelven met valschheid behandelen; ja, dat er in hun gezin ligt al diezelfde ergerlijke tooneelen van tweespalt en wanorde ontstaan zouden, waarover, helaas! in gemengde huisgezinnen, zoo vele treurige voorbeelden gevonden worden. De leeraar deze aangevoerde redenen allezins moetende billijken, vroeg hen, of zij dan ook genegen waren, dit hun verlangen in het openbaar voor de gemeente te kennen te geven, en door de beantwoording dier vragen, welke gewoonlijk bij de bediening des doops gedaan worden, van hunne welmeenendheid en opregtheid voor God getuigenis te geven; en hun hiertoe bereidvaardig gevonden hebbende, bepaalde hij den 24 dier maand tot den dag, waarop deze verlangde overbrenging zou plaats hebben. De kerkelijke rede bij die gelegenheid gehouden, liep naar aanleiding van Deut. vi. 4—7,

en 20—25, over de dure verpligting, die op ouders rust, om hunne kinderen tot eene zuivere kennis van den eenigen waren God en zijne dienst op te leiden, en hen te leeren zich met getrouwheid aan zijne geboden te houden. Ofschoon de spreker, alvorens tot de openlijke voorstelling der vragen over te gaan, aan bovengemelde vaders het gewigtige der taak voor oogen hield, die zij nu gereed stonden op zich te nemen; hun herinnerende hoe veel het beteekende zulk eene belofte, in het openbaar en voor het oog van God af te leggen, en het hun nadrukkelijk te kennen gaf, hoe zij eens tegen zich zelven zouden getuigen, wanneer zij aan die beloften niet getrouw bleven, zoo mogt hij evenwel tot zijn genoegen ondervinden, dat zij ze uit de volheid des harten deden. Het feest was voorts ongemeen plegtig. Door het opkomen van bijna de geheele gemeente, als een eenig man, toonde deze groot belang in de zaak te stellen. Ook van buiten af, uit omliggende plaatsen, en ook uit het naburige *Belgie*, kwam men op, om er deel aan te nemen, en zelfs onderscheidene Katholieken, die mede tegenwoordig waren, toonden zich blijkbaar getroffen, en stemden luiden in met de bede, die de gemeente, onmiddelijk na het beantwoorden der vragen en het uitspreken van den zegen, staande opzong, toen zij het 3de vers van den 134sten der berijmde Psalmen aanheffende, den verderen zegen des Heeren over bovengemelde vaders en hunne kinderen afsmeekte. Wij twijfelen niet, of de plegtigheid heeft op allen, die er deel aan namen, eenen diepen en gezegenden indruk gemaakt, terwijl hare verdere uitwerking, eerbiedig en vertrouwende werd opgedragen aan Hem, die gezegd heeft: *De poorten der hel zullen mijne gemeente niet overweldigen.—(Evang. Kerkbode.)*

Gedrukt bij PIKE & PHILIP, 59, *St. Georgestraat; en te bekomen bij den Heer* J. H. COLLARD, 24, *Heerengracht, aan wien de Inteekeningen, moeten worden betaald, en Communicatiën voor den Redakteur ontvangen worden.—Prijs* ZES SHILLINGS *per Jaar, en voor Inteekenaren in de Buiten-Districten, aan wien het* PER POST *verzonden wordt*, ZEVEN SHILLINGS.

A. S. Hauptfleisch
Stellenbosch

